عملی و نظری

عثمانلیجه

صرف و نحو درسلری

بشنجی قسم

اوله مکاتب اعدادیه، سلطانیه و دارالمعلمینلرده و بونلره مماثل مکاتب سائره‌ده تدریس ایدیلمك اوزره ترتیب ایدلمشدر.

محرری ـ علی وصفی

معارف نظارت جلیله‌سنك اك صوك پروغرامنه موافق اولان بو صرف و نحو درسلری لسان عثمانینك قواعد کلیهٔ صرفیه و نحویه‌سنی، تطبیقاتی جامع و بر چوق تمرینلر ایله تعلیملری و تطبیقاته خدمت ایتمك اوزره ادبای مشهوره‌نك آثارندن منتخب پارچه‌لر قرائت و املا صورتیله مندرج بولونمقله آنلرك طلبه‌یه ازبرلتدیرلمسی و تطبیقاتنك اجرا اولونماسی فوق العاده فوائدی مستلزم اولاجغی نظر اعتباره آلنمش و بناءً علیه عملی و نظری اولارق تحریر قیلینمش اولمغله تدریس و تعلیم اطفال نقطهٔ نظرندن مهم براثردر.

صاحب و ناشری ـ تفیض کتابخانه‌سی

« آراقس » مطبعه‌سی باب عالی ابوالسعود جاده‌سی نومرو ۷۲

عملی و نظری

عثمانلیجه صرف و نحو درسلری

بشنجی قسم

بالجمله مکاتب اعدادیه، سلطانیه و دارالمعلمینلرده و بونلره مماثل مکاتب سائره‌ده تدریس ایدلمك اوزره ترتیب ایدلمشدر.

محرری

علی وصفی

معارف نظارت جلیله‌سنك الك صوك پروغرامنه موافق اولان بو صرف و نحو درسلری لسان عثمانینك قواعد کلیهٔ صرفیه و نحویه‌سنی، تطبیقاتنی جامع و بر چوق تمرینلر ایله تعلیملری، تطبیقاته خدمت ایتمك اوزره ادبای مشهوره‌نك آثارندن منتخب پارچه‌لر قرائت واملا صورتیله مندرج بولونمقله آنلرك طلبه‌یه ازبرلتدیرلمسی وتطبیقاتنك اجرا اولونماسی فوق العاده فوائدی مستلزم اولاجغی نظر اعتباره آلنمش وبناءً علیه عملی و نظری اولارق تحریر قیلنمش اولمغله تدریس وتعلیم اطفال نقطهٔ نظرندن مهم براثردر.

طابع وناشری

تفیض کتابخانه‌سی

« آراقس » مطبعه‌سی باب عالی ابوالسعود جاده‌سی نومرو ۵۷

عثمانلیجه صرف ونحو درسلری

(بشنجی قسم)

۱ — صرف ونحو : برلسانی طوغری ویاکلشسز سویله‌یوب یازمغی وکلمه‌لر بیننده بولونان نسبتلر ایله کلمه‌لرك بولونجقلری موقعلری وترکیب کلامی اوگره‌تن علملردر .

۲ — لسان : بر قوم و ملتك مقصد ومرامنی یکدیگرینه آکلاتمق ایچون سویله‌دکلری لفظلرك هیئت مجموعه‌سنه دینیر.

۳ — لسانمزك اصلی تورکجه‌در . صوکره‌دن لسان عربی وفاریسیدن بر چوق کلمه‌لر و قاعده‌لر ادخال ایدیله‌رك آریجه برلسان دینه بیله‌جك شکله قونولمش و«عثمانلیجه» نامی ویریلمشدر.

٤ — صرف عثمانی : لسان عثمانی‌یی تشکیل ایده‌ن کلمه‌لرك اصللریله صورت اشتقاقندن بحث ایدر .

٥ — نحو عثمانی : کلامك اصول ترکیبی ایله کلمه‌لرك موقع استعمالارندن بحث ایده‌ر .

---

۱. صرف ونحو نه‌یه دینیر؟ — ۲. لسان نه‌یه دینیر؟ — ۳. لسانمزك اصلی نه‌در؟ — ٤. صرف عثمانی نه‌دن بحث ایدر؟ — ٥. نحو عثمانی نه‌دن بحث ایدر ؟

كلام ، كلمه ، لفظ ، هجا

٦ — كلام : بردن زياده كلمه‌لرك بر آرايه گلمه‌سندن تركب ايدوب مقصدى بيان ايچون سويله‌نن سوز ويا عباره‌در : آى طوغدى . گل قيرمزيدر گبى .

٧ — كلمه : حرفلردن تركب ايدوب معنالى اولان لفظدر : كتاب ، يازى . طاش گبى .

٨ — لفظ : سوز سويله‌رکن انسانك آغزندن چيقان سسدر . معناسى اولمايان لفظه (كلمه) دينمز .

٩ — هجا : آغزدن بردن چيقان سسدر .

١٠ — يا برهجالى ياخود برقاچ هجالى اولور :

« آل » ، «صات» ، «باق» كلمه‌لرى برهجالى ؛ «او ـ دون» ، «قو ـ يون» ، «قا ـ پو» كلمه‌لرى ايكى هجالى ؛ « آر ـ قه ـ داش» ، « اسـ ـكـ ـدار » كلمه‌لرى اوچ هجاليدر .

حرف

١١ — حرف : آغزك مخرج معينندن چيقان سسدر .

---

٦. كلام نه‌در ؟ — ٧. كلمه نه‌در ؟ — ٨. لفظ نه‌در ؟ — ٩. هجا نه‌در ؟ — ١٠. كلمه‌لر قاچ هجالى اولور ؟ — ١١. حرف نه‌در ؟

١٢ — مخرج معين : برحرفك كندينه مخصوص اولان صداسنك بوغازدن ياخود دوداقلردن ويادیشلری آراسندن ويا دیل اوجندن چیقدیغی یردر .

١٣ — یازی ایله یازمق ایچون حرفلرك بر رشكل مخصوصی واردر ؛ اوشكللره (اشكال حروف) دینیر .

١٤ — عثمانلیجه‌ده اوتوز بر حرف واردر .

١٥ — اوتوز برحرفك كلمه‌لرك باشنده ، اورته‌سنده ، صوكنده یاخود یالكز بولوندقلرینه كوره شكللری شونلردر :

	یالكز،	باشده،	اورته‌ده،	صوكده			
١ —	ا	ا	ـا	ـا	:	اب	بابا
٢ —	ب	بـ	ـبـ	ـب	:	بن	طبل طب
٣ —	پ	پـ	ـپـ	ـپ	:	پدر	سپت هپ
٤ —	ت	تـ	ـتـ	ـت	:	ترك	پتك شركت
٥ —	ث	ثـ	ـثـ	ـث	:	ثواب	تثبیت عبث
٦ —	ج	جـ	ـجـ	ـج	:	جواب	پنجره زوج
٧ —	چ	چـ	ـچـ	ـچ	:	چپكن	چیچك هیچ
٨ —	ح	حـ	ـحـ	ـح	:	حد	محدود قدح
٩ —	خ	خـ	ـخـ	ـخ	:	خیر	بخت مطبخ

١٢. مخرج معين نه‌در ؟ — ١٣. حرفلر یازی ایله ناصل یازیلیر ؟ او شكللره نه دینیر؟ — ١٤. عثمانلیجه‌ده قاچ حرف واردر؟ — ١٥. حرفلرك شكللری ناصلدر؟

یالکز، باشده، اورته‌ده، صوکده

١٠ —	د	د	.	د :	دائره	مدار	مدد
١١ —	ذ	ذ	.	ذ :	ذاکر	مذکر	لذیذ
١٢ —	ر	ر	.	ر :	رفعت	حرمت	هنر
١٣ —	ز	ز	.	ز :	زفت	جزا	گوز
١٤ —	ژ	ژ	.	ژ :	ژاله	مژده	ژاژ
١٥ —	س	سـ	سـ	س :	سوس	کسمه	کوس
١٦ —	ش	شـ	شـ	ش :	شیش	شیشمان	بشوش
١٧ —	ص	صـ	صـ	ص :	صره	قصر	قصص
١٨ —	ض	ضـ	ضـ	ض :	ضرر	مضرت	فیض
١٩ —	ط	ط	ط	ط :	طور	لطف	غلطه
٢٠ —	ظ	ظ	ظ	ظ :	ظهور	نظر	حفظ
٢١ —	ع	ع	ـعـ	ع :	عقل	معقول	طابع
٢٢ —	غ	غ	غ	غ :	غیرت	مغایر	آغ
٢٣ —	ف	ف	ف	ف :	فترت	مفطور	خلف
٢٤ —	ق	ق	ق	ق :	قرار	مقرون	خلق
٢٥ —	ك	ک	ک	ك :	کمال	مکمل	ملك
٢٦ —	ل	ل	ـلـ	ل :	لزوم	ملزوم	سوز
٢٧ —	م	م	ـمـ	م :	مرحمت	همت	مرهم
٢٨ —	ن	ن	ـنـ	ن :	نشئه	بنده	کسکین

یالکز، باشده، اورته‌ده، صوکده

٢٩ — و . . و : او بوز طوپ

٣٠ — ه ه ه ه : ه بهر عته

٣١ — ی ی ی ی : یمین یتمش علی

١٦ — عثمانلیجه‌ده (ك) حرفی بش درلو تلفظ اولونور :

١ . ك ؛ (کاف عربی) : کتاب ، کاتب ، اکمك کلمه‌لرنده‌کی کافلر گبی .

٢ . گ ؛ (کاف فارسی) : گل ، گوهر ، گوز کلمه‌لرنده‌کی کافلر گبی .

٣ . ڭ ؛ (کاف نونی) : دکز ـ دنیز . صوڭ ـ صون کلمه‌لرنده کی کافلر گبی .

٤ . گ ؛ (کاف واوی) : گوگرجین ـ گوورچین . اوگونمك ـ اووونمك کلمه‌لرنده‌کی کافلر گبی .

٥ . گ ؛ (کاف یائی) : گوگس ـ گویس . اگمك ـ ایمك کلمه‌لرنده کی کافلر گبی .

حروف منفصله — حروف متصله

١٧ — عثمانلیجه حرفلر بیتیشیك صورتده یازیلیر . بونك

---

١٦. عثمانلیجه‌ده (ك) حرفی قاچ درلو تلفظ اولونور؟— ١٧. عثمانلیجه‌حرفلر ناصل یازیلیر؟ قاچه‌تفریق ایدیلمشدر؟

ایچون ایکی‌یه تفریق ایدیلمشلردر : حروف منفصله ، حروف متصله .

١٨ — حروف منفصله : کندندن صوکره گلن حرف ایله بیتیشمه‌ین حرفلردر :

ا ، د . ذ ، ر . ز ، ژ ، و

١٩ — حروف متصله : کندندن صوکره گلن حرف ایله بیتیشه‌ن حرفلردر : حروف منفصله‌دن ماعدا اولان حرفلر (حروف متصله) در .

٢٠ — اوتوز برحرفدن (پ ، چ ، ژ) حرفلری فارسی وتورکجه‌ده قوللانیلوب عربجه‌ده قوللانیلماز . (ث ، ح ، ذ . ص ، ض ، ط ، ظ ، ع) حرفلری عربجه‌یه مخصوص اولوب تورکجه کلمه‌لرده قوللانیلماز .

حروف شمسیه — حروف قمریه

٢١ — عربی کلمه‌لرك اکثریا اولنه معرفه اداتی اولوب حرف تعریف دینیلن شو (ال) لفظی گلیر .

---

١٨. حروف منفصله هانکی حرفلردر؟ — ١٩. حروف متصله هانکی حرفلردر ؟ — ٢٠. اوتوز برحرفك هانکیلری فارسی‌یه، هانکیلری عربی‌یه مخصوصدر ؟ — ٢١. عربی کلمه‌لرك اولنه اکثریا نه کلیر ؟

٢٢ — حرف تعريفك لاحق اولديغى كلمات عربيه‌نك ايلك حرفلرى اولمق اعتباريله يكرمى سكز حروف عربيه ايكى‌يه تقسيم اولونمشدر : حروف شمسيه ، حروف قمريه .

٢٣ — حروف شمسيه : (الشمس) كلمه‌سنده اولديغى كبى حرف تعريفك لامندن صوكره كلن ايلك حرف شده ايله اوقونوب لام اوقونمازسه او حرف (حروف شمسيه) دندر .

٢٤ — حروف شمسيه شونلردر : ت ، ث ، د ، ذ ، ر ، ز ، س ، ش ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ل ، ن .

التوبه ، الثواب ، الدليل ، الذاكر ، الرحيم ، الزياده ، السماء ، الشمس ، الصلاة ، الضحى ، الطواف ، الظاهر ، اللازم ، الناس .

٢٥ — حروف قمريه : (القمر) كلمه‌سنده اولديغى كبى حرف تعريفك لامى اوقونوب صوكره كلن كلمه‌نك ايلك حرفى‌ده اوقونورسه او حرف (حروف قمريه) دندر .

٢٦ — حروف قمريه شونلردر : ا ، ب ، ج ، ح ، خ ، ع ، غ ، ف ، ق ، ك ، م ، و ، ه ، ى .

الاول ، الباطن ، الجواب ، الحياء ، الخفى ، العزيز ،

---

٢٢. يكرمى سكز حروف عربيه قاچه تقسيم اولونمشدر ؟ — ٢٣. هانكى حرف حروف شمسيه‌دندر؟ — ٢٤. حروف شمسيه هانكيلريدر؟ — ٢٥. هانكى حرف حروف قمريه‌دندر؟ — ٢٦. حروف قمريه هانكى حرفلردر؟

الغياث . الفجر ، القمر ، الكمال ، المؤمن ، الولد ، الهوام ، اليوم .

تمرين — ١

آشاغیده کی کلمات عربیه‌یی اوقویکز :

تحت الارض . فوق الافق . بين السماء والسمك. وقت الزوال. تحت الصفر. بين الناس . خير النساء. من كل الوجوه . بالطبع . على الانفراد. على الصباح . على العجله . على الاصول . على العموم . على قدر الطاقه . لطف على اللطف . خير الكلام . خلاصة الخلاصه . روح القدس . نصف النهار . على السحر .

حروف حركه — حروف مبانى

٢٧ . كلمه‌لرى تشكيل ايده‌ن اوتوز برحرف اثناى تلفظده ايفا ايله‌دكارى وظيفه‌لره گوره ايكى‌يه آيريلير : (حروف حركه)، (حروف مبانى) [*] .

٢٨ — حروف حركه : (ا ، و ، ه ، ى) حرفلريدر كه

---

٢٧. اوتوز برحرف قاچه آيريلير؟ — ٢٨. حروف حركه هانكى حرفلردركه كنديلرندن اول كلن حرفلره حركه وظيفه‌سنى كورورلر ؟

---

[*] دردنجى قسم . — صحيفه ٧ يه مراجعت .

كندیلرندن اول گلن حرفك صداسنی چیقارتمغه واسطه اولوب حركه وظیفه‌سنی گوررلر :

مثلا: « باجا » كلمه‌سنده « ب » و « ج » حرفلرندن صوكره گلن الفلر « ب » ایله « ج » حرفلرینك صدالرینی چیقارتمغه واسطه اولدقلرندن (حروف حركه) دن اولمشلردر.

« بو » كلمه‌سنده « ب » دن صوكره گلن « و » كندی صداسنی چیقارتمایوب « ب »نك صداسنی چیقارتمغه واسطه اولدیغندن « حروف حركه » دندر .

« گری» كلمه‌سنده «ر» دن صوكره گلن«ی» كندی‌صداسنی چیقارتمایوب « ر » نك صداسنی چیقارتمغه واسطه اولدیغندن (حروف حركه) دندر .

« یووا » كلمه‌سنده « ی » دن صوكره گلن « و » كندی صداسنی چیقارتمایوب « ی » نك صداسنی چیقارمغه واسطه اولدیغندن (حروف حركه‌دن) ؛ ایكنجی « و » كندی صداسنی چیقارتدیغی ایچون (حروف مبانی) دندر .

٢٩ — (ا) ، حروف حركه‌دن اولدیغی زمان كلمه‌نك یااورته‌سنده یاخود نهایتنده بولونور . كلمه‌لرك اوللرنده بولونان الفلر حروف‌مبانیدر . « صاچ ،قیا » كلمه‌لرنده‌كی الفلر حروف حركه‌دن . « اوچ» كلمه‌سنك اولنده‌كی الف حروف‌مبانیدندر .

٢٩ . « ا » حروف‌حركه‌دن اولورسه كلمه‌نك نره‌لرنده بولونور ؟

٣٠ — كلمه‌لرك باشنده بولونان الفدن صوكره حروف حركه‌دن اولان الفك يازيلماسى اقتضا ايدرسه ايكى الف شويله (اا) يان يانه يازيلمايوب حروف حركه‌دن اولان الف اوسته يازيلير ؛ شويله : (آ) . بوحالده اوسته يازيلان الفه (مد) دينير : آقشام، آرپه گبى.

٣١ — عربجه‌ده حروف مبانيدن اولان يعنى حركه‌لى اولان الفه (همزه) دينير وشو (ء) شكلده يازيلير .

٣٢ — همزه؛ عربجه كلمه‌لرك اولنده الف شكلنده يازيلير. سه‌ده كلمه‌نك اورته‌سنده ياخود صوكنده كندى شكلنده يعنى شو (ء) شكلده يازيلير .

٣٣ — همزه ؛ كلمه‌نك اورته‌سنده بولونوب ماقبلى مفتوح اولورسه بر الف اوزرينه يازيلير : كأس ، رأس گبى.

٣٤ — همزه ؛ كلمه‌نك اورته‌سنده بولونوب ماقبلى ساكن ايسه ايكى صورتله يعنى يا الف اوزرينه ياخود بر (دندان) ديش اوزرينه يازيلير: مسأله ـ مسئله. هيأت ـ هيئت. نشأت ـ نشئت گبى .

٣٥ — همزه ؛ كلمه‌نك اورته‌سنده بولونوب ماقبلى ياخود

---

٣٠. كلمه‌لرك باشنده بولنان الفدن صوكره حروف حركه‌دن اولان الف ناصل يازيلير؟ آدينه نه دينير ؟ — ٣١. همزه نه‌در ؟ — ٣٢. همزه ناصل يازيلير ؟ — ٣٣. همزه كلمه‌نك اورته‌سنده بولونوب ماقبلى مفتوح اولور ايسه ناصل يازيلير ؟ — ٣٤. همزه كلمه‌نك اورته‌سنده بولونوب ماقبلى ساكن اولور ايسه قاچ صورتله يازيلير ؟ — ٣٥. همزه كلمه‌نك اورته‌سنده بولونوب ماقبلى ياخود كندى ساكن اولورسه ناصل يازيلير؟

كندى مكسور اولورسه بر دندان اوزرينه يازيلير : بئر ، ذئب، مائل ، سائل گبى .

٣٦ — همزه ؛ كلمه‌نك اورته‌سنده بولونوب ماقبلى مضموم اولورسه بر واو يازيلير : مؤمن، سؤال، رؤيت، مؤخر گبى .

٣٧ — همزه ؛ كلمه‌نك نهايتنده بولونوب ماقبلى مفتوح اولورسه بر الف اوزرينه يازيلير : ملجأ ، منشأ گبى .

٣٨ — همزه؛ كلمه‌نك نهايتنده بولونوب ماقبلى ساكن اولورسه يالكز يازيلير : جزء ، بدء گبى .

تنبيه — كلمه‌نك نهايتنده بولونوب ماقبلى الف اولان همزه‌لر توركجه‌ده نه يازيلير . نه‌ده اوقونور : بناء ـ بنا . ابتداء ـ ابتدا گبى .

٣٩ — عربجه‌ده الف ايكى درلودر : الف ممدوده ، الف مقصوره .

٤٠ — الف ممدوده (اوزون الف) ؛ كلمه‌نك آخرنده بولونوب كلمه‌نك حروف اصليه‌سندن اولمايان وكندندن صوكره همزه بولونان الفدر : صحراء ، اولياء گبى .

---

٣٦. ماقبلى مضموم اولورسه ناصل يازيلير ؟ — ٣٧. كلمه‌نك آخرنده بولونوب ماقبلى مفتوح اولورسه ؟ — ٣٨. ماقبلى ساكن اولورسه ؟ — (تنبيه) كلمه‌نك نهايتنده بولونوب ماقبلى الف اولان همزه‌لر توركجه‌ده يازيلوب اوقونورمى ؟ — ٣٩. عربجه‌ده الف قاچ درلودر؟ — ٤٠. الف ممدوده نه‌در ؟

٤١ — **الف مقصوره** (قیصه الف) ؛ کلمه‌نك آخرنده بولونوب کلمه‌نك حروف أصلیه‌سندن اولمایان و (ی) صورتنده یازیلان الفدر : دعوی ، فتوی کبی .

٤٢ — حروف حرکه‌دن اولان « و » کندندن اول کلن حرفی درت درلو اوقودیر : گوز . یول . یوز . طوز کبی .

٤٣ — بو درت درلو اوقونشك آیری آیری اسملری واشارتلری واردر :

١ — (ُو) — واو مبسوطهٔ خفیفه : گُوز

٢ — (ۆ) — واو مبسوطهٔ ثقیله : یۆل

٣ — (ؤ) — واو مقبوضهٔ خفیفه : یؤز

٤ — (ۋ) — واو مقبوضهٔ ثقیله : طۋز

واولرك اوقونشلرینی تفریق ایچون اوزرلرنده گورولدیکی کبی اشارتلر احداث ایدیلمشسه‌ده یازیلیرکن تطبیقنده گوجلك اولدیغی ایچون استعمال ایدیلمکده بولونمشدر .

تمرین — ٢

آشاغیکی کلمه‌لرده‌کی واولرك صورت تلفظلرینه نظراً اسملرینی سویله‌یکز :

اوت . اوتاق . اوتو . اوتن . بوز . بوزا . بوزاغی . توز . توزلق . جوشقون . چوربا . چوراب . دودوك . دوداق . زور .

---

٤١. الف مقصوره نه‌در ؟ — ٤٢. حروف حرکه‌دن اولان «و» کندندن اول کلن حرفی قاچ درلو اوقودیر؟ — ٤٣. حروف حرکه‌دن اولوب درت درلو اوقونان «و» حرفنك آیری آیری اسملری واشارتلری وارمیدر ؟

زوربا . سوت . سوز . شو . شویله . بویله . صو . صوی . طوغان . طوپ . فول . قابوق . قورت . یوك .

حرکه [*]

٤٤ — حرکه ؛ بر حرفك ناصل اوقوناجغنی گوستەرمك ایچون حرفك اوستنه یاخود آلتنه قونیلان اشارتلردر .

٤٤. حرکه نەدر ؟

[*] حرکه‌یه (املا اشارتی) signe ortographique نامنی ویرمك مناسب دگلدر . بو ، لسانمزه قطعیاً اجنبی بولونان بر لسانك کندینه مخصوص اشارتلرینه تطبیق ایتمکدر . حرکه ؛ « حرکت » دن قیمیلدانمق معناسنه اولوب اوستنده ویا آلتنده بولوندیغی حرفی ایستەنیلن برصورتده لفظاً قیمیلداتوب صداسنی چیقارتمغه مخصوص اشارتدرکه دائما حروف مبانی‌ده بولونور . فرانسزجه‌ده signes ortogrphiques (املا اشارتلری) دینیلن اشارتلر ایسه شونلردرکه لسانمزده‌کی حرکه‌یه وظیفةً مشابهتی بیله بولونمادیغنی آکلاتمق ایچون یازیلیورز : les accents (مداشارتلری) صدالی حرفلرك اوزرلرنده بولونوب نه‌صورتله مد ایدیله‌جکلرینی گوستەریر . Le tréma (ترەما) ایکی نقطه‌دن عبارت اولوب یان یانه بولونان ایکی صدالی حرفك آیری آیری اوقوناجغنی گوستەریر . La cédille (سه‌دیل) دینیلن اشارت a, o, u حرفلرندن اول گلن (C) حرفنك آلتنه یازیلوب (س) صداسی ویردیریر . Le trait d'union (خط وصل) ایکی کلمه‌یی برلشدیرمك ایچون آرالرینه چیزیلیر . L'apostrophe (آپوستروف) یعنی « علامت حذف » دینیلن اشارت صدالی بر حرفك حذف ایدیلش اولدیغنی اشارت ایدر . شو ایضاحدن آکلاشیلیورکه

٤٥ — عربجه حروف حركه اولمادیغندن «حركه» دینیلن اشارتلر قوللانیلیر .

٤٦ — حركه اوچدر : فتحه ، كسره ، ضمه .

٤٧ — تورکجه‌ده (فتحه) یه « اوستون » ، (كسره) یه « اسره » ، (ضمه) یه « اوتره » دینیر .

٤٨ — حركه‌لرچفت اولارقده یازیلیر؛ او زمان اسملرینه (تنوین) دینیر. وكلمه‌نك نهایتنده بر (ن) وارمش كبی اوقونور:

٤٩ — حركه‌لر شكللری شونلردر :

ـَ فتحه (اوستون) ـً تنوین (ایكی اوستون) : بَرَكَتْ . رحمةً

ـِ كسره (اسره) ـٍ تنوین (ایكی اسره) : زراع . لسببٍ

ـُ ضمه (اوتره) ـٌ تنوین (ایكی اوتره) : رُكوع. مغفورٌ

---

٤٥. عربجه‌ده حروف حركه یرینه نه قوللانیلیر ؟ — ٤٦. حركه قاچدر ؟ — ٤٧. حركه‌لرك تورکجه اسملری نه‌در ؟ — ٤٨. (تنوین) نه‌در ؟ — ٤٩. حركه‌لرك شكللری ناصلدر ؟

فرانسزلرك (املا اشارتلری) دیدكلری اشارتلر بزم عربجه‌دن آلدیغمز « حركه » لره قطعياً بكزه‌مه‌یوب وظیفه‌لری باشقه‌در . بونك ایچون لسانمزك هر صورتله مربوط بولوندیغی لسان عربیدن آلنان حركه‌نك اسمنی « املا اشارتی » كبی معناسز بر اسمه تحویل ولسانمزه قطعياً جهت ارتباطی اولمایان بر لسانه تطبیق ایده‌رك قواعد كتابلرمزه كچیرمكده هیچ بر معنا وسبب یوقدر .

(اوستون) و (اوتره) حرفلرك اوستنه ، (اسره) حرفلرك آلتنه يازيلير .

٥٠ — عربجه‌ده حركه‌سنه گوره اوزاديلارق اوقوناجق ويا سويله‌نه‌جك حرفدن صوكره (ا ، و ، ى) حرفلرى قوللانيلير. بو حرفلره (حروف مد) ديرلر : مكان . يكون. ساعى گبى .

٥١ — حركه‌سى اولان حرفه (متحرك)، حركه‌سى اولمايان حرفه (ساكن) دينير .

٥٢ — ساكن اولان حرفك اوزرينه (جزم) دينيلن شو (ـْ) قونور : « رَكْعَتْ » كلمه‌سنده « ر » حرفنك حركه‌سى اولديغندن (متحرك) ، « ك » حرفنك حركه‌سى اولماديغندن (ساكن) واوزرنده‌كى اشارت ساكن اشارتى اولان (جزم) در.

تنبيه — (تنوين) عربجه كلمه‌لره مخصوص اولوب تورجه كلمه‌لرده اصلا قوللانيلماز .

٥٣ — عربجه كلمه‌لرده ايكى دفعه يازيلاجق عينى حرف بر دفعه يازيلوب اوزرينه (شدّه) دينيلن شو (ـّ) اشارت قونور واوحرف بر دفعه ساكن بر دفعه متحرك اولمق اوزره

---

٥٠. حروف مد هانكى حرفلردر ونره‌لرده قوللانيلير ؟ — ٥١. «متحرك» نه‌يه دينير، «ساكن» نه‌يه دينير ؟ — ٥٢. ساكن اولان حرفك اوزرينه نه قونور؟ (تنبيه) «تنوين» تورجه كلمه‌لرده قوللانيليرمى ؟ — ٥٣. عربجه كلمه‌لرده ايكى دفعه يازيلاجق حرفلر قاچ دفعه يازيلير واوزرينه‌نه‌قونور ؟

ایکی دفعه اوقونور ـ : دقّت ـ دققت . منّت ـ منّت گبی .

٥٤ — (شـده) عربجه کلمه‌لره مخصوص اولوب تورکجه کلمه‌لرده ایکی دفعه اوقوناجق حرفلر ایکی دفعه یازیلیر : آللی ، پوللی ، گللی گبی .

فائده — تورکجه‌ده حرکه لفظاً قوللانیلمقده‌ایسه ضرورت اولمادقجه یازیلمامقدر .

آهنك تلفظ

٥٥ — آهنك تلفظ : اثنـای تلفظده حرکه‌لرك بربریله توافق ایتمه‌سیدر .

٥٦ — تورکجه‌ده آهنك تلفظ کلمه‌لرك ایلك هجاسنه‌تابعدر . هر هانگی بر کلمه‌نك ایلك هجاسی خفیف اولورسه دیگر هجالرده خفیف ، ایلك هجاسی ثقیل اولان کلـه‌لرك دیگر هجالریده ثقیل اولور : أولغون ـ أولـگون . گورگو ـ قورقو گبی .

فائده — باشقه برلسـاندن آلنمش اولمـامق شرطیله‌تورکجه کلمه‌لرده آهنکجه استثنا ایدیله‌بیله‌جك کلمه‌لر پك آزدر : مثلا ، خفیف هجا ایله باشلایان « لیمون » کلمه‌سـنك ایلك هجاسی اولان « لی » خفیف اولدیغی حالده ایکنجی هجاسی اولان « مون » ثقیلدر . حال‌بوکه « لیمون »کلمه‌سی اصلاً تورکجه اولمایوب روم‌جه‌دن آلنمشدر .

---

٥٤. تورکجه ایکی دفعه اوقوناجق‌حرفلره «شده» قونورمی ؟ — ٥٥. آهنك تلفظ نه‌در ؟ — ٥٥. تورکجه‌ده آهنك تلفظ نه‌یه تابعدر ؟

« هەلوا » كلمەسى ايسه عربجه اولوب اصلى « حلوا » در .
« هانكى » كلمەسى ايسه آناطوليلرك تلفظى كبى « قانغى » دنمى ، يوقسه « خانغى » دنمى محرف اولديغى برهان ايله تأييد ايديلەمشدر .
صرف تورجه اولارق استثنا تشكيل ايده بيله جك كلمەلر « اينانمق » ، « چيقارمق » كبى كلمەلر اولوب « ياپيورمك » ، « ياپه بيلمك » كبى فعل تعجيلير ايله فعل اقتداريلر دخى آهنك تلفظه توافق ايتمەمكددر .
استانبول شيوەسيله آناطولى شيوەسى آراسنده‌ده آهنكجه بعض فرقلرواردر: سكا — ساكا . بكا — باكا . كستانه — كسته‌نه كبى

اصول تنقيط

٥٧ — تنقيط ؛ نقطەلامق ديمكدر .

٥٨ — عبارەنك قسملرينى آيرارق آرالرينه اشارت مخصوصه قويمغه (اصول تنقيط) دينير .

٥٩ — اشارت تنقيطيه شونلردر: (،) ويرگول ، (،) نقطەلى ويرگول ، (:) ايكى نقطه ، (.) نقطه ، (؟) نقطۀ استفهام ، (!) نقطۀ ندا وتعجب ، (« ») طيرناق ، (—) خط وصل ، ( ) [ ] معترضه .

٦٠ — (،) — (ويركول) :ويرگول آتيده‌كى موقعلرده قوللانيلير :

---

٥٧. تنقيط نەديمكدر ؟ — ٥٨. اصول تنقيط نەيه دينير ؟ — ٥٩. اشارات تنقيطيه هانكيلريدر ؟ — ٦٠. ويركول نەلرده قوللانيلير ؟

١ — برجمله‌ده واقع فاعللری، مفعوللری ، نائب فاعللری آییریر .

فاعللری آییردیغنه مثال :

احمد ، محمد ، حسن ، حسین اوقودی .

مفعوللری آییردیغنه مثال :

کتابی ، کاغدی ، قلمی ، حقه‌یی حسن أوده اونوتدی .

نائب فاعللری آییردیغنه مثال :

ماصه‌لر ، صندالیه‌لر ، صیره‌لر ده‌وریلدی .

٢ — متعدد مبتدالری ، خبرلری آییریر .

مبتدالری آییردیغنه مثال :

محمد ، حسن ، چالیشقاندر .

خبرلری آییردیغنه مثال :

حسن تنبل ، یاراماز حایلازدر .

٣ — فاعللری بر اولان فعللری آییریر :

حسن درسنی اوقویور ، یازییور ، ازبرله‌یوردی .

٤ — عینی جنسدن اولان قیصه جمله‌لری آییریر :

علی یازدی ، احمد اوقودی ، نائل اویودی .

٥ — خطابلردن صوکره یازیلیر :

اوغلم ، وقتکی بوش گچیرمه‌یوب چالیش .

٦ — برطاقم متممات ایله فعللدن آیریلمش فاعللدن صوکره قونور :

بلبللر ، ایلك بهارك نشوه فزا گیجه‌لرنده ترنمات لاهوتیا-
نه‌لریله ارباب ذوقی مست وحیران ایدر .

٦١ — (؛) — (نقطه‌لی ویرگول) .

١ — بربرینه بکزه‌ین قیصه جمله‌لری بربرندن آییریر :
انسان جدیله پدریله افتخار ایتمه‌مه‌لیدر ؛ فضائل ذاتیه
واخلاق حسنه‌سیله مفتخر اولمالیدر .

٢ — کوچوك قسملری ویرگول ایله آیریلمش جمله‌لرك
آقسامنی آییریر :
مکتب، بابا ، آنا ، اولاددن عبارت برعائله‌در ؛ او عائله‌نك
باباسی معلم ، آناسی معلمه ، اولادلری چوجوقلردر.

٦٢ — : — (ایکی نقطه) .

١ — ایراد ایدیله‌جك بر کلامدن اول قونور :
ذکی برچوجوق والده‌سنه دیدی که : آننه‌جگم سنی چوق
سوه‌رم ؛ سندن دها چوق سودیگم بری واردر : وطنم.

٢ — « شویله که » ، « مثلا » کلمه‌لرینك یرنده‌و« اولاً »،
« ثانیاً » گبی تعدادی متضمن کلمه‌دن صوکره قوللانیلیر :
کرهٔارض بش قطعه‌یه آیریلمشدر: آوروپا ، آسیا، آفریقا،
آمریقا .

٣ — اولا گچن کلمه‌لری خلاصةً ذکر ایتمك اوزره‌ایراد

٦١. نقطه‌لی ویرگول نره‌لرده قوللانیلیر ؟ ٦٢. ایکی نقطه نره‌لرده قوللانیلیر ؟

ایدیلن « ایشته » کلمه‌سندن اول قونور : غیرت ، سعی وثبات ، عزم قطعی : ایشته مقصده وصول ایچون الك گوزل واسطه‌لر .

. — (نقطه) ؛ سوزك تمام اولدیغی یرلره قونور :

ثباتسز آدملر هیچ بر شی اوگره‌نه‌مه‌دکلری گبی هیچ بر مسلك صاحبی‌ده اولامازلر .

٦٣ — (؟) — (نقطهٔ استفهام) : سؤالی حاوی جمله‌لرك نهایتنه قونور :

نیچون مکتبه گیدییورسڭز ؟ علم وادب اوگرنمك ایچون دگلمی ؟

٦٤ — (!) — (نقطهٔ ندا وتعجب) . ندا، حیرت ، تعجب . حزن وکدر افاده ایدن کلمه‌لردن صوکره قونور :

آه! بر یار وفادار اولایدی. افسوس ! بهار شباب‌چوقدن وداع ایدوب گیتدی !

« » - (طیرناوه) ؛ ١ — بریردن عیناً نقل ایدیلن بر عباره‌نك ایکی طرفنه قونور :

اختیار دیدی که : « اوغلم ، موت انسانلر ایچون بر نعمتدر. موت، حیات تسمیه اولونان نهار پر اضطرابك گیجه‌سیدر . »

٢ — پك معروف اولمایان اجنبی کلمه‌لرله جالب نظر اولماسی مطلوب اولان کلمه‌لر طیرناق ایچنه یازیلیر :

---

٦٣. نقطهٔ استفهام نره‌لرده قوللانیلیر؟ ٦٤. نقطهٔ ندا وتعجب نره‌لرده قوللانیلیر ؟

« رونتكن » شعاعنك كشفى پك بويوك استفاده‌لرى تأمين ايتمشدر .

مورخيندن برذات بشيكده ايكن رؤس همايون ايله تلطيف ايديلن نوزادلره « بشيك علماسى » لقبنى ويرمشدر .

٦٥ — (—) (خط وصل) : ١ — محاوره ايدن ايكى كشينك سوزلرينى تفريق ايچون آرالرينه چيزيلير :

— نه وقت گلديكز ؟

— دون گلدم .

— واپور ايله‌مى يوقسه شمندوفرله‌مى گلديكز ؟

— واپور ايله گلدم .

٢ — بعضاً جملهٔ معترضه‌لر خط وصل ايله تفريق ايديلير .

٦٦ — ( ) [ ] — (معترضه) : برجمله ايچنده اوجمله‌دن فرقلى باشلى باشنه بر معناسى اولان باشقه بر جملهٔ معترضه ايچنه يازيلير :

لسان عثمانى (بر لسان اولديغى حالده) تورکى ، عربى ، فارسى اولمق اوزره اوچ لساندن مركبدر ديمك پك‌ده طوغرى بر تعبير دكلدر .

---

٦٥. خط وصل نره‌لرده قوللانيلير ؟ — ٦٦. معترضه نره‌لرده قوللانيلير ؟

تمرین — ٣

آشاغیکی منظومه‌ده‌کی تنقیط اشارتلرینك اسملرینی سویله‌یکز :

دوه‌نك باشی

— خلوقك ازبری —

وقتیله بویوك بردوه‌نك بر باشی وارمش . . .
باشسز دوه اولماز یا ، ماصال ، نه‌یسه بوتون گون
یاز قیش ، بو بینسز ، بو چوروك باش
چول ، قیر ، تپه ، طاغ ، طاش ،
بیچاره‌یی بیهوده سوروکله‌ر ویورارمش . . .
بیچاره آغیر گووده نه یاپسین ، کیمه کوسسون ؟
برقارغه بولوب دردینی دوکمش ، او دیمش : — واه!
باشدن بویوك ألله . . . باشه گلمش ، چکه‌جکسك .
آرتق ایشه هورگوچ بیله شاشمش ،
قویروقسه طولاشمش
باشدن باشه أنجایی ؛ فقط کیمسه‌یی ألله
باشدن دوشوروب قویروغه باقدیرماسین ؛ ایلکین
بر پارچه طوروب دیکله‌ین اولمشسه‌ده گیت گیت
عالم بو اوزون دردی ایشیتمکدن اوصانمش ؛
آرتق کیمه دیکلتمکه گیتسه ،
کیم طویسه ایشیتسه
یوز ویرمه‌دیکندن ، دوه‌جك ساکن وساکت
بر خندقه اینمش ، باشی صوقمش ، واوزانمش ،
بردن چکیلوب : «هایدی ـ دیمش ـ دزخه ، مردار! »

حقسزلق ایدن باشلری برگون . . . قوپاریرلر

[خلوقك دفتری : توفیق فکرت]

تمرین ٤

آشاغیده‌کی عباره‌یی تنقیط ایدیکز :

برچوجوغك دعاسی

یارب بڭا ویردیكك شو کوچوجك عقلمله بیلیورم که بو تورده دنیایی یاراداره سنسك سه بردانه‌سك .

بڭا عقل ویره‌ره سنسك پیه‌جك ایچه‌جك کیه‌جك ویره‌ره سنسك .

یارب شو کیه‌یکم کوملکی شو یه‌یکم اتمکی شو ایچه‌یکم صویی ویره‌ره سنسك .

سه بویوکسك یارب بن یوره ایکه‌وار ایتدك بڭا عقل ویردك بڭا آنا بابا ویردك بابام بڭا پیه‌جك کتیردك ایچوره چالیشیر آنه‌م محتاج اولدیغم ایشلری کوردور آقشام اولونجه بنی اویودور صباحلین اویاندیریر یارب باباملك ایشنی قولای ایت آنه‌مه زحمتلرینی اونوتدیر یارب بابامی سوندیر بڭا عقل ویر .

---

١ — قرائت واملا

پروسیا قرالی بویوك فردریق برگون خدمتجیسنی چاغیرمق اوزره زیلی چالار ، بر قاچ دقیقه بکلدر کیمسه گلمز . تکرار چالار ینه کیمسه گورونمز . فردریق مراق ایدوب قالقار طیشاری چیقار ؛ خدمتجینك برقناپه‌یه یاصلانوب اویوپه‌قالدیغنی گورور . خدمتجی‌یه‌باقدیغی صره‌ده قوینندن برکاغدك اوجنك چیقدیغی گوزینه ایلیشیر . مراق ایدوب کاغدی اصولجه خدمتجینك قوینندن چکوب آلیر ؛ بونك بر مکتوب اولدیغنی آکلار . بو مکتوب ، خدمتجی‌یه والده‌سی طرفندن گوندریلوب خسته‌لکی اثناسنده اوغلونك گوندردیگی بر مقدار آقچه سایه‌سنده گندینی تداوی ایتدیره‌رك کسب عافیت ایله‌دیگنی وبونك ایچون تشکر ودعا ایتمکده بولوندیغنی حاوی ایدی .

فره‌دریق خدمتجینك والده‌سنه قدرتی نسبتنده ایتمش اولدیغی فداکارلغی تقدیر ووالده‌سنك شفقت‌ومحبتنی تحسین ایدوب همان اوطه‌سنه گیره‌رك برکاغده برقاچ آووچ آلتون طولدیردقدن صوکره تکرار چیقوب خدمتجی‌یی اویاندیرمادن مکتوب ایله برابر خدمتجینك جبینه‌قویدقدن صوکره اوطه‌سنه گیروب زیلی شدتله چالمغه باشلار. خدمتجی اویانوب فره‌دریقك یانه گیردیگی زمان جبینده آغیراق اولدیغنی حس ایدر ؛ الینی جبینه صوقوبده آلتونلری گورونجه همان فره‌دریقك آیاقلرینه قاپانوب دشمنلرندن بریسی کندینی اتهام ایتدیرمك ایچون جبینه پاره طولدورمش اولدیغنی سویله‌ر. فره‌دریق : «مراق ایتمه دوستم ! جناب حق بزه اویقومزده‌ده احسان ایدر . او پاره‌یی والده‌کزه گوندروب بندنده سلام یازکز ؛ گرك سنی ، گرك والده‌کی حمایه‌م آلتنده بولوندیره‌جغمی بیلدیرکز » دیدی .

وظیفه

١ — حکایه‌یی مآلاً سویله‌یکز .
٢ — حکایه‌دن نه آکلادیغکزی بیلدیریکز .
٣ — فره‌دریقك خدمتجینك قویننده اصولجه مکتوبی آلوب اوقوماسی اخلاقه موافقمیدر دکلمیدر ؟ سویله‌یکز .
٤ — حکایه‌یی املا اولارق یازکز .

---

٢ - قرائت واملا

طورغود رئیس

طورغود رئیس عثمانلیلرك اك غیور اك جسور اك ثانی قایودانلرندندر .

طورغود رئیس استانکوی کورفزی ـ املرنده « ولی » نامنده فقیر بر کویلونك اوغلودر . چوجوقلغنده بری جرأت شجاعت قوت ایله آرقداشلری آراسنده نام قازانمشدی . دلیقانلی ارلونجه بحریه عسکری اولدی . کیمیلرده طوبجیلوه ایله قلاغوزلغی اوکرندی . بر مدت صوکره بر قاچ آرقداشیله بر کمی صاتوب آلوب قورصانلغه باشلادی طورغودك نامی بتوده آوه دکزی طوتدی او زمانلر قورصانلرك اك بویوك رئیسی اولان باربارس جزایرده اوطورور ایدی طورغود

جزایره کیدوب باربارووسه تابع اولدی طورغودك شجاعت وجسارتی کوندن کونه باربارووسی نزدنده قیمتنی آرتیردی نهایت باربارووسه معاونه اولدی . باربارووسی طورغودك معیتنه اوده ایکی کمی ویردی بو اوده ایکی کمی طورغود ایچوده بر بویوك دونمانه حکمنی آلوب بوتوده آوه دکز ماهلرینی پیلدیردی نهایت قورسیقه آطه‌سی صولرنده ونه‌یکلیلرله ایتدیکی محاربه‌ده اسیر اولوب درت سنه اسارتده قالدی او زمانده قاپودانه پاشا اولان باربارووسی جنویز اوزرینه کیدوب ونه‌یکلیلری طورغودك اعاده‌سنه مجبور ایتدی طورغود طرابلس غربی فتح ایدوب اوده سنه‌دن زیاده اوراده بکلر بکی اولدی. ٩٧٣ تاریخنده مالطه محاصره‌سنده شهید اولدی .

وظیفه

١ — قرائت اولارق اوقویکز .
٢ — تنقیط ایدکز .
٣ — مألاً سویله‌یکز .
٤ — املا اولارق یازکز .

كلمه‌نك انواعى [*]

٦٧ — كلمه اوچ نوعدر : اسم ، فعل ، حرف .

تنبيه — (صفت، اسم عدد، اسم اشارت، مبهمات، ضمير، مصدر) اسمك اقسامندن اولوب (ادوات ، ظرف ، ندا) حرفده داخلدر .

—

١

اسم

٦٨ — اسم ؛ بر شخصى ، بر حيوانى ، بر شيئى تعيين ايده‌ن كلمه‌در .

٦٩ — اسمك تعيين ايتديكى شى يا (مادى) ياخود(معنوى) اولور .

٧٠ — مادى ؛ گوز ايله گورولن ، ال ايله طوتولان يعنى جسم صاحبى اولان شيلردر : انسان ، حيوان ، آغاج ، طاش وسائره گبى .

٧١ — معنوى ؛ گوز ايله گورولمه‌ين ، ال ايله طوتولمايان

---

٦٧. كلمه قاچ نوعدر ؟ — (تنبيه) اسمك اقسامندن اولانلر نه‌در ؟ حرفده نه‌لر داخلدر ؟ — ٦٨. اسم نه‌يه دينير ؟ — ٦٩. اسمك تعيين ايتديكى شى نه‌اولور ؟ — ٧٠. مادى نه‌در ؟ — ٧١. معنوى نه‌در ؟

---

[*] باقكز : اوچنجى قسم . صحيفه ٢٥ ، حاشيه .

یعنی جسم صاحبی اولمایان شیلردر: عقل، فکر، آجی، آغری، سوینج گبی .

٧٢ — اسمك تعیین ایتدیگی شیئه (مسمی) دینیر .

اسمك انواعی

٧٣ — اسملر ایکی نوعدر : اسم جنس ، اسم خاص .

٧٤ — اسم جنس ، برجنسدن اولان اشخاص ویاحیوان ویااشیانك هربرینه آیری آیری سویله‌نه بیلن اسملردر: انسان، چوجوق ، کدی ، قویون ، آغاج گبی .

اسم جنسه (اسم عام) دخی دینیر .

٧٥ — اسم خاص ؛ یالکز برشخصه ، یاخود بر حیوانه ، ویابرشیئه سویله‌نن اسمدر : حسن ، سلانیك گبی .

اسم خاصه (علم) دخی دینیر .

تنبیه — قطعه ، مملکت ، قصبه ، کوی، دکز ، ایرماق ، نهر ، گول ، طاغ ، آطه اسملریله بالعموم انسان اسملری ، عطارد ، زهره ، ارض ، مریخ گبی بیلدیز اسملری اسم خاصدر .

---

٧٢. اسم مادیلره نه‌دینیر ؟ — ٧٣. اسم معنویلره نه دینیر ؟ — ٧٤. اسمك تعیین ایتدیکی شیئه نه‌دینیر ؟ — ٧٥. اسم‌جنس نه‌یه دینیر ؟

اسم جنسلرك انواع مختلفه‌سی

٧٦ — اسم جنسلر یامجرد اولارق یاخود مجرد اسملره بعض ادات علاوه ایدیله‌رك برچوق نوعلره آیریلیر : اسم عین ، اسم معنی ، اسم مرکب ، اسم جمع ، اسم جامد ، اسم مکان ، اسم آلت ، اسم تصغیر .

٧٧ — اسم عین ؛ گوز ایله گورولن ، ال ایله طوقونیلا - بیلن یعنی جسم صاحبی اولان شیلرك اسملرینه دینیر : انسان ، کتاب ، طاش گبی .

٧٨ — اسم معنی ؛ گوز ایله گورولمه‌ین ، ال ایله طوقونیلما - یان یعنی جسم صاحبی اولمایان شیلرك اسملرینه دینیر : اویقو ، عقل ، جسارت گبی .

٧٩ — اسم مرکب ؛ بردن زیاده کلمه‌دن ترکب ایدن اسملردر : سیوری — سینك . تخته — بیتی . خانم — الی گبی .

٨٠ — اسم جمع ؛ مفرد اولدیغی حالده معناسندن بر چوق شخص ویابرچوق شی آکلاشیلان اسملردر : اردو ، آلای ،

---

٧٦. اسم جنسلر قاچ نوعدر ؟ — ٧٧. اسم عین نه‌یه دینیر ؟ — ٧٨. اسم معنی نه‌یه دینیر ؟ — ٧٩. اسم مرکب نه‌یه دینیر ؟ — ٨٠. اسم جمع نه‌یه دینیر ؟

بولوك ، طابور ، سورو ، طاقم گبی .

٨١ — اسم جامد : جانسز اولان شیلرك یعنی جماداتك اسملریدر : طاش ، طوپراق گبی .

٨٢ — اسم مشتق : اسم جنسك آخرینه خفیف هجالیلرده (لك) ، ثقیل هجالیلرده (لق) علاوه ایدیلوب بر مکان ومحل تعیین ایدن اسمدر :

کومور = کومورلك (کومور قونیلان محل)
اودون = اودونلق (اودون قونیلان محل)
گل = گللك (گلی چوق اولان محل)
چیچك = چیچکلك (چیچك قونیلان محل)

تنبیه — آخرلرینه (لك ـ لق) علاوه ایدیلن اسملر برمحل ومکان تعیین ایدرلرسه « اسم مکان » اولورلر . آخرینه (لك ـ لق) علاوه ایدیلن هر اسم ، اسم مکان اولماز .

اسم عددلره لاحق اولورسه بر نوع صفت اولور : اونلق آلتون گبی .

اسم مکان وزمان اصلیلره لاحق اولورسه برنوع صفت اولور : قیشلق ، اوطه‌لق گبی .

بعضاً نسبت معناسی افاده ایدر : آخرتلك ، باباالق گبی .

صفتلره لاحق اولورسه مصدر معناسی افاده ایدر : بویوکلك ، بیاضلق ، سیاهلق گبی .

---

٨١. اسم جامد نه‌یه‌دینیر ؟ — ٨٢. اسم مکان نه‌یه دینیر ؟

٨٣ — اسم آلت؛ کندیسیله برایش اجرا ایدیلن شیلری تعیین ایدەن اسمدر.

٨٤ — اسم آلت ایکی نوعدر : اصلی ، قیاسی .

٨٥ — اصلی : (بالطه ، بیچاق ، قلم) کبی اسملریدر .

٨٦ — قیاسی ؛ مادۀ فعله (ك ، ق ، گی ، گو ، غی ، غو ، قی ، گچ ، اچ) الحاقیله تشکیل ایدیلەن اسم آلتلردر :

	مادۀ فعل	اسم آلت
(ك) علاوەسیله	اله	الەك
(ق) »	طرا	طراق
(گی) »	کس	کسگی
(گو) »	سوز	سوزگو
(غی) »	صار	صارغی
(غو) »	بور	بورغو
(ق) »	باص	باصق
(گچ) »	سوز	سوزگچ
(اچ) »	قیص	قیصاچ

٨٧ — اسم تصغیر؛ کوچوکلك معناسی بولنان اسمدر .

٨٨ — اسم تصغیر ، اسملرك آخرینه (جك ـ جگز)، (جق ـ جغز) علاوەسیله تشکیل ایدیلیر :

٨٣.اسم آلت نەیه دینیر؟ — ٨٤. اسم آلت قاچ نوعدر ؟ — ٨٥. اصلی نەکبیدر؟ — ٨٦. قیاسی اسم آلتلر ناصل تشکیل ایدیلیر ؟ — ٨٧. اسم تصغیر نەیه دینیر ؟ — ٨٨. اسم تصغیر ناصل تشکیل ایدیلیر ؟

أو = أوجك — أوجكز

كتاب = كتابجق — كتابجغزكبي .

تنبيه — تورجكه‌ده‌اسملری اسم مكان ، اسم زمان ، اسم آلت، اسم تصغیر كبي اقسامه آییرمق بر امر اعتباریدر . یوقسه بونلر عربجه‌نك اسم مكان وزمان وسائره‌سنه قیاس اولونه‌ماز .

تمرین — ٥

آشاغیكی اسملرك مادی یاخود معنوی اولدیغنی تفریق ایدكز ؟

آرپه ، بوغدای ، كدی ، روزگار ، هوا ، آغاج ، طاش ؛ ملك ، رؤیا ، دكز ، ییلدیز ، خولیا ، آرزو ، هوس ، اویون ، ساعت، آی، گونش ، شیطان ، ایشیق ، صباح ، سحر ، ییلدیرم .

تمرین — ٦

اسم جنسلر ایله اسم خاصلری آییركز :

آغاج ، یاپراق ، طاووق . قاز ، ارض ، آقدكز ، علم طاغی ، قطعه ، بلده ، ازمیر ، آوروپا ، نهر ، طونه ، مملكت ، حلب ، احمد ، انسان ، چوجوق ، مكتب ، كوپری ، واپور ، استانبول ، آطه ، قوش آطه‌سی ، طاش ، قره طاش ، گمی ، قاییق ،

تمرین — ٧

اسم جنسلرك نوعلرینی آییركز :

اردو ، انسان ، حقه ، تحته منازه، اوطه ، آغاج‌قاقان ، سورو ،

بولوك ، عقل ، فكر ، سوز ، بارداق ، روح ، جان ، قلب ، ال ، آياق ، دوه ، گوز ، آغاج ، طاش ، طاغ ، چاق ، رنده ، بورغو ، قيزجغز ، اوطه‌جق ، قلملك ، طباقلق ، آغاجلق ، باغچه ، پرى ، اويقو ، مكتوب ، كاغد ، قاپو .

نمونه

اردو = اسم جنس ، اسم جمع ، مادى .
انسان = اسم جنس ، اسم عين ، مادى .
عقل = اسم جنس ، اسم معنى ، معنوى .

تمرين — ٨

آشاغيكى عباره‌ده نقطه‌لى يرلره مناسب بر كلمه يازگز :
غلطه ايله استانبول آره‌سنده ايكى دانه . . . واردر . كوپرى‌يه . . . ياناشير . ترسانه . . . ده‌در . اودون قونان يرلره . . . دينير . قلم يونتاركن . . . ايله النى كسدى . چوق . . . ديكلنمز . روم ايلى حصارينك قارشيسنده . . . حصارى واردر . كدى‌دركت . . . بر . . . در . قورباغه‌لى دره . . . ده بر مسيره‌در . قويونك ياوروسنه . . . دينير . پيليچ . . . دن چيقار . آرى . . . ياپار . يازين . . . ايله . . . چوق اولوب انسانى راحتسز ايده‌رلر .

خواص اسماء

٧٩ـ اسملرده اوچ خاصه واردر : كيفيت ، كميت ، حيثيت

---

٧٩. اسملرده قاچ خاصه واردر ؟

كيفيت (جنس)

مذكر — مؤنث

٨٠ — تورکجه ذیروح اسملری مسمالرینه دلالتلری اعتباریله ایکیه آیریلمشدر : (مذکر) ارکك ، (مؤنث) دیشی .

٨١ — تورکجه‌ده جانسز مخلوقات ایچون مذکرلك مؤنثلك معتبر دکلدر .

٨٢ — جانلی مخلوقاتدن بعضلرینك ارککلرینه ودیشیلرینه مخصوص اسملر واردر :

مذکر اسملر	مؤنث اسملر
بابا	آنا
اوغل	قیز
خروس	طاووق
اوکوز	اینك

٨٣ — اسملرندن مذکر یاخود مؤنث اولدیغی فرق ایدیله‌مه‌ین حیواناتك اسملرندن اول جنسنه کوره « ارکك » یاخود « دیشی » لفظلری کتیریلیر : دیشی کدی ، ارکك کدی. دیشی آرسلان ، ارکك آرسلان کبی .

تنبیه : ١ — مذکر یاخود مؤنث اولدیغی بللی اولان حیوان اسملرندن اول (ارکك) و (دیشی) لفظلری کتیریلمز : ارکك خروس ، دیشی

---

٨٠. اسملر مسمالرینه دلالتلری اعتباریله قاچه آیریلمشدر ؟ — ٨١. تورکجه‌ده جانسز اسملر ایچون مذکرلك مؤنثلك معتبرمیدر ؟ — ٨٢. جانلی مخلوقاتك ارکك ودیشیلرینه مخصوص آیری آیری اسملر وارمیدر ؟ — ٨٣. مذکریاخود مؤنث اولدیغی فرق ایدیلمه‌ین اسملردن اول جنسنه کوره نه کتیریلیر؟

طاووق دیمز . چونکه « خروس » دیمنجه ارکك ، « طاووق » دیمنجه دیشی اولدیغی ذاتاً آکلاشیلیر .

تنبیه : ٢ — ذی‌روحك غیریده تذکیر وتأنیث فارسی اسملرده‌ده معتبر اولمایوب آنجق عربجه کلمه‌لرده معتبردر .

عربجه کلمه‌لرده

مذکر ومؤنث

٨٤ — عربجه‌ده انسان وحیوان اسملرندن باشقه کندیلرنده ارککلك ودیشیلك اولمایان اسملرده مذکر ومؤنت اعتبار ایدیلمشدر . بوسببله عربجه اسملرده تذکیر وتأنیث « حقیقی » و « مجازی » اولمق اوزره ایکیه تفریق ایدیلیر .

٨٥ — **مذکر حقیقی** ؛ مسمالری حقیقةً ارکك اولان اسملردر :

اب ، ابو = بابا

جمل = ارکك دوه

٨٦ — **مؤنث حقیقی** . مسمالری حقیقةً دیشی اولان اسملردر :

أُم = والده

ناقة = دیشی دوه

---

٨٤. عربجه اسملرده تذکیر وتأنیث قاچه آیریلمشدر ؟ — ٨٥. مذکر حقیقی نه‌در ؟ — ٨٦. مؤنث حقیقی نه‌در ؟

٨٧ — مذكر مجازى ، مسمالرنده اركلك وديشيلك اولما-
دينى حالده مذكر اعتبار ايديلهن اسملردر : قلم ، كتاب كبى .
« قلم » و « كتاب » اسملرينك مسمالرنده اركلك وديشيلك
اولمادينى حالده مذكر اعتبار ايديلمشلردر .

٨٨ — مؤنث مجازى ؛ مسمالرنده اركلك وديشيلك اولما-
دينى حالده مؤنث اعتبار ايديلهن اسملردر : شمس، سماء كبى.

٨٩ — عربجه مذكر اسملر ايچون برعلامت اولمايوب
مؤنث اسملرده اكثريا (علامت تأنيث) بولونور .

٩٠ — عربجه‌ده علامت تأنيث اوچدر :

١ — « تاء مربوطه » ياخود « تاء كرد » دينيلان وشو
(ة ـ ة) شكلده يازيلان تادر كه كلمه‌لرك آخرلرينه گلير: نقطة،
عبارة كبى .

تنبيه: ١ ـ تورجه‌ده تاء مربوطه نك نقطه‌لرى قالديريلارق هاى رسميه
صورتنده قوللانيلير : نقطة ـ نقطه ، عبارة ـ عباره كبى .
بعضاً (تاء طويل) يعنى اوزون « ت » صورتنده يازيلير : عادة-
عادت . رحمة ـ رحمت ، مصلحة ـ مصلحت كبى .
تنبيه : ٢ ـ نهايتنده « تاء طويل » بولونان هرعربجه كلمه مؤنث
دكلدر . بعضاً « ت » نفس كلمه‌دن اولور: سكوت ، وقت كبى . بوكلمه-
لرده « ت » اجزاى كلمه‌دن اولوب علامت تأنيث دكلدر .

٢ — الف مقصوره‌در كه كلمه‌نك آخرى (ى) و (ا)

---

٨٧. مذكر مجازى نه‌در ؟ — ٨٨. مؤنث مجازى نه‌در ؟ — ٨٩. عربجه مذكر
ومؤنث اسملرده بر علامت وارميدر ؟ — ٩٠ عربجه‌ده علامت تأنيث قاچدر ؟

صورتنده بولونورلر ؛ دعوی ، دنیا گبی .

تنبیه — نفس کلمه‌دن اولوب کلمه‌نك آخرنده بولونان (ی) حرفی علامت تأنیث دگلدر : معنی ، مصطفی گبی.

٣ — الف ممدوده‌در که کلمه‌نك آخرنده (ا ء) صورتنده بولونور : صحراء ، سوداء گبی .

تنبیه ـ عربجه کلمه‌لرده‌کی الف ممدوده‌لر تورکجه‌ده همزه‌سز اولارق (ا) صورتنده استعمال ایدیلیر : صحرا ، سودا گبی

٩١ — عربجه‌ده بر طاقم کلمه‌لر واردرکه ایجابنه گوره هم مذکر هم مؤنث اعتبار اولونورلر :

ذهب = آلتون . سماء = گوك . ضحی = قوشلق وقتی . نفس = روح (جان) . لسان = دیل گبی .

٩٢ — معنالرندن مؤنثلك آکلاشیلان عربجه اسملر اساساً درت نوعدر :

١ — قادین اسملری : سعاد ، مریم ، زینب گبی .

٢ — قادین جنسنی گوسته‌ره‌ن اسملر: ام = آنا. اخت = قیز قارداش گبی .

٣ — مملکت ، شهر ، قبیله اسملریدر : شام ، مصر ، حلب گبی .

٤ — چفت اولان اعضا اسملرندن بعضلریدر: عین =

---

٩١. عربجه‌ده هم مذکر هم مؤنث اعتبار اولونان کلمه‌لر وارمیدر ؟ — ٩٢. معنالرندن مؤنثلك آکلاشیلان کلمه‌لر قاچ نوعدر ؟

گوز. اُذن = قولاق گبی.

اخطار — کندیلرنده علامت تأنیث بولونمایان عربجه کلمه‌لرك مؤنث اولوب اولمادیغی لغات کتابلرینه مراجعتله آکلاشیلیر .

تمرین — ۹

آشاغیکی اسملرك مذکر یاخود مؤنث اولدقلرینی ، عربجه کلمه‌لرك مذکر حقیقی یاخود مجازی ، مؤنث حقیقی یاخود مجازی اولدقلرینی یازکز :

آدم . کچی . قیصراق . آت . اوکوز . شمس . خدیجه . طالب . رحمت . ادیبه . قادین . جمل . ادیب . خالد . عین . سعاد . زینب . اب . ابن . بنت .

تمرین ۱۰

آشاغیکی کلمه‌لرده «ت» لر ایله «ی» لرك هانکیلری علامت تأنیث ، هانکیلری نفس کلمه‌دن اولدیغنی گوسته‌رکز .

صحت . صحبت . التفات . سکوت . اسکات . ثبات . کلمه . دعوی . معنی . فتوی . مبنی . ثبوت . بیت . وقت . میقات .

کمیت

۹۳ — اسم جنسلرك بر یاخود بردن زیاده اشخاصه ،

۹۳. کمیت نه‌یه دینیر ؟

حیوانه ، اشیایه دلالت ایتمه‌لرینه (کمیت) دینیر .

٩٤ — تورکجه‌ده کمیت ایکیدر : مفرد ، جمع .

٩٥ — مفرد ؛ یالکز برشخصه یاخود یالکز برحیوانه ، یالکز برشیئه دلالت ایده‌ن اسملردر :

کتاب ، قلم ، آرسلان ، قاپو کبی .

٩٦ — جمع . بردن زیاده اشخاصه ، حیوانه ، اشیایه دلالت ایده‌ن اسملردر :

کتابلر ، قلملر ، آرسلانلر ، قاپولر کبی .

٩٧ — مفرد بر اسمی جمع یاپمق ایچون اسمك نهایتنه « ادات جمع » دینیله‌ن (لر) علاوه ایدیلیر :

طاش ـ طاشلر . آغاج ـ آغاجلر کبی .

٩٨ — اسم مرکبلرك جمعنده ادات جمع اولان (لر) نهایتنده کی کلمه‌نك آخرینه علاوه ایدیلیر : سیوری سینکلر ، آغاج قاقانلر کبی .

٩٩ — مرکب اسملرك نهایتنده (ی) وارسه‌ادات جمع بو (ی) دن اول گتیریلیر :

خانم الی ـ خانم اللری گبی .

---

٩٤. تورکجه‌ده قاچ کمیت واردر ؟ — ٩٥. مفرد نه‌یه دینیر ؟ — ٩٦. جمع نه‌یه دینیر ؟ — ٩٧. مفرد بر اسم ناصل جمع یاپیلیر ؟ — ٩٨. مرکب اسملرده ادات جمع نره‌یه علاوه ایدیلیر ؟ — ٩٩. مرکب اسملرك نهایتنده (ی) وارسه ادات جمع نره‌یه گتیریلیر ؟

١٠٠ — باشقه لسانلردن آلنان اسملر تورکجه قاعده‌سی اوزره (لر) علاوه‌سیله جمعلندکلری گبی عربی وفارسی کلمه‌لر کندی قاعده‌لری اوزره‌ده جمعله‌نیرلر.

١٠١ — اسم خاصلر جمع ایدیله‌مز؛ استانبوللر ، ازمیرلر، بروسه‌لر دینه‌مزچونکه دنیاده بر دانه استانبول، بردانه ازمیر، بردانه بروسه‌واردر؛ لکن بعض حاللرده جمع یاپیلیر :

١ — بر اسمده اولان افراد قصد اولونورسه : سلطان محمدلر ، سلطان سلیملر ، ناپولیونلر گبی .

٢ — بر مزیتله‌شهرت بولمش ذواته تشبیه مراد اولونورسه : فضولیلر ، ابن سینالر ، نابیلر گبی .

٣ — تاریخی فاملیالر بیان ایدیلمك ایسته‌نیلیرسه: کوپریلیلر، صقوللیلر گبی .

٤ — کلامده شدت ومبالغه قصد اولونورسه : سلطان محمددارالره ، اسکندرلره غبطه بخش اولمش بر پادشاه جهانگیر ایدی .

---

١٠٠. باشقه لسانلردن آلنان اسملر ناصل جمعله‌نیر ؟ — ١٠١. اسم خاصلر جمع ایدیلیرمی ؟ نره‌لرده جمع ایدیلیر ؟

تمرین — ١١

آشاغیکی منظومه‌ده‌کی جمع اولان کلمه‌لری آییرکز :

باربا‌روس

اووقتلر دیمشدك که : « ای خیرالدین ، ای خضر
عثمانلیلق قارده‌شلکدر ، غربی شرقلی یاپمقدر ،
هایدی صدف قومسالار یلکنلر آچیلسین ،
آی ییلدیزلی بایراقلرك گولکه‌لری صاچیلسین »
حقك واردی ؛ قسمتلری داغنیق اولان بزلردك ؛
طالعلری بر اویونجاق ایتمش اولان عسکردك ؛
اولکه‌لره یکی طوغمش فکر گبی یوروردك ،
استقبالی ایکی قطبك آراسنده گوروردك ؛
سن بزلره حیران اولدك ! . . . غرورینه توکوردك .
ودیدك که : « هر شی اورده ! ایمان ، امید ، عدالت
گیت ، بو گوزل مملکتی کعبه گبی طواف ایت ! »
أوه‌ت ، گلدك ! . . . پادشاهك آیاغنه یوز سوردك
خلافته حیاتکی آداق ایتدك ؛ تاج ویردك ؛
بر بك ایکن بر قالیونجی اطاعتی گوستردك ! . . .

[محمد امین]

---

٣ — قرائت واملا

قوّت

یولك اوستنده‌کی بر جامع آولوسنده هر آقشام کچه‌کچه

کوردردم ، بر سورو چوجوق دورلو دورلو اویونلرله ، هایلازلقلرله مشغول اولورلر ، آراده باغریشیرلر ، غوغا ایدرلردی.

بر آقشام یه کچیوردم. اویوده یوقدی ؛ شیمدی چوجوقلر یه حلقه اولمه ، بر شی سیر ایدیورلردی . یك تحف ، ویك اکلنجلی بر تماشا قارشیسنده بولونیورلر کبی هیئی متبسم ایدی. کمال ذوق ایله سیر ایتدکلری منظره اهمالکه هر کوده کوردکلری بر حال ایدی . اوراده کیلرك هیئسنده بویوك چوجوق ، عادتا بر کنج آدم ، اوزرینه صالدیراق کوچوك بر چوجوغی دوروبور ، غلیظ لاقیردیلر ایله یانده ایتیوردی. فقط بر یکی ، هر طوقات پیشنده یکی بر فریاد ایله قایقیراره ، بوتوده یوزی کوزی یره دوشوب قالقمقده بولره ، کوز یاشلرینه بولانمه اولدیغی حالده یه قارشیسنده کینك یوزینه آیلیبور :

— بنمدر او ، وبر !

آوازه سیله بر قامچی یی آلوب ، استرداد ایتمك ایستیوردی. وبویله هر طلب محقه قارشو بر طوقات ، بر تکمه بیرك کریلیور؛ آغلامقده ، باغیرمقده مسی دونمه ، قیصیلمه بر حالده عاجز وضعیف ، اونی ویرمه مکه چالیشاره قامچیسنه دوغرو قیرلابوردی .

نهایت بر دفعه سنده خائن برطوقات ایله شدتلی بر تکمیدی؛ بر دها قالقمغه زوالی وجودنده قوت بولامادی؛ اورایه، توزلرك ایچنه بووارلاندی. عجزینك، ضعفنك بوتونه بچاره لكلریله اولدیغی یرده ایچنی چكدرك باغیرارك آغلارکن، اوتکی، آلدیغی قامچی‌یی مفتخرانه صالللایارك اطرافنده کی چوجوقلرك، قوته قارشی مداهنه یلرله بو کوچوك مخلوقلرك قهقهه‌لری آراسنده صالینوب کیدیوردی.

[حسین جاهد]

وظیفه

۱ — عباره‌یی مألاً سویله‌یکز.
۲ — نه آ ـلادیغکزی سویله‌یکز.
۳ — املا اولارق یازکز.

عربجه‌ده

کمیت

مفرد ـ تثنیه ـ جمع

۱۰۲ — عربجه‌ده کمیت اوچدر: مفرد، تثنیه، جمع.

---

۱۰۲. عربجه‌ده کمیت قاچدر؟

١٠٣ — تثنیه : ایکی شخصی ، ایکی حیوانی یاخود ایکی شیئی بیلدیریر .

١٠٤ — عربجه‌ده بر اسمی تثنیه یاپمق کلمه‌نك صوك حرفی مفتوح قیلیندقدن صوکره آخرینه (ین) یاخود (ان) گتیریلیر :

مفرد	جمع
حرم	حرمین
زوج	زوجین
ثلث	ثلثان
مرقوم	مرقومان

١٠٥ — تثنیه‌یاپیلاجق اسمك نهایتنده (ه — ه) صورتنده تاء مربوطه وار ایسه (تا) نك نقطه‌لری قوندقدن صوکره (ین) علاوه ایدیلیر :

	مفرد	تثنیه
کلمه :	کلمة	کلمتین
سنه :	سنة	سنتین
نقطه :	نقطة	نقطتین

١٠٦ — تغلیب — بربرلرینه مناسبتلری اولان ایکی مفرددن بری تثنیه یاپیلارق ایکیسی بردن قصد اولونمقدرکه بوکا (اصول تغلیب) دینیر :

---

١٠٣. تثنیه‌نه‌یی بیلدیریر ؟ — ١٠٤ عربجه بر اسم ناصل تثنیه یاپیلیر ؟ — ١٠٥. تثنیه یاپیلاجق اسمك نهایتنده تاء مربوطه وارسه نه یاپیلیر ؟ — ١٠٦. اصول تغلیب نه‌یه دینیر ؟

بابا. آنامعناسنه‌اولان (اب) ایله (ام) دن = (ابوین)،
گونش ایله آی معناسنه اولان (شمس) ایله (قمر) دن =
(قمرین). امام حسن ایله امام حسین مراداولوندقده = (حسنین) گبی.

تنبیه : ١ -- (اب) کلمه‌سنك اصلی (ابو) اولمغله تثنیه‌سنده (و)
اعاده اولنوب (ابوین) دینیر.

تنبیه : ٢ — تغلیب اصولیله یاپیلاجق تثنیه‌لر اسم مذکرلردن
یاپیلوب مؤنثلردن یاپیلماز :
(والد -- والدین) یرینه (والده — والدتین) دینمز .

عربجه اسملرك جمعی

١٠٧ -- لسان عربیده جمع ایکی نوعدر : جمع سالم ،
جمع مکسر .

١٠٨ — جمع سالم ؛ مفردینك هیئت وماده‌سی بوزولمایه‌رق
یاپیلان جمعدر .

١٠٩ — جمع سالم ایکیدر : جمع مذکر سالم ، جمع
مؤنث سالم .

١١٠ — جمع مذکر سالم ؛ ذوی العقول ایله صفتلرك

---

١٠٧. عربجه جمع قاچ نوعدر ؟ — ١٠٨. جمع سالم ناصل جمعدر ؟ — ١٠٩. جمع
سالم قاچدر ؟ — ١١٠. جمع مذکر سالم ناصل یاپیلیر ؟

مفردینك آخرینه ماقبلی مضموم (ون) یاخود ماقبلی مکسور (ین) علاوه ایدیلەرك یاپیلیر :

مفرد	جمع مذکر سالم
مؤمن	مؤمنون — مؤمنین
صابر	صابرون — صابرین

تنبیه — ذوی العقول وصفت اولمایان (ارض ، عالم ، سنه) کلمەلریده شاذاولارق جمع مذکر سالم کبی جمعلەنیر : ارض = ارضین — ارضون . عالم = عالمین — عالمون . سنه = سنین کبی .

١١١ — جمع مؤنث سالم ؛ آخرنده علامت تأنیث اولان (تاء) مربوطەیی حاوی اسملرك نهایتندەکی (ة) حذف ایدیلوب یرینه (ات) کتیریلەرك یاپیلان جمعلردر :

مفرد	جمع مؤنث سالم
عنایة	عنایات
اعانه	اعانات

١١٢ — آخرنده علامت تأنیث اولان الف مقصوره یاخود ممدودەیی حاوی اسملرك آخرنده همزه یوقسه (ات) همزه وارسه همزه حذف ایدیلوب (وات) علاوه ایدیلیر :

مفرد	جمع مؤنث سالم
حمی	حمیات
صحراء	صحروات

١١١. جمع مؤنث سالم ناصل تشکیل اولونور ؟ — ١١٢. آخرنده الف مقصورەیاخود ممدوده بولونان کلمەلر ناصل جمعلەنیر ؟

١١٣ — اوچ حرفدن زیاده اولان مصدرلرده جمع مؤنث سالم صورتنده جمعه‌نیر :

مصدر مفرد	مصدر جمع
اکرام	اکرامات
طلوع	طلوعات

١١٤ — جمع مؤنث سالم یاپیلاجق کلمه‌نك نهایتنده اساساً (ات) وارسه (ات) دن اول ماقبلی مفتوح بر واو گتیریلیر : ادات = ادوات . برات = بروات گبی .

تمرین — ١٢

آشاغیکی کلمه‌لرك جمعلرینی تشکیل ایدکز :

طالبه . صالح . عتبه . ذاکر . عبادت . جماعت . اصلاح . اعلام. خیال . کمال . دفعه. زوجه . معلم . طالب . قناد . صدقه . شایعه . ناظر . حاضر . اجرا . صلات . وقوع . نیت . افاده . احترام . تطبیق. تنظیف .

تمرین — ١٣

آشاغیکی جمع اولان کلمه‌لرك مفردلرینی مفرد اولانلرك جمعلرینی یازکز :

کرامات . اعلانات . مسلم . فنوات . قاعد . صدقات . جاهل .

١١٣. اوچ حرفدن زیاده اولان مصدرلر ناصل جمعه‌نیر ؟ — ١١٤. اساساً نهایتنده (ات) بولونان کلمه‌لر ناصل جمعه‌نیر ؟

مخدرات . عالم . ذرات . سماء . سانحات . عارف . كامل . درجات . متعلم . متكلم . مشتاقين . مصابين . مأمور . مرسوله . شاكر . منافق . طبقات . مهاجمات .

فَعْله

١١٥ — (فَعْله) وزننده‌كى كلمه‌لرك جمع مؤنثلرى عينك فتحيله (فَعَلات) اولور :

دفعه = دفعات كبى

١١٦ — اكر كلمه‌نك اورته‌سنده (و) ياخود (ى) وارسه عينك سكونيله (فَعْلات) اولور :

عَوْرت = عَوْرات كبى

فِعْله

١١٧ — (فِعْله) وزننده‌كى كلمه‌لرك جمع مؤنث سالملرى (فِعْلات ، فِعَلات فِعِلات) اولارق اوچ درلو كلير :

مفرد	جمع
خدمت	خدْمات ، خدَمات ، خدِمات .

---

١١٥. فعله وزننده‌ى كلمه‌لرك جمع‌مؤنثلرى ناصل اولور ؟ — ١١٦. كلمه‌نك اورته‌سنده واو ياخود يا بولونورسه ناصل اولور ؟ — ١١٧. « فعله » وزننده‌كى كلمه‌لرك جمعلرى ناصل اولور ؟

فَعْلَه

١١٨ — (فعله) وزننده‌کی کلمه‌لرك جمع مؤنث سالملری (فَعْلات ، فَعَلات ، فُعُلات) اولارق اوچ درلو گلیر :

مفرد	جمع
حجره	حُجْرات ، حُجَرات ، حُجُرات

١١٩ — ذوی‌العقولدن اولمایوب جمعنده اسم معناسی افاده ایده‌ن صفتلر (ات) ایله جمعله‌نیر :

معلوم = معلومات . موجود = موجودات گبی .

تمرین — ١٤

آشاغیکی کلمه‌لری عربی قاعده‌سی اوزره جمع یاپکز :

لمعه . صفحه . بقعه . جرعه . ظلمت . ضربه . شبهه . صیحه . مجهول . مفهوم . قطعه . معلوم . مخلوق . کائن . منتخب .

جمع مکسر

١٢٠ — جمع مکسر ؛ مفردینك ماده وهیئتی بوزولارق یاپیلان جمعلردر . رجل = رجال گبی .

---

١١٨. « فعله » وزننده‌کی کلمه‌لرك جمعی ناصل اولور؟ — ١١٩. ذوی‌العقولدن اولمایوب جمعنده اسم معناسی اولان صفتلرك جمعی ناصل اولور؟ — ١٢٠. جمع مکسر نه‌یه دینیر؟

جمع مكسرك وزنى پك چوق اولوب بوراده الك مشهورلرينى ذكر ايده‌جكز .

١٢١ — جمع مكسرلر ، دلالت ايتدكلرى مقدارلره گوره ايكيه آيريلير : جمع قلت . جمع كثرت .

١٢٢ — جمع قلت ؛ اوچدن اونه قدر دلالت ايدن جمعدر .

١٢٣ — جمع قلتك وزنى درتدر : (افعُل ، اَفعال ، اَفعِله ، فعله)

تنبيه — جمع قلت وزننده اولان هرجمع آزلق بيان ايتمز . بر كلمه‌نك جمع قلتدن باشقه بر وزن اوزره جمعى وارسه اوزمان جمع قلت وزننده‌كى جمع آزلق بيان ايده‌ر . مثلا ، « سيف » نك جمعى « اسياف » دينيرسه اون قدر قليچ معناسنه اولوب « سيوف » دينيرسه بر چوق قليچلر ديمك اولور . لكن « مثال » نك جمعى « امثله » اولوب بونك باشقه جمعى اولماديغندن « امثله » كلمه‌سى كثرت بيان ايده‌ر .

١٢٤ — جمع كثرت ؛ اوچدن الى نهايه مقداره دلالت ايدن جمعلردركه الك مشهور وزنلرى شونلردر :

١ — فُعَل

صورت = (صور) . تحفه = (تحف) . رتبه = (رتب) . اولى = (اُولَ) . دولة = دول .

---

١٢١. جمع مكسرلر دلالت ايتدكلرى مقدارلره كوره قاچه آيريلير ؟ — ١٢٢. جمع قلت نه‌در ؟ — ١٢٣. جمع قلتك وزنى قاچدر ؟ — ١٢٤. جمع كثرت هانكى جمعلردر ؟

٢ — فَعِل

حكمة = (حكم) . نعمة = (نعم) . عبرت = (عبر) .
فرقه = (فرق) .

٣ — فُعُل

حجاب « پرده » = (حجب) . كتـاب = (كتب) .
شهـاب = (شهب) . جـدار « ديوار » = (جدر) .
رسول = (رسل) .

٤ — فَعَله

جاهل = (جهله) . كاتب = (كتبـه) . طالب =
(طلبه) . فاسد = (فسده) .

٥ — فُعاة

غازى = غزاة . قاضى = قضاة . عاصى = (عصاة) .

٦ — فِعال

نكته = (نكات) . ثوب = (ثياب) . انثى « ديشى »
(اناث) . صغير = (صغار) .

٧ — فُعّال

شاب « كنج » = شبان . تاجر = تجـار . كاتب = (كتاب) .

٨ — فُعُول

دين « بورج » = (ديون) . ظرف = (ظروف) . صدر « كوكس » = (صدور) . درس = (دروس) . فن = (فنون)

٩ — فُعَلاء [*]

كفيل = (كفلا) . شريك = (شركا) . رئيس = (رؤسا) . اديب = (ادبا) عالم = (علما) .

١٠ — فَعالى

رعيه « تابع » = رعايا . عطيه = (عطايا) . قضيه = (قضايا) . هديه = (هدايا) .

١١ — فعالى

دعوى = (دعاوى) . صحرا = (صحارى).

[*] كلمه‌نك صوكنده الفدن صوكره بولونان همزه لسانمزده حذف اولونور .

١٢ — فَعلى

مريض = (مرضى) . شيتت = (شتى) .

١٣ — فعلان

غلام = (غلمان) . غزال «كَيك» = (غزلان). صبي = (صبيان) .

١٤ — فُعلان

شجاع « يكيت ، جسور » = شجعان .

١٥ — فَعائل

جريده = (جرائد) . جزيره « آطه » = (جزائر) خزينه = (خزائن) . واسطه = (وسائط) .

١٦ — فَواعل

جامع = (جوامع) . تابع = (توابع) . قاعده = (قواعد) . عالم = (عوالم) .

١٧ — فواعيل

قانوس = (فوانيس) . قانون = (قوانين) .

١٨ — فَعالِل

دفتر = (دفاتر) . كوكب = (كواكب) . جوهر = (جواهر) . جدول = (جداول) .

١٩ — فَعالِيل

قنديل = (قناديل) . عصفور « سرچه‌قوشى » = عصافير . دكان = (دكاكين) .

٢٠ — اَفْعُل

نجم = (انجم) . عين = (اعين) .

٢١ — اَفْعَله

زمان = (ازمنه) . سؤال = (اسئله) . مثال = (امثله) .

٢٢ — اَفْعِلاء [*]

ذكى = (اذكيا) . ولى = (اوليا) غنى = (اغنيا) .

[*] كلمه‌نك نهايتنده الفدن صوكره بولونان همزه لسانمزده حذف اولونور .

٢٣ — أَفعال

طرف = (اطراف) . سبب = (اسباب) . شجر = (اشجار) . رقم = (ارقام) .

٢٤ — أَفاعل

افضل = (افاضل) . اكبر = (اكابر) . افخم = (افاخم) .

٢٥ — أَفاعيل

اقليم = (اقاليم) . اسلوب = (اساليب) . ارجوفه = (اراجيف) .

٢٦ — تفاعل

تذكره = (تذاكر) . تجربه = (تجارب) . ترجمه = (تراجم) .

٢٧ — تفاعيل

تدبير = (تدابير) . تمثال = (تماثيل) . تقرير = (تقارير) .

٢٨ — مفاعل

مكتب = (مكاتب) . مخرج = (مخارج) . مبلغ =

(مبالغ) . مقصد = (مقاصد) .

٢٩ — مفاعيل

مكتوب = (مكاتيب) . مخدوم = (مخاديم) . مسكين = (مساكين) .

١٢٥ — بر كلمهٔ عربيه قاعدهٔ عربيه اوزره جمعلندكدن صوكره بر كره‌ده تورکجه یاخود فارسی قاعده‌سی اوزره جمعلنمز : « شجر » كلمه‌سی قاعدهٔ عربيه‌اوزره جمعلندكدن يعنی « اشجار » دينيلدكدن صوكره برده آخرينه (لر) علاوه‌سيله « اشجارلر » دينمز .

تمرين — ١٥

آشاغيكی جمله‌لرده‌كی جمع مكسرلری آيروب مفردلرينی بولمالی وهانكی وزن اوزره تشكيل ايديلش اولدقلرينی سويله‌مه‌ليدر :

ملت عثمانيه‌يی تركيب ايدن اقوامك زير لوای عثمانيده اتحاد واتفاق ايله‌مه‌سی شان وشوكت دولتك ازديادينه ، رفاه امتك تأييدينه‌دالدر — فرق سياسيه مملكتك سلامت و تعاليسنی تعيين وتأمين ايچون تحرئ اشكال ايده‌رلر — صو ايجاب ايتدكجه سوفرا خدامنه اصولجه اشارت ايله‌مه‌ليدر — زمانك وقايع مشهوره‌سنی اخلافه بر عبرت اولمق اوزره نقل ايده‌ن مدنيت تاريخلری — بو امرجليل پيغمبری‌يی احتوا ايده‌ن

---

١٢٥. عربی بر كلمه قاعدهٔ عربيه اوزره جمعلندكدن صوكره تكرار تورکجه قاعده‌سی اوزره جمعلمك جائزميدر ؟

لوایح جلیله ، دائما اعاظم علمای اسلامیه‌نك طعام حجره‌لرینی تزیین ایدەر — اطعام احبا امرنده طنطنه‌لی ضیافتده بولونمق ، قدرتندن زیاده مصارفه دوچار اولمق جائز دکلدر — آچقه‌دن محروم اولان انسانك حیاتك هیچ برندن استفاده ایدەمه‌یور — بویوزدن گونا گون عوارض وضعفیته سببیت ویریلمش اولور — هیچ کیمسه استنطاق ، توقیف ، حبس وصور سائره ایله مجازات اولونمازسه — ادارهٔ مستبده عوامك اموالنی اسراف ایدەر .

تمرین — ١٦

آشاغیکی کلمه‌لری قاعدهٔ عربیه اوزره جمعه‌یوب وزنلرینی یازکز :

عامل ـ جاهل ـ غائله ـ عسکر ـ حد ـ حقیقت ـ وکیل ـ اکرم ـ عظیم ـ حصه ـ قصه ـ زمان ـ مکان ـ ساکن ـ مسکن ـ رسول ـ مجنون ـ مکتوب ـ مکتب ـ مدرسه ـ دائره نتیجه ـ فکر ـ علم ـ جرم ـ طریق ـ خادم ـ کاتب ـ طائفه ـ قوم ـ ارض ـ حدیث ـ کتاب ـ امت ـ نعمت ـ غنی ـ تدبیر ـ فائده .

---

٤ — قرائت واملا

قاعدهٔ عربیه اوزره یاپیلان جمعلر تفریق ایدیلوب جمع سالم یاخود مکسر اولدیغی وستریله‌جك ویانلرینه مفردلری یازیلاجقدر :

نشئهٔ معصومانه

هله شو معصومك نشئه‌سنه باقه ! شو تیپی عالمنی . . شوقورقونج

فیرطینه‌لی‌ده کندیسنه بازیچهٔ خیال ایتمش . شو یاغاده صوغوده شیلر نظرنده کویا قار دکلده یاسمین چیچکیدر که ملائکهٔ سماانك اتك زمینه سرپیورلر ! هواده اوچاده قوشلری قایاجوه کبی کویوکلر ایچنده قابارانه شو امواج خروشانی سیر ایتدکجه شوقنده اللرینی قوللرینی اوناتیور. روح لطیفی عوالم علویه ایله ادامهٔ مناسبت ایده‌رکن قوهٔ فکر و نظری حالا بیش نظاهنده کی جسم شفافك اوته طرفنه کچمکده عاجز ! . . . شو دقیقه‌ده کیم بیلیر نه قدر صبی‌لی کناهلك . . . نه قدر یتیم لی کسك اللرینی ، آیاقلرینی طوندوراره — کیم بیلیر نه قدر علیل ودرمانده‌نك . . نه قدر پیرناتوانك اضطراب وآلامنی تزید وتشدید ایده‌ره — کیم بیلیر نه قدر غریب خانه‌بردوشك.. نه قدر فقیر لی ظهیرك حالنی پریشانه ایلرین — کیم بیلیر نه قدر بیکلرجه نفوسك اسباب هلاکنی حاضرلایاره بودهشتلی حالك نه اولدیغندن بی‌خبر ! . . . شیمدی شو پنجره‌لری آچیوریسم تأثیرلر ایله وجودنده بر اضطراب شدید حس ایدینجه‌یه قدر اوزنده ممنون اولاجوه!.. شیمدی قولنده طوتوب باغچه‌ده‌کی قاریفینتیسنك ایچنه براقیوریسم کندینی‌اك بویوك براملنه نائل اولمش قدر بختیار صایاجوه ! . . .

[اکرم بك]

لغتلر

بازیچه = اویونجاق.
امواج = طالغه‌لر.
خروشان = چاغلایان .
ادامه = دائم قیلمق.
پیش = اوك .
نکاه = باقیش ، نظر .
جسم شفاف = جام کبی برطرفدن اوته‌طرفی کورونن .
علیل = علتلی ، خسته .
درمانده = عاجز.
پیر = اختیار .
ناتوان = قدرتسز .
اضطراب = صیقینتی .
آلام = کدرلر .
خانه بردوش = سرسری .
بی‌ظهیر = آرقه‌سز کیمسه‌سز.
شدید = شدتلی .

وظیفه

۱ — عباره‌یی مألاً سویله‌یکز
۲ — املا اولارق یازکز

وظیفه نمونه‌سی

ملائکه — «ملك» ك جمع مکسری . ملکلر . اصلی (ملائك) در.
امواج — « موج » ك جمع مکسری (افعال) وزننده

---

٥ — قرائت منظومه

قوش یوواسی . . .

— طوتدم . . طوتدم ! . قورتولش یوق المدن ! . .

باقایم ! بر ، ایکی ، اوچ ، دورت یاورو وار ! .
چوقدن بری گوزله یوردم سزی بن ،
یاقالادم : گیدی کوچوك حاصبه‌لر ! .
آی ، آی ! . اونه ؟ . نه آجیقلی صدا بو ؟
قورتارمایه گلمش مگر آناسی ! .
اما چاتدق ! . نه بلالی یووا بو ! .
برده چیقدی باشمزه باباسی ! .
— ایتمه اوغلم اویووا خراب اولاجق ! .
أو ییقانلك أوی اولماز ، دیمشلر :
قوش یوواسی ، اوده بر ، براوجاق ! .
اونی بوزمق گناهنی کیم ایشله‌ر ؟
باق ، بوحالدن بنم قلبم قانادی ! .
اگر بری گلوب سنی قاپسه‌یدی
بوش قالیردی آنه‌گك‌ده قانادی ؛
یاشارمیدی بری بویله یاپسه‌یدی ؟
— حق واردر ! . . هایدی آلك ، ایسته‌مم ! .
ایشته باقك صایبسی‌ده تمامدر . .
بن آجیرم بو حاله صبر ایده‌مه‌م ! .
آلك ، آلك : هپسی صاغدر ، صاغلامدر . .
لکن اوتك ، اونلری‌ده اوتدیرك .
که اورمانلر سسلریله ایکله‌سین . .
بویونجه بزه أوه گوتورك ؛
اونلر اوتسون ، آنه‌جگم دیکله‌سین . .

[علی علوی]

فارسی اسملر

١٢٦ — تورکجه‌ده برچوق فارسی اسملر قوللانیلیر :

آب = صو	مرد = ارکك
خانه = أو	زن = قادین
خامه = قلم	جامه = البسه
خاك = طوپراق	گریه = آغلامه
سال = یل	خنده = گوله
آسمان = گوك	پیرایه = زینت ، سوس.

١٢٧ — فارسیده براسمی اسم مکان یاپمق ایچون کلمه‌نك آخرینه : (زار ، ستان ، گاه ، گده ، سار ، لاخ ، دان) لفظلرندن بری علاوه ایدیلیر :

اسم	اسم مکان
گل = گل	گلزار = گللك .
سنبل = سنبل	ستبلستان = سنبللك .
خواب = اویقو	خوابگاه = یاتاق اوطه‌سی .
آتش = آتش	آتشکده = آتشپرستلر معبدی .
کوه = طاغ	کوهسار = طاغلق .
سنك = طاش	سنگلاخ = طاشلق .
گلاب = گل‌صویی	گلابدان = گل صویی قونیلان قاب

١٢٨ — فارسیده بر اسمی اسم تصغیر یاپمق ایچون کلمه‌نك

---

١٢٦. تورکجه‌ده فارسی اسملر قوللانیلیرمی ؟ — ١٢٧. فارسی قاعده‌سی اوزره اسم مکان ناصل یاپیلیر ؟ — ١٢٨. فارسیده اسم‌تصغیر ناصل تشکیل ایدیلیر ؟

آخرینه : (چه) یاخود مقبلی مفتوح (ك) علاوه ایدیلیر :

اسم	اسم تصغیر
دیوان	دیوانچه = کوچوك دیوان
مرغ	مرغك = پیلیچ

فارسی اسملرك جمعی

۱۲۹ — فارسی کلمه‌لر لسانمزده تورکجه قاعده‌سی اوزره جمعلندیکی کبی فارسی قاعده‌سی اوزره‌ده جمعله‌نیر .

۱۳۰ — فارسی قاعده‌سی اوزره جمع ایکی درلو یاپیلیر :

۱ — ذیروح و نباتات اسملریله تجدد ایده‌ن شیلرك اسملرینه (ان) علاوه‌سیله تشکیل ایدیلیر :

مفرد	جمع
مرد	مردان = ارککلر
شیر	شیران = آرسلانلر
درخت	درختان = آغاجلر
شب	شبان = گیجه‌لر

۲ — ذیروح اولمایان اشیا اسملرینه(ها) علاوه‌سیله تشکیل ایدیلیر :

---

۱۲۹. لسانمزده مستعمل فارسی اسملر تورکجه قاعده‌سی اوزره جمعله‌نیرمی ؟ —
۱۳۰. فارسی‌ده جمع ناصل تشکیل اولونور ؟

مفرد	جمع
سنك	سنكها = طاشلر
كاغذ	كاغذها = كاغدلر

تنبیه — لسانمزده (ها) ایله جمع تشکیلی غایت آزقوللانیلمشدر.

۱۳۱ — (ان) ایله یاپیلاجق اسمك نهایتنده (ه) بولونورسه (ك) حرفنه تبدیل ایدیلیر : بنده = بندگان گبی .

۱۳۲ — جمع یاپیلاجق اسمك نهایتنده (ا) یاخود (و) بولونورسه ادات جمع اولان (ان) دن اول بر (ی) علاوه ایدیلیر : کدا = کدایان . عدو = عدویان گبی .

تنبیه — آخرنده (و) بولونان هر اسم فارسینك جمعنده (ی) علاوه ایدیلمز : ابرو = ابروان گبی

۱۳۳ — تورکجه کلمه‌لر فارسی قاعده‌سی اوزره جمعلنمز . لکن لسانمزده بعضاً عربی کلمه‌لر فارسی قاعده‌سی اوزره جمعله‌نیر: مشیر = مشیران . ضابط = ضابطان گبی

تنبیه — فارسی قاعده‌سی اوزره جمعله‌نن اسملری تکرار تورکجه قاعده‌سی اوزره جمعله‌مك جائزدکلدر: (زن — زنان) دینوب (زنانلر) دیمز.

تمرین — ۱۷

آشاغیده‌کی اسملری فارسی قاعده‌سی اوزره جمعلندیرکز :

---

۱۳۱. (ان) ایله جمع یاپیلاجق اسمك نهایتنده (ه) بولونورسه نه‌علاوه‌ایدیلیر؟— ۱۳۲. اسمك نهایتنده (ا) یاخود (و) بولونورسه نه علاوه ایدیلیر ؟ — ۱۳۳. تورکجه کلمه فارسی قاعده‌سی اوزره جمعله‌نیرمی ؟

خانه ، شاگرد ، خواجه ، اسب ، مرغ ، ضابط ، درخت ، میوه ، کوه ، سخنگو ، آفتزده ، مدیر ، آهو ، دست ، مرد ، عاقل ، خسته ، زاده ، تشنه .

تمرین — ١٨

آشاغیکی کلمه‌لرك هانگی قاعده ایله جمعلندکلرینی سویله‌یکز :

آوروپانك کمالات مدنیه ودرجات معرفتی بورالرده بیلنمکه باشلادی — بزده دخی اوخواهش تحریك اسباب آرزولرینی اویاندیردی — بر طاقم اعاظمك افکارینی اشغال ایده‌ن اتحاداسلام شیمدی مقاصدعمومیه‌دن اولدیغنی کورویورز — بوخانه ساحل دریاده آغاجلر ایچنده بر بر — بامبو آغاجی‌که آقشاملری بلکه یدی سکز یوز قدر طیورك آشیانکاهی اولور — غیرت ایدملم ، اطرافی کندیمزه کولدورمه‌یه‌لم ، اجدادمزی مزارلرنده لرزه‌ناك شرم ایتمه‌یه‌لم — آلام واکداره ملجأ اولمق ایچون باق شو صوغوق طاشك اوزرینه قویدم — هربری افلاکه سرچکمش ، هیچ بر ثمره‌سی اولمایان اعاظمك هنوز نشوونمایه باشلایان نورستکان عرفانه آتدقلری کج نکاهلر کبی — اقوام واممك موجودیت سیاسیه ومعنویه‌لری باشلیجه لسانلرینك درجهٔ انتظام ومکملیتنه تابعدر .

تمرین — ١٩

آشاغیکی کلمه‌لری بر جمله‌ده قوللانکز :

غیرت — عبرت — مقصد — حرمت — خستکان — اقوام — رحمت — کرام — عظام — افکار — ترقی — آفتزده — اشجار — درختان .

---

٦ — قرائت واملا

صقوللی

اوزمانك الك بویوك آدمی جنتمكان سلطان سلیمان خان حضرتلرینك الك صوكره‌كی صدر اعظمی اولان صقوللی محمد پاشا مرحوم ایدی‌كه عثمانلیلرك قانونی دورنده اولان عظمت شانه برتمثال مشخص اولارق اخلافه یادگار قالمشدی .

گونش غروب ایتدكدن صوكره ضیاسنی بردرجه‌یه قدر ادامه ایدن قمر كبی سلطان سلیمانك ارتحالندن صوكره او عصرلرك پرتو اقبالنی‌ده صقوللی حفظ ونشر ایده‌ردی .

سلطان سلیمانك وفاتندن صوكره آوروپانك بعض طرفندن گوردیگی علائم خصومت اوزرینه «راحت طورمازسه‌كز ایكی حدودك اورته‌سنده كچیلمز برچول پیدا ایدرده شرگزدن امین اولورم.» تهدیدیله آوروپانی لرزاندهشت ایده‌ن اوصقوللی‌در .

بحر حزر یولیله آسیا داخللرینه اجرای حكم ایده‌بیلمك ایچون تن، وولغا نهرلرینی برجدول ایله براشدیروب‌ده سایم اولك اقصای مقاصدی اولان اتحاد اسلامه اوطرفدن برطریق وصول بولمغه اوغراشان صقوللیدر.

سلیم ثانی دورنده مؤذن زاده قپودان علی پاشانك اداره‌سنده‌كی عثمانلی دونماسنی (دون ژوان) ایله مرحوم خیرالدینك رقیب مغلوبی اولان مشهور (اندریادوریا) یی بوتون بوتون محوایده‌رجه‌سنه مغلوب ایتمكله یالكز اوخون وآتش طوفانلری آره‌سندن یگرمی قدر سفینه قورتاره بیلمش وآوروپانك قوای مجموعه‌سنه قارشی اوقدر دهشتلی بر انهزام ایچنده بیله قلینك جوهرصلابتنه خلل گلمه‌مش اولان سیف مسلول جلالت قلیج علی پاشابیله ایرته‌سی سنه‌یه بردونما یتیشدیره بیلمك فكرینی ایشیدینجه خیالات آراسنده قالانلر كبی تیتره‌مكه باشلامش ایكن « پاشا،

مأيوس اولما! اقتضا ايدرسه دونمانك دميرلرينى گوموشدن، يلكنلرينى آطلسدن ، ايپلرينى حريردن ياپمق بودولت ايچون ممكندر . » ديه‌ن وفى‌الحقيقه برقيش ايچنده‌قرق بيك عسكر وطائفه ايله مجهز ايكى يوزدن زياده‌سفينه وجوده‌گتيره‌رك قپودان على‌پاشا كبى عمرنده‌فلكه باش اگمه‌مش بر مجاهده بيله يد غالبه‌سنى اوپمك ايچون حضورنده باش اگديره‌ن اوصقوللىدر .

[نامق كمال]

وظيفه

١ — عباره‌يى مألاً سويله‌يكز .
٢ — املا اولارق يازكز .
٣ — عربى قاعده‌سى اوزره ياپيلمش اولان جملرى آييركز .

قرائت منظومه

رمضان صدقه‌سى

صوغوق . صوغوق . . . آجى برنوحهٔ تشكيسى
يولنده قلب حياتك ، كلير انين رياح ؛
صوغوق ، صوغوق . . . دكنزلرك لرزه‌دار كريه‌سى
ايدر يوركلرى طارى براهتزاز جناح .
دليك پاچاورلر آلتنده بركوچوك سياج . . .
« افنديلر ، نه‌اولور ؟ بن فقيرم ايشته . . . » سكوت ؛
« افنديلر ، آجييك . . . » پروقاروبى اكرام
افنديلر چكييور ؛ ياوروجق ، صولوق ، مبهوت ،
نظرلرنده حزين برأداى استرحام ،

چولاق الیله ویریر هر کچن خیاله سلام
افندیلر ، رمضاندر . . . مبارك آقشامدر . . . »
زوالی طفل سفالت ، زوالی عمرتباه !
« افندیلر ، آجییك ، بن غریبم ایشته . . . » خاییر ،
آقین آقین گچن ارباب اعتزاز ورفاه
ایدمر بوکیرلی ، بوییرتیق صدادن استکراه .
صوغوق ، صوغوق . . . عصبی ضربه‌لرله بریاغمور
افقده پارچه‌لانان برسحابه حدتله
گلوب لقای ذلیل حیاتی قامچیلیور .
صوغوق ، صوغوق . . . بوتحملکداز برودتله
چوجوق خراب اولاجق ؛ آه ، ای سعادتله
اوسوسلی حجله‌لرك سینهٔ معطرینه
قوشانلر ! ایشته برانسان که ایکلیور نفسی ؛
باقك صیسقه ، شو چیپلاق ، شو اگری قوللرینه ؛
بو آرتق ایشلیه‌مز . . . حصهٔ مساعیسی
سزکدر ایشته ، ویرك ، صو صدیرك بوخسته سسی !

[توفیق فکرت]

— لغتلر —

نوحه = سسله آغلامه
تشکی = شکایت ایتمه
انین = ایکله‌مه
ریاح = روزکارلر
لرزه‌دار = دیتره‌ین
گریه = آغلامه
طاری = آکسزین ظهور ایده‌ن
اهتزاز = خفیف صورتده دیتره‌مه
جناح = قانات
پروقار = چوق وقارلی

بی آرام = راحتسز
مبهوت = حیران
عمرتباه = محو اولمش عمر
اعتزاز = کسندینی عزیز صایمق
رفاه = راحت یاشایش
استکراه = نفرت
لقا = چهره
حجله = گلین اوطه‌سی
معطر = گوزل قوقولی
مساعی = چالیشمالر

حیثیت اسماء

١٣٤ — اسملرڭ كلام آراسنده كنديلرينه لاحق اولان اداتلر واسطه‌سيله گيردكلرى حاللره (حيثيت اسماء) ياخود (احوال اسم) دينير . [١]

١٣٥ اسملر باشلميجه درت حال اوزره بولونور :

مجرد ، مفعول‌به ، مفعول اليه ، مضاف اليه .

تنبيه — مفعول‌به (مفعول صريح) ، مفعول اليه (مفعول غير صريح) دينير .

١٣٦ — مجرد : مفرد اولسون جمع اولسون كنديسنه هيچ بر ادات علاوه ايديلمين اسمدر : قلم ، كتاب كبى .

١٣٧ — مفعول به : مجرد اسمڭ نهايتنه بر (ى) علاوه ايديلمن اسمدر : قلم — قلمى ، كتاب — كتابى گبى .

١٣٨ — مفعول اليه : مجرد اسمڭ نهايتنه بر (ه) علاوه ايديلمن اسمدر : قلم — قلمه ، كتاب — كتابه گى .

١٣٩ — مضاف اليه : مجرداسمڭنهايتنه بر (ڭ) علاوه

[١] احوال اسم آشاغيده مفصلاً بيان ايديلمجكسه‌ده بعض قواعدڭ تفهيمنده مدارسهولت اولاجغندن بوراده برنبذه ذكر ايديلشدر.

١٣٤. حيثيت اسماء ياخود احوال اسم نه‌يه دينير ؟ — ١٣٥. اسملر باشلميجه قاچ حال اوزره بولونور ؟ — ١٣٦. مجرد ناصل اسمدر ؟ — ١٣٧ . مفعول‌به؟— ١٣٨. مفعول‌اليه ؟ — ١٣٩. مضاف‌اليه ؟

ایدیلەن اسمدر : قلم — قلمك ، كتاب — كتابك كبى .

اخطار — آخرنده حروف حركه یعنی (ا ، و ، ه ، ى) حرفلرندن برى بولونان اسم مجردلرك مفعول‌به ومفعول اليه حاللرنده علاوه ایدیله‌جك (ى) و(ه) دن اول بر (ى)، مضاف اليه حاللرنده بر (ن) گتیریلیر :

مجرد	مفعول به	مفعول اليه	مضاف اليه
الما	الماىى	الماىه	الماىك
قاپو	قاپوىى	قاپوىه	قاپونك
رزه	رزه‌ىى	رزه‌ىه	رزه‌نك
چالى	چالى‌ىى	چالى‌ىه	چالينك

اخطار — مفعول‌به یاخود مفعول اليه ویامضاف اليه اولاجق اسمك آخرنده (ق) وارسه (غ) ، (ك) وارسه (ك) ه تبدیل اولونور : طاووق — طاووغى ، طاووغه ، طاووغك ، دودوك — دودوگى ، دودوگه ، دودوگك كبى .

تمرین — ٢٠

آشاغیكى عباره‌ده‌كى مجرد ، مفعول‌به ، مفعول‌اليه ، مضاف‌اليه‌حالنده بولونان اسملرى آییرگز :

شفق نه‌در ؟ شفق ، صباحك مژده‌جیسیدر . شفق آتینجه قوشلر یووالرنده جیویلدامغه باشلار ؛ دیرلركه: « یاربى سكا چوق‌شكر اولسون شیمدى گیدوب یاوریمه گوزل ییه‌جكلر گتیره‌جگم . »

آریلر بال آلمق ایچون صباحك سرینلگنده گوزل قوقولی چیچکاره طوغری گیتمك ایچون قانادلرینی آچارلر .

چفتجی، اوکوزلرینی آلوب تارلاسنه طوغری گیدییور . چفتجینك زوجه‌سی‌ده کوزل اینگك ممه‌لرینی اوقشایارق چوجوقلرینی بسله‌یه‌جك سودی صاغییور .

ای بنم مینی مینی اولادلرم ! سزده بونلرگبی اولکز ، صباحلین ایرکن قالقکز ، اللهه شکر ایدکز ؛ هرمخلوق چالیشییور ، سزده جسارت وغیرتله چالیشکز .

تمرین — ٢١

آشاغیکی اسملرك دزت حالنی تشکیل ایدکز :

قوش - کوز - آغاج - طاش - باش - ال - آیاق - دکز - گمی - آرمود - نار - تپسی - یاغمور - گوملك - قابوق - چیلك - چولاق - قولاق - بولوك - کوره‌ك - کوروك - اولوق .

تمرین — ٢٢

آشاغیکی کلمه‌لری مناسب جمله‌لرده قوللانکز :

سکوت، وصول، طریق ، طرف، دهشت، ممنون ، مرحمت، غالب.

اسماء اجنبیه

١٤٠ — تورکجه‌ده عربی وفارسی کلمه‌لردن باشقه السنهٔ

---

١٤٠. تورکجه‌ده عربی ، فارسی‌دن ماعدا لسانلردن آلنان کلمه‌لر وارمیدر ؟

اجنبیه‌دن آلینمش برطاقم کلمه‌لر قوللانیلیر : تلغراف ، غراموفون ، بیسیقلت کبی .

١٤١ — اجنبی کلمه‌لر لسانمزده قوللانیلدیغی زمان جمع یاپیلمق اقتضاایده‌رسه‌عربی‌وفارسی قاعده‌لری اوزره جمعلنمه‌یوب بهمه‌حال تورکجه قاعده‌سی اوزره جمعله‌مه‌لیدر : تلغراف — تلغرافلر کبی [« تلغرافون ، پولیسان » کبی عربی وفارسی قاعده‌سی اوزره جمعله‌مك جائزدکلدر .]

١٤٢ — آخرنده (ق) یاخود (ك) بولنان اجنبی اسملرك مفعول‌به ، مفعول الیه ، مضاف الیه حاللرنده آخرلرنده‌کی (ق) غینه ، (ك) کاف فارسی‌یه تبدیل‌اولونماز : (ایستاتیستیق — ایستاتیستیقی ، ایستاتیستیقه ، ایستاتستیقك) دینوب (غ) ایله « ایستاتیستیغی ، ایستاتیستیغه ، ایستاتیستیغك» دیمه‌مه‌لیدر .

اخطار — « فرانق » ، « لاستیك » کلمه‌لری مستثنا عد ایدیله‌رك اوچ حالده « فرانغی ، فرانغه ، فرانغك — لاستیکی ، لاستیکه ، لاستیکك » دینمکده ایسه‌ده طوغریسی (ق) و (ك) ایله‌قوللانمقدر .

١٤٣ — اجنبی اسملره عربی وفارسی اداتلردن برمنك علاوه‌سیده‌جائز دکلدر : (قرال — قرالیت) کبی‌که(قرالیت) یرنده (قراللق) دیمه‌لیدر . (باتلغراف) ، (باپوسته) یرنده‌ده (تلغرافله) ، (پوسته ایله) دیمه‌لیدر .

---

١٤١. اجنبی کلمه‌لری قاعدهٔ عربیه ویا فارسیه اوزره جمعله‌مك جائزمیدر ؟ — ١٤٢. آخرنده (ق) یاخود (ك) بولونان کلمات‌اجنبیه‌ده (ق) غینه ، (ك) کاف فارسی‌یه تبدیل اولونورمی ؟ — ١٤٣. اجنبی اسملره عربی وفارسی اداتلردن برینك‌علاوه‌سی‌جائزمیدر؟

لسانمزده اك چوق قوللانیلان کلمات اجنبیه شونلردر :

آبلوقه	دكز محاصره‌سی .
آبونه	غزته ویا بر رساله‌یه پشین آچه ایله برمدت معینه ایچون مشتری اولان .
آپارتمان	آیری آیری عائله‌لرك اقامتنه مخصوص بویوك بنا .
آتاشه	سفارت معیت مأموری .
آتاشه‌میلیتر	سفارت معیتنده عسکری مأموری .
آتاشه‌ناوال	« « بحریه مأموری .
آجنته	بر شرکت ویا سائره‌نك باشقه یرلرده‌کی وکیلی .
آجیو	آچه فرقینك معاملات صرافیه‌سی .
آرشی دوق	دوق رتبه‌سنك مافوقی .
آرشی‌دوشس	آرشی دوق زوجه‌سی .
آرمه	گمیلرك ایپ طاقمی ، بر دولتك علامت مخصوصه‌سی .
آفوروز	بر خرستیانك کلیسا طرفندن تلعین ایدیلمه‌سی .
آقادمی	انجمن دانش .
آقتور	تیاترو اویونجیسی .
آقتریس	قادین تیاترو اویونجیسی .
آقورده	پیانو وسائر موسیقه آلاتی دوزه‌نی .
آلارغه	آچیق دکز ، انگین .
آلبوم	رسملری حاوی جزئدان .
آمیرال	بحریه پاشاسی .
آنونیم	اسمسز ، اسمی بللی اولمایان .
آووقات	دعوا وکیلی .
اسقونطو	پاره قیرماسی ، تنزیلات .
استمبوط	کوچوك واپور .

استاسیون	شمندوفر موقعی .
ایستاتستیق	بر شیئك مقدارینی بیلدیرەن جدوللر .
اقونومی	اداره .
اکسارخ	بلغار رئیس روحانیسی .
انتریقه	حیله .
انتره‌سو	منفعت ، استفاده .
آنتیقه	اسکی معمولات .
اوپرا	بر نوع تیاترو.
اوپرەت	« «
اوتونومی	نیم مختاریت اداره .
اولتیماتوم	بر دولتك صولك تکلیفنی حاوی کاغد .
اونیفورما	البسهٔ رسمیه .
ایمپراطور	حکمدار .
ایمپراطوریچه	حکمدار زوجه‌سی .
باراقه	کلبه .
بارومتره	میزان الهوا .
بارون	آوروپاده بر رتبه .
بالقون	شهنشین .
بالو	رقص ایتمك اوزره عمومی ویا خصوصی اجتماع .
بالون	هوا گمیسی .
باندو	موزیقه طاقمی .
باندرول	تحت الحصارده بولونان توتون وسائره پاکتلرینك کنارینه یاپیشدیریلان اینجه اوزون کاغد .
باندیره	بایراق .
بانقنوت	بانقه قائمه‌سی .
بانقه	بویوك صرافلر دائره‌سی .

بانكر	بانقه‌جی ، بویوك صراف .
بطاریه	طوپ‌وسائر بونك كبی شیلرك آلتی‌دانه‌دن عبارت طاقمی .
بولوار	منتظم جاده .
پاپا	قاتولیك خرستیانلرك رئیس روحانیسی .
پاتنت	اصناف تذكره‌سی .
پاراتونر	سپر صاعقه .
پارلمنتو	مجلس مبعوثان واعیان .
پانوراما	منظره .
پساپورط	یول تذكره‌سی .
پرنس	بك .
پرنسس	بك زوجه‌سی .
پروتوقول	قونفرانس مذاكراتنك مقرراتی ، مضبطه‌سی .
پروغرام	ترتیبات جدولی .
پرووا	تجربه .
پسقپوس	بویوك پاپاس .
پطریق	باش پسقوپوسلقدن بویوك اولان .
پیاسه	سوروم یری ، رایج آقچه .
پیه‌س	تیاترو اویونی .
پیانقو	منفعته قرعه چكمك .
تراژه‌دی	فاجعه .
ترامواى	دمیر یوللر اوزرنده آتلرله چكیلەن آرابه .
تراورس	(شمندوفر یوللرنده‌كی اوزون دمیرلرك آلتنه اكلیلگنه (قونیلان آغاج ویادمیردن طبان .
توالت	دوزه‌ن .
تونل	یرآلتی دمیر یولی .
تیاترو	تیاترو اویونی اوینانیلان محل .

جنرال	عسکری قوماندانی .
چار	روسیه ایمپراطوری .
چاریچه	روسیه ایمپراطورینك زوجه‌سی .
چیمنتو	قورونجه طاش گبی طونان برنوع طوپراق.
دراخمی	یونان پاره‌سی .
دراغون	اژدرها .
درام	فاجعه .
دوشس	دوق زوجه‌سی .
دوق	آوروپاده بویوك بررتبه .
دوقتور	حکیم طبیب .
دولار	برنوع پاره .
دون / دونا	پورتکیز واسپانیا اصلزاده‌لرینه ویریلن عنوان .
دوئللو	شاهدلر حضورنده بامقاوله ایدیله‌ن غوغا .
دیپلوما	شهادتنامه .
دیرکتور	مدیر .
دیپلومات	سیاسی آدم
دیپلوماتیق	دیپلوماتلغه متعلق .
دیپلوماسی	سیاست عالیه .
راپور	مذکره ، تذکره .
روبله	روسیه پاره‌سی .
روکت	برنوع هوائی فشنکی .
ره‌وولور	آلتی پاطلار طبانجه .
ژاندارمه	جاندارمه .
ژورنال	یومیه دفتری ، مذکره .
سانتیم	برفرانقك یوزده بری .

سناتو	مجلس اعیان .
سیویل	عسکری اولمایوب ملکی اولان.
شارلاتان	چوق سویله‌ین هرزه وکیل .
شانتاژ	تهدایله طولاندیریجیلق
شمندوفر	دمیر یولی .
شیق	سوس مراقلیسی .
شیلین	برنوع انگلیز پاره‌سی .
طورپیدو	دکز دیبنه قونیلان جبخانه ، دکز لغمی .
طورپیل	« « « « « «
غارسون	غازینو خدمتجیسی .
غازینو	بویوك ومنتظم قراقخانه ، بیراخانه ، میخانه
غراندوق	آوروپاده اصلزاده‌لره ویریله‌ن بررتبه.
غران‌قوردون	نشانلرده برنجی رتبه .
فرماسون	برجمعیت .
فرانق	برنوع فرانسز پاره‌سی .
فیلورین	برنوع آوستریا پاره‌سی .
قابینه	هیئت وکلا ، اوطه .
قاپیتولاسیون	امتیازات اجنبیه .
قارت‌دوویزیت	بریسنی زیارت ایتدیکنی مشعر اوزرنده صاحبنك اسمی یازیلی کاغد .
قارناوال	ات کسمی ، مسخره زمانی .
قانچلاریه	معاملات‌رسمیه ایفاسی ایچون قونسلوسخانه‌لرنزدنده‌کی قلم .
قایه‌ده‌شارژ	شرطنامه .
قره‌دی	اعتبار .
قلوب	محفل .

قاره	اوطه .
قوپیه	برشیئك عیننی چیقارمق، قوپیه ایتمك ، برشیئك عینی.
قوردون	کوستك ، زنجیر .
قوستوم	قیافت ، البسه طاقمی .
قوماندان	آمر .
قومپانیا	شرکت .
قومدیا	مضحکه ، گولونجلی تیاترو اویونی .
قومیته	مرتب هیئت .
قومیسر	مأمور .
قومیسیون	موقت یاخود دائمی انجمن .
قونت	آوروپاده اصلزاده‌لره ویریلەن برنوع رتبه .
قونترول	تفتیش ، مراقبه
قونتس	قونت زوجه‌سی .
قوندوکتور	شمندوفر وترامواىلرده بیلت مأموری .
قونسر	موسیقی جمعیتی .
قونسولتو	حکیملرك برخسته حقنده‌کی مشاوره‌سی .
قونطوراتو	مقاوله نامه .
قونفره	دول معظمه مرخصلرندن مرکب جمعیت سیاسیه .
قونفرانس	« « « « « «
لوجه	تیاترو قماره‌سی .
لورد	انکلتره‌ده بر رتبه .
لوقوموتیف	واغونلری چکەن ماکنه.
مارشال	مشیر .
مارقه	علامت فارقه .
مارکی	قونت رتبه‌سندن بردرجه یوقاری اولان رتبه .
مارکیز	مارکی زوجه‌سی .

ماسکه	یوزه قونان یوزلك .
ممورانـدوم	مخطره .
موده	یکی بیچیم البسه وسائره .
موزه	آثار عتیقه‌نك محفوظ بولوندیغی دائره .
نوطه	موسیقی نوطه‌سی ، تحریرات .
واپور	بخارلی گمی .
واغون	شمندوفر آرابه‌سی .
ویزیته	زیارت .
وینیج	گمیلرده آغیر یوکلری قالدیروب ایندیرمکه مخصوص ماکینه .

تمرین — ٢٣

آشاغیکی جمله‌لرده‌کی کلمات اجنبیه‌یی آییرکز :

. . . سفارتی آتاشه میلیترلکنه تعیین ایدیلن . . . دون حرکت ایتمشدر . — شمندوفرك استاسیونه ورودیله قوندوکتورك «صماتیه !» دییه حایقریشندن گلمش اولدیغمزی آکلادق . — . . . طرفندن ویریلان اولیتماتوم اوزرینه بالمذاکره جواب مناسب ویریلمشدر . — بونویی یوزده بش اسقونطو ایله صرافه ویردی . — دعوایی تعقیب ایتمك واثنای محاکمه‌ده مدافعهٔ مقتضیه‌ده بولونمق اوزره برآووقاته لزوم واردر . — سلاملق رسم عالیسنده ضابطان اونیفورمه‌لری لابس اولدقلری حالده حاضر ایدیلر . — قومیته هیئتی برقونغره تشکیل ایله اجرای مذاکرات ایتدیلر . — کچن آقشام بك اوغلنده ماسکه‌لی عمومی بربالو ترتیب ایدیلمشدر . — تیاتروده اوینانان قومدی پك پارلاق ایدی .

تمرين — ٢٤

آشاغیکی عبارەده اسملرك هانگی حالده بولوندقلرینی سویلەیکز :

شو اریك آغاجینك داللرینك آراسنده اوروجك یوواسی گبی بر شی گورویورسکزیا ؟ طوریکز اودالی قیرالم. شیمدی باقکز او ، اوروجك آغی دگلمش ، چونکه ایچنده اوفاجق اوفاجق چورەك اوتی گبی بر شیلر وار . ایشته بواوفاجق دانەلر کلبك یومورطەسیدر . بودانەلرك هر بری بر کلبك اولاجقلردر . گوردیکز بواوفاق سیاه دانەلر گونشك صیجاغیله ایصینەرق اوفاق اوفاق قورت اولورلر . صوکره او قورتلر آزاجق بویونجه بولوندقلری آغاجك داللرینه یاپیلارق یاپراقلرینی یمکه باشلارلر ، گوندن گونه بویورلر . بوقورتلره « طرطیل » دیرلر .

اضافت

١٤٤ — بر اسمك یاننه دیگر بر اسم گتیریلەرك بری دیگرینك کیمك مالی اولدیغنی ، کیمه یاخود نەیه منسوب بولوندیغنی ، ویا جنس ونوعنی یاخود نەدن یاپیلمش اولدیغنی بیان وافاده ایتمەسنه (اضافت) دینیر .

١٤٥ — اضافت یاپیلان ایکی اسمدن ، دیگرینك معناسنی تخصیص ایدەن اسمه (مضاف الیه) ، معناسی تخصیص ایدیلن

١٤٤. اضافت نەیه دینیر ؟ — ١٤٥. مضاف الیه، مضاف ، ترکیب اضافی نەیه دینیر؟

اسمه (مضاف) ، ومضاف الیه ایله مضافك هیئت مجموعه‌سنه (ترکیب اضافی) دینیر .

١٤٦ — تورکجه‌ده (مضـاف الیه) اولان اسم ، مضاف اولان اسمدن اول گلیر :

احمدك کتابی

بو بر ترکیب اضافیدر . (احمد) اسمی ایله (کتاب) اسـمندن ترکب ایتمشدر . (احمد) ، (کتاب) ك کیمك مالی وکیمه مخصـوص اولدیغنی تخصیص ایتدیگـندن (احمد) اسمی « مضاف الیه » ، (کتاب) اسمی « مضاف » در .

اخطار — نظمده بعضاً ضرورت‌وزن ایچون « مضاف » ، «مضاف الیه » دن اول گلیر .

١٤٧ — بر اسمی دیگر اسمه اضافه ایتمك ایچون (مضاف الیه) اولاجق اسمك آخری حروف حرکه‌دن دگلسه (ك) ، حروف حرکه‌دن ایسه (نك) ؛ مضاف اولاجق اسمك آخری حروف حرکه‌دن دگلسه (ی) ، حروف حرکه‌دن ایسه (سی) علاوه ایدیلیر .

احمدك قلمی

باغچه‌نك قاپوسی گبی .

بو مثاللردن برنجی‌یی تشکیل ایده‌ن اسملرك آخرلری حروف حرکه‌دن اولمادیغی ایچون مضاف الیهك آخرینه (ك) ، مضافك آخرینه (ی) ؛ ایکنجی‌یی تشـکیل ایده‌ن اسـملرك آخرلری حروف حرکه‌دن اولدیغی

---

١٤٦. تورکجه‌ده مضاف الیهمی یوقسه مضافمی اول گلیر ؟ — ١٤٧. بر اسمی دیگر اسمه اضافه ایتمك ایچون نه یاپیلیر ؟

ایچون مضاف‌الیهك آخرینه (نك) ، مضافك آخرینه (سی) علاوه ایدیلمشدر .

اخطار — مستثنا اولارق « صو » کلمه‌سی مضاف‌الیه اولدیغی زمان آخرینه « نك » یرینه « یك » ؛ مضاف اولدیغی زمان « سی » یرینه « یی » گلیر : صویك منبعی ، چاملیجه صویی گبی .

١٤٨ — تورکجه‌ده قوللانیلان عربی ، فارسی ، اجنبی کلمه‌لرده تورکجه قاعده‌سی اوزره بر برینه اضافه ایدیلیرلر : جامعك مناره‌سی — خانه‌نك قاپوسی — باغچه‌نك گلی — تیاترونك لوجه‌سی گبی

بو مثاللرده « جامع » ، « مناره » اسملری عربی ؛ « خانه » ، « باغچه » ، « گل » اسملری فارسی ؛ « تیاترو » ، « لوجه » اسملری اجنبی‌در .

تنبیه — مضاف‌الیه یاخود مضاف اولاجق اسمك آخرنده (ق) یاخود (ك) وار ایسه (ق) (غ) ه (ك) (ك) ه تبدیل اولونور : قایغك کوره‌گی — اورده‌گك قویروغی گبی . آخرنده (ق) یاخود (ك) بولونان عربی ، فارسی ، اجنبی کلمه‌لر مضاف‌الیه یاخود مضاف اولدقلرنده آخرلرنده‌کی (ق) و (ك) حالی اوزره قالیرلر : صندوقك کلیدی — ابریقك قولپی — دوقك زوجه‌سی کبی .

اضافتك انواعی

١٤٩ — ترکیب اضافیلرك افاده ایتدکاری معنالر اعتباریله

---

١٤٨. تورکجه‌ده قوللانیلان عربی ، فارسی ، اجنبی کلمه‌لر تورکجه قاعده‌سی اوزره اضافه ایدیلیرلرمی ؟ — ١٤٩. اضافت قاچ نوعدر ؟

اوچ نوعدر : اضافت لامیه [*] ، اضافت بیانیه ، اضافت تشبیهیه .

اضافت لامیه

١٥٠ — اضافت لامیه ؛ تملك واختصاص افاده ایدەن یعنی بر شی کیمك مالی وکیمه یاخود نه‌یه مخصوص اولدیغنی بیان ایدەن اضافتدر: احمدك چانطه‌سی ـ قاپونك حلقه‌سی کبی .

برنجی مثالده « چانطه » احمدك مالی اولدیغنی یعنی تملك معناسنی ؛ ایکنجی مثالده « حلقه » قاپویه مخصوص اولدیغنی یعنی اختصاص معناسنی افاده ایتمشدر .

١٥١ — اضافت لامیه‌ده مضاف‌الیه معین یعنی بللی اولورسه آخرینه (ك) علاوه ایدیلیر؛ اکر مضاف‌الیه غیرمعین اولورسه یعنی بللی اولمازسه آخرینه (ك) یازیلماز :

مضاف‌الیه معین	مضاف‌الیه غیرمعین
باغچه‌نك قاپوسی	باغچه قاپوسی
مکتبك مدیری	مکتب مدیری

« باغچه‌نك قاپوسی » دینیلدیکی زمان معلوم ومعین اولان باغچه‌نك قاپوسی آکلاشیلیر ؛ لکن « باغچه قاپوسی » دینیلدیکی زمان باغچه قاپوسی

[*] لسانمزده « اضافت لامیه » یه « اضافت تملیکیه » یاخود « اضافت نسبیه » دیمك دها مناسبدر .

١٥٠. اضافت لامیه ناصل اضافتدر؟ — ١٥١. اضافت لامیه‌ده (ك) حذف ایدیلیرمی؟

اما هانکی باغچه‌نك قاپوسی بللی اولمادیغندن غیرمعین باغچه قاپوسی آ ڭلاشیلیر .

« مکتبك مدیری » دینیلدیکی زمان معین برمکتبك مدیری آ ڭلاشیلوب ، « مکتب مدیری » دینیلدیکی زمان ایسه غیرمعین بر مکتبك مدیری آ ڭلاشیلیر .

١٥٢ — اضافت لامیه‌ده مضاف الیه ایله مضاف ایکیسی برابر برشخصه ، برشیئه برمحله علم اولورسه مضاف الیهدن (ڭ) یاخود (نڭ) حذف ایدیلیر : قاضی چشمه‌سی ، مفتی حمامی ، محله‌امامی گبی .

اضافت بیانیه

١٥٣ — اضافت بیانیه ؛ برشیئك نوعنی ، اصلنی یعنی نه‌دن یاپیلمش اولدیغنی بیان ایده‌ن اضافتدر : اریك آغاجی — آلتون کوپه گبی .

برنجی مثالده « اریك » کلمه‌سی آغاجك نوعنی ، ؛ ایکنجی مثالده « آلتون » کلمه‌سی کوپه‌نك نه‌دن یاپیلمش اولدیغنی بیان ایده‌ر.

١٥٤ — مضاف الیه‌اولان اسم، مضافك نوعنی بیان ایده‌رسه مضاف الیهك آخرینه (ڭ) یاخود (نڭ) علاوه ایدیلمز : چنار آغاجی — فرنك آرپه‌سی گبی .

١٥٥ — مضاف الیه‌اولان اسم، مضافك اصلنی یعنی نه‌دن

---

١٥٢. مضاف الیه ایله مضاف علم اولورلرسه ناصل یاپیلیر ؟ — ١٥٣. اضافت بیانیه نه‌یه دیشیر ؟ — ١٥٤. مضاف الیه مضافك نوعنی بیان ایده‌رسه ناصل اولور؟ — ١٥٥. مضاف الیه مضافك اصلنی بیان ایده‌رسه ناصل اولور ؟

یاپیلدیغنی بیان ایده‌رسه گرك مضاف‌الیهك وگرك مضافك نهایتنه هیچ برشی علاوه ایدیلمز : گوموش قاشیق ـ دمیر قاپو ـ تحته مناره گبی .

فائده : ١ — برشیئك نوعنی بیان ایده‌ن اضافت بیانیه‌لرده مضاف الیه (اخص) ، مضاف (اعم) اولور . مثلا ، (المـا آغاجی) دینیلدکده مضاف‌الیه اولان « الما » کلمه‌سی اخصدر ، چونکه هر آغاجه « المـا » دینیله‌مز . مضـاف اولان « آغاج » کلمه‌سی ایسـه اعمدر ؛ چونکه اریك، جویز ، کستانه ، کراز وسائر آغاجلرك هپسنه « آغاج » دینیله بیلیر .

فائده : ٢ — برشیئك اصلنی بیان ایده‌ن اضافت بیانیه‌لرده مضاف الیه ایله مضاف هرایکیسـیده (من‌وجه اخص) ، (من‌وجه اعم) اولور ؛ مثلا ، (آلتون کوپه) دینیلدکده «کوپه» آلتوندن یاپیلدیغی گبی گوموشدن وسائر شیلردنده یاپیلدیغندن (من‌وجه اعم) در ، بوراده «آلتون» کلمه‌سی « کوپه » یه، « کوپه » کلمه‌سیده « آلتون » کلمه‌سنه تخصیص ایدیلمش اولدیغندن (من‌وجه اخص) در .

اضافت تشبیهیه [*]

١٥٦ — اضافت تشبیهیه : مضاف‌الیه اولان اسم ، مضاف اولان اسمك مسماسنه ، یاخودمضاف اولان اسم ، مضاف‌الیه اولان‌اسمك مسماسنه بکزه‌دیلن اضافتدر : (پارماق‌اوزومی) ، (علم دریاسی) گبی .

[*] اضافت تشبیهیه (اضافت بیانیه) نوعندندر .

١٥٦. اضافت‌تشبیهیه نه‌یه دینیر ؟

برنجی مثال: (پارماق کبی اوزوم) دیمکدرکه مضاف اولان « اوزوم » اسمی ، مضاف الیه اولان « پارماق » کلمه‌سنه بکزه‌دیلمشدر .

ایکنجی مثال : (دریا کبی علم) دیمکدرکه مضاف الیه اولان « علم » ، « دریا » کلمه‌سنه بکزه‌دیلمشدر .

۱۵۷ — بکزه‌ین شیئه (مشبه) ، برشی کندیسنه بکزه‌دیلن شیئه (مشبه‌به) دینیر : (لیمون آیواسی) دینیلدکده « آیوا » کلمه‌سی (لیمون) ه بکزه‌دیلدیکی ایچون « مشبه » ، « آیوا » کندیسنه بکزه‌دیلدیکی ایچون « لیمون » کلمه‌سی « مشبه‌به » در .

استطراد

۱۵۸ — ترکیب اضافیلرده مضاف الیه ایله مضاف ایکیسی براسم عد ایدیله‌رك احوال اسم جاری اولور . لکن مفعول‌به ومفعول‌الیه حالرنده ادات مفعولدن اول مضافك (ی) سی حذف ایدیلوب یرینه بر (ن) کتیریلیر . بو (ن) ه « نون وقایه » دینیر :

مجرد : کتابك قابی
مفعول‌به : کتابك قابنی
مفعول الیه : کتابك قابنه

---

۱۵۷. مشبه نه‌یه دینیر ، مشبه‌به نه‌یه دینیر ؟ — ۱۵۸. (نون وقایه) نه‌یه‌دینیر ؟

جمعلرنده (نون وقايه) دن اول بر (ى) زياده ايديلير :

مجرد : كتابك قابلرى
مفعول به : كتابك قابلرينى
مفعول اليه : كتابك قابلرينه
مضاف اليه : كتابك قابلرينك

تتابع اضافات

١٥٩ — ايكيدن زياده كلمه‌لرك بر برينه اضافه ايديلمسنه (تتابع اضافات) دينير : كتابك صحيفه‌سنك سطرلرينك آچيقلغى كبى .

تتابع اضافات فصاحته مغاير اولديغندن قوللانيلمامالیدر .

محررات عسكريه ورسميه‌دهٔ تتابع اضافات بعضاً ضرورى اولارق قوللانيلمقده‌در : اوچنجى آلايك ايكنجى طابورينك برنجى بلوكنك ملازمى كبى .

تمرين — ٢٥

آشاغيده‌كى اضافتلرك نوعلرينى آيرك :

چاير اوتى حيوانلر ايچون لازمدر — وقتيله اوق ميداننده اوق آتارلر ايمش — كشيش طاغى آناطولينك ايكيوكسك طاغلرندن معدوددر

---

١٥٩. تتابع اضافات نه‌يه دينير ؟

— سگود آغاجی دره کنارلرنده بولونور — صوك بهارده آغاجلرك پاپراقلری صارارير — قومشونك طاووغی قومشویه قاز گورونور — ایرماقلرك هپسی دگزلره دوکولور — اعانه‌نك الك بویوگی وطنی اوغورنده اولان اعانه‌در — باغچه‌ده‌کی لیمون آیواسی چیچك آچدی — کوموش ظرفلر ایله آلتون قوپه‌یی تحته طولابه کلیدله‌دی — باغچه قپوسینك اوگنده اوطوردی — دمیرقاپویی قاپادی — اوجاغك باجاسندن دومان چیقیور .

تمرین — ٢٦

آشاغیده‌کی ترکیب اضافیلری آییروب نوعلرینی یازگز :

ایرماق گوزل برقورولغك اتنگندن، قرمزی یوصونلو قیالراوزرندن، آللی یشیللی رنکلرله آقییوردی — دگرمنجی، قادینجغزك شو آجیقلی حالنه دایانه‌مایارق قالقوب طغارجغی النه آلدی — هندستانك جهان شهرنده فانی اسمنده برآدم بولونیوردی . فانینك اوچ احبابی وار ایدی — قیالرك بعضیسی برآینه گبی مجلا ، کیمی برقیش بلوطی گبی مظلم — آلتون آناختار هر قاپویی آچار — بروطن اولادی اولانلر یکدیگرینی قارداش گبی سوه‌رلر — روزگارك اوگنه دوشمه‌ین آدم یورولور — صبرك صوگی سلامتدر — قهوه قاشیغی ایله چوربا یمز — زیتون آغاجلری قیشین یاپراقلرینی دوکمز — انسانك چکدیگی دیلینك دردیدر.

تمرین — ٢٧

آشاغیکی اضافتلرك آرالرنده‌کی معناجه فرقلری سویله‌یگز :

قاضی کویی ، قاضینك کویی — محله بکجیسی، محله‌نك بکجیسی —

قلم اوجی، قلمك اوجی — باغچه دیواری ، باغچه‌نك دیواری — آغاج دالی ، آغاجك دالی — خوشاب كاسه‌سی ، خوشابك كاسی — چشمه صویی ، چشمه‌نك صویی .

تمرین — ٢٨

آشاغیكی اسملردن برر تركیب اضافی تشكیل ایدكز :

(آغاج — یاپراق) . (یول — توز) . (قیش — صوغوق). (یاز — صیجاق). (حقه — قاپاق). (اجزاجی — چیراق) . (توتون — پاكت) . (طاش دلن — صو) . (خان — اوطه). (فنار — باغچه) . (اوطه — قپو) . (صباح — سرینلك). (طاغ — باش) . (یازی — ماصه) . (كوی — خواجه) . (فوطوغراف — ماكنه) . (چوجوق — اویونجاق) . (چوربا — قاشیق) .

تمرین — ٢٩

تشكیل ایده‌جكـكز تركیب اضافیلری مناسبتنه‌گوره جمله‌یوب جمعك مضاف الیهه‌می یوقسه مضافه‌می عائد اولدیغنی سویله‌یكز .

---

٨ — قرائت واملا

بر خاطره

طقسانه بدی تشرین اول نهایتلرنده ساقیزه واصل اولمشدم.

شهری ، جزیره‌نك اكثر قراسنی خراب ایده‌ن زلزلهٔ عظیمه او
منك ابتداسنده وقوع بولمشدی . ماقبزه آیاق باصیلیر باصیلماز
اوصدمهٔ شدیده‌نك آثارینه تصادف اولونمقده ایدی . اسكله
طرفلرنده پایدار قالا بیلمش خیلی بنالر بولونیورسه‌ده بر چوق
یقینتیلر ، ابنیهٔ مزهره یرینه صورت موقته‌ده قوندورولمش بر
چوق باراقلرده كورولیوردی . بلده‌نك یوقاری طرفلرینه
چیقیلمقجه — اورالرده‌كی ابنیه‌نك رصانتنه اوقدر اعتنا اولونمامش
اولدیغندن — یقلمش بنالر چوغالوب یقیلمامشلر آزالیوردی .
سوقاقلر واردی كه بوسبوتونه خراب اولمش . . . باراقالرده
محللر تشكل ایتمش . لكن اك زیاده « قلعه ایچی » محللرنك
مصاب اولدیغنی ایشیدیوردم . بوراده هنوز هیچ بر بنا تجدید
ایدیلمه‌دیكی كبی یقینتیلر اوزرینه باراقاده قورولامامش . بنابرین
باشلی باشنه بر بلده حكمنده اولان او محللر بوسبوتونه متروك
بولونیوردی .

بر جمعه كونی ایكندی‌یه قریب بری یرلی اولان بر قاچ
رفیق ایله بو محللری زیارته كیتدك . قلعه قاپوسندن كیریلجه
جسیم بر خرابه‌زار ایچنده بولوندق . بوراده‌كی اماكن وقتیله
توفنك ، وطوپ دانه‌لرینه مقاومت مقصدی‌ده دوشونولدیكی‌ه‌الده

بسبلی بویله شدتلی حرکت ارضی خاطره کتیریلمکسزین غایت قالین وفقط یك رصانتسز کارکیر اولدرق انشا اولونیفندن دها ایلك صدمه‌ده — هیچ بری قالامق اوزره — خاك ایله یکسان اولمسه . دمیره اضشابه متعلق شیلر ذاتاً آز اولقله برابر مؤخراً طویلانیلوب آلنمیفندن یالکز نهایتسز بر طاسه، طویراق یغینتیسی قالمسه ، کوچوك ، بویوك ، دها بویوك میلیونلرجه اعجار قارمه قاریشیق بربرینك اوزرینه دوشمسه . بیکلرجه خانه‌لرك خارجی ، داخلی دیوارلری بربیله ذاتاً طار اولاره سوقاق وباغچه‌لر ابنیه‌نك اشغال ایتدیکی اراضی ایله قاریشمسه . صوغوق، قسورتلی ، فقط دوشوندوروجی عبرت‌آور بر منظره !

محمد عطا

لغتلر

جزیره = آطه
قرا = (قریه‌نك جمعی) کویلر .
زلزلهٔ عظیمه = بویوك زلزله .
صدمهٔ شدیده = شدتلی چارپمه .
پایدار = ثابت، سورکلی .
ابنیهٔ منهدمه = یقامش بنالر .
رصانت = صاغلاملق .
اعتنا = اهمیت ویرمه .
محلات = (محله‌نك جمعی) محله‌لر .
جسیم = جسامتلی .
خرابه‌زار = ویرانه‌لك .
اماکن = (مکانك جمعی) مکانلر .
مصاب = اصابت ایتمش، دوچار .
تجدید = یکیله‌مك .
بنابرین = بونك اوزرینه بناءً .
متروك = ترك ایدیلمش .
رفیق = آرقه‌داش .
مقاومت = قارشی طومق، طیانمق .

حرکت ارض = زلزله .
رصانت = صاغلاملق .
خاك ایله یکسان = یرله برابر .
اخشاب = کراسته .
احجار = طاشلر .

اشغال = مشغول ایتمك .
عبرت آور = عبرت گتیره‌ن، عبرتی موجب .
منظره = گورونوش .

وظیفه

١ — قرائتده‌کی ترکیب اضافیلری آییرکز .
٢ — املا اولارق یازکز .

---

٩ — قرائت منظومه

اون پاره ویر

— بك افندی ، چولوغکك ، چوجوغکك باشیچون
اون پاره‌جق صدقه ویر ، اختیاری سویندر .
— اوف اوصاندق بودیلنجی سوروسندن بوتون گون ،
الله ویرسین ! . .
— الم طوتماز ، گوزوم گورمز ، علیلدر . . .
— الله ویرسین
. . . الله ویرسین یالان دگل ، پك گرچك . . .
أوت الله بودنیاده بویوك کوچوك هرکسه
ایسته‌دیگی شیلری هپ چالیشیرسه ویره‌جك .

لكن اونك الى طوتماز ، ياخود وزى گورمزسه ،
اوبر چووال كميك گبى سوروكله‌نير طورورسه ،
سوپرونتولو قالديريملر ، كسكين طاشلى ديوارلر
هرگون اونى دوشورورسه اوگا يومروق اورورسه
صورارمكه بوسقطجه نه‌ايش گورور ، نه‌ياپار ؟
طوپراق اوندن نه‌شى وارسه اسيرگر !
« سن دگلسك بنم ايچون تردوكن ؛
« آچلغندن هرنه‌اولسه‌ك ، كبرسه‌ك
ايشته هرشى ! فقط سكا ويرمم ! . . . » ديير .
انسان اونى اينر ، قالقار ، آزارلر ،
هيچ ديمزكه « بومخلوقده انساندر ،
بوگوكلى‌ده آجى سوزلرله سيزلاتير ،
بونده دخى هرروح گبى بر روح وار . »
اون پاره ويرر ، بردوشمشه ال اوزات .
صاغلاملره « ياردىم ! » ديبور برسقط !
زنكينلكدن صو ايسته‌يور يوقسوللق !
اون پاره ويرر ، ، هرگون گبى بوگونده ،
چوردن چوپدن برقولوبه اوگنده
آه كيم بيلير بكله‌شيبور قاچ چوجوق !

محمد امين

وظيفه

منظومه‌يى ماآلاً آگلادگز .
اسملرك هانكى حالده بولوندقلرينى سويله‌يگز .

قاعدهٔ فارسیه اوزره

ترکیب اضافی

١٦٠ — قاعدهٔ فارسیه‌اوزره یاپیلان ترکیب‌اضافیلرده — تورکجه‌نك عکسنه اولارق — (مضاف) اول، (مضاف‌الیه) صوکره گلیر ومضافك آخری دائمامکسور اولور :

مهد حریت (حریت بشیگی) . باب حکومت (حکومت قاپوسی) گبی .

« مهد » مضاف، «حریت» مضاف الیه . «باب» مضاف، «حکومت» مضاف الیه‌در .

١٦١ — مضافك صوکنده‌کی کسره‌یه (کسرهٔ اضافی) دینیر .

١٦٢ — مضاف اولان اسمك نهایتنده (ا) یاخود (و) بولونورسه مکسور بر (ی) زیاده ایدیلیر : صفای جان (جان صفاسی) . بوی گل (گلك قوقوسی) گبی .

تنبیه — « صفا » کلمه‌سی عربی اولوب اصلی همزه ایله « صفاء » اولدیغندن مضاف حالنده همزه‌نك اعاده‌سیله « صفاء جان » ده دینه‌بیلیر. فقط لسانمزده « ی » ایله شیوع بولمشدر .

١٦٣ — مضاف اولان اسمك نهایتنده (ه) یاخود

---

١٦٠. قاعدهٔ فارسیه اوزره اضافت ناصل یاپیلیر ؟ — ١٦١. مضافك صوکنده‌کی کسره‌یه نه‌دینیر ؟ — ١٦٢. مضافك صوکنده (ا) یاخود (و) بولونورسه نه‌یاپیلیر ؟ — ١٦٣. مضافك صوکنده (ه) یاخود یاءممدوده بولونورسه نه‌یاپیلیر ؟

(یاء ممدوده) بولونورسه بر (همزهٔ مکسوره) علاوه‌ایدیلیر :
نغمهٔ بلبل (بلبلك نغمه‌سی) . ترقیء معارف (معارفك ترقیسی) گبی .

١٦٤ — مضاف اولان اسمك نهایتنده ، (ه) یاخود (ی) حروف اصلیه‌دن ایسه همزهٔ مکسوره علاوه ایدیلمه‌یوب (ه) یاخود (ی) یه برکسره ویریلیر :

راه استقامت (طوغریلق یولی)
نای نایزن (نای اوفله‌ینك نایی)

« راه » کلمه‌سنك « ه » سیله « نای » کلمه‌سنك « ی » سی نفس کلمه‌دندر .

١٦٥ — مضاف اولان اسمك نهایتنده (الف مقصوره) یعنی (ی) صورتنده الف اولورسه (ی) الف ممدوده‌یه تبدیل ایدیلدکدن صوکره بر (ی) علاوه ایدیلیر :

دعوی — دعوای مدعی (مدعینك دعواسی)
فتوی — فتوای مفتی (مفتی‌نك فتواسی) گبی .

اخطار — شیوهٔ فارسی اوزره « دعویء مدعی » ، «فتویء مفتی» طرزنده قوللانیلمق لسانمزده شایع دکلدر .

١٦٦ — قاعدهٔ فارسیه اوزره تشکیل ایدیلن ترکیب اضافیلرده مضاف ایله مضاف الیهك یاایکیسیده فارسی ویاعربی یاخود بری فارسی دیگری عربی اولور :

---

١٦٤. (ه) یاخود (ی) حروف اصلیه‌دن اولورسه نه‌یاپیلیر ؟ — ١٦٥. مضافك صوکنده (الف مقصوره) بولونورسه نه‌یاپیلیر ؟ — ١٦٦. قاعدهٔ فارسیه اوزره تشکیل ایدیلن ترکیب اضافیلرده مضاف ایله مضاف الیه نه‌اولور ؟

لانهٔ بلبل (بلبل یوواسی) . [ایکیسیده فارسی]
نور معرفت (معرفت نوری) . [ایکیسیده عربی]
دست عنایت (عنایت الی) . [مضاف فارسی ، مضاف‌الیه عربی]
قدرت یزدان (اللهك قدرتی) . [مضاف عربی ، مضاف‌الیه فارسی]

١٦٧ — قاعدهٔ فارسیه اوزره تشکیل ایدیلن ترکیب اضافیلرده مضافِ ایله مضاف‌الیهدن هیچ‌بری تورکجه ویا اجنبی بر اسم اولاماز. مثلا، (باب‌حکومت) یرنده (قاپوی‌حکومت). (رژی قومیسری) دینه‌جك یرده (قومیسر رژی) دینمز .

تنبیه — تورکجه علملر ایله معناسی مقصود اولمایان اسم جنسلردن عربی وفارسی کلمه‌لرله ترکیب اضافی یاپیلابیلیر : شهر استانبول ، جبل کشیش ، لفظ گوزگبی. لکن « استانبول شهری ، کشیش طاغی، کوز لفظی » دینیلمك شیوه‌سزه دها موافق وقولاغه دها خوش گلیرکن اضافت صورتیله قوللانمقده بر سبب یوقدر .

فائده ١ — اوغل معناسنه اولان عربجه (ابن) کلمه‌سنك جمعی اولان (بنین) کلمه‌سی قاعدهٔ فارسیه اوزره اضافت یاپیلدقده آخرنده‌کی نونك حذفیله (بنی) صورتنده قوللانیلیر : بنی‌بشر ، بنی آدم گبی

فائده ٢ — قاعدهٔ فارسیه اوزره یاپیلان اضافتلرده مضافك صفتی بولونورسه او صفت مضاف ایله مضاف الیهك آراسنه گیره‌ر : جوامع شریفهٔ سلاطین ، دور جلیل مشروطیت گبی . « شریفه » ، « سلاطین »

---

١٦٧. قاعدهٔ فارسیه اوزره تشکیل ایدیلن اضافتلرده مضاف ایله مضاف‌الیهدن بری تورکجه یاخود اجنبی بر اسم اولابیلیرمی ؟ — (تنبیه) تورکجه هانکی اسملر ایله عربی ، فارسی اضافه ایدیله‌بیلیر ؟ — (فائده : ١) « ابن » کلمه‌سنك جمعی مضاف اولدقده نه‌صورتنده قوللانیلیر ؟ — (فائده : ٢) قاعدهٔ فارسیه اوزره یاپیلان اضافتلرده مضافك صفتی نره‌ده بولونور ؟

اسمنك مضافی اولان « جوامع » ك ، «جلیل» ، « مشروطیت » اسمنك مضافی اولان « دور » اسملرینك صفتلری اولدیغندن مضافلر ایله مضاف الیهلرك آرالرینه گیرمشلردر .

امثله — مضاف ایله مضاف الیهك بیتیشیك اولارق بر قلمده یازیلماسی جائزدگلدر: خرجراه — خرج راه . خاکپای — خاك پای گبی.

تمرین — ۳۰

آشاغیکی معترضه‌لر ایچنده‌کی اسملردن بر ترکیب اضافی تشکیل ایدگز:
(سرمایه — معیشت)، (منبع — حیات) ، (شرف — انسانیت)، (ضیا — قمر) ، (آوازه — انهدام) ، (محشر — مدنیت) ، (معنی — کلام) ، (ابنیهٔ جسیمه — بلده) ، (لطف — حق)، (امواج — دریا) ، (صدا — مرغ) ، (شکوفه — بهار) ، (جام — جم) ، (پنجه — شیر) ، (رضا — باری) ، (ازهار — اشجار) ، (فریاد — عندلیب)، (دعوی — حقیقت) ، (سنك — قضا) .

تمرین — ۳۱

ادامه . درجه . دوران . طرز . متانت . عدالت . سعادت .
کلمه‌لرندن بریله :
حرارت . ذم . فکر . عائله . حیات . افاده . الهیه . کلمه‌لرندن برینی برلشدیروب قاعدهٔ فارسیه اوزره ترکیب اضافی تشکیل ایدگز .

---

١٠ — قرائت واملا

عقل وانسان عاقل

عقل وذهن ؛ انسانده بر ودیعهٔ الهیه‌در ، که آنکله خیر وشری ، نفع وضرری تمییز ایدر. عقل؛ نفس انسانك مدار راحتیدر . بناءً علیه انسان ، راحت نفسی عقلندن آرامالیدر .

عواقب اموری تأمل ، مضرت مستقبله‌یی دفع ، منافع مشروعه‌یی جلب وتدابیر تصرفه موفق ایتدیرمن عقلدر . انسان ، عقل سایه‌سنده قواعد مضبوطه‌یه رعایتله تدابیر امور ایده‌رسه جمیع مطالبنه واصل اولور.

اخلاف فضلانك مرشد ادبی جناب محی‌الدین عربی دیرکه : « موهبهٔ عقل وعرفان ، عطایای سبحانیه‌نك افضلیدر . مزیت انسانیه‌ده جوهر عقلدن باشقه قیمتدار بر شی اولاماز . عاقل اولان قومی ایچنده نسلاً اسیل وحسیب اولماسه‌بیله هریرده رفیع‌القدر ، واجب‌الاحترام اولور . عاقل نرده اولسه تأمین معیشت خصوصنده مشکلاته تصادف ایتمز . هیچ بر بلده‌ده غریب وحقیر اولماز ؛ زیرا انسانك شرفی ، کمال عقل وادبله‌در .

[تعلیم قرائت]

وظیفه

١ — قرائتی اوقویکز .
٢ — مألنی سویله‌یکز .
٣ — املا اوله‌رق یازکز .
٤ — تورکجه وفارسی قاعده‌لری اوزره یاپیلان ترکیب اضافیلری آییرکز .

قاعدهٔ عربیه اوزره

ترکیب اضافی

١٦٨ — قاعدهٔ عربیه اوزره یاپیلان ترکیب اضافیلرده مضاف اولاجق اسم اول ومضاف الیه صوکره کلوب مضافك آخری اوتره اوقونور ومضاف الیهك اولنده حرف تعریف دینیلن « ال » بولونور .

نورالقمر = (قمرك نوری)
ضیاءالشمس = (شمسك ضیاسی) گبی

١٦٩ — قاعدهٔ عربیه اوزره اضافت ایکی درلودر : اضافت معنویه . اضافت لفظیه .

١٧٠ — ایکی اسمدن تشکل ایدهن ترکیب اضافیلره (اضافت معنویه) یاخود (اضافت لامیه) دینیر .

بردالشتاء = (قیشك صوغوغی)
خاتمةالکتاب = (کتابك خاتمهسی) گبی .

تنبیه — اضافت معنویه یه « اضافت لامیه » دینیلمهسی اصلاً مضاف الیهك اولنده « ل » حرف جری بولونماسندن ایلری گلمشدر : (بردالشتاء) اصلی « بردللشتاء » [قیشه مخصوص صوغوق] . (خاتمة الکتاب) اصلی « خاتمة للکتاب » [کتاب ایچون خاتمه] .

١٧١ — مضاف اولاجق اسمك اولنده حرف جر

---

١٦٨. قاعدهٔ عربیه اوزره ترکیب اضافی ناصل یاپیلیر ؟ — ١٦٩. قاعدهٔ عربیه اوزره اضافت قاچ درلودر ؟ — ١٧٠ اضافت معنویه نهیه دینیر ؟ — ١٧١. اولنده حرف جر بولونان مضافك آخری ناصل اوقونور ؟

بولونورسه مضافك آخری مکسور اوقونور : من قبل الرحمن = (الله طرفندن). علی قدر الاستطاعه = (قدرت یتدیکی قدر).

تنبیه — مضاف الیهك آخری تاء زائده ایسه (ه) صورتنده یازیلیر : سعادت = دارلسعاده . طاقت = بقدر الطاقه گبی .

١٧٢ — (حیث) کلمه‌سنك آخری مضموم اولدیغندن اولنه حرف جر گلسه‌ده مکسور اوقونماز : من حیث المجموع گبی.

١٧٣ — (حسب ، عند ، بین) کلمه‌لرینك اولنده حرف جر بولونمازسه مضاف حالنده آخری مفتوح اوقونور : حسب الحمیه . عند الناس . بین الملل گبی .

١٧٤ — زمانه ، جهاته تعلق ایدن عربجه کلمه‌لر مضاف اولدقلری زمان آخرلری مفتوح اوقونور : قبل الوصول . بعد الامتحان . فوق الافق . تحت البحر گبی .

١٧٥ — آخری الف مقصوره اولان کلمه‌لر مضاف اولدقلری زمان الف مقصوره اوقونمایوب اوست طرفنده‌کی حرف مفتوح اوقونور :

معنی البیت . فتوی القاضی گبی .

١٧٦ — مضاف اولاجق کلمه‌نك آخری یاء مخففهٔ ممدوده

---

١٧٢. « حیث » کلمه‌سی مضاف اولورسه آخری ناصل اوقونور ؟— ١٧٣. (حسب ، عند ، بین) کلمه‌لری مضاف اولورسه آخرلری ناصل اوقونور ؟ — ١٧٤. زمانه ، جهاته تعلق ایده‌ن عربی کلمه‌لر مضاف اولورسه؟ — ١٧٥. آخری الف مقصوره اولان مضافلرك؟ — ١٧٦. آخری یاء مخففهٔ ممدوده اولان مضافلرك آخرلری ناصل اوقونور ؟

یعنی تشدیدسز یاء ممدوده اولورسه (ی) اوقونمایوب اوست طرفندهکی حرف مکسور اوقونور :

مفتی الانام . قاضی الحاجات گبی .

١٧٧ — آخری یاء مشدده یعنی تشدیدلی (ی) اولورسه قاعده اوزره (ی) مضموم اوقونور : .

عربی العباره . غنی القلب گبی .

١٧٨ — قاعدهٔ عربیه اوزره یاپیلان ترکیب اضافی هیئت مجموعهسیله وقاعدهٔ فارسیه اوزره دیگر بر کلمهیه مضاف الیه اولدیغی زمان مضافنك حرکهسی ینه مضموم اوقونور :

رسولِ ربُّ العالمین . فرمانِ امیرُالمؤمنین گبی

١٧٩ — اضافت لفظیه ــ مضاف ، صفت ، اسم فاعل ، اسم مفعول ویا صفت مشبهه اولوب بونلرك ، فاعل یاخودمفعولی مضاف الیه اولان اضافتدر :

کریم الشیم . شاکر النعم . سریع الانتقال گبی .

« کریم ، سریع » کلمهلری صفت مشبهه اولوب مضاف ، بونلرك فاعللری اولان « شیم ، انتقال » کلمهلری مضاف الیه واقع اولمشلردر . « شاکر » کلمهسی اسم فاعل اولوب مضاف ، مفعول اولان « نعم » کلمهسی مضاف الیه اولمشدر .

١٨٠ — قاعدهٔ عربیه اوزره یاپیلان ترکیب اضافیلر بر

١٧٧: آخری یاءمشدهده اولان مضافلرك ؟ — ١٧٨. ترکیب اضافیٔ عربیلر قاعدهٔ فارسیه اوزره دیکر برکلمهیه مضاف الیه اولورسه ترکیب عربینك مضافنك آخری ناصل اوقونور ؟ — ١٧٩. اضافت لفظیه ناصل اضافتدر ؟ — ١٨٠. قاعدهٔ عربیه اوزره یاپیلان ترکیب اضافیلرك هیئت مجموعهسی مضاف مضاف الیه اولابیلیرمی ؟

اسم عد ایدیله‌رك تورکجه یاخود فارسی قاعده‌سی اوزره مضاف ومضاف‌الیه اولورلر: دارالفنون مدیری. معلمین‌دارالشفقه گبی.

تمرین — ٣٢

آشاغیده معترضه ایچنده‌کی کلمه‌لردن قاعدهٔ عربیه اوزره ترکیب اضافی یاپکز :

(رأس — حکمت) ، (شیخ — حرم) ، (دار — تعلیم) ، (ناظم — حکم) ، (دار — علم) ، (اقصی — مراتب) ، (اعلی — درجات)، (دار — حرب) ، (یوم — عید) ، (صاحب — خیرات) ، (بعد — عید)، (قبل — زوال) ، (ولی — نعم)، (عند — فضلا) ، (بین — احبا) ، (حسب — بشریه) ، (عاقبت — امر) ، (فاتحه — کتاب) .

تمرین — ٣٣

دار . همت . رأس . خالق . قبل . تحت . بعد . فوق . مشرق. لیله . یوم .

کلمه‌لردن برینی :

ادب . وصول . رجال . حدیث . ارض . بحر . عزیمه . سما . معراج . عرفه .

کلمه‌لردن برینه قاعدهٔ عربیه اوزره مضاف یاپکز :

---

١١ — قرائت واملا

چاملیجه

چاملیجه شو عالم سفلینك سمایه اك قریب بر محلی ویا سمانك زمینه اك یقین بر برجیدر دینیله‌جك قدر علویدر .

چاملیجه بر بویوك شاعرك ذهنی گبی عالم بالای قدرتدن نزول ایده‌ن فیوضاتك هریردن زیاده مهبطی ، مشتاق علویت اولان خیالاتك هریردن زیاده محل ترصدی ، خالقنی دوشونمك نعمت بقاجویانه‌سنه متحسر اولان بر روحك آرایوبده بولامادیغی شوجهانك برکوشهٔ انزوای مستثناسیدر .

اویله فیاض صباحلری گورولور ، گوئل او صباحلرك او قدر وقف تأثیراتی اولورکه انسان ، بو گونش غروب ایتمه‌مك اوزره طلوع ایدییور دیمکده بی اختیار قالیر .

بعضاً اویله غروبلره تصادف اولونورکه انسان ، جناب حق مانع رؤیت بشر اولان سرادق غیبندن برینی کندی دست قدرتیله آچمش بر باشقه رنکده بر باشقه تجلیده بر عالم دیگر لطافت گوسته‌ریور ظن ایده‌ر . وقتاکه زمان غروب حلول ایده‌ر ؛ گونش افقه طوغری تقرب ایتدکجه اطرافنده بولوطلر یوکسلمکه باشلار . او زمان سمانك همان یاریسندن بویوك قسمی آتشین آل بر رنکه غرق اولور . گونش تحول ایتدکجه او رنك تبدل ایده‌ر . سماده هرآن بر رنك دیگرله تزین ایلر .

او منور ، او ملون بولوطلر کاه پارچه پارچه آچیلیر ؛ انسان دنیاده نه‌قدر رنك وار ایسه او دقیقه‌ده همان هپسنی جامع گورونن گونش داغیلییور ، ذراتی سمانك ایچنه یاییلوب گیدییور قیاس ایده‌ر . گاه او بولوطلر افقك اوزرنده طوپلانیر ، نوردن بر طاغ شکلنه گیره‌ر . ملکارك آشیانه‌سی مطلق بو جبل نورك ذروه‌سیدر دینیلمکده تردد اولونماز .

هیچ خاطرمدن چیقماز: بر بدر گیجه‌سنده یالکز باشمه چاملیجه‌نك ذروه‌سنه چیقمشدم .

هوایی هیچ اوگونکی قدر صاف ، براق ، ساکت گورمه‌مشدم. گوك یوزنده بر بولوط پارچه‌سی ورونمز ؛ یر یوزنده بر یاپراغك قیمیلداندیغی ایشیدیلمز ایدی .

ماه منیر او سکونت ایچنده ظهور ایتدی . شعاعنی علم طاغی ، أرن کوی ، قیزیل طوپراق ، کوچوك چاملیجه ، بگلر بگی طرفلرنده‌کی اورمانجقلره ، آغاج آلتلرینه ، صو کنارلرینه ادخال ایتمکه باشلار باشلاماز غایت عمیق بر سکونتك حکم ایتدیگی هر جهتده بردن بره بر فریاد اویاندیردی . بلبللر ، اسحاقلر ، دیگر قوشلر ، اوزاقده اولان دره‌لردن قورباغه‌لر دمدمه‌یه باشلادیلر . او زمان استانبولك اعتدال ولطافتنك الك برنجی اسبابندن اولان شمال روزگاری وزان اولمغه باشلاینجه هوای محبتله بی‌قرار اولان گوکلر گبی اشجار ونباتاتی‌ده اهتزازه گتیردی .

هوای معطر او قدر خفیف ولطیف ایدی‌که خالق کریمك چاملیجه‌یه او گیجه احسان ایتدیگی بدایع قدرتی تماشا ایچون بر چوق ملکلر گوزلره گورونمه‌یه‌رك انسانك باشی اوجنده اوچوشیورلرده او روزگار اونلرك قانادلرینك اهتزازندن حاصل اولویور . دینیله‌بیلیردی . عشق ومحبت عاللرینك روح افزای علویتی اولان ماه تابان کمال سکون وسکونتله درجه درجه اعتلا ایتمکه باشلادی . چاملیجه‌نك اوته‌سنده بریسنده حاصل اولان نورانی ایزلر پرتو عرفان ایله منور عالم معنی یوللری گبی روحپرور ایدی . ضیای ماه ایله تتوج ، لباس طبیعتله تزین ایده‌ن آغاجلر ، چمنزارلر خیالات وتصورات شوق انگیزانه ایچنده تصادف اولونان موقعلر گبی پرزیب وفر ایدی .

تپه‌لره ، قیرلره چیقان اینجه اینجه یوللر خیال شاعرانه‌نك عوالم علویه‌یه اعتلاسنده قطع ایتدیگی گذرگاهلر گبی نظر ربا ایدی ؛ ضیای ماه

آغاجلرك اوزرلرینی او قدر تنویر ایتمشیدیکه بوتون اشجار بیاض چیچکار آچمش ظن ایدیلیردی .

چاملیجه‌دن بر بویوك باغچه‌نك « لاقی » ویا مواقع طبیعیه‌دن گچن بر نهر گبی گورونن بوغاز ایچی او قدر ضیا ایچنده جریان ایدییور ایدیکه بر نورانیت عالمی پارالانمش اوندن دوکوله‌ن ضیادن بر طوفان انوار وجوده گلمش صو یرینه نور آقییور گبی گورونیوردی .

انهار ، ابدیتدن بری ، منصبنی دگیشدیرمشده بوغاز ایچنك منبعنه دوکولویور ظن اولونوردی . بوغاز ایچندن گچه‌رك سرای برونی گذار ایدینجه بردن بره اتساع ایده‌ن دریای نور او قدر صاف ایدیکه بر بر وجدان پاك گبی اوزونده نه کوچوك بر لکه ، نه خفیف بر گولگه گورونوردی . او قدر صاف ، او قدر شفاف ایدیکه ایچنه باقیلسه کافهٔ اسرار مکونات اونده مشهود اولاجق بر آینهٔ کائنات قیاس ایدیلیردی .

بولوندیغم یردن علم طاغنه قدر امتداد ایده‌ن اینیشلی چیقیشلی وبعض یرلری دوز اولان مسافه ، تأثیر ضیا ایله یره ایتمش بیاض بولوطلره بکزه‌یوردی . هله قارشی طرفده‌کی افقلرده ضیا او قدر نرم ولطیف اولارق تموج ایدییوردیکه بیاغی شعاعی قلبه طوقوندیغی حس اولونیور وشیمدی او افقلردن ملك جمعیتلری ظهور ایده‌جك ظنیله نظر تماشاسندن کندینی آییرامایوردی .

ایشته بو منظرهٔ عمومیه بر صباح ابدینك سحری قدر کسب علویت ایدینجه گوزلرم گورویوردیکه دگزده ، یرده ، سماده ، افقلرده تیتره‌ین ، آیك تموج نورانیسی دگل ، انوار الهیه‌نك مالاً مال مخلوقات اولان هر ذرهٔ کائناتده حاصل ایتدیگی قلبلرك هیجانیدر .

میال اعتلا اولان فکرم بر دها عودت ایتمك اوزره نامتناهیلگك ایچنده غائب اولوب گیتمکه چالیشیوردی .

« منجذب الهی اولان گوکلم » کندینی هر شیدن تجرد ایده‌رك کافهٔ موجوداتك متوجه اولدیغی ابدیتك ایچنده حس ایتمك ایسته‌یوردی :

بر زمانده ، که بولوندیغم نقطه‌یه منظرهٔ مافوق الکائنات دینسه بجا ایدی.
بر زمانده ، که مست نشئهٔ بقا اولان روحم نزد کبریایه قدر اعتلا ایله مشیدی.

[سامی پاشا زاده سزائی]

— لغتلر —

سفلی = آشاغیده بولونان .
قریب = یاقین .
سما = وك .
زمین = یر .
برج = قلعه‌نله قله‌سی
علوی = عالی ، بلند .
بالا = یوقاری .
نزول ایده‌ن = آشاغی اینه‌ن .
فیوضات = فیضلر .
مهبط = آشاغی اینیلن محل .
مشتاق علویت = عالیلکه یوکسکلکه جان آتان
خیالات = خیاللر .
ترصد = گوزتمه، دقتله انتظار.
بقاجویانه = بقا آرارجه‌سنه .
متحسر = حسرت چکه‌ن.
کوشهٔ انزوا = دنیادن قطع علاقه ایدیله‌رك چکیلن کوشه .
فیاض = چوق فیض ویره‌ن .
سرادق = اوك اورته‌سنك یوقاری طرفنه چکیلن سراپرده .

تقرب = یاقلاشمق .
آتشین = آتش گبی .
تحول = دگیشمك .
تزین = زینتلنمك .
منور = نورلی .
ملون = رنکلی .
ذرات = ذره‌لر .
آشیانه = یووا .
جبل = طاغ .
ذروه = طاغك تپه‌سی .
بدر کیجه‌سی = عربی آینك اون بشنجی گیجه‌سی
براق = دورو .
شعاع = آی ویا گونشدن باقانك گوزینه طوغری اوزانان ایشیق .
ادخال = گیردیرمك، صوقمق .
عمیق = درین .
دمدمه = حدتلی سس، گورولتو.
وزان = اسمك .
اشجار = آغاجلر .

اهتزاز = خفیف صورتده تیتره‌مه.
معطر = گوزل قوقولو .
بدایع = نادیده شیلر .
تماشا = سیر ایتمك .
روح افزا = روح آرتیران .
ماه‌تابان = پارلاق آی .
اعتلا = یوکسلمك .
پرتو = ضیا ، پارلافلق .
روحپرور = روحه قوت‌وانشراح ویره‌ن .
تتوج = تاج کییمك .
چمزار = چمنلك .
شوق‌انگیزانه = نشئه‌ویره‌ن .
پرزیب‌وفر = رونق‌وزینتله‌طولو .
عوالم = لعالر .
گذرگاه = کچید یول.
نظریات = نظری جلب ایده‌ن .
اتساع = گنیشلمه .

شفاف = جام گبی بر طرفدن باقیلنجه‌اوته‌طرفی گوریله‌بیلن.
اسرار = گیزلی شیلر .
مکونات = موجودات، مخلوقات.
مشهود اولمق = گورولمك .
امتداد = اوزانمق .
نرم = یومشاق .
تموج = طالغه‌لنمه .
هیجان = درونی تلاش ، جوشقونلق .
میال = میل ایده‌ن .
منجذب = بری‌یه چکیلن .
تجرید = صویمق ، هر شیئی ذهندن چیقارمق .
مافوق‌الکائنات = کائناتك اوست طرفی .
بجا = لایق .

وظیفه

١ — اوقوناجق .
٢ — مألی سویله‌نه‌جك .
٣ — جملرك هانکی قاعده اوزره یاپیلدیغی ایضاح ایدیله‌جك ومفردلری یازیلاجق .

٤ — تركيب اضافيلر آيريلاجق وهانكى قاعده ايله يابيلدقلرى سويله نه جك.
٥ — املا اولارق يازيلاجق .

اسماء اعداد

١٨١ — اسماء اعداد : صاييلرك اسملرى ديمكدر .

١٨٢ — عددلرك تعيين ايتديكى شيئه (معدود) دينير : بش جويز ، اوچ قلم گبى .

« بش » عدد ، « جويز » معدود . «اوچ» عدد ، «قلم» معدوددر.

١٨٣ — تورکجه‌ده عددلر دائما معدوددن اول گلير . معدوده ادات جمع لاحق اولماز : « بش جويز » يرنده « بش جويزلر » ، « اوچ قلم » يرنده « اوچ قلملر » دينمز .

١٨٤ — اسم عددله معدوددن تشكل ايده‌ن تركيبه (تركيب تعدادى) دينير .

١٨٥ — اسماء اعداد درت قسمدر : اعداد اصليه ـ اعداد وصفيه ياخود رتبيه ـ اعداد توزيعيه ـ اعداد كسريه .

١٨٦ — اعداد اصليه — اصل عددلردر : بر ، ايكى ،

١٨١. اسماء اعداد نه‌ديمكدر ؟ — ١٨٢. معدود نه‌يه دينير؟ — ١٨٣. تورکجه‌ده عددمى يوقسه معدودمى اول گلير ؟ — ١٨٤. تركيب تعدادى نه‌يه دينير ؟ — ١٨٥. اسماء اعداد قاچ قسمدر ؟ — ١٨٦. اعداد اصليه هانكى عددلردر ؟

اوچ ، درت ، بش . . . گبی .

۱۸۷ — اعداد اصلیه ایکی درلودر : بسیط ، مرکب.

۱۸۸ — اعداد اصلیهٔ بسیطه : (بر) دن (طقوز) ه قدر اولان عددلردر .

۱۸۹ — اعداد اصلیهٔ مرکبه : (اون) دن صوکره گلن عددلردر .

اعداد اصلیهٔ بسیطه : بر، ایکی، اوچ، درت ، بش، آلتی ، یدی، سکز ، طقوز .

اعداد اصلیهٔ مرکبه ، اون ، اون بر ، اون ایکی ، اون اوچ ، اون درت ، اون بش ، اون آلتی ، اون یدی . . . الی آخره .

۱۹۰ — معدود محذوف اولورسه عددلر جمعه نیر: اوچلر، یدیلر ، قرقلر گبی .

۱۹۱ — معین اولان معدودلر جمعه نیرلر : اوچ قارداشلر گبی .

۱۹۲ — تورکجه‌ده مفرد گبی قوللانیلان بعض عربجه جمع اولان کلمه‌لر معدود اولدقلری زمان عربجه‌دکی مفردلر قوللا - نیلماز. « اوچ نفوس، بش طلبه، ایکی خدمه » دینیلوب (اوچ نفس ، بش طالب ، ایکی خادم) دینمز .

---

۱۸۷. اعداد اصلیه قاچ درلودر ؟ — ۱۸۸. اعداداصلیهٔ بسیطه هانکی عددلردر ؟ — ۱۸۹. اعداد اصلیهٔ مرکبه هانکی عددلردر ؟ — ۱۹۰. — ۱۹۱. عددلر نه‌زمان جمعه‌نیرلر ؟ — ۱۹۲. تورکجه‌ده مفرد کبی قوللانیلان بعض عربجه کلمه‌لر معدود اولدقلری زمان مفردمی یوقسه جمع اولارقمی قوللانیلیر ؟

١٩٣ — اعداد وصفیه یاخود اعداد رتبیه — موقع، صره، درجه، مرتبه‌تعیین ایده‌ن عددلردر: برنجی، ایکنجی، اوچنجی . . . گی .

١٩٤ — اعداد وصفیه : اعداد اصلیه‌نك نهایتنه (نجی) لفظی علاوه ایدیله‌رك تشکیل ایدیلیر : بر = برنجی . ایکی = ایکنجی . اون = اونجی گی .

تنبیه : ١ — عدد وصفی یاپیلاجق عدد اصلینك نهایتنده (ی) وارسه (نجی) علاوه ایدیلنجه (ی) حذف اولونور : ایکی = ایکنجی . آلتی = آلتنجی . یدی یدنجی گی

تنبیه : ٢ آخرنده (ت) بولونان (درت) عدد اصلیسی عدد وصفی یاپیلدیغی زمان (ت) ، (د) ه تبدیل ایدیلیر : درت = دردنجی گی .

١٩٥ — عدد وصفیلرك معدودلری جمعلنمز : « ایکنجی صره ، بشنجی خانه » یرنده (ایکنجی صره‌لر ، بشنجی خانه‌لر » دینمز .

١٩٦ — معدودلری محذوف اولان عدد وصفیلر جمعله‌نیرلر : ایکنجیلر اوچنجیلر گی .

١٩٧ اعداد توزیعیه — برشیئك آیریلدیغی قسملرك مقدار

---

١٩٣. اعداد وصفیه یاخود اعداد رتبیه نه‌یه دینیر ؟ — ١٩٤. اعدادوصفیه‌ناصل تشکیل اولونور ؟ — (تنبیه : ١) عدد اصلینك نهایتنده (ی) وارسه نه اولور؟— (تنبیه : ٢) (درت) کلمه‌سنك آخرنده‌کی (ت) نه اولور ؟ — ١٩٥. عدد وصفیلرك معدودلری جمعله‌نیرمی ؟ — ١٩٦. اعداد توزیعیه هانکی عددلردر ؟ — ١٩٧. اعداد توزیعیه ناصل تشکیل اولونور ؟

مساویسنی تعیین ایدەن عددلردر (بر ر) کتاب . (بشر) قلم . (اونر) پورتقال گبی .

۱۹۸ — اعداد توزیعیه : اعداد اصلیه‌نك نهایتنه ماقبلی مفتوح بر (ر) علاوه ایدیله‌رك تشکیل اولونور: بر = بر ر. اوچ = اوچر . ارن = اونر گبی .

۱۹۹ — آخرنده (ی) بولونان عدد اصلیلرڈن عدد توزیعی یاپیلدیغی زمان (ر) یرینه (شر) گتیریلیر : ایکی = ایکیشر . یدی یدیشر . یگرمی = یگرمیشر گبی .

تنبیه — (درت) کلمه‌سی عدد توزیعی اولدیغی زمان آخرنده‌کی (ت) (د) اولور : درت = دردر گبی .

۲۰۰ — اعداد کسریه — مساوی برمقداره تقسیم ایدیلمش برشیئك قاچ پارچه‌سی مطلوب اولدیغنی تعیین ایدەن عددلردر : پورتقالك (درتده‌بری) . کتابك (اوچده ایکیسی) گبی .

۲۰۰ — اعداد کسریه ؛ عدد اصلیلره (ده) علاوه ایدوب آندن صوکره مطلوب اولان مقداری افاده ایدەن عدد اصلی گتیریلیر ؛ سکز ـ ده ـ بر . بش ـ ده ـ اوچ گبی .

---

۱۹۸. عدد توزیعی یاپیلاجق عدد اصلیلرك نهایتنده (ی) بولونورسه نه علاوه ایدیلیر ؟ — ۱۹۹. اعداد کسریه هانکی عددلردر ؟ — ۲۰۰. اعداد کسریه ناصل تشکیل اولونور ؟

تمرین — ٣٤

آشاغیکی عباره‌ده‌کی اسم‌عددلری آییروب هانگی قسمدن ولدقلرینی یازکز :

بر سنه اوچ یوز آلتمش بش گوندر، درت سنه‌ده بر، اوچ یوز آلتمش آلتی گون اولور — ایکی گونده بردرسلری تکرار ایده‌رم — ایکیشر سطریازی یازدیلر — صنفنك برنجیسی ایله اوچنجیسی امتحانده موقعلرینی غائب ایتدیلر — یوالك هر ایکی طرفنه اوتر آغاج دیکیلدی — صاغدن برنجی مرتبه‌ده‌کی رقملره آحاد ، ایکنجی مرتبه‌ده‌کی رقملره عشرات ، اوچنجی مرتبه‌ده‌کی رقملره مأت دینیر — بر چوجوق گونده اوچ صحیفه اوقوسه آیده طقسان صحیفه اوقومش اولور — اوچر اوقه الما، آرمود، اوزوم آلدم — دنیانك درتده اوچی صو ، بری طوپراقدر .

تمرین — ٣٥

آشاغیکی جمله‌ده‌کی نقطه‌لی یرلره مناسب برر اسم‌عدد یازکز :

سلانیك . . . اردونك مرکزیدر — ایکنجی دفعه مشروطیت عثمانیه . . . سنه‌سنده اعلان ایدیلدی — پادشاهمز سلطان محمد رشاد خان حضرتلری . . . سنه‌سی . . . نیسانك . . . گونی تخته‌جلوس ایله‌دی — بر لیرا رایج آقچه ایله . . . غروشدر — . . . غروش یاریم لیرادر — بر چاریك لیرا . . . غروشدر — چاریك لیرا بر لیرانك . . . در — بو گون آرقه‌داشلرمله برابر . . . آفرین آلدم

— گونده . . . ساعت درس اوقویورز — هر مکتب امتحاندن صوکره . . . گون تعطیل ایده‌ر — جزا اولارق . . . سطر یازی یازدق — هپکز . . . غروش ویرسه‌کز خیلی پاره بیریکدیریرسکز — شو چوخه‌نك آرشونی . . . غروشه آلدم — هر ایکیمزده . . . اوقه یاغ آلدق .

تمرین — ٣٦

آشاغیکی جمله‌لرده‌کی عدد اصلیلر ایله عدد توزیعیلر بیننده‌کی معناجه فرق سویله‌یکز :

اوچ دسته کاغد آلدق — اوچ دسته کاغد آلدق . اون کون مکتبه گیتمه‌دك — اون کون مکتبه گیتمه‌دك . شوقلمری قرق پاره‌یه صاتیورلر — شوقلمری قرقر پاره‌یه صاتیورلر — هر صنفدن اوچ کشی آییردیلر — هر صنفدن اوچر کشی آییردیلر — کتاب آلمق ایچون یکرمی پاره ویرکز — کتاب آلمق ایچون یکرمیشر پاره ویرکز — طاووقلرك یکرمی پیلیجی وار — طاووقلرك یکرمیشر پیلیجی وار .

فارسی اسماء اعداد

٢٠١ — فارسی اسماء اعداد تورکجه‌ده پك آز قوللانیلیر . الك چوق قوللانیلانلری شونلردر :

---

٢٠١ . فارسی اسماء اعدادن لسانمزده الك چوق قوللانیلانلر هانکیلریدر ؟

یك = بر	شش = آلتی
دو = ایکی	هفت = یدی
سه = اوچ	هشت = سکز
چهار ـ (چار) = درت	نه = طقوز
پنج = بش	صد = یوز
	هزار = بیك

٢٠٢ — فارسی اعداد اصلیه ـ تورکجه‌ده اولدیغی گی ـ معدوددن اول گلیر : صد آفرین ، چار چشم ، هفت‌اقلیم‌گی.

٢٠٣ — فارسی اعداد اصلیه بعضاً معدودیله برابر براسم مرکب اولارق قوللانیلیر: (یکتا = یالکز بردانه) ، (صد ـ برك = یوزیاپراقلی) ، (چارچوبه = چارچووه) گی .

٢٠٤ — فارسی اعداد توزیعیه‌دن تورکجه‌ده یالکز برر برر معناسنه اولان (یگان یگان) قوللانیلیر: یگان یگان باقدیلر.

٢٠٥ — فارسی اعداد کسریه‌دن لسانمزده یاریم معناسنه (نیم) لفظی ایله درتده بر معناسنه اولان (چاریك) قوللانیلیر: نیم رسمی ، لیرا چاریکی گی .

عربی اسماء اعداد

٢٠٦ — تورکجه‌ده‌قوللانیلان عربجه اسم‌عددلرشونلردر:

٢٠٢. فارسی اعداد اصلیه معدوددن اولمی . صوکره‌می گلیر ؟ — ٢٠٤. لسانمزده فارسی اعداد توزیعیه‌دن هانکیسی قوللانیلیر ؟ — ٢٠٥. لسانمزده فارسی اعداد کسریه‌دن هانکیلری قوللانیلیر ؟ — ٢٠٦. تورکجه‌ده قوللانیلان عربجه اسم عددلر هانکیلریدر ؟

مذكر	مؤنث
بر — واحد ، احد	واحده ، احدی
ایکی — اثنان ، اثنین	اثنتان اثنتین
اوچ — ثلاثه	ثلاث
درت — اربعه	اربع
بش — خمسه	خمس
آلتی — سته	ست
یدی — سبعه	سبع
سکز — ثمانیه	ثمان
طقوز — تسعه	تسع
اون — عشره	عشر

[*]

یکرمی — عشرین ، عشرون
اوتوز — ثلاثین ، ثلاثون
قرق — اربعین ، اربعون
اللی — خمسین ، خمسون
آلتمش — ستین ، ستون
یتمش — سبعین ، سبعون
سکسان — ثمانین ، ثمانون
طقسان — تسعین ، تسعون

[**]

یوز — مائه
بیك — الف

[*] « واحده » و «خمس» دن بشقه مؤنث عددلر لسانمزده مستعمل دگلدر .

[**] نهایتلری (ون) اولانلر لسانمزده مستعمل دگلدر .

٢٠٧ — (احد) ك جمعی (آحاد) ، (مائه) نك جمعی (مأت) ، (الف) ك جمعی (الوف) در .

٢٠٨ — (ثلاثه ، اربعه ، خمسه) گبی نهایتلرنده (ة) بولونان عددلر مذکر اولدقلری حالده لسانمزده مؤنث عدایدیلهرك (خواس خمسه) ، (ولایات سته) ترکیبلرنده‌کی گبی قوللانیلوب بونلرك مؤنثلری استعمال ایدیلمیهرك (جواس خمس) . ولایات ست) دینیلمهمکده‌در .

٢٠٩ — عربجه اعداد وصفیه شونلردر :

مذکر	مؤنث	مذکر	مؤنث
برنجی — اول	اولی	آلتنجی — سادس	سادسه
ایکنجی — ثانی	ثانیه	یدنجی — سابع	سابعه
اوچنجی — ثالث	ثالثه	سکزنجی — ثامن	ثامنه
دردنجی — رابع	رابعه	طقوزنجی — تاسع	تاسعه
بشنجی — خامس	خامسه	اونجی — عاشر	عاشره

٢١٠ — عربجه اعداد اصلیه ایله اعدادوصفیه معدودلرندن صوکره گلیر ومعدودك صوك حرفی مکسور اولور : احوال ثلاثه ـ فصول اربعه ـ باب ثانی ـ دفعهٔ ثانیه ـ گبی .

٢١١ — عربجه اسم عدد وصفیلر نهایتنه بعضاً ایکی اوستون

---

٢٠٧. « احد ، مائه ، الف » عددلرینك جمعلری ناصل کلیر ؟ — ٢٠٨. لسانمزده عدد اصلیلرك مؤنثلری قوللانیلیرمی ؟ — ٢٠٩. عربجه اعدادوصفیه هانکیلریدر؟— ٢١٠. عربجه اعداد اصلیه ایله اعداد وصفیه معدودلردن اولمی ، صوکره‌می کلیر ؟ — ٢١١. عربجه اعداد وصفیه‌لرك نهایتنه بعضاً نه کتیریلیر ؟

کتیریلیر : اول ـ اولاً ، ثانی ـ ثانیاً ، ثالث ـ ثالثاً گبی .

۲۱۲ — عربجه اعداد کسریه‌نك تورکجه‌ده قوللانیلانلری شونلردر :

یارم	نصف	یدیده‌بر	سبع
اوچده‌بر	ثلث	سکزده‌بر	ثمن
درده‌بر	ربع	طقوزده‌بر	تسع
بشده‌بر	خمس	اونده‌بر	عشر
آلتی‌ده‌بر	سدس		

تمرین — ۳۷

آشاغیکی جمله‌لرده‌کی اسم عددلری آییروب نوعلریله هانگی لسانه منسوب اولدقلرینی ایضاح ایدکز :

انسانك بویی اوتوز یاشنه‌قدر بویومکده دوام‌ایده‌در — گون ایکی‌قسمه تقسیم‌ایدیلمشدر — برنجی قسمی گوندوز ، ایکنجی‌قسمی کیجه‌در — سنه‌نك درت موسمنه « فصول اربعه » دینیر — بعضلر آیلری تصادف ایتدکلری موسملرك اسملریله « بهاراول » ، « بهار ثانی » ، «بهارثالث» دییه صایمشلردر — کتابك ربعی اوتوز صحیفه‌در — برگوزندن محروم اولان بیچاره‌لره « یکچشم » دیرلر — صدانك باشلیجه اوچ درجه‌سی واردر : برنجیسنه پست ، ایکنجیسنه اورته ، اوچنجیسنه تیز دینیر — انسانده : گورمك ، ایشتمك ، قوقلامق ، طاتمق ، طوقونمق حسلری واردرکه هپسنه بردن « حواس خمسه » دینیر .

---

۲۱۲. عربجه اعداد کسریه هانکیلریدر ؟

تمرین — ٣٨

آشاغیکی جمله‌لرده‌کی نقطه‌لی یرلره مناسب بر اسم عدد یازکز :

فیل ؛ آفریقا و آسیاده بولونوب بردده بوکسکلکی وسطی اولاره‌... یاخود . . . متره‌در — غایت بویوك اولان باشنده بوزینك هر . . . طرفنه طوغری صارقمه اولان . . . دانه کنیسه قولاره بولونور — هوانك . . . لیتره‌سنك آغیرلغی . . . غرام اولدیغنه نظراً مولد الماً دینیلن غازك هواده تخمیناً . . . دفعه دها خفیف اولدیغی آکلاشیلیر — قووانلرك ایچنده ارکك ، دیشی وبرده ایشجی آریلردن عبارت اولوب اوزره . . . درلو آری واردر — آری کوه‌سی کندیلکنده . . . بلوکه آیریلاره . . . بلوکی هرنه‌قدر قووانده قالیرسه‌ده دیکر بلوکی قاچاره اوزاقه یرلره کیدرلر — بر دیشی رینغا بالغنده... دانه‌قدر بومورطه بولونور — طاووق . . . دن . . . یه قدر بومورطه بومورطه‌لر دقدقه صوکره بونلرك اوزرنده . . کوده قولوچقه‌یه یاتار .

---

١٢ — قرائت منظومه

عسکری مارشی

عثمانلی‌یز أی قارداشلر ! بردر بزم یوردیمز ؛

یورومکدر ، چالیشمقدر وطن ایچون بورجز ؛
شان‌ویرمشدر ، شان آلمشدر شو هیبتلی اوردومز .

نقرات

یاتاغمز طاشدن اولسه ، یورغانمز یاپراقدن
واز گچمه‌یز بواردودن بوقیرمزی سنجاقدن

یورویه‌لم اجدادیمز بویوللری یورودی ؛
بوطوپراقده نیجه آرسلان کیکلری چورودی ؛
وطن عشقی غیری بزم سینه‌مزی بورودی .

نقرات

یاصدیغمز مزار طاشی ، یورغانمز قار اولسون ؛
بن بویولدن دونر ایسه‌م ناموس بکا عار اولسون ؛
آمر بکا « یورو ! » دیدی ، بن دونه‌مه‌م یولدن ؛
دشمن چیقسین ، طاغ یوروسون ، دکز طاشیسن اوکمدن ؛
بن آلدیغم امری بیلیر ، پروا ایتمه‌م اولومدن

نقرات

قورقو ، وهم ، خیال بندن جدادر ؛
طوغرولرك یاردمجیسی خدادر .

*
* *

لغتلر

وهم = اساسسز ، باطل‌فکر .
خیال = اصلی اولمایان، قوروتی .
جدا = آیری اوزاق

وظیفه

١ — منظومه اولا یوزدن اوقوناجق .
٢ — ازبرله نه‌جك .

---

١٣ — قرائت واملا

عمرك چوجوقلغی

والده وارنه‌لی اولدیغندن برآرالق صله آرزوسنده بولوندی . دایمز احمد آغا ذاتاً دائماتجارتله استانبوله گلیر گیده‌ردی. بزده مسافراولوردی. پدرم والده‌یی، برادری، بنی کندیسنه تودیع ایده‌رك وارنه‌یه گوندردی. اوزمان بن یدی یاشمده ایمشم . قرق گون قدر وارنه‌یی . باغلرینی گزدکدن صوکره ینه دایمزله برابر استانبوله عودت ایله‌دك .

وارنه‌ده برسراج عمر اغا وار ایدی‌که اهالینك شهادتیله ثابت‌اولاجغی اوزره پك‌ایی‌برآدم ایدی. پدر آنکله غائبانه مخابره ایدردی. بربرلرینه هدیه گوندریرلردی . وارنه‌ده بولوندیغمز اثناده رفیقه‌سی بزی بالدفعات خانه‌سنه دعوتله پك چوق اکرامله ایتدی .

بو أو ، بر یوقوش اوزرنده بولوندیغندن مملکتك « قوملق » جهتنه نظارت کامله‌سی وار ایدی . بن ذاتاً دکز سیاحتی گبی دکز تماشاسنی‌ده پك سوه‌رم . اورادن کورفز ایله قارشیکی طاغلری ، باغلری ، غلطه برونیله آچیغنی سیر ایدیش زیاده‌سیله خوشمه گیتمش اولمالی‌که استانبوله عودتمزده وارنه‌نك خیالمی اشغال ایتمکده اولان‌مواقع لطیفه‌سندن‌بری‌ده عمر آغانك خانه‌سی ایدی . بندن بویوك اولان اوغلی سلیمان افندیدن

پك چوق التفات گوردم. خاطرنشانمدركه برگون ينه بوأوه دعوت ايديلمش ايدك ، گتدك ، سليمان افنديده اوراده ايدى ؛ باغچه‌ده سائر آغاجلر اولديغى بى برده الما آغاجى وار ايدى كه كماله كلمش اولان ميوه‌لرى أوك اوكى آچيق صفه‌سندن ديوشيريله بيليردى . بو آغاجك آلتنده گزينمكه باشلادق؛ برآرالق سليمان افندى غائب اولدى ؛ مگر صفه‌يه چيقمش آغاجى صارصمغه باشلادى ؛ برده باقدمكه الما ايله قاريشيق زردالو دوكولويور. بردن بره الما آغاجندن زردالودوكوله‌سنه برمعناو يره‌مه‌ديگمدن حاصل اولان ممنونيتم حيرت آميز اولدى . صوكره‌دن آكلادمكه سليمان افندى آغاجى صاللاديغى صره‌ده بنى زياده تلطيف ايچون بر ياندنده آووج آووج زردالو دوكمش . او منظره بكا پك اگلنجه‌لى گوروندى. حقيقةً باشقه برصورتله بوندن زياده بنى ممنون ايتمك ممكن دگلدى .

پدر برعيد اضحانك ايلك گونى صباحلين نمازدن عودتنده كنديسيله والده ايچون آماده بولونان ايكى قرباندن برينى ذبح ايتدى . ديكله‌نير گبى براز طوردى؛ ديكرينى ذبح ايتمكسزين وجودنده برطاقتسزلك حس ايتمكده اولديغنى بيان ايله يوقارى صفه‌يه چيقارق مندرك اوزرينه اوزاندى. حمى ايمش ؛ دوشگه ياتمغه مجبور اولدى. طبيبلر گتيريلدى. باقديريلدى. مفيد اولمادى . اون برگون صوكره ارتحال ايله‌دى. ادرنه قاپوسى خارجنه دفن ايديلدى .

كيفسزلگى أثناسنده برگون بنى دوشگنك يانه چاغردى . ايله يانامى اوقشادى، صوكره برقولمى ديرسگمه قدر صيغادى، دقتله باقدى. يانمزده بولونان والده‌يه خطاباً :

— « نه‌قدر ضعيف ! »

ديدى . والده :

— « چوجوق »

جوابنی ویردی .

او یاقیشیقلی یوز صاپ صاری اولمش ایدی . گوزلرینك بیاضنده‌ده صاریلق گورولویوردی . بردن بره باشی اوجنده آصیلی بولونان قابی ایسته‌دی . والده قالقدی ، گتیردی ، ویردی . پدر صول الیله قینك آشاغی طرفندن طوتارق صاغ الیله قامایی گوجلك ایله‌چکه‌رك صییبردی . بز متحیرانه سیر ایدییور ایدك . قامایی هوایا طوغری قالدیرارق برپارچه اویناتدی :

— « بن شهید اولمق ایسته‌ردم ! »

دیدی . والده آغلامغه باشلادی . بنده آغلایارق آشاغی ایندم .

معلم ناجی

وظیفه

— ۱ مألاً سویله‌یکز .

۲ — املا اولارق یازکز .

اسماء مبهمه

۲۱۳ — بللی ایتمه‌یه‌رك برشخصك ، برحیوانك ، برشیئك یرینی طوتان کلمه‌لره (اسماء مبهمه) دینیر .

« بریسی گلوب کیمسه گورمه‌دن کتابی آلمش » شو عباره‌ده «کتابی»

---

۲۱۳. اسماء مبهمه نه‌یه دینیر ؟

آلان بللی اولمدیغندن « بریسی » کلمه‌سی ایله « کیمسه » کلمه‌لری (اسم مبهم) درلر .

٢١٤ — لسانمزده باشلیجه اسم مبهملر شونلردر :

بری .	کیمیسی .	بربرینی، بربرلرینی.
بریسی .	کیمسه (کیمسنه) .	فلان .
هیچ بری.	هربری .	انسان .
بعضیسی ، بعضیلری .	بهری .	آدم .
کیم .	دیگری .	هانگیسی،هانگیلری[*]
کیمی .	یکدیگری .	نه .

٢١٥ — « کیم » ، « نه » ، « هانکیسی » ، «هانگیلری» استفهام ایچونده قوللانیلیر .

« کیم » اشخاصدن ، « نه » اشیادن سؤال ایچوندر :

کیم گلدی ؟ کیم سویله‌دی ؟

نه‌اولدی ؟ نه آلدك ؟ گبی .

«هانگیسی، هانگیلری»، هم اشخاص همده اشیاده قوللانیلیر :

هانگیسی اوقودی ؟ قوشلرك هانگیسی گوزل ؟ هانگیلری قیریلدی ؟

٢١٦ — فارسی ، « چه » کلمه‌سی‌ده لسانمزده بعضاً مستعملدر : چه‌سود = نه فائده ، چه‌چاره = نه چاره ،

[*] اسکی املاسی « قنغیسی ، قنغیلری » در .

٢١٤. لسانمزده باشلیجه اسماء مبهمه هانکیلریدر ؟ — ٢١٥. استفهام ایچون قوللانیلان اسم‌مبهملر هانکیلریدر ؟ — ٢١٦. فارسیدن لسانمزده قوللانیلان اسم‌مبهم هانکیسیدر ؟

چه‌فائده = نه‌فائده گبی .

تنبیه — اسماء مبهمه‌ده احوال اسم جارید :

بری . برینی . برینه برینك . بریسی .

کیم . کیمی . کیمه . کیمك . کیمسی .

نه . نه‌یی . نه‌یه . نه‌نك . نه‌سی .

تمرین — ٣٩

آتیده‌کی عباره‌ده بولونان اسم‌مبهملری آییرکز :

صباحلین بری گلدی — انسانلر بربرینی سومه‌لیدر — فلان‌سکا بویله‌دیدی دییه ایکی‌احبابی یکدیگرینه دشمن‌ایتمك پك‌فنا‌خویدر — شوکتابلرك بهری بشر غروشدر - ارقه‌داشلردن کیمی کلدی کیمی گلمه‌دی — هربری برطرفه گیتدیلر — عقلی باشنه گلدی اماچه سودکه وقت گچدی — هیچ بری طوغری دوشونه‌مه‌دی — دنیاده کیمی گولر کیمی آغلار — کیم ایله دوشوب قالقارسه‌ك اونك گبی اولورسك — شوقلمرك‌هانگیسی ایی ؟ دنیاده‌حالندن ممنون کیمسه کورمه‌دم — نه آلدیغنی کورمه‌لیم — هانگیلری دها چالیشقاندر ؟

تمرین — ٤٠

(آشاغیکی عباره‌ده نقطه‌لی یرلره برر مناسب اسم مبهم یازکز :

انسانلرك . . . بیاض . . . سیاه دریلیدر — ورق مهروفایی . . .

اوقور . . . دیکلر — . . . طاش قاتی ایسه واریاشکی اوکا اور —
مال ایله . . . انسان اولماز — اولدم دیمه‌مه‌لی . . . اولاجغم دیمه‌لی —
هرکسه یاراول . . . باراولما — واپورك . . . کلیر . . . کیده‌ز —
بوکتابلرك . . . جلدلی . . . جلدسز — گلدی . . . گیتدی ؟ . .
قاپویی چالییور — . . . فرقنده دگل .

---

١٤ — قرائت واملا

زراعت ، تجارت

زراعتله تجارت موجودات مدنیه‌نك ظواهریدر علمك ؛ معرفتك عملیاتیدر . زراعت طوپراوه قازوب الماس چیقارمقدر . تجارت تیمور صاتوب آلتونه قازانمقدر .

طبیعتله صنعتی بربرینه مزج ایتمك زراعتله تجارتدر .

تجارتگاه اولان بلاد ، دنیانك اك بویوك شهرلریدرکه زراعتگاه اولان اراضی هپ اونلرك جوارنده بولونور . او بلادك او اراضینك هربری زراعت وتجارتده استحصال اولونان منافعك براهین متنوعه‌سنی اصنوا ایدر .

زراعت تجارتك ابتداسیدر . تجارت زراعتك مقتضاسیدر . ثروت وبرکت ایسه بوایکی فعل خیرك نتیجه‌لری‌نه‌ایتیدر . زراعت

اقدام ، تجارت بر باغچه‌درکه زراعت فیضیله محصولدار اولور .
ثروت بر دفینه‌درکه اکثریت اوزره او باغچه‌نك آلتنده ظهور ایده‌ر .

بر هیچبی منسوب اولدیغی دولته بر عسکر نفری ، بر علم طالبی قدر خدمت ایتمکه کافی بیلینمشدر .

ارباب زراعت آتاریني صفحات زمین اوزرینه یازمسه ادبای طبیعیه‌در . بر ساقسی هیچك زراعتدر . باغچوانه استاد قدرتك خامهٔ ذی حیاتیدر .

بر تاجر متعلق اولدیغی عائله‌یی ، تجار منتسب اولدیغی امتی احیا ایده‌ر .

کوچوك بر دکانه ویا بر اُو تجارتدر . بویوك بر فابریقه ویا بر شهریه تجارتدر . بر زارع تراب اوستنده اولان محرداتی هر یرده قاره بولور .

بر تاجر دنیانك هیچ بر طرفنده اجنبی قالماز .

زارعت وتجارت مکتبنده هیچمسه بر آدم ایچون موتدن باشقه حائل وهائل یوقدر .

شعر فکردر . زراعت وتجارت فعلیاتدر . فعل هر یرده کچر . بر کتاب دائما آکلاشیلماز . بر تارلا دائما آکلاشیلور . ارباب

ترقیسی زراعتله تجارته او قدر اهمیت ویرمشدرکه بو کونده زراعت فنه ؛ تجارته علم اطلاق اولونوبور . بو فنه ایله علمك کتبه وکتب ومطالبی واردر . او کتابلری ازقویاله، ومکتبلرده چیقاره موجوداتی مطالعه ایده، مطالعه سی‌ده هر نظرده هم نفسنه عائده فائده بخش اولور ، هم ابنای جنسنه .

[عبدالحق حامد]

لغتلر

مزج = قاریشدیرمق، بربرینه قاتمق .

براهین = (برهان) ك جمعی . دلیللر اثباتلر .

متنوع = نوع نوع، درلودرلو .

مقتضی = اقتضاایدن، لازم کلن

ثروت = زنکینلك .

محصولدار = چوق حاصلات ویرن .

صفحات = «صفحه» نك جمعی . صفحه‌لر ، برشیئك دوزیوزلری .

احیا = دیریلتمك .

قارء = اوقویان، اوقویجی

حائل = ایکی شی آراسنده بولونوب بریندن دیگرینك کوروننمسنه مانع اولان .

هائل = قورقونج

فائده بخش = فائده ویرمن .

وظیفه

١ — اوقودیغکزی مألاً آکلادکز .

٢ — اسماء مبهمه وارسه گوسترکز .

٣ — املا اولارق یازکز .

١٥ — قرائت منظومه

اوكسوز احمد

چوجوق دكلمى ، نه‌ياپسين ؟ گورولتو ايتسه براز
آزارلانير ، دوگولور ، هرنه‌ياپسه خيرپالانير ،
نه‌ياپسه چوق گورولور : خيزلى گولسه حايقيرسه
بوبربويوك سوچ اولور . برصوباردغى قيرسه
طويان گورولتولرى برجنايت اولدى صانير !
چوجوقلغيله برابر دكلدى پك ياراماز ،
فقط قوناقده آليشمشدى دوگمگه‌الار . . .
اصل قباحتى خدمتجى اوغلى اولمقدر :
زواللى والدەسى برچوجوقله طول قالارق
گلير بوخانه‌يه خدمتجيلك رجاايلر .
قولايمى برطول ايچون اوكسوزيله‌يربولمق ؟
بولورسه لقمه‌ده برامتنان محقق .
أوت ، قبول بوغاز طوقلغيله قابل اولور ؛
معاشه ، چونكه چوجوق مصرفى مقابل اولور .
قيريق دوكوك براويونجاق النده ، احمدجك
أوك ايچنده گزەر قورقه‌قورقه هركسدن ؛
نه‌طاتلى سوز ، نه‌گولريوز ، نه‌بركوچوك ايلك ؛
نه‌ده ؛ أوت، نينه‌دن باشقه برصيانت ايدەن.
ـ گورولتو ايتمه ! اوطور ! يات ! ظيبار ، يومورجاق پيچ !

بوتون ایشیتدیکی سوز ، گوردیکی معامله بو !
قادینجغز متحمل ، دیمزدی برشی هیچ
سموم قهرایله ، گوزیاشلریله قلبی طولو ،
بوحاله برسنه آنجق تحمل ایتمشدی ؛
یازیق که دوشدی وجودی اجل دوشکارینه ،
حیاته قدرتی برییل ایچنده یتمشدی . .
یازیق صبیه ، یازیق مادرك امکارینه !
بودر ، بوحالدرایشته یورکلر یاقاجق ؟
قادینجغزده کیده‌رسه ، یتیمه کیم باقاجق ؟
بو برسؤال که بی‌چاره خسته‌نك اوقونور
ظلالدار اجل ، ذی‌سگون جیننده
سؤالدرکه جواب مقدری طوقونور
صورانلره بی‌چاره‌نك اینینده .
فقط سؤالی ، جوابی چوجوق بیلیرمیدی ؟
نیچون بوکولمش ایدی بونی اوکسوزك عجبا ؟
مریض برنینه‌سندن نیچون ایدردی أبا ؟
کسیلدیمیدی بوطفلك صیانت امیدی ؟
امیدی یوقسه ، نیچون ایله‌یوردی مادری یاد ،
برندن اینجینه‌رك ایتمش اولسه برفریاد ؟
نظرلری بولانیق برقدید ، رنکی اوچوق ،
سکوته واردی مؤبد بوروح نالشگر !
أوت ، اوظل هراس آور مماتی چوجوق
جبین مادره‌ده گورسه منطبع اورکر .

« جنازه‌یی ، دیدیلر ، گورسون ، ایله‌سین نفرت ،
بوتون‌گون اوزله‌یه‌رك ایتمه‌سین معجزلك . . . »
دیمك‌دكل یارامازلق اوكریهٔ حسرت ،
اوناله‌لریله چوقدز بوأوده احمدجك!
نه‌اولدی ، اوگسوزك اصلادگلدی معلومی ؛
جنازه نزدینه طوغری صبیٔ معصومی
گتیردیلر . . . بری نعشك نقابنی آچدی . . .
گورونجه آننه‌سنی « ایسته‌مه‌م ! » دییوب قاچدی . . .

[اسماعیل صفا]

لغتلر

امتنان = باشه‌قاقما ، منت .
صیانت = قوروما، وقایه
سموم = (سم) جمعی، زهرلر.
ظلالدار = گولگه‌لی .
مریض = خسته .
یاد = آگمق .
قدید = قوری .

مؤبد = الی‌الابد، صوگسز
نالشکر = ایگله‌یجی .
ظل = گولگه .
هراس آور = قورقونج .
ممات = اولوم
گریه = آغلامق .
نعش = جانسز جسد .
نقاب = یوز اورتوسی .

وظیفه

۱ — نثره تحویل ایدگز .
۲ — اسماء مبهمه وارسه آییرگز .
۳ — مألنی سویله‌یگز .

اسم اشارت

٢١٧ — بر شخصی ، برحیوانی ، برشیئی اشارت وتعیین ایدەن کلمەلره (اسم اشارت) دینیر .

٢١٨ — اسم اشارتلر مشار الیهلرینه نظراً درت درلودر :

١ . (اصلی) یاخود (ذاتی) .

٢ . (حالی) یاخود (تمثیلی) .

٣ . (محلی) .

٤ . (تنبیهی) .

— اسم اشارت اصلی —

٢١٩ — اسم اشارت اصلی شونلر :

بو ـ الڭ یاقین برشیئی اشارت ایچون قوللانیلیر .

شو ـ آز اوزاق بر شیئی اشارت ایچون قوللانیلیر .

او ـ الڭ اوزاق برشیئی اشارت ایچون قوللانیلیر .

٢٢٠ — اسم اشارت اصلیلرڭ جمعلری شویلەدر .

بونلر . شونلر . اونلر .

تنبیه — اسم اشارتلر برادات ایله برلکده بولونورسه اداتدن اول بر (ن) زیاده ایدیلیر : بونده . شونده، اونده — بونڭ، شونڭ، اونڭ ، — بونجغز ، شونجغز گبی .

---

٢١٧. اسم اشارت نەیه دینیر ؟ — ٢١٨ اسم اشارتلر مشار الیهلرینه نظراً قاچ درلودر ؟ -- ٢١٩. اسم اشارت اصلی هانکیلریدر ؟ — ٢٢٠. اسم اشارت اصلیلرك جمعلری ناصلدر؟ — [تنبیه] اسم اشارتلر بر اداتله برلەشیرسه نه زیاده ایدیلیر ؟

٢٢١ — اسم اشارتلرك تعيين و اشـارت ايتدكلرى شيئه (مشاراليه) دينير :

بو أو بويوكدر ـ شو باغچه گوزلدر ـ اوقلم قيصه‌در گبي .

«بو»اسم اشارتنك تعيين واشارت ايتديگى«أو» كلمه‌سى(مشاراليه)در. « شو » اسم اشارت ، « باغچه » مشار اليه . « او » اسم اشارت، «قلم» مشار اليه‌در .

٢٢٢ — اسم اشارتله مشار اليهدن تشـكل ايده‌ن تركيبه (تركيب اشارتى) دينير .

(بو چوجوقلر) تركيبى « بو » اسم‌اشارتيله، «چوجوقلر» مشارندن تشكل ايتديگندن بر « تركيب اشارتى » در .

﴿ اسم اشارت حالى ياخود (تمثيلى) ﴾

٢٢٣ — اسم اشارت حالى ياخود تمثيلى شونلردر :

بويله . شويله . اويله .

بويله كتـاب . شويله قلم . اويله كاغد گبى‌كه : بونك گبى كتاب ، شونك گبى قلم ، اونك گبى كاغد ديمكدر .

﴿ اسم اشارت محلى ﴾

٢٢٤ — اسم اشارت محلى اصللرى (بوير ، شوير، اوير) اولان :

بورا . شورا . اورا در .

---

٢٢١. مشاراليه نه‌يه دينير ؟ — ٢٢٢. تركيب اشارتى نه‌يه دينـير ؟ — ٢٢٣. اسم‌اشارت حالى هانكيلريدر ؟ ٢٢٤. اسم‌اشارت محلى هانكيلريدر ؟

بونلر محل ومكان تعيين واشارت ايده‌رلر :

بوراسى گوزل . شوراسى اوزاق . اوراسى ياقين گبى .

﴿ اسم اشارت تنبيهى ﴾

٢٢٥ — اسم اشارت تنبيهى (ايشته) كلمه‌سيدركه پك ياقين ايچون قوللانيلير :

« ايشته لوح ! ايشته قلم ! ايشته فحول ! ايشته كتب » گبى .

« ايشته‌بو » كلمه‌سنك مخففى اولان (اشبو) كلمه‌سيده پك ياقين ايچون قوللانيلان اسم اشارتدر .

٢٢٦ — مشار اليه جمع اولسه بيله اسم اشارتلر مفرد قوللانيلير : بو أولر ، شو يوللر ، او آغاجلر گبى .

٢٢٧ — مشار اليه جمع ومحذوف اولورسه اسم اشارت جمعله‌نير: بونلر جلدلى، شونلر جلدسز گبى‌كه (بوكتابلر جلدلى، شو كتابلر جلدسز) مقامنده اولوب جمع اولان كتابلر مشاراليه و محذوف اولدقلرندن بونلرك يرلرينه قائم اولان اسم اشارتلر جمعله‌نمشلردر .

تنبيه — اسكيدن « شو » . « او » اسم اشارتلرى « شول » ، « اول » صورتنده قوللانيلردى . شمدى متروك ايسه‌ده بعضاً نظمده

---

٢٢٥. اسم أشارت تنبيهى هانكيسيدر ؟ — ٢٢٦، مشاراليه جمع اولسه‌اسم اشارت جمعله‌نيرمى ؟ — ٢٢٧. اسم اشارت نه‌زمان جمعله‌نير ؟

قوللانیلمقده‌در : « اول پرینك صانکه عکس ایتمش خیالی طاغلره » مصرعنده اولدیغی گبی .

عربجه اسم اشارتلر

٢٢٨ — عربجه اسم اشارتلردن بر قاچی مرکب اولارق تورکجه‌ده پك آز قوللانیلیرکه شونلردر :

کذلك = بونك گبی	مع ذلك / مع هذا } بونکله برابر، شونکله برابر
بعدذا = بوندن صوکره	فی یومناهذا = بوگونکی گونده
بعدذلك = بوندن صوکره	بناء علی ذلك = بونك اوزرینه بناء
هکذا = ایشته بونك گبی	

تمرین — ٤١

آشاغیکی عباره‌لرده‌کی اسم اشارتلری مشار الیهلره نظراً آییرکز :

باقك شو آدمجکز نه‌یاپمغه اوغراشییور — هر آرزو ایشته بویله جهدوغیرتله‌الده ایدیلیر — بوگنج هنوز مملکتندن گلمشدی — اویله بر مراجعتی رد ایتمك قولایدر — بومحاکمه اوزرینه شو عباره‌ده طی ایدیلدی — بردردنجی ناصحده شویله دیدی — بوراده اوطوریرکن بچون اورایه گیتدی — شونلرك یاپراقلری دوکولمش — ایشته برآرقه داش گلییور — ایشته بویله اولمالیدر .

---

٢٢٨. لسانمزده عربجه اسم اشارتلر قوللانیلیرمی ؟

١٦ — قرائت واملا

وجدان

وجدان نه‌در ؟ جناب حقك نوع بشره الك بويوك بر احسانی اولمق اوزره گویاکه مرکز روحمزه وضع اولونمش برقوهٔ منوره‌درکه استکناه حقایقندن عقولمزك عاجز وقاصر قالدیغی شیلرك حق وباطلنی.. نیك وبدینی بزه تفریق وتمییز ایتدیریر .

*
* *

وجدانمله حس ایدییورمکه : جهان بی بقادر ، موجودات فانی . بشر هالکدر ، هوسات ظل زائل . جهان برگون بیتر اما الله بربقادر. بدن برگون چوریر اما روح سرمدیدر .

*
* *

أوت . . . بدن چورویجیدر ، سیئات متعفن . روح سرمدیدر ، حسنات مصون الزوال. نه بدبختدر اونفسکه سیئاته مقروندر نه مسعوددر اوروحکه حسنات ایله شعشعه نموندر .

*
* *

روح برجوهردر؛ حسنات آنك صیقلی. حسناته مقارن اولدقجه روح جلا بولور . روح جلا بولدقجه وجدان صفا بولور . دریغ اوروحه‌که سیئات ایله پاص طوتمش ! یازق او وجدانه‌که ظلمات کدورت ایچنده قالمشدر !

*
* *

گونش افقده ظاهر اولونجه عالمك یوزی گولر . مغموم بولوطلر ایچنده قالیرسه صانکه جهان آغلار ! انسانده سوء اعمال که مظلم بولوطلردر ، روحی پرده‌دار ایدیجه وجداندە آغلار . وجدان آغلایجه انسان نه‌یاپار ! . .

*
* *

سیئات ، که لاتحصادر ؛ اك اشنعی وفایه خیانتله مقابله‌در . یازیق اوبدبخته ، که بوشناعتی مرتکب اولور . دریغ اوروحه ، که بویله بر شناعتك تأثیریله متأثر ومضطرب اولور ! . .

*
* *

وفا ، که برخصلت علویه‌در ؛ تشخص ایتمه پاك ومعصوم بر وجود اولور. وفایه خیانتله مقابله ، که بردنائت سفلیه‌در، تجسم ایتمه برابلیس اولور . حسد حسد آکا ، که وفاسیله عالم بالای صفایه تصاعد ایدەر . اسف اسف آکا ، که وفایه قارشی خیانتی ارتکاب ایله اسفل‌سافلین جحیم اضطرابه آتیلیر ! . .

*
* *

جحیم اضطراب ، که وجداندن کنایه‌در؛ آتشی روحی أریدر ، حرارتی فکری یاقار . گرچك یازیق اوگناهکاره، که کندی کندیسنك زبانیسیدر . کندی کندیسنی جهنمه آتار .

*
* *

انسان خالقنه‌عصیان ایدەر. . مرتکب کبائر اولور. لکن گوزلرندن آقان یاشلر ایچنده حس ندامتی گوگه آغدقجه بلکه کناهی‌ده گیدەر ؛

قلبي طاهر اولور . وفايه خيانتله مقابله ايده‌نى الله‌ده عفو ايتمز . . . مگركه خيانته اوغرايان وفا صاحبنك رضاسى اولا .

*
* *

برده‌كه الله عفو ايتمش ديگرى عفوايده‌رمى ؟ نيران عذابى اولمامش وجدان عذابى گيده‌رمى ؟

*
* *

وفا اومعصوم وجود ؛ قلبى ايچنده گيزله‌نير . وفايى خيانت خنجريله زخمدار ايتمك اولديغى قلبى يقيقله حاصل اولور. يابويله قلب يقانك حالى هم دنياده هم عقباده نه‌مشكل اولور ! . .

[رجائى زاده اكرم بك]

وظيفه

١ — املا صورتيله يازكز .
٢ — اسم اشارتلرك آلتنه برر چيزكى چيزكز .
٣ — مألنى سويله‌يكز .

لغتلر

استكناه = برشيئك كنهنه وارمق
حقايق = حقيقتلر .
قاصر = قصورلى، اقتدارسز .
نيك = ايى .
بد = فنا .
تفريق = آييرمق .
تمييز = آييرمه، سچمه .

بى بقا = بقاسز .
فانى = باقى اولمايان .
هالك = هلاك اولابيلن. فانى ، بقاسز .
ظل زائل = چيچى گولگه .
سرمدى = ابدى .
سيئات = كناهلر .

متعفن = قوقان .
مصون الزوال = زوالدن مصون اولان .
مقرون = یاقین .
شعشعه‌نمون = پارلاملق گوسترەن .
صیقل = جلا .
دریغ = یازیق .
ظلمات = قاراکلقلر .
کدورت = بولانیقلق ، غم وغصه .
سوءاعمال = کوتو ایشلر .
مظلم = قاراکلق .
لاتحصا = حسابسز .
اشنع = الك شینع .
مرتکب = ارتکاب ایدن .
خصلت = خوی طبیعت .
تصاعد = یوقاری یوکسلمك .
اسفل سافلین = جهنمك الك آشاغی طبقه‌سی .
جحیم = جهنم .
کبائر = بویوك گناهلر .
نیران = جهنم .
زخمدار = یاره‌لی .
مکین = اوتوران .

---

١٧ — قرائت منظومه

هلال احمر

جمعیت نجیبه‌سی حضورنده

هابیل ایله قابل ایکی قارداش . . . بزه تاریخ
قارداشلکی بر صحنهٔ خونریز ایله تلویح
ایتمکده وانظاره او تمثال مهیبك
بر خندهٔ لعنت گبی موحش ، غضب آکین
بیکلرله تجلیسنی سرمکده‌در . انسان
معصوم وملوم آثم ونادم ، وطنندن ،
علوی وطنندن بو جدلگاه سفیله

بر قهرمؤبدله وبر نفی ابدله
تغریب ایدیلیرکن ، اوکا بر صیحهٔ غیبی
« یوکسل ! » دیمش ؛ اوندن گله‌جك نسل غریبی .
هم ذلته هم غیرته محکوم ایدمن ، آلچاق
بر خلقی یوکسلمکه تحریص ایله یورمق ،
یورمق ویاشاتمق دیله‌ین حاکم قهار
عصیانه بر قانلی جزا ایله‌مش احضار :
— اولاد بشر محو ایده‌رك محو اولاجقدر ،
هر لحظه بو وادیٔ بلا قان طولاجقدر !

اولاد بشر ایشته شو اخلوطهٔ اضداد :
ابلیس وملك ، عقل وجنون ، شفقت وبیداد .
غیظاك ، غرضاك جمله‌سی مغبون زبونی ،
هپ بربرینك دشمن‌جان تشنهٔ‌خونی .
هپ تفرقه اکدکاری ، بیچدکاری هپ کین ؛
گچدکاری یرلرده‌کی ایز بر خط خونین .
غیبت وریا پوزلرینك تاب ونقابی ،
قارداش قانی ساغرلرینك کهنه شرابی .
اولدورمه ظفر ، بیقمه شرف ، نهب وهدر شان ؛
معروف آدی بغض وستمك عدل و . . . احسان .
حق بر ازلی خاطره ، محکوم تسیب ؛
قانون شو یومولمش قوجه آل : مشت تغلب .

انسانلری سومك قورومق شین ، آجیمق عیب ؛
بر نفس عقور ، الده قلیج ، حاکم لاریب :
باشلر بوتون افراختهٔ قید مبالات .
یالکز آیاق آلتنده قالانلرده مساوات . . .
مقدوری بو ذاتاً قاره طوپراقده سورونمك ؛
طوپراق اوکا هر شی : اوکا مسکن ، اوکا اکمك .
اکمك ، صو ، حیات ، اوندہ بوتون فیض ونصیبك ؛
لکن سن او حرصکله . . . سن ، أی روضهٔ غیبك
مطرود شب آلودی ، او حرصکله حیاتی
زهر ایتمه‌دەسك گندیکه حرصك صدماتی
امعانکی صارصوب ییقییور ، آرتق الکدن
آرتق آیاغکدن وباشکدن ودیلکدن
قان سرپیلییور ، قان یاغییور ، قان جوشییور ، قان !
باق حالکه ، غافل ، شو قیزیل کتلهٔ خسران
سنسك : سنك آرایش غدرك شو مزارلر !
باق شرم ایله بر کره : شو قارشیکدەکی منظر
بر معرکه ، بر مقتل جانسوز ؛ اویاتان شی ؛
باق باق ، شو ملوث شو صوغوق جیفه . . . او بر بك
بر ضابط ؛ اوتوز ییلده آچیلمش قوجه بر گل ،
بر عائله أولادی ، بر امید وطن . . . گول ،
سن گول ، وفرحلان ، واوگون ؛ ایشته ظفرلر ،
شانلر ، صاچیلیر ، ولوله‌لر . . . لکن او مقبر
صامت طاشك آلتنده‌کی ، اوندن نه خبردار ؟ . . .

هیهات ! یازیقلر سکا ، أی طینت خونخوار !
نفرت سنك ارواح فجیعکدن ! او قاندن ،
قاندن ، یاره‌دن ، گریه‌دن ، اوجاع وفغاندن
مجعول اولان الواح نحوست ، اوغم افزا
الواح جهنم . . . ینه ربك آجیمش‌ده ،
زهرابهٔ تلعیننه بر دمعهٔ رحمت
مزج ایتمش ؛ اونك زادهٔ مسعودی شو هیئت .
هیئت‌که هلالیله ، جمالیله سماوی ؛
قدسیت آمال وفعالیله سماوی !
حرمت سکا ، أی ـ تسلیت عجزه مؤکل ، ـ
دوشمشلره‌مونس وشفاپاش اوزانان أل !
حرمت سکا ، أی قانلری سیمای بشردن
رفتله ، متانتله سیلن شفقت ذی‌فن !
حرمت سکا ، أی ناخن زهرین وغایی
عصرك جگرندن سوکه‌جك پنجهٔ محي
حرمت سکا ، أی غرهٔ غرای گل افشان ،
حرمت سکا ، حرمت سکا . . .
لاکن سنی وجدان
هپ قانلره باتمش وقیزارمش گوره‌جکسه ،
انسانده بو جنت دها پك چوق سوره‌جکسه .
انسانلغه جداً بو تخالف بو معادات
مقدور ایسه ، انسان بوکا محکوم ایسه . . . هیهات !

[توفیق فکرت]

لغتلر

صحنه = تیاترونك اویون محلی، میدان
خونریز = قان دوکیجی .
تلویح = طعام ایتدیرمك، عیان ایتمك
تمثال = تصویر، صورت .
مهیب = هیبتلی، قورقونج .
خنده = گولوش، گوله .
موحش = وحشتلی، قورقونج.
غضب آکین = غضبلی، حدتلی.
ملوم = لوم وعتاب اولونمش .
آثم = گناهکار .
جدلگاه = غوغایری .
تغریب = وطنندن دور ایتمك، سورمك .
صیحه = پك قوتلی حایقیرمق .
تحریص = حرصلاندیرمق ، آرزوسنی زیاده لشدیرمك .
احضار = حاضرلامق .
وادی = دره .
اخلوطه = قاریشیق .
اضداد = ضدلر .
بیداد = ظالم .
غیظ = خشم، غضب .
مغبون = الدانمش .
تشنه = صوصامش .
خون = قان .

تفرقه = آیریلمه، اتفاقسزلق .
خونین = قانلی .
تاب = رونق ، ضیا .
ساغر = قدح .
نهب = یاغما .
هدر = بوش یره صرف اولنمه، تلف وهبا اولمه .
بغض = کین .
ستم = ظلم .
مشت = یومروق .
تغلب = غالب گلوب زورله غصب وحکمی گجیرمه .
شین = عیب ، لکه ، قصور .
عقور = قودورمش .
لاریب = شکسز ، شبهه سز .
افراخته = یوکسلتمش، یوکسلدیلمش
مبالات = دقت، اعتنا .
روحنه = باغچه .
مطرود = قوغولمش، طرد اولونمش
شب آلود = کیجه قاریشمش قاراکلق
صدمات = صدمه لر. چارپشلر .
امکان = دقت، اهتمام، برایشده پك ایلری کیتمه .
کتله = ایری پارچه، کومه .
خسران = ضرر، زیان؛ خسارت.

شرم = اوتانمه .
معركه = ميدان حرب، جنك محلى .
فصل = برينك قتل اولديغى يرى، محل قتل .
مقبر = مزارلق
صامت = صوصسان . لاقيردى ايتمه‌ين ، سسسز .
طينت = يارادیلیش .
خونخوار = قان يجى، قان دوكيجى .
اوجاع = آغريلر .

غم افزا = غم آرتيران .
زهرابه = زهرلى صو، آجى .
دمعه = كوز ياشى .
ناخن = طيرناق .
وغا = محاربه .
تخالف = بربرينه اويمامق . بربرينه ضد اولمق .
معادات = عادتلر .
جنت = دليلك .

وظيفه

١ — ازبرله‌نه‌جك ،
٢ — نثره تحويل ايديله‌جك

كلمات مترادفه

٢٢٩. — كلمات مترادفه ـ معنالرى همان بربرينك عينى اولان كلمه‌لره (مترادف) دينير : ايشيق، آيدينلق، ضيا گبى.

* * *

كلمات متباينه

٢٣٠ — هربرى برمعنايه گلن كلمه‌لردر : كتاب ، آغاج .

---

٢٢٩. كلمات مترادفه نه‌يه دينير ؟ — ٢٣٠. كلمات متباينه دينير ؟

طاش ، گبی .

کلمات مشترکه

٢٣١ — هربری برقاچ معنـایه دلالت ایدەن کلمەلردر : (گوز) گبی‌که انسـان وحیوانده گورمك آلتنه ، برصویك چیقدیغی یره ، ایکنه‌نك ایپلیك گچه‌جك یرینه ، چکمجه‌نك ایچنده بولونمش رافەده دلالت ایدر .

کلمات منفرده

٢٣٢ — یالـکز برمعنایه دلالت‌ایدەن کلمەلردر: بن، سن، بو ، شو ، او ، یازمق اوقومق گبی .

عائلهٔ کلمات

٢٣٣.— عائلهٔ کلمات ـ مادهٔ اصلیەلری براولان کلمەلرك هپسنه بردن (عائلهٔ کلمات) دینیر : قیویرمق ، قیویریق ، قیویرم ، قیویرجق گبی

* * *

مادهٔ اصلیه

٢٣٤.— مادهٔ اصلیه ـ بر کلمەنك اصلیدرکه کندیسنه

---

٢٣١. کلمات‌مشترکه ؟ — ٢٣٢. کلمات‌منفرده نەیه دینیر ؟ — ٢٣٣. عائلهٔ کلمات نەیه دینیر ؟ — ٢٣٤. مادهٔ اصلیه نەیه دینیر ؟

باشقه هیچ برکلمه یاخود حرف علاوه ایدلمه‌مشدر : گوز، یاز ، قیش گبی .

* * *

اشتقاق

٢٣٥.— اشتقاق ـ مادهٔ اصلیه‌یه بعض هجالر علاوه‌ایدیله‌رك برچوق کلمه‌لرك میدانه گلمه‌سیدر : یاز = یازلق ، قیش = قیشین، یازی = یازما، یازان گبی.

* * *

کلمات مشتقه

٢٣٦.— مادهٔ اصلیه‌یه بعض هجالر علاوه‌سیله وجوده گلن کلمه‌لره (کلمات مشتقه) دینیر:

تمرین — ٤٢

آشاغیکی کلمه‌لردن هانگیسی هانگیسنك مرادفی ایسه یان یانه‌یازگز :

صاغلام — اورنك — اش — قوی — نمونه — مانند — زینت — سعی — سوس — جهد — لطیفه — چابالامه — شاقه — طات — آجی — لذت — آغری — ییغین — وجع — کومه — ایسته‌ك — دگز — خواهش — دریا — مانع — جام

---

٢٣٥. اشتقاق نه‌یه دینیر ؟ — ٢٣٦. کلمات مشتقه نه‌یه دینیر ؟

— انگل — صیرچه — ییغین — سنجاق — یوز — رایت — چهره .

تمرین — ٤٣

آشاغیکی کلمه‌لردن بر عائله تشکیل ایدکز :

طوپال — گوز — قول — یول — بوغاز — چایر — اوت — قاشیق — قازما — قارن — قایمق — صو — صالمق — صوقولمق .

تمرین — ٤٤

آشاغیکی کلمه‌لرك مادهٔ اصلیه‌لرینی یازکز :

شنلك — شیشکین — طوتقون — چیچکلك — گوزلك — باشلق — فکرسز — قاریشدیران — دیکیشجی — آغاجلق — صولاق.

شیوهٔ لسان

آشاغیکی کلمه‌لری شیوهٔ لسانه کوره بر عباره قوللانکز : (مثلا ، بوغاز: بوش بوغاز — پیس بوغاز — بوغاز طوقنمی - بوغازدوشکونی — صیق بوغاز) کبی .

ال — آغیر — بالطه — طاش — برون — آج — چالمق — صایمق .

صفت

٢٣٧ — صفت — بر اسمك حال وكيفيتنى يعنى نه حالده، نه شكلده ، نه رنكده ، اولديغنى بيلديرمك ايچون او اسمه علاوه ايديلان كلمه‌در : بويوك، اوزون، دوز، اگرى ، صارى، بياض گبى .

٢٣٨ — موصوف — صفتك حال وكيفيتنى يعنى نه حالده، نه شكلده ، نه رنكده اولديغنى بيلديرديگى اسمدر .

بويوك كتاب ، صارى چيچك

دينيلدكده (بويوك) كلمه‌سى (كتاب) ك كوچوك اولماديغنى؛ (صارى) كلمه‌سى (چيچك) ك بياض ياخود قيرمزى اولمايوب صارى اولديغنى بيلديرديگندن (بويوك) ، (صارى) كلمه‌لرى « صفت » ؛ (كتاب)، (چيچك) كلمه‌لريده « موصوف » در .

تنبيه — بر كلمه‌نك (صفت) اولوب اولماديغنى آكلامق ايچون او كلمه‌يى (ناصل ؟) سؤالنه جواب ياپماليدر . مثلا . «بويوك كتاب » تركيبنده (ناصل كتاب ؟) دينيلير‌سه جواب اولارق (بويوك)دينير؛ بو « بويوك » كلمه‌سنك صفت اولديغى آكلاشيلير :

٢٣٩ — توركجه‌ده صفتلر دائما موصوفلرندن اول گتيريلير: يوكسك بنا ، دوز تخته گبى .

٢٤٠ — (افندى، بك، پاشا، آغا، خانم) كلمه‌لرى صفت

---

٢٣٧. صفت نه‌يه دينير ؟ — ٢٣٨. موصوف نه‌يه دينير ؟ — ٢٣٩. توركجه‌ده صفت موصوفدن اولمى صوكره‌مى كلير ؟ — ٢٤٠. افندى ، بك ، پاشا ، آغا خانم، كبى كلمه‌لر موصوفدن اولمى صوكره‌مى كلير ؟

اولارق قوللانیلیرسه اسمدن اول کلیر : افندی‌بابا ، بك‌عمجا ، پاشا بابا ، آغا بابا ، خانم آننه ، خانم نینه گبی .

تعظیم مقامنده قوللانیلیرسه اسمدن صوکره گلیر : احمد افندی ، علی بك ، عثمان پاشا ، محمداغا، عایشه خانم کبی .

٢٤١ — صفت ایله موصوفدن تشکل ایدن‌ترکیبه (ترکیب وصفی) دینیر .

٢٤٢ — بعضاً موصوف حذف ایدیلوب صفت موصوف مقامنه قائم اولور واکثریا جمع اولارق قوللانیلیر : بویوکاره حرمت ، کوچوکاره معاونت ایتمه‌لیدر گبی .

٢٤٣ — موصوف جمع اولسه‌ده صفت مفرد قوللانیلیر : یوکسك بنالر ، گنیش مکتبلر گبی . (یوکسکلر بنالر) ، (گنیشلر مکتبلر) دینمز .

تنبیه — موصوف مؤنث اولورسه تورکجه قاعده‌سی اوزره گتیریلن صفت عربجه‌دخی‌اولسه مطابقت حاصل ایتمك ایچون صفت عربیه تأنیث ایدیلمز : (اختیار قادین) دینیلوب (اختیاره قادین) دینیلمز .

٢٤٤ — صفت ایله موصوفك هر ایکیسیده عربی یاخود فارسی اولسه تورکجه قاعده‌سی اوزره صفت اول موصوف صوکره گتیریله‌بیلیر :

---

٢٤١. ترکیب وصفی نه‌یه دینیر ؟ — ٢٤٢. صفت موصوف‌مقامنه قائم اولورمی؟— ٢٤٣. موصوف جمع اولورسه صفتده جمعله‌نیرمی ؟ — ٢٤٤. صفت ایله موصوفك هر ایکیسیده عربی یاخود فارسی ویا بری عربی دیکری فارسی اولسه تورکجه قاعده‌سی‌اوزره صفت موصوف ناصل‌گتیریلیر ؟

عالی بنا — (ایکیسیده عربی)
سیاه‌جامه — (ایکیسیده فارسی)
لذیذ میوه — (صفت عربی ، موصوف فارسی)

صفت سماعیه ـ صفت قیاسیه

٢٤٥ — تورکجه‌ده صفتلر ایکی نوعدر : صفت سماعیه ، صفت قیاسیه .

٢٤٦ — کندیسنده ذاتاً صفت‌معناسی بولونوب ایشیتمکله بلله‌نن صفتلره (صفت سماعیه) دینیر : اوزون ، قیصه، بویوك، کوچوك ، گوزل ، چیرکین گبی .

٢٤٧ — صفت قیاسیه — اسملره یاخود فعللرك مادهٔ اصلیه‌لرینه بعض ادات علاوه‌سیله تشکیل ایدیلن صفتلردر .

اسملردن یاپیلان صفت قیاسیه‌لر

٢٤٨ = اسملردن صفت قیاسیه‌لر سکز صورتله تشکیل اولونور :

١ — اسملرك نهایتنه (لی ، لو) علاوه ایدیلیر : شکر =

---

٢٤٥. تورکجه‌ده صفتلر قاچ نوعدر ؟ — ٢٤٦. صفت سماعیه نه‌یه دینیر ؟ — ٢٤٧. صفت‌قیاسیه نه‌یه دینیر ؟ — ٢٤٨. اسملردن صفت‌قیاسیه قاچ صورتله تشکیل اولونور ؟

شكرلى . طوز = طوزلوكبى قطعه ومملكت اسمارينه علاوه ايديلرسه نسبت افاده ايدر : بروسه = بروسه‌لى . مكه = مكه‌لى گبى .

تنبيه ـ القاب رسميه‌ده دائما (لو) قوللانيلير : دولتلو ، سعادتلو گبى .

٢ — اسملرك نهايتنه (جه) علاوه ايديلير : عرب = عربجه . تورك = تورکجه گبى .

تنبيه — (جه) اداتى بعضاً لياقت معناسى افاده‌ايدر : انسانجه برمعامله (انسانه لايق برمعامله) ديمكدر .

٣ — اسملرك نهايتنه (جى) علاوه ايديلرسه بركاروصنعتله اشتغالى بيان ايده‌ن صفت اولور : كتاب = كتابجى . باغ = باغجى گبى .

٣ — اسم عددلرك نهايتنه (نجى) علاوه‌سيله تشكيل اولونوركه بوكا (اعداد وصفيه) دينير : برنجى ، بشنجى ، اونجى گبى .

٥ — اسملرك نهايتنه خفيفلرده (ده‌ش) ، ثقيللرده (داش) علاوه ايديلير : پير = پيرده‌ش . يول = يولداش . نام = نامداش گبى .

تنبيه — (آدداش) دينه‌جك يرده (داش) اداتنك دالى حذف ايديله‌رك (آداش) دينير .

٦ — اسملرك نهايتنه (سى) (مسى) علاوه ايديلير وتشبيه معناسنى افاده ايده‌ن صفت اولور : آبدال = آبدالسى .

امتحان = امتحانمسی گبی .

تنبیه — (مسی) طات ورنك بیان ایدەن صفت‌ـماعیەلرەدەعلاوه ایدیلوب آزاق معناسی افاده ایدەر : طاتلی = طاتلیمسی . قیرمزی = قیرمزیمسی گبی . (آز طاتلی ، آز قیرمزی) دیمکدر .

٧ — اسملرك نهایتنه (سز) علاوه ایدیلیر : فکر = فکرسیز پاره = پاره‌سز گبی .

٨ — اسملرك نهایتنه خفیفلرده (لك) ، ثقیللرده (لق) علاوه ایدیلیر : قیش = قیشلق . یاز = یازلق . گیجه = گیجه‌لك گبی .

اسم عددلرەده (لك ، لق) علاوه ایدیلیرسه برنوع صفت اولور : اون = اونلق . یکرمی = یکرمیلك گبی .

تمرین — ٤٥

آشاغیکی عبارەده صفتلر ایله موصوفلری آییرکز :

کوپك بالغی دکز جنوارلرینك اك تهلکه‌لی، اك بیرتجیسی اولوب‌همان بوتون صیجـاق مملکـتلرك دکزلرنده بولونور — بوجنوارك آغزی آچیق ، گوزلری وحشی‌وحشی پارلاق وقوتلی قنادلرینی‌دخی اویناداررق شکارینك اوزرینه صالدیریر — قره‌غول بکلەین کمیلرك اطرافنده‌همان دائما برسـوری آج‌کوپك بالغی طولاشـیر — قاپلوباغه‌لرك چوغی دکز ویاطاتلی صوکـنارنده یاشـایوب آیاقلریده پك‌قولای یوزەجك برهیئتده

یاپلمشدر — قاپلوباغه‌نك قابوغندن کوچوك چکمجه ، یلپازه ، انفیه قوطوسی کبی شیلر یاپیلیر — سیاه قان وجودك هرطرفندن طوپلاندقدن صوکره وریداجوف دینیلن ایکی داته بویوك سیاه‌قان طماریله یوره‌گه‌گیره‌ر — قیرمزی‌قان یوره‌کدن شریان ابهر دینیلن بویوك قیرمزی قان طماریله چیقوب وجوده طاغیلیر — مقره طولووبابوش کوچوك برتکرلك اولوب برمحور ایله بونی حامل اولان ونهایتنده بر چنکل بولونان برباشلقدن ترکب ایدر — زلزله‌لر بعض کره چوق شدتلی وسوره‌کلی اولماز — بوز اوواسی اوزرنده یوکسك بوزطاغلری گوریلورکه بوزلرك بربرلرینه چارپماسندن حاصل اولمشدر — ایلك بهارده بوزلر شدتلی برگورلتی ایله چوزیلور .

تمرین — ٤٦

آشاغیکی اسملردن صفت قیاسیه تشکیل ایدکز :

عار — ناموس — رنك — آرقه — یول — یاغ — صو — فرانسز — آلمان — اوك — آرقه — طوز — بیبر — افطار — اوچ — درت — اوص — ادرنه — یوغورت — طات — برکت — سس — دولت — مردان — هنر — اوطه — سوت — غیرت — صداقت — روزگار .

تمرین — ٤٧

آشاغیکی صفتلرك سماعیلریله قیاسیلرینی آیرکز :

طار — گنیش — اوزون — قیصه — وقارلی — هیبتلی —

صولوق — باللی — بالجی — آجی — طاتلی — کوچوك — خویسز
قوتلی — انگلیزجه — روجه — قهوه‌جی — آغاجسی — گوزل
— چیرکین — دردنجی — گونه‌وزلك — یاورو — آغیر —
خفیف — اوزاق — یاقین — اوطه‌سی — گوجلو — قوتلی .

تمرین — ٤٨

آشاغیکی موصوفلره برر مناسب صفت بولنکز :

. . . آدم — . . . اغاج — . . . دگنك . . . کدی —
. . . کاغد — . . . کتاب — . . . قاپو — تپسی — . . .
چیچك — . . . صو — . . . لیمون — . . . طوت — . . .
مرکب — . . . شاگرد — . . . درس — . . . — . . . دکز
— . . . چوجوق — . . . طاغ — . . . دیوار .

تمرین — ٤٩

آشاغیکی صفتلری برر جمله‌ده قوللانکز :

طار — بول — طاتلی — آجی — ایی — فنا — صیجاق —
صوغوق — یومشاق — سرت — قاتی — یوکسك — آلچاق —
کوچوك — بویوك — اگری — طوزلو — اکشی — آغیر —
خفیف — بیاض .

نمونه :

طار آیاق قابی آیاغی صیقار .

بویوك لقمه یمه‌لی بویوك سویله‌مه‌مه‌لی .

تمرین — ٥٠

آشاغیکی جمله‌لرده نقطه‌لی یرلره مناسب برر صفت یازکز :

بر دلی بر طاش آتار قرق . . . جیقارامازز — . . . طاووق کندینی آرپه انبارنده گورور — . . . پاطلیجانی قراغی اورماز — . . . دیل انسانی دیندن جیقاریر . . . دیل بیلانی دلیکندن جیقاریر — ایسته‌یه‌نك بر یوزی . . . ویرمه‌یه‌نك ایکی یوزی . . . — دوه‌دن . . . فیل وار — . . . اولان بوزلی خوشاب ایچر — . . . قوش اوچماز — سن . . . ایکن بن . . . ایدم — . . . بالطه صویه باتمز — . . . یاغمور تیز گچر — . . . یوز ویرنجه آستارده ایسته‌ر — . . . قویوتی قورت یسین — کیمسه یوغوردم . . . دیمز — گل . . . اولماز — . . . قوشك عمری آز اولور — . . . آتك تپه‌سی . . . اولور .

---

١٨ — قرائت واملا

مینی مینی

شو معصومه باقك . نه گوزل اویویور ! بوتون اعضاسی ناصل استراحته وارمش !

گوگسنی خفیف خفیف قاباردوب ایندیرمکده اولان لطیف نفسنه ، یوزنده ظالغالانیر گبی گورونن معصومانه تبسمنه ، هنوز یره دگمه‌مش اولان مینی مینی طونبول آیاقلرینه باقدیغکز وقت بر ملك گوکده اوچا اوچا آرتق یورولارق ایمشده شو بشیگك ایچنه یاتیویرمش دییه‌جککز گلمزمی ؟

بختیار معصوم ، اویو ! دائما آسوده‌لك حالنده بولونماکی آرزو ایدەن شفقتلی والده‌کك گوزی اوکنده راحت راحت اویو !

بویوك آدمده اویور، لکن بیچاره اویقو حالنده‌دخی راحت ایده‌مز . اضطراب ایله تنفس ایده‌ر. رؤیاسنده بر طاقم مدهش خیالات گورور . آنلرله اوغراشیر یاتیر . مضطرب اولدقجه اولور .

زواللی ! قابا دوشکه یاتمش بولونسه بیله ناصل راحت ایده‌بیلسین ؟ روحی آسوده دگلدر . بر چوق انفعالات ایله مشتغلدر . بو انفعالات البته جسمنی‌ده استراحتدن محروم ایده‌ر .

مسعود چوجوق ! سن اویاندیغك زمان بزم گبی بر طاقم غائله‌لی ایشلرله اوغراشمغه مجبور دگلسین . اویانیر اویانماز باشلیجه ایشك والده‌کك یوزینه باقوب گولومسه‌مکدر .

نه لطیف گولومسرسك ! ایشته بو تبسم والده‌کك نه قدر یورغونلغی وار ایسه هپسنی آلیر . سنك گولر یوزکی گوردکجه آنکده یوزی گولر. یوره‌کنده تعریف قبول ایتمز بر سوینج ، بر صفا حس ایده‌ر . همان سنی قوجاغنه آلارق باغرینه باصار . سکا بر قاچ کلمه ایله‌ده آشنالق گوسته‌ریر . سن‌ده آکا جواب ویریرگبی لطیف لطیف سسنیرسك . دیرکن طاتلی طاتلی ممه أممکه باشلارسك قانجه‌یه‌قدر أمرسك .

بو حالده والده‌كڭ قوجاغى كبى طبيعى بر ياتانده گله‌جك اويقويى كمال صفا ايله بكلدمكدن باشقه بر ايشك قالماز . نه‌بختياراق !

[معلم ناجى].

وظيفه

١ — مأنى سويله‌يكز .

٢ — املا اوله‌رق يازكز .

٣ — صفتلرى آييروب سماعى ياخود قياسى اولدقلرينى سويله‌يكز .

فعللاردن ياپيلان صفات قياسيه [*]

٢٤٩ — فعللاردن آلتى صورتله صفت تشكيل ايديلير:

١ — فعللرڭ مادهٔ اصليه‌لرى نهايتنه خفيفلرده (ه ن) ، ثقيللرده (ان) علاوه‌سيله تشكيل اولونور :

مادهٔ اصليه	صفت
گور	گوره‌ن
ياز	يازان

بو كبى صفتلره « اسم فاعل » دخى دينير .

املا — بونلرڭ منفى صورتلرنده ادات نفى اولان (مه) ايله

---

[*] فعللاردن تشكيل اولونان صفت قياسيه‌لره (فرع فعل) دخى دينير .

---

٢٤٩ . فعللاردن قاچ صورتله صفت تشكيل اولونور ؟

(ما) نك (ه) و (ا) نى حذف ايده‌رك (گورمه‌ين) ، (يازميان) صورتنده يازمق قاعده‌يه مخالف اولديغندن (گورمين) ، (يازمايان) طرزنده يازماليدر .

تنبيه — « گيت ، ايت ، ايشيت » مادهٔ اصليه‌لرى صفت ياپيلدقلرى زمان تالرى داله تبديل ايديلير : گيت = گيده‌ن ، ايت = ايده‌ن . ايشيت = ايشيده‌ن گبى .

« بيت ، اوت ، سورت . اورت » مادهٔ اصليه‌لرينك تالرى داله تبديل ايديلمز . : بيت = بيته‌ن . اوت = اوته‌ن ، سورت = سورته‌ن ، اورت = اورته‌ن گبى .

٢٥٠ — مادهٔ اصليه‌نك صوك حرفى حروف حركه‌دن ايسه (ه ن) و (ان) دن اول بر (ى) علاوه ايديلير :

مادهٔ اصليه	صفت
اوقو	اوقويان
يورو	يورويه‌ن

٢ — فعللرك مادهٔ اصليه‌لرينك صوك حرفى حروف حركه‌دن دگلسه (يجى) ، حروف حركه‌دن ايسه (ييجى) علاوه ايديلير :

مادهٔ اصليه	صفت
ياز	يازيجى
اوقو	اوقوييجى

٢٥٠. مادهٔ اصليه‌نك صوك حرفى حروف حركه‌دن ايسه (ه ن) و (ان) دن اول نه علاوه ايديلير ؟ — ايكنجى صورتده صفت ناصل تشكيل ايديلير ؟

بونوع صفت قیاسیه‌لرده « اسم فاعل » دینیر .

اخطار — بعضاً ماضی شهودی صیغه‌سنك جمع متکلمنك منفیسی ده صفت مقامنده قوللانیلیر: (بونی کورمه‌دك یوق) ، (بو کتابی اوقومادق قالمادی) دینیرکه (بونی کورمه‌ین یوق)، (بو کتابی اوقومایان قالمادی) تقدیرندددر .

۳ — مجهول فعللرك مادهٔ اصلیه‌لرینه خفیفلرده (ن) ، ثقیللرده (ان) علاوه‌سیله تشکیل اولونور :

مادهٔ اصلیه	صفت
قیریل	قیریلان
چکیل	چکیلان

فعل مجهوللرك مادهٔ اصلیه‌لرینه (مش) علاوه‌سیله تشکیل اولونور :

مادهٔ اصلیه	صفت
سیلین	سیلینمش
کسیل	کسیلمش

بونوع صفتلره « اسم مفعولی » دینیر .

تنبیه : ۱ — (یازما ، باصما ، کسمه » کبی کلمه‌لرده صفت قیاسیه مقامنده قوللانیلیر : یازما کتاب (یازیلمش کتاب) . باصما کتاب(باصیلمش کتاب) . کسمه طاش (کسیلمش طاش) . لکن بو کبی صفتلر سماعی اولوب بر قاعدهٔ مطرده تحتنده دکللدر .

تنبیه : ۲ — مادهٔ اصلیه‌لرینك آخری (له) ، (لا) اولان

فعللردن تشكيل ايدلن صفتلرده (له ـ لا) حرفلری (لی) حرفنه تبدل ايدەر :

مادۀ اصليه	صفت
گيزله	گيزلی
صاقلا	صاقلی

بودرلو ياپيلان صفتلرده سماعی اولوب هرمادەدن ياپيلاماز .

٤ — فعللرڭ مادۀ اصليەلرينڭ صوكنه خفيفلرده (گن). ثقيللرده (غان ، قان) علاوەسيله تشكيل اولونور :

مادۀ اصليه	صفت
چكيش	چكيشگن
صولو	صولوغان
اونوت	اونوتقان
چاليش	چاليشقان

بونوع صفتلره « مبالغۀ فاعل » دخی دينير . بونلرده سماعی اولدقلرندن هرمادۀ فعلدن ياپيلاماز .

تنبيه — بعض مادەلرڭ نهايتنه (گج ، گيج ، غاج ، غيج) علاوه ايديلكەده مبالغۀ فاعل دينلمن صفت ياپيلير :

مادۀ اصليه	صفت
يوز	يوزگج
بيل	بيلگيج
اوتان	اوتانغاج
طال	طالغيج

بوصورتله تشكيل ايديلن صفتلر سماعى اولوب هر ماده‌دن يابيلاماز :

٥ — فعللرك مادهٔ اصليه‌لرينه آهنك تلفظه گوره خفيفلرده (گين ـ گون) ، ثقيللرده (غين ـ غون) ياخود (قين ـ قون) علاوه‌سيله تشكيل ايديلير :

مادهٔ اصليه	صفت
پيش	پيشگين
طال	طالغين
طور	طورغون
چات	چاتقين
يات	ياتقين

٦ — فعللرك مادهٔ اصليه‌لرينك آخرى حروف حركه‌دن دگلسه آهنك تلفظه گوره حروف حركه‌دن برى گتيريلدكدن صوكره خفيفلرده (ك) ثقيللرده (ق) علاوه‌سيله تشكيل اولونور :

مادهٔ اصليه	صفت
تيتره	تيتره‌ك
سوك	سوكوك
بات	باتاق
ييق	ييقيق
يونت	يونتوق

بونوع صفتلره « صفت مشبهه » دخى دينير . بونلرده هر ماده‌دن يابيلاماز .

تنبیه — صفت مشبهه دینیلن بونوع صفت قیاسیه‌لر فعل لازم مادهٔ اصلیه‌سندن تشکیل ایدیلیرسه فاعلك وصفی اولوب « اسم فاعل » دینیلن صفت قیاسیه ، فعل متعدی مادهٔ اصلیه‌سندن تشکیل ایدیلیرسه مفعولك وصفی اولوب « اسم مفعول » دینیلن صفت قیاسیه‌یه بکزه‌ر .

تمرین — ٥١

آشاغیکی مادهٔ اصلیه‌لردن برر صفت قیاسیه تشکیل ایدکز :

آچ — قاچ — صاچ — قوپ — از — چورو — چوك — دوش — شیش — قیز — طار — اوی — صوی — قون — قیصقان — آلیش — دوکوش — یاز — قاز — چارپ — طور — طاقیل — صیقیل .

---

٥٢ — تمرین

آشاغیکی جمله‌لرده‌کی صفت قیاسیه‌لری آییرکز ، اسمدن یاخود فعلدنمی تشکیل ایدیلمش اولدیغنی کوسته‌رکز :

آت آلان اسکداری کچدی — آرتیق مال‌کوز چیقارماز — آزه قناعت ایتمین چوغی هیچ بولاماز — آغز آچیق آیران دایسی — آغلامایان چوجوغه ممه ویرمزلر — آق آتجه قاره‌کون ایچوندر — آقان صو مردار طوتماز — اوچان قوشدن امداد اومار — کسکین سیرکه قابنه ضرردر — باتاقجی‌یه مال قاپدیرمش — بال طوتان‌پارمغنی

یالار — چوروك سنا تمل طوتماز — چوق یاشایان بیلمز چوق کزن بیلیر — چیقمادق جانده امید واردر — کسیلن باش بردها بیتمز — قورقولی رؤیا گورمکدن اویانیق یاتماسی خیرلیدر — قورقاق بزرکان نه کار ایدر نه‌ضرر — صاقین کندیکی آقصاق ایله کوردن — یالان سویله‌ین اونوتقان اولمامالی .

---

٣٥ — تمرین

سماعی وقیاسی صفتلری آییرکز:

خروس پارلاق توکلی ، درلو درلو رنکلی ، اطواری عظمتلی بر حیواندر — دوه قوشی بویوك برقوش اولوب بیونی اوزون و توکسز، باشی کوچوك. گوزلرینك باقیشی هرنه‌قدر طاتلی ایسه‌ده آحمقجه‌در — ایرماق گوزل برقورولغك اتکندن ، قیرمزی یوصونلر قیالر اوزرندن، آلی یشیللی رنکلرله آقییوردی — طورغون صولر یازین تعفن ایدوب اطرافنه ضرر ویریر — باتاق یرلر صتمه خسته‌لغنك منبعیدر — اختیار والده تیتره‌ك اللریله اوغلندن گلن مکتوبی سوینه‌رك آلدی — یانقین مال چوروك اولور .

---

١٩ — قرائت واملا

ایتام شهدا

بنم عزیز قارداشلرم ،

یکرمی ییل قدر کچدی . . . . بو قدر زمانك پرده پرده کشیده

ایتدیکی طبقات نسیان آره‌سنده قالان بردماغ صبیدن سزه بر حکایهٔ تسلیت چیقاراجغم .

بریوم مخصوص ، بریوم مستثنی ایدی : او ، رتبه‌سنك اشارات رسمیه‌سی ، برسبیل ضیاگبی بازولرینه دوکولن پارلاق آپولتلری . — سیم وزردن یاپیلمش بر هالهٔ افتخار ایچنده اسمر برماه ظفر گبی — کوروندی ؛ دست عصبیسی قبضهٔ سفینه‌ده ، کنیش کوکسی بر هوای هجوم ایله مملو ، ناصیهٔ برینی لمعان متانتله ، نظری کمال امنیتله طابورینه منعطفدی ؛ قیرآتنك پای آهنینی بی صبرانه اشینیور ، قالدیریملری قوپاریوردی .

او ، قولده اوچ صیرما شریده صلاحیت ویره‌ن ایلك فرمانی هنوز قورومامش بر کنج ضابط . . . او ، بنم بابامدر .

تأثیر باد ایله آل موجه‌لر یاپان ، تأثیر باد ایله فیصیلدایان سنجاغك پنبه سایه‌سی آلتنده برشهرك قلب ولوله‌دارندن چیقیوردی ؛ بریشیل یوله متوجه ایدی . بویوك برطابور اونی تعقیب ایدییور ، بوتون غلبه‌لك طابوری تشییع ایدییوردی . . . صانییورمکه بورولرك خطوه‌لری تشویق ایدن آهنك معدنیسی بوتون دکانلری أولری ، بوتون او چارشویی ، اوشهری ، اوطاغلری ، هرشیئی یوروته‌جك ؛ چونکه اومطرد ترانه بنم قلبمده برچارپنتی حاصل ایتمشدی .

سیاه اوموزلرله قیرمزی فسلر آراسنده کسگین سونگولر پاریلدایوردی . بوتون طابورك طوپجی چهره‌سنده برشمس افقینك اشعهٔ ملایمه‌سی ، بوندن بشقه‌ده برمؤثر کولکه ، بولوط کبی برشی واردر . کندی کندیمه :

— آمان یاربی ، بوطابورك شدت هجومنه قارشی هانکی جهان آیاقده قالابیلیر؟

دییوردم. چونکه بکا اونلریورودکچه یر صارصلییور کبی کلیوردی؛ طوغریسی بن قورقمشدم . . .

صوکره یشیل یوالك باشنده بوتون ضابطلر بر کره حایقیردی: بویوك طابور طوردی ، بوتون غلبه‌لك طوردی ، هر کس طوردی . آه ! اوزمان بن نه‌اولاجغنی آکلامش کبی محزون اولدم ؛ خیر ، بو طورمغی ایسته‌میوردم ؛ بورو سسلری ، ترامپته کورولتولری آراسنده یورورکن بن یاواش یاواش هرشیئی اونوتمشدم ؛ یورومه‌لی دها یورومه‌لی ایدك. بن ضعیف باجاقلرمده بوکون هرزماندن زیاده قوت حس ایدییوردم ؛ هیچ یوروملایوردم . . . فقط طوردق؛ چونکه بوتون ضابطلر بر کره حایقیردی ، چونکه بویوك طابور ، بوتون غلبه‌لك ، هرکس طوردی . اووقت برشی اولدی: بویوك طابور، بوتون غلبه‌لك بربرینه قاریشدی. آبانی صاریقلی ، قیر صقاللی، بیاض قوشاقلی آدملر عسکرلری قوللرینك آراسنه آییور ، صیقییور ، اوپویور . بردها اوپویور ؛ صوکره بیاض قوشاغندن قیرمزی مندیلنی چیقارییور، کندی کوزلرینی قورولاییوردی. دها اوته‌ده برکوی دلیقانلیسی براونباشینك کوکسندن آیریلامایوردی . بونلر هپ بابالر ، قارداشلر ، أولادلردی ؛ قوجاقلاشییورلر ، تکرار قوجاقلاشییورلردی؛ کوزلرینك اطرافنده قیرمزی برطولغوناق، سسلرنده شیشکین برلرزه واردی . . . بریده اوست دوداغی کولکه‌لی پك کنج برملازم — شبهه‌سز اومکتبدن اوسنه چیقمش ، طابوره کلمشدی — برقایا اوستنه اوطورمش یومروغی شاقاغنده طالغین ایدی؛ صانکه رؤیاده راکد برحوضه باقییوردی . اونك اوراده قوجاقلایاجق ، اوپه‌جك ، صاریلاجق هیچ کیمسه‌سی یوقدی ؛ اوراده یوقدی فقط اوزاقده ؟.. بیلمه‌م نیچون، بن اوزمان اوراده یالکز طوران کنجه آجیمشدم ؛ اکر

اوتانمه‌سه‌یدم، مطلقا کیده‌جك، برشیلر سویله‌یه‌جکدم. صانییوردم‌که اوکندی کندینه سیاه برشیلر دوشونیور: مثلا استانبولده بر فقیر والده، بر علیل پدر، برکنج همشیره...

بابام، زوللی بابام بنی قوجاغنه آلدی:

— یارامازلق ایتمه؛ آننه‌کی اوزمه... باق، صوکره طارلیرم... دییوردی؛ بنی اوپوبور، اوقشاییوردی. بن کیتدکجه محزون اولیور، هیچ جواب ویرمه‌یور، اوکده باقییوردم؛ آه! نیچون اوك یوزینه باقییوردم؟... اودائما برشیلر سویله‌یور، نصیحتلر، وعدلر ایدییوردی؛ بن عادتا:

— اکر سن کیتمزسه‌ك هیچ یارامازلق ایتمم، اوصلو اوطوریرم... دییه یمین ایتمك، اونی آلیقویمق ایچون بربهانه بولمق ایسته‌یوردم؛ چوجوقلق...

صوکره هرکس برحلقه شکلنده طوپلاندی: اورته‌ده بیاض صقاللی، یشیل صاریقلی برافندی واردی. افندی کوزلرینی قپادی، اللرینی قالدیردی؛ هرکس: «آمین...» دییوردی. آمین طاغلره قدر کیدییور؛ صوکره طاغلردن عودت ایدرکبی اولویوردی. بن هیچ بر شی آکلایامایوردم؛ فقط بو آکلامازلق بنی هرکسله برلکده: «آمین...» دیمکدن منع ایده‌مه‌یوردی: بنم کوچوك اللرمده سمایه قارشی آچیلمشدی... یالکز اوته‌ده اوچراوچر چاتیلمش طوران سونکولر دیکله‌یور، سکوت ایدییوردی...

بردن بره حلقه طاغیلدی؛ برقاریشیقلق دها اولدی. اوزمان بابام بنی بردها، بردها، بردها اوپدی؛ دیدی‌که:

— آرتق م آلك چوجوغی کوتورك...

اوزمان ایچمده، تاقلبمك ایچنده بر شیئك قیریلدیغنی حس ایتدم . اوقیریلان شی شیشییور ، بوتون کوکسمی طولدیرییور، بوغازمه طوغری بر طیقانیتلق کبی کلیور، طاشمق ایسته یوردی. محزون، پك محزوندم ... بیلمهم نه‌دن. أوه کیرمك ایچون استعجال ایدییوردم. عادتا قوشویور، بنی المدن طوتان اوشاغی چکییور، سوروکله‌یوردم ... اوزاقده. تا اوزاقده بورو سسلری ترامپته طولولرینه قاریشییوردی . کندی کندیمه : « کیتدیلر ، کیتدیلر ... » دییوردم ...

[جناب شهاب‌الدین] (مابعدی ۲۱ نجی قرائت واملا)

لغتلر

کشیده ایتدیکی — چکدیکی .
طبقات = طبقه‌لر .
نسیان — اونوتمق .
سبیل = یول .
هاله = آیك اطرافنده بعضاً پیدا اولان نورانی دائره ، آی آغیلی .
قبضهٔ سیف = قلیجك طوتاجق صاپی .
مملو — طولو .
ناحیه = آلین .
برین = پك یوکسك .
لمعان — پاریلدامق .
منعطف = برطرفه دونمش .
پای — آیاق .
آهنین = دمیر .
بی‌صبرانه = صبرسزجه .
باد = روزکار .
موجه = طالغه .
ولوله‌دار = گورلتیلی، شماته‌لی.
تشییع = سلامتله‌مك
خطوه = آدیم .
مطرد = بردوزی‌یه .
ترانه = نغمه، آهنك .
اشعه = شعاعلر، ضیالر .
لرزه = تیتره‌مه .
راکد = طورغون .
استعجال = عجله ایله .

وظیفه

١ — مألاً سویله‌یکز .

٢ — صفتلری آییروب سماعی یاخود قیاسی اولدیغنی سویله‌یکز :

٣ — املا اولارق یازکز .

---

٢٠ — قرائت منظومه

عثمانلی بایراغی

— گرید برجنده .

داماتی دریالر اوپن برج اوزرنده
شهبال ملائك گبی پیوستهٔ آفاق
بکلر گیجه‌یی ساهر وزنده
شرقك اوبویوك جبهه‌سی ؛ بایراق !
ارواح اعاظمله اولوب کاه مشافه
پهنای سرائرده بیلینمز نه‌فصیلدار ؛
بعضاً دوشونن حاله مشابه
برلحظه طورور صوکره قیملدار .
مغلوب تهیج گبی بعضاًده خروشان
اظلال محیطاته وورور شهپر نفرین ؛
بعضاً گورونوب ساحل یونان
مشئوم خبرلر ویریر انگین . . .

§

ای هیکل پرعنعنه، تمثال شرف ، ای
ارطغرلك احفادینه ترك ایتدیکی فرمان
ای حربه دوکوب سایهٔ رحمان
انسانه أولوم ذوق ویرمن شی !
فوقنده‌کی ارواحی‌ده اشهاد ایدرم‌که
پامال ایده‌مز دست تعدی سنی اصلا
قان اولسه شوپشکده‌کی دریا
جبهه‌لك یره دشمز ینه حاشا !

[ابراهیم علاءالدین]

لغتلر

دامان — اتك .
شهبال = قانادك الك اوزون توکلری .
پیوسته = متصل .
آفاق = افقلر .
ساهر = گیجه‌لری اویانیق طوران .
زنده = دیری .
مشافه = قارشی قارشی یه قونوشان .
پهنا = گنیش، وسعتلی .
سرائر = سرلر، گیزلی شیلر .
تهیج = هیجانه گلمك .
خروشان = غلیانه گلمك
اظلال = ظللر . گولگه‌لر .
شهپر = قانادك الك اوزون توکلری .
نفرین = لعنت .
دست تعدی = ظلم ألی .

وظیفه

١ — ازبرله یکز .
٢ — مألاً سویله یکز .
٣ — صفتلری آییرکز .

صفتلرك معنالرنده‌كی درجه‌لر

٢٥١ — صفتلر افاده ایتدكلری معنالره گوره بش درجه‌یه آیریلیر :

درجهٔ عادیه، درجهٔ مبالغه ، درجهٔ تفضیلیه ، درجهٔ مساوات، درجهٔ تقلیلیه .

٢٥٢ — درجهٔ عادیه ـ (بوكا «صفت عادیه» ده دینیر): كندیلرینه هیچ بر لفظ علاوه ایدیله‌ین صفتلردر: بویوك كتاب، گوزل قلم گبی .

٢٥٣ — درجهٔ مبالغه ـ (بوكا «صفت مبالغه» ده‌دینیر) : صفت عادیه‌لرك اوللرینه (پك ، چوق ، زیاده ، غایت) لفظلری علاوه ایدیلیر : پك گوزل ، چوق ایی ، زیاده بیـاض ، غایت اوزون گبی .

٢٥٤ — درجهٔ تفضیلیه ـ (بوكا «صفت تفضیلیه» ده‌دینیر): صفت عادیه‌لرك اولنه (اك) لفظی علاوه ایدیلیر : اك بویوك ، اك گوزل گبی .

یاخود صـفتدن اول (دن دها) علاوه ایدیلیر . بو حالده تفوق ورجحان افاده ایده‌ر : بوكتاب اوندن دها بویوكدر . بوقلم اوته‌كندن دها اوزوندر گبی .

---

٢٥١. صفتلر افاده ایتدكلری معنالره گوره آیروجه قاچ درجه‌یه آیریلیر ؟ — ٢٥٢. درجهٔ عادیه ؟ — ٢٥٣. درجهٔ مبالغه؟ — ٢٥٤. درجهٔ تفضیلیه هانكی صفتلردر؟

تنبیه — بعضاً « دها » لفظی حذف ایدیلیر : بو اوته کندن قیرمزیدر گبی .

٢٥٥ — درجهٔ مساوات ـ مساوات بیان ایدن صفتلردرکه صفتك اولنه « قدر » لفظی علاوه ایدیلیر : بو أو اوته‌کی قدر بویوکدر . بو آغاج شونك قدر یوکسکدر گبی .

٢٥٦ — درجهٔ تقلیلیه ـ (بوکا « صفت تقلیلیه » دخی دینیر) : آزلق معناسی افاده ایدەر . بوده اوچ صورتله تشکیل ایدیلیر :

١ — صفت عادیه‌لرك نهایتنه (جه) علاوه ایدیلیر: اسکیجه = آز اسکی . بویوکجه = آز بویوك. قیصه‌جه = آز قیصه گبی .

٢ — صفتك نهایتنه خفیفلرده «مترەك»، ثقیللرده «متراق» علاوه ایدیلیر : اکشیمترەك = آز اکشی ، آجمتراق = آز آجی گبی .

تنبیه ١ — بعضاً بالکز «رەك» یاخود « راق » علاوه ایدیلیر: کوچوك — کوچورەك . اوفاق — اوفاراق گبی .

تنبیه:٢ — بعضاً صاری لفظنه (شین) لفظی علاوه ایدیلیر وآزلق افاده ایدەر : صاریشین — آز صاری .

٣ — صفتك اولنه (آز ، پك آز ، دها آز ، اك)علاوه

---

٢٥٥. درجهٔ مساوات ؟ — ٢٥٦. درجهٔ تقلیلیه هانکی صفتلردر ؟ — درجهٔ تقلیلیه قاچ صورتله تشکیل ایدیلیر ؟

ایدیلیر . بوحالده عدم تفوق و رجحـان افاده ایدەر : آلتون دمیردن آز فائدەلیدر . پاموق ایپلگی یوك ایپلگندن دها آز طیانقلیدر گبی .

صفات تأکیدیه

٢٥٧ — معنای وصفینك تمامیتنی افاده ایتمك ایسته‌نیلدکده صفتك اولنه ایلك هجـاسی آلنوب (پ ، س ، م) حرفلری علاوه ایدیلیر بونوع صفتلره (صفات تأکیدیه) یاخود (صفت مؤکده) دینیر :

صاری = صاپ صـاری . آچیق = آپ آچیق . قاتی = قاس قاتی . بیاغی = باس بیاغی . بیاض = بم بیاض . یشیل = یم یشیل.

تنبیه — « چیرچیپلاق » یاخود « چیریل چپلاق » ، صیر صیقلام کلمه‌لری « ر » ایله تشکیل ایدیلدیگندن مستثنادر .

تورکجه‌ده اك زیاده مستعمل اولان صفت تأکیدیه‌لر

اوپ اوزون — آپ آچیق — آپ آکسزین — بم بیاض — باس بیاغی — بس بللی — بوس بوتون — بام باشقه — بوم بوش تاس تمام — خام خالات — دیم دیك سیپ سیوری — سیم سیاه صاپ صاری — صاپ صاغلام — صیم صیقی — طوس طوغری — طام طاقیر — قاپ قاره — قیپ قیرمزی — قیپ قیزیل — قاس قاتی —

---

٢٥٧. صفات تأکیدیه نه‌یه دینیر ؟

قوپ قوری — قوس قوجه — قیس قیوراق — ماس مائی — موس مور — یام یاصمی — یوس یووارلاق .

٥٤ — تمرین

آشاغیده‌کی صفتلردن درجهٔ مبالغه ، تفصیلیه ، مساوات ، تقلیلیه ، تأکیدیه تشکیل ایدکز ؛ مثلا یازکز : (یوکسك — پك یوکسك — الك یوکسك اونك قدر یوکسك — یوکسکجه — آزیوکسك — یوپ یوکسك)

آچاق . ایی . فنا . بویوك . کوچوك . اسکی . یکی . اکشی . طاتلی . آجی . قویو . آچیق . قاتی . قوری . صاغلام . چوروك . دوز . اکری . طوغری . سیوری . قاپالی . بیبرلی . صیجاق . صوغوق . دلی . عقللی . یاصمی . یووارلاق . اوزون .

٥٥ — تمرین

آشاغیده‌کی جمله‌لرده بولونان صفتلری نوعلرینه کوره آییرکز :

بوصره‌ده یانمزه اسکی برجاره بورونمش ، یالین آیاق برقادین کلمشدی — تولدن بریورغان کبی غایت خفیف وشفاف برسیسله مستور اولان استانبولی ارائه ایدییور — آغستوس نهایتنك الك حار ، الك آغیر ، فقط یالدیرلی کبی طوران بر آقشامی ایدی — یومشاق توکلو ، ایری برصاری یلپازه کبی قسماً افقه کومولمش کونشك اوچوق ضیاسی ، کثیف ، ضعیف ، اسمرین برروزکار ایله برابر قمریه‌نك یاری صارارمش آصمه ، یبانی کل داللری آراسندن سوزوله‌رك خاله‌نك یشیل نماز بزینی خفیف

نوازشلرله اوپیوردی — طوتوق مائی آسمانك اوته‌سنده بریسنده بیاض بولوط پارچه‌لری حرکتسز گبی طوریيوردی — بویوك ، اولو عثمانك قورومغه باشلایان یشیل یوردنده. قارلی طاغلرك اگیلدیگی خوش اوواسنده نوردن برگول گوردم .

صفات مبهمه

٢٥٧ — انسانلری ، حیوانلری ، اشیایی مبهم برصورتده تعیین ایده‌ن صفتلره (صفات مبهمه) دینیر .

٢٥٨ — صفات مبهمه شونلردر :

بر	چند (بر قاچ)
هیچ	فلان
هیچ بر	هپ
بعضی	بوتون
بر چوق	تکمیل
هانگی	خیلی
هانگی بر	هر
هر هانگی	هربر
باشقه	قاچ
دیگر	بر قاچ
سائر	بیجه
	عینی

---

٢٥٧. صفت مبهمه نه‌یه دینیر ؟ — ٢٥٨. صفات مبهمه هانکیلریدر ؟

٢٥٩ — « هیچ، هیچ بر ، برچوق ، بر قاچ ، خیلی ، بر ، هر ، هانگی ، فلان ، چند » صفت مبهمه‌لرندن صوکره گلن اسملر جمعلنمزلر : هیچ کیمسه باقی دگلدر . هر کس فانیدر . هیچ برشی دوام ایتمز . خیلی یازی یازدی . بر قاچ کشی گلدی . هرهانگی کتاب ویریلیرسه اوقور . چند دفعه گوردم . فلان آدم اوقودی گبی .

٢٦٠ — «هانکی ، قاچ» کلمه‌لری برمقداردن سؤال ایچون قوللانیلیرسه « صفت استفهامیه » دینیر : هانگی گون گلدکز ؟ بوکتاب قاچ غروشدر ؟ گبی .

٢٦١ — « بوتون » کلمه‌سی «هپ» معناسنی افاده ایده‌رسه صفات مبهمه‌دن ، «تمام » معناسنی افاده ایده‌رسه صفات عادیه‌دن اولور :

بوتون قوشلر اوچدی . (صفت مبهمه)
بربوتون الما ییدی . (صفت عادیه)

« بوتون قوشلر اوچدی » دینجه « هپ قوشلر اوچدی » دیمکدرکه بوعباره‌ده « بوتون » کلمه‌سی صفت مبهمه‌دندر . « بربوتون الما ییدی » دینجه « تمام برالما ییدی » دیمکدرکه بوعباره‌ده «بوتون» تمام، نقصانی یوق معناسنه اولدیغندن صفات عادیه‌دندر .

---

٢٥٩. هانکی صفات‌مبهمه‌دن صوکره کلن اسملر جمعلنمز ؟ — ٢٦٠. « هانکی ، قاچ » کلمه‌لری نه‌زمان صفت‌استفهامیه اولورلر ؟ — ٢٦١. « بوتون » کلمه‌سی نه‌زمان صفت‌مبهمه ، نه‌زمان صفت عادیه اولور ؟

٢٦٢ — « تكميل » كلمه‌سى « هپ » معناسنه اولورسه صفات مبهمه‌دن ، « تمام » معناسنه اولورسه مصدر عربى اولور:

تكميل آغاجلر قورودى . (صفت مبهمه)

اوقوديغى كتابى تكميل ايتدى. (مصدر عربى)

٢٦٣ — « بعضى ، باشقه ، ديگر ، سائر ، عينى ، نيجه ، بوتون ، تكميل » صفت‌مبهمه‌لرندن صوكره گلن اسملر اقتضاسنه گوره جمعله‌نيرلر : بعضى كيمسه‌لر ، باشقه حيوانلر ، ديگر مملكتلر ، سائر شيلر ، عينى قلملر ، نيجه آدملر ، بوتون يوللر ، تكميل بنالر گبى .

تمرين — ٥٦

آشاغيده‌كى نقطه‌لى يرلره مناسب برر صفت‌مبهمه يازكز :

ارض . . . كره شكلنده اولوب . . . طرفه باغلى وطايانمش اولمايارق گونشك جاذبه‌سيله حركت ايده‌ر — ارض يگرمى‌درت ساعتده كندى محورى اوزرنده بر كره دونه‌رك سمانك . . . طرفنى بزه گوسته‌ريور — — مارت روميناك سكزنده ارض اويله بر وضعيتده بولونوركه ايكى قطبلر گونشدن . . . اوزاقلقده بولوندقلرندن . . . ايكيسى دخى گونشدن آيدينلق آلور — انسانلر اوطوردقلرى أولرى وصنعتلرنده قوللاندقلرى آلتلرله ادواتى . . . بو معدنلردن

---

٢٦٢. « تكميل » كلمه‌سى نه‌زمان صفت مبهمه نه‌زمان مصدر عربى اولور ؟ —

٢٦٣. صفات‌مبهمه‌نك هانكيلرندن صوكره كان اسملر جمعله‌نيرلر ؟

یاپارلر — . . . بوزنگینلکی موجب شیلر طوپراغك ایچنده بولونور — الماس ، کومور کبی هواده یانار وحامض قاربون دینیله‌ن بوغوجی غازی . . . مقدارده حاصل ایده‌ر — بر فدان بر یردن چیقاریلوب . . . بر یره دیکیلمك ایسته‌نیلیرسه کوکنده بولونان اینجه ایپلیکلرك قوپماماسنه دقت ایتمه‌لیدر — نبات . . . سنه‌لر یاشایا بیلیر — مختلف عنصردن مرکب اولان . . . طوپراقده‌کی صویك ایچنده اریمش اولدیغی حالده . . . شی بولونوب بوندن . . . نبات کندی غدای مخصوصنی چکوب آلیر — کوکلر غداسنی بولوب آلمق ایچون اوته‌یه بری‌یه اوزانیرلر و . . . غدا بولامادقلری یرلری کچوب قارشیلرینه طاش کبی سرت شیلر تصادف ایده‌رسه اکیله‌رك یاندن کچرلر و . . . قوله آیریلیرلر.

تمرین — ۵۷

آشاغیکی جمله‌لرده نقطه‌لی یرلره مناسب برر صفت یازارق تماملایکز:

کییك آوروپا اورمانلرینك . . . حیوانلرندن بریدر — آطه‌طاوشانی عادی طاوشاندن . . . اولوب غلبه‌لقله یاشار — انکوزی آطه‌طاوشانی دینیلوب . . . وایپك کبی . . . تویلی بر نوع آطه طاوشانی واردرکه بونك توینده‌ن . . . و . . . طوتان قوماشلر یاپیلیر — بالنا ، دکز حیوانلرینك . . . در - کراز آغاجنك . . . نوعی واردر — آقاسیا کبی یالکز آغاجلرندن بیله . . . فائده‌لری کوریله‌ن . . . نباتات نوعلرینی حاوی فصیله‌لردن بریسیدر — لیمون ایله پورتقال آغاجلری . . . فصیله‌دندر — آصمه ، صاریلوب . . . بر نبات اولوب . . .

بر آغاجه وبا چارداقلره صاریلارق پك زیاده اوزایه بیلیر — قاصیرغه‌لر . . . طرفدن اسن روزگارلرك بربرلرینه چارپاسندن حاصل اولور .

تمرین — ٥٨

آشاغیکی جمله‌لرده کلمه وترکیبلری مناسب بر جمله‌ده قوللانکز :

آچیق — آچیق گوز — آنی آچیق — الی آچیق — آچیق صاچیق — آچیق مشرب — آچیق یر — آچیق اسان — آچیق سوز آغزی آچیق — گوزی آچیق — آچیقدن — آچیقدن آچیغه — آچیق قاپی .

٢١ — قرائت واملا

ایتام شهرایه (مابعد)

تازه بر قادین اینییور ، چیقییور ، گزینییور طاغینیق چاشیرلری طوپلایور ، آچیق قالمش بر صندوق قاپایور ، ماصه‌نك چکمه‌سنی اعاده ایدییور ، چکمجه‌نك آناختارینی چوریییور ، طوراماییور ، طولاشییور ، بر سفرینك خانه‌سنده ترك ایتدیکی یادگار پریشانی اصلاحه چالیشییور . . . بوتون بو حرکات اثناسنده سسسزجه آغلایوردی : بو بنم والده‌مدی .

قارداشم ـ او زمان اوچ یاشنده بر بی‌خبر ـ قوجه باغچه‌نك چامورلی بر کوشه‌سندن یورغون گلمش ، متحیر باقییوردی ؛ کیم بیلیر ؟ بلکه‌ده

گیده‌نك هر آقشامكی عودتی بكله‌یوردی . . .

اوته‌كی ، همشیره‌م ، دها اوچ آی بشیكنده ایلك تبسملری كندی كندینه تعلیم ایدییوردی . . .

خدمتجی قیز ، آشجی قادین ، هپسی اوراده ایدی . یانكز بركشی اكسیكدی . . .

بر یومروق قدر عقلمله بر دقیقه دوشوندم : گیدون بابامدی ؛ بابام بنم ایچون بر متكا ، بر سپر ، بر حامی ایدی ؛ بن بر سپت گبی اونك قولنه آصیلیر ، قورقدقجه اونك گوگسنه صاقلانیر ، بتون شكایاتمی اوكا سویله‌ر . دائما اوندن استمداد ایده‌ردم . شیمدی او گیتمشدی ، بن بونلرك هپسندن محروم قالمشدم . . . گیتمشدی . « ینه گله‌جك . . . » دییورلردی ؛ فقط یا گله‌مه‌یه‌جك اولورسه . . .

اوزمان ایچمده ، تا قلبمك ایچنده قیریلان شیئك نازك براویونجاوندن ، گوزل بر بیكدن دها پك چوق سوگیلی بر شی اولدیغنی آكلادم : گوگسمده شیشوب طوران شی بردن بره فوران وطغیان ایتدی ، بر طوفان شهیق ایله دوشدم . . .

اوزمان آغلادم ، او زمان پك چوق آغلادم . . . اوقدر آغلادم كه سسسزجه آغلایان والده‌می صوصدیردم ؛ شیمدی والده‌م بنی قوجاغنه آلمشدی ؛ حایقیرییوردی :

— آه یاربی ! اولادمه خسته‌لق گله‌جك . . . آمان یاربی ! هینجقیریقلر اولادمی بوغاجق . . . صو ، صو ، چابوق بر آز صو گتیرك . . .

بوتون گندی ماتم افتراقنی اونوتمشدی : بنم یوزمی بیتمایور ، بنی تسلیه ایدییوردی ؛ زواللی قادین . . .

اوگیجه هیچ بریمز آقشام طعامنه گندیمزده اشتها بولامامشدق...
بن یاتاغمده اویقویی تقلید ایتدیکم زمان والدهم: « آمان یاربی، اولادمه
بر گوزل رؤیا . . . » دیدی ؛ زواللی قادین . . .

—

اوگیتدی ؛ بیلمهم نره‌یه ، غالبا پلونه‌یه گیتدی . گیتدی وگلمه‌دی،
بر دها هیچ ، هیچ گلمه‌دی .

بن بوندن یگرمی سنه اول ـ بوگون سزك اولدیغکز گبی ، ای
عزیز قادراشلرم ، ـ بر شهیدك یتیمی اولمشدم ؛ بمکیده سزکگیلر گبی
حیاتی باروت دومانلرینه صارمش گیتمشدی . بوگونکی سز یگرمی
سنه اولکی بنسکز ؛ بن سزك بوتون حیاتکزی ، بوتون روحکزی،
روح مجروحکزی بیلیرم . . . بن او جریحه‌نك صمیمی بر آشناسی‌یم.
او جریحه‌یی سوکز ؛ او سزك ابدی بر نشان افتخارکزدر .

سویله‌دم ، سویله‌دم ، چوجوقلغمك بوتون قلب ملولنی سویله‌دم. . .
چونکه هرکس سزه ویرمك ایسته‌یور ؛ بن سزدن آلمق ـ آلامکزه
اشتراك صورتیله سزك دردکزدن بر قسمنی آلمق ایسته‌یورم .

[جناب شهاب‌الدین]

لغتلر

متکا = طیاناجق بر	شهیق = ایچنی چکمه .
فوران = فیشقیرما .	جریحه = یاره .

وظیفه

١ — صفتلری نوعلرینه گوره آییرکز .

٢ — مألاً سویله‌یکز .
٣ — املا اولارق یازکز .

---

٢٢ — قرائت منظومه

فردا

— بو کونك کنجلرینه —

فردا سنك ؛ سنك بو تجدد ، بو انقلاب . . .
هر شی سنك دگلمی‌که ذاتاً ؟ . . . سن ، ای شباب ،
ای چهرهٔ بهیج امید ، ایشته معکسك
قارشیکده : بر سمای سحر ، صاف وبی‌سحاب ،
آغوش لرزه‌داری آچیق ، بکله‌یور . . . شتاب !
أی فجر خنده زاد حیات ، ایشته هرکسك
أنظاری سنده ؛ سن‌که حیاتك امیدیسك ،
آلنکده بر ستارهٔ نو ، یوق ، بر آفتاب ،
آفاقه طوغ ، اوکیکدر شو ماضیٔ پر محن
سونسون مؤبداً
سونسون مؤبداً او جهنم ؛ سنك بو گون
جنت قدر گوزل وطنك وار شو گوردیگك
زمرد باقیشلی ، اینجی شطارتلی قیزجغز
کیمدر ، بیلیرمیسك ؟ وطنك . . . شیمدی صایغیسز
بر گوز بو نازلی چهره‌یه ـ الله اسیرکه‌سین ، ـ

کم نظرله باقسه تحمل ایدەرمیسك ؟
ایستەرمیسك ، شو آق صقالك پاك ومحتشم
پیشانیٔ وقارینه ، بر کیرلی أل دیمەم ،
حتی یبانجی بر أل اوزانسین ؟ شو مقبری ،
راضی اولورمیسك طاشه طوتسون شو سرسری ؟
ألبت خیر ؛ او مقبر ، او پیشانیٔ وقور
قدسی برر مثال وطندر . . . وطن غیور
انسانلرك اوموزلری اوستنده یوکسەلیر .
گنجلر ، بوتون امید وطن شیمدی سزدەدر :
هر شی سزك ، وطندە سزك ، هرشرف سزك ؛
لکن اونوتمایك که زمان تند ومطمئن
بر خطوهٔ صموت ایله تعقیب ایدەر بزی .
اوکدن قوشان ، فقط ینه دقتله هر ایزی
تعمیقه یول بولان بو یاکلماز معاقبك
شرمندهٔ عتابی قالیرسەق ، یازیق ! . . . دمین
« فردا سنك ، » دیدم ، بنی آلقیشلادك ؛ خیر ،
بر شی سنك دگل ، سکا فردا ودیعەدر ؛
هر شی ودیعەدر سکا ، أی گنج ، اونوتماکه
سندندە بر حساب آرار آتیٔ مشتکی .
ماضیيه شیمدی سن باقییورسك پر انتباه ،
آتیدە سندن ایلەیەجك بویله اشتباه
هر عضوی گردباد حوایجله صارصیلان
بر نسلك اوغلیسك ؛ بونی یاد ایت زمان زمان .

عصرك ، اونوتما ، بارقه‌لر عصر فیضیدر :
هر ییلدیزیمده بر گیجه ، بر گولکه ده‌وریلیر ،
بر افق اعتلا آچیلیر ، یوکسه‌لیر حیات ؛
یوکسه‌له‌ین دوشر : یا ترقی ، یا انحطاط !
یوکسه‌له‌لی ، طوقونمالی آلنك سماره ؛
طوینماز بشر دیدکلری قوش اعتلاره . . .
اوغراش، دیدین، دوشون، آرا، بول، قوش، آتیل، باغیر ،
طورمق زمانی گچدی ، چالیشمق زمانیدر !

[توفیق فکرت]

تورکجه‌ده قوللانیلان

عربجه صفتلر

٢٦٤ — تورکجه‌ده قوللانیلان عربجه صفتلرك لسان عربده آیری آیری اسملری واردر : صفت مشبهه ، اسم منسوب ، اسم فاعل ، اسم مفعول ، مبالغهٔ فاعل ، اسم تفضیل .

بوراده یالکز (صفت مشبهه) ایله (اسم منسوب) ذکر ایدیلوب (اسم فاعل ، اسم مفعول ، مبالغهٔ فاعل ، اسم تفضیل فعل بحثنده بیان ایدیله‌جکدر .

---

٢٦٤. تورکجه‌ده قوللانیلان عربجه صفتلر هانکیلریدر ؟

صفت مشبهه

٢٦٥ — عربجه صفت مشبهه‌لر سماعی اولوب سکز وزن اوزه گلیر .

١ — فَعَل — حَسَن = گوزل .

٢ — فَعْل — سهل = قولای .

٣ — فَعیل — طویل = اوزون .

٤ — فَیْعِل — سید = افندی .

٥ — اَفْعَل — احمر = قیرمزی .

٦ — فَعْلان — سکران = سرخوش .

٧ — فَعال — جبان = قورقاق .

٨ — فُعال — شجاع = شجاعتلی .

٢٦٦ — تورکجه‌ده الك زیاده قوللانیلان (فَعیل ، اَفْعَل) وزنلری اولوب الوان وعیوبه مخصوص اولانلر دائما (افعل) وزنی اوزره‌در :

---

٢٦٥. عربجه صفت مشبهه‌لر فاچ وزن اوزره گلیر ؟ — ٢٦٦. تورکجه‌ده الك زیاده قوللانیلان هانکی وزنلردر ؟

الوانه دائر { ابيض = بياض . اصفر = صارى . اخضر = يشيل .

عيوبه دائر { اعرج = طوپال . اعمى = كور . ابكم = ديلسز .

اسم منسوب

٢٦٧ — عربجه (اسم منسوب) تورکجه‌ده نسبت بيان ايده‌ن بر نوع صفت قياسيه‌در .

٢٦٨ — اسم منسوب ؛ عربجه اسملرك آخرينه (ياء نسبت) دينيلن بر ياءمشدده علاوه‌سيله تشكيل اولونور : مصر ـ مصرّى = مصرلى . شام ـ شامىّ = شاملى كبى .

تنبيه — تورکجه‌ده (ى) تشديدسز اولارق مستعملدر : عثمانى ، عسكرى ، ملكى كبى

٢٦٩ — ياء نسبت يالكز عربجه اسملرله اسم‌خاصلره لاحق اولور .

٢٧٠ — آخرلرنده تاء زائده بولونان (مكة ـ اضافة)

---

٢٦٧. اسم‌منسوب نه‌در ؟ — ٢٦٨. اسم منسوب ناصل تشكيل اولونور ؟ — [تنبيه] تورکجه‌ده ياء نسبت ناصل قوللانيلير ؟ — ٢٦٩. ياء نسبت نره‌لره لاحق اولور ؟ — ٢٧٠. آخرلرنده تاء زائده بولونان كلمه‌لرك اسم‌منسوبلرى نه‌وزنده تشكيل اولونور ؟

گبی کلمه‌لره یاء نسبت علاوه ایدیلدکده (ة) حذف ایدیلیر : مکة = مکی . اضافة = اضافی گبی .

تنبیه — آخرلرنده (ه) بولونوب عربجه اولمایان اسملر بو قاعده‌یه تابع اولمایوب یاء نسبتدن اول بر (و) علاوه ایدیلیر : (انقره — انقره‌وی . بروسه — بروسه‌وی) دینیلوب (انقری — بروسی) دینیلمز .

٢٧١ — (فعیلة) وزننده اولان کلمه‌لرك اسم منسوبی (فَعَلی) وزننده گلیر : مدینه ـ مدنی . حنیفه ـ حنفی گبی .

تنبیه — بو وزنده اولان (طبیعة) کلمه‌سنك اسم منسوبی (طبیعی) صورتنده‌در .

٢٧٢ — (علی ـ صفی ـ نبی) وزننده‌کی کلمه‌لرك اسم منسوبلری (علوی ـ صفوی ـ نبوی) وزننده گلیر .

٢٧٣ — الف ممدوده ایله نهایت بولان اسملرك نسبتنده همزه واوه قلب اولونور: صحرا ـ صحراوی. بیضاء ـ بیضاوی. سماء ـ سماوی . شتا ـ شتاوی . گبی .

همزه‌نك ابقاسیله‌ده استعمال جائزدر : صحرائی ـ سمائی ـ شتائی گبی.

تنبیه — «شتا» نك نسبتنده «شتائی ـ شتاوی» دینیلدیگی گبی «شتوی» دخی دینیر .

[تنبیه] آخرنده (ه) بولونوب عربجه اولمایان کلمه‌لر بو قاعده‌یه تابعمیدر ؟ — ٢٧١. «فعیله» وزننده‌کی کلمه‌لرك اسم منسوبلری نه وزنده کایر ؟ — ٢٧٢. «علی، صفی، نبی» وزننده‌کی کلمه‌لرك اسم منسوبلری نه وزنده کایر ؟ — ٢٧٣. الف ممدوده ایله نهایت بولان اسملرك نسبتی ناصل اولور ؟

٢٧٤ — الف مقصوره ایله نهایت بولان اسملرك نسبتنده الف مقصوره واوه قلب ایدیلدکدن صوکره یاء نسبت لاحق اولور : معنی ـ معنوی . دنیا ـ دنیوی . عیسی ـ عیسوی . موسی ـ موسوی . أخری ـ أخروی کبی .

٢٧٥ — « قریه » کلمه‌سنك نسبتی قوللانیلمایوب جمعی اولان (قرا) نك نسبتی قوللانیلیر : قرا ـ قروی کبی .

٢٧٦ — (دم) کلمه‌سنك نسبتنده اصلنده‌کی (و) اعاده ایدیلدکدن صوکره یاءنسبت کتیریلیر : دم ـ دمو ـ دموی .

تمرین — ٥٩

زیرده‌کی کلمه‌لردن صفت مشبهه ایله اسم منسوبلری آییرکز :

قبیح = چیرکین
غنی = زنکین
احمر = قیرمزی
رحمی = رحمته منسوب
اصم = صاغیر

شهری = شهره منسوب، شهرلی.
ابتدائی = ابتدایه منسوب ومتعلق.
مائی ـ ماوی = صویه منسوب، صورنکی .

---

٢٧٤. الف مقصوره ایله نهایت بولان اسملرك نسبتی ناصل اولور ؟ — ٢٧٥. « قریه » کلمه‌سنك نسبتی ناصلدر ؟ — ٢٧٦. (دم) کلمه‌سنك نسبتی ناصلدر ؟

تورکجه‌ده قوللانیلان

فارسی صفتلر

۲۷۷ — تورکجه‌ده فارسی صفتلر پك چوق قوللانیلر . تورکجه‌ده اولدیغی گبی ایکی قسمدر : سماعی قیاسی .

۲۷۸ — فارسی سماعی صفتلردن بعضلری شونلردر :

سفید = بیاض	سرد = صوغوق
سیاه = قاره	نرم = یومشاق
زرد = صاری	نو = یکی
دراز = اوزون	کهنه = اسکی
کوتاه = قیصه	پر = طولو
نیك = ایی	تهی = بوش
بد = فنا	بالا = یوکسك

۲۷۹ — تورکجه‌ده مستعمل فارسی صفت قیاسیه‌لر ایکی نوعدر : برنوعی فعللردن، دیکر نوعی اسملردن تشکیل ایدیلیر.

۲۸۰ — فعللردن تشکیل ایدیلن صفتلر: اسم فاعل. اسم مفعول ، صفت مشبهه ، مبالغهٔ فاعل‌در .

۲۸۱ — اسم فاعل ؛ آخرنده (نده ، ان ، ا) بولونان کلمه‌لردر :

---

۲۷۷. تورکجه‌ده قوللانیلان فارسی صفتلر قاچ قسمدر ؟ — ۲۷۸. فارسی سماعی صفتلر هانکیلریدر ؟ — ۲۷۹. فارسی صفت قیاسیه‌لر قاچ نوعدر ؟ — ۲۸۰. فعللردن تشکیل ایدیلن صفتلر هانکیلریدر ؟ — ۲۸۱. فارسی اسم فاعل هانکی کلمه‌لردر ؟

نویسنده = یازیجی ، یازان .
خوانده = اوقویجی، اوقویان.
خندان = گولیجی، گولان .

گریان = آغلایجی، آغلایان.
دانا = بیلیجی، بیلەن .
بینا = گوریجی، گورەن .

۲۸۲ — اسم مفعول ؛ آخرنده (ه) بولنان کلمەلردر :

نوشته = یازیلش .
گذشته = گچمش .
گفته = سویلەنمش .

کشاده = آچیلمش .
افتاده = دوشمش .
پرورده = بسلنمش .

۲۸۳ — صفت مشبهه؛ آخرنده (ار) بولونان کلمەلردر :

خریداد = آلیجی، مشتری
گرفتار = طوتولمش، اسیر
بدیدار = ظاهر، آشکار

پرستار = طاپیجی، خادم .
فروختار = صاتیجی، بایع .
نمودار = جلی .

۲۸٤ — مبالغهٔ فاعل ؛ آخرنده (گار) بولونان کلمەلردر :

پروردگار = رزاق
آفریدگار = خلاق
آمرزگار = غفار

گردگار = فعال
آموزگار = معلم
راستگار = چوق طوغری ایشلی.

۲۸۵ — برطاقم ادوات علاوه‌سیله اسملردن تشکیل ایدیلن فارسی صفتلر شونلردر :

۱ — اسمك نهایتنه ادات نسبیه اولان (ی ، ان ، آنه ،

---

۲۸۲. اسم مفعول هانکی کلمەلردر ؟ — ۲۸۳. صفت مشبهه هانکی کلمەلردر؟ — ۲۸٤. مبالغهٔ فاعل هانکی کلمەلردر ؟ — ۲۸۵. اسملردن تشکیل ایدیلن صفتلر هانکیلریدر ؟

آگین ، گین ، گن ، گان ، ه ، ین ، ینه ، مند ، ناك . بان ، وان ، گر ، یار ، وار) اداتلرندن بری علاوه ایدیلیر :

بغداد — بغدادی = بغدادلی
جان — جانان = جانه‌دگر
شب — شبانه = گیجه‌لك
شرم — شرم‌آگین = اوتانغاج
غم — غمگین = غملی
رش — رشگن = غیرتلی
شاه—شایگان =لایق‌ویاراشیق.
سال — ساله = بیلاق .
رنك — رنگین = بویالی .
زر — زرینه = یالدیزلی .
درد — دردمند = دردلی .
اندوه — اندوهناك = کدرلی .
شتر — شتربان = دوه‌جی
نان — نانوان = اتمکجی
زر — زرگر = قویومجی .
هوش — هوشیار = عقللی .
هنر — هنرور = هنرلی .

تنبیه — « ور » اداتنك واوی دائما مفتوح ایسه‌ده بعضاً حروف حرکه‌دن اولور :

گنج — گنجور = خزینه‌دار
مزد — مزدور = ایشجی، عمله
رنج—رنجور=محنت‌چکه‌ن، خسته
دست — دستور = وزیر .

۲ — اسملره ادات تشبیه اولان (وار ، وش ، آسا ، مانند) اداتلرندن برینك علاوه‌سیله تشکیل ایدیلیر :

پری — پریوار = پری گبی
ماه — ماهوش = آی گبی
بهشت = بهشت آسا=جنت گبی.
فرشته—فرشته‌مانند =ملك گبی.

۳ - عربی وفارسی اسملرك اولنه ادات نفی اولان (نا، بی) اداتلرندن برینك علاوه‌سیله تشکیل ایدیلیر :

مرد – نامرد = آلچاق	ادب – بی‌ادب = ادبسز .
مزاج – نامزاج = مزاجسز	جرم – بی‌جرم = قباحتسز، کناهسز.

تنبیه — بعضاً (نا) ادات نفی علاوه ایدیله‌جك اسمه بر (ب) علاوه ایدیلیر :

محل – نابمحل = محلسز، یواسز | هنگام – نابهنگام = وقتسز .

٢٨٦ — فارسی صفت عادیه‌لرك آخرینه (تر ، ترین) علاوه ایدیلیرسه (تفضیلیه) اولور :

خوب – خوبتر = اك کوزل | خوبترین = اك زیاده کوزل .

تمرین — ٦٠

زیردکی کلمه‌لری مناسب برر جمله‌ده قوللانکز :

بیتاب (طاقتسز) — پریشان — حکمفرما — ناتوان (قدرتسز) — پراکنده — دشوار (کوج) — بیدار (اویانیق) — اشتکاآمیز — فیض جویان — محظوظ — محفوظ — بی‌انصاف — پژمرده — افتاده — دلفروز .

---

٢٣ — قرائت واملا

ادبیات وادبامز

ادبیاتك افکار و حسیات انسانیه ایله اهمیت حقیقیه‌سی

---

٢٨٦. فارسی صفت تفضیلیه ناصل تشکیل ایدیلیر ؟

لایقیله تقدیر ایله‌مه‌ین برمملکتده برصنعتکار گزینك ایکی بویوك دشمنی واردر؛ برنجیسی عوامدر . چونکه برادیب بدایعپرورك پاك وشفاف ، ظریف ومزین اسلوب تراشیده‌سی اونلری زیاده دوشوندوردیگندن یورار وچالیشوب آکلامغه مجبور ایده‌ر . بوندن طولایی درکه عوام ناس آثار عالیهٔ صنعتدن بر درلو محظوظ اولامباز. طبقی گیجه باغچه‌ده مهتابه قارشی گویش گتیره‌ن قویونلر گبی بویولده بدایع ادبیه قرائت اولوندیغی زمان جان صیقینتیسندن اسنه‌مگه باشلارلر . ساده وسهل‌النفهم، موضوعی وقایع فوق‌العاده‌یی مصور ، مبالغه‌لی ، هیجان انگیز اثرلره بر میل عمومی بوندن نشأت ایده‌ر . مدحت افندی وامثالنك مجلداتی گبی . حقیقی صنعتکارلرك قارئین گزینی محدود برفرقهٔ ممتازه‌دن عبارتدر. دائماسیسلرله محاط شواهق مفکره گبی مصدر علویات اولان ادعالی جبهه‌لر هیچ برزمان خلقك سویه‌ادراکنه سقوط ایده‌مز . محصولات ادبیه‌لرینك رواجی ایسه دیگرافسانه وداستان طرزنده‌کی عجایبات عوام پسندانه‌یه نسبةً پك آزدر . غالبا بوحقیقت مؤلمه‌یی ایما ایتمك ایسته‌ین برمنقد صاحب نظرمز « ادبا خلق آراسنده غربادر » دییور .

ایکنجیسی حکومت مطلقه‌در . چونکه حکومت بر اثرده قوت وشدت گورونجه اوندن اورکر وبالطبع اثر و مؤثرك محو واجلاسنه غیرت ایده‌ر. حکومت هرنه صورتله اولور ایسه‌اولسون

قوت و حاکمیتی چکمز . کمال بك آثاری گبی . بر حکمدار مستبد طبقی بربایقوش گبیدر . حکمران اولدیغی خرابه‌زارك برکوشه‌سنده پیدا ونا پیدا برنوع اعتلا گورنجه همان اورگه‌رك سیاه قنادلرینك ضربهٔ مشئومه‌سیله اوضیای جوال عرفانی سوندورمگه چالیشیر. بوندن طولاییدرکه ممالك جبابره‌ده تك‌توك یتیشه‌ن ادبا ، غربای ظلم دیده ؛ ادبیات ایسه فقیر ودرمانده‌در. بایقوشلر خرابه‌لره عکس ایده‌ن شیمشکلردن رنجیده اولدیغی گبی فراعنهٔ حکومتده بارقهٔ افکاردن تشأم ایده‌رلر. دائماماضینك ظلمت جهالتندن محظوظ واهالینك خواب غفلتی سایه‌سنده حیات وحکومتلری محظوظ اولان مستبدان زمان ملته پیشوالق ایتمك ایسته‌ین افکار عالیه اصحابنی تبعید وسرایلرینی بکله‌ین کلام استبدادی اوزرلرینه تسلیط ایده‌رلر .

بویله بردور مصیبتی ادراك ایده‌ن بدبختان ادبدن کیمی جانیلره مخصوص زندان حقارتده مظلوماً ییلانلره ، عقربلره رفیق اغتراب کیمی‌ده خوف وهراس جان ایله برکوشه‌ده پرخلجان اضطراب ، بعضیسی‌ده سائقهٔ یاس ضرورتله فضیلت انسانیه‌سنی محافظه ایده‌مه‌یه‌رك :

یوقمش اوندن فائده اولاد بی‌درمانمه

نوحهٔ اشتکا آمیزیله اقبال و استقبالی ایچون قافلهٔ فیض جویان زمانه داخل اولور. برقسمی‌ده ممالك حره‌دن برینی منفای

اختیاری اتخاذ ایده‌رك طبقی سردیٔ روزکار خودکامه تحمل ایده‌مه‌ین قیرلانغجلر کبی آفاق مقدسهٔ وطندن برر برر نالان وگریزان اوزاقلاشیر .

برملتك ادباسی ، حکماسی ، علماسی بویله طاغیدیلدقدن صوکره اونلرك آوازهٔ فضیلت و عرفانی یرینه بربوم خرابه نشیمنك قهقهات لیلیه‌سی قائم اولور .

[حسین سیرت]

لغتلر

سهل التفهم = آکلاماسی قولای
شواهق = شاهقه‌لر ، یوکسك ، مرتفع اولانلر
اجلا = طرد ، تبعید .
ناپیدا = ظاهر اولمایان .
اعتلا = یوکسه‌لمك .
جوال = زیاده جولان ایده‌ن .
جبابره = ظالملر .
ظلم دیده = ظلم کورمش .
درمانده = عاجز .
رنجیده = اینجینمش .
فراعنه = فرعونلر
بارقه = شمشك .
کلاب = کابلر ، کوپکار .
ادراك = یتیشمك .
اغتراب = اختیار غربت ایتمك .
نوحه = فریادوفغان .
اشتکا = شکایت ایتمك .
نالان = ایکله‌یه‌رك .
گریزان = قاچارق
بوم = بایقوش .
خرابه نشیمن = مجمع ، جمعیتکاه
قهقهات لیلیه = کیجه قهقهه‌لری .

وظیفه

١ — آکلادیغکزی سویله‌یکز .

٢ — املا اولارق یازکز

٣ — قرائتده کچن صفتلری آییروب هانکی اساندن اولدیغنی ایضاح ایدکز .

قرائت منظومه

حسنك غزاسی

اوزاقده شویله بش اون خانه‌دن ، بش اون باجادن
عبارت ، اسکی فقط شاعرانه ، آسوده ،
یشیل براورمانه همسایه برکوچوك بلده . . .

آغاجلرك آراسندن افق صارارمقده ؛
کشاده سینه بولوطلرله سویله‌نن گوکدن
لب وداعی نهارك زمینه بوسه فکن .

صاغنده برقورو خندق ، سولنده برچالیلق ،
شو اینجه یول ـ که آچیلمش کنیش آدیملرله ـ
برآسیایه اولور منتهی صانجه صوله . . .

بویول بوگون دها برساعت اوکجه محشردی :
بویوك کوچوك نه‌قدر خلق وارسه کویجکزك
— باشنده برایکی برعمامه دارو گزین —

تحشد ایله‌دی تشییع ایچون گوکلیلری ،
اوقهرمان ، اوغضنفر یوره‌کلی افرادی ؛

بو محترم وطنك برگزیده أولادی

کشاده برعلمك آل تموجاتنده
برابتسام ظفر ، شانلی برسحر گوره‌رك ،
— کیمنده بریاتاغان . بعضیسنده بردگنك —

حدوده ، حربه ، اومیدان کاروزاره قدر
یورولمادن گیده‌جکلر . یورولمادن . . . حتی
یورولمادن ایده‌جکلر جنانه استعلا .

« جنانه ، جنت ودیداره بی ملال وتعب
قاووشمق . . . آه ، بوهرگون نصیب اولورشیمی ؟
« غزا ، غزا ، بزه حقك نه‌موطلو برکرمی !

« أوت ، ییگیتلر ، أوت . . . سز فدای نفس ایدکز ؛
« وطن یولنده فدای حیات ایده‌ن أولمز . . .
« قادینلر ، آغلامایك ، جنگه هرگیدن اولمز ! . . »

دییوردی وقع وصلابتله محترم برپیر ؛
بوخطبه صانکه برآوازهٔ سماویدی ،
بوتون یوره‌کاری مستغرق سکون ایتدی ،

سکون ایچنده وداع ایتدیلر چوجوقلرینه
اوسالدیده پدرلر ، رحیم والده‌لر ؛
دوکولدی برایکی مخفی سرشك حسرت اثر ،

وبرکتیبهٔ رقصان سورونشئه گبی
گوکللولر یوله طوغرولدی ، خنده‌کار امید ؛
آنلرنده فروزان اشعهٔ خورشید .

—

حسن، اوقاج گیجه‌در تارلاسنده‌قالمشدی؛
بو گون گلوبده خبردار اولونجه ایشلردن :
« بوتون گوکللو یازیلمش بزمکیلر ، بر بن

« کویك یابانجیسی بربن » اوزاق او دواتدن !
« نیچون ؟ بنم نرم اکسك ؟ . . چولاقمی ، خسته‌میم ؟
« صویمده هپسی شهید : ایشته عمجه ، ایشته دایم .

« نه‌صاندیلر بنی ؛ برطوربا اوت قدر جانسز !
« کویك چوجوقلری هپ جنگه گیتسین اویناشارق ،
« قادینیدرکه حسن أوده بکله‌یوب یاتاجق ؟ . . »

دیمش . وکیمسه‌یه سزدیرمه‌دن ، طاغارجغنی
اوموزلایوب یوله دوشمشدی ، پرنشاط مرام . . .
زمینه توز گبی ریزاندی روح اسمر شام .

حسن گنیشله‌ته‌رك متصل آدیملرینی ،
دونوب دونوب باقییور آرقه‌سنده بی‌حرکت
اوزاقلاشان کویه ؛ ناکاه برلب حسرت

گولومسه‌یور ؛ اوزمان برصوغوق ، خیالی آل
طوتوب چویرمك ایچون صانکه زورلایور باشنی .
حسن ، زواللی ، سیلرکن یکیله گوز یاشنی

برر برر گچییور پیش اشتیاقندن
گوزل نشانلیسی ، قارداشلریله والده‌سی ؛
دگرمنك اوکا « دون ، دون ! . . » دییور یاواشجه سسی

فقط دونمه‌یه‌جك ؛ باق شوقارشی طاغلردن
أسه‌ن هوا نه‌قدر شانلی مژده‌لر ویرییور ؛

خیالی پیشنه برلوحهٔ ظفر سرییور :

کوی آرقه‌داشلری ، هپ اللرنده مارتینلر ،
آتیلمش اون کشی یوزلرجه دشمنك پینه
سوروب ، قیروب گیدییور . . . صانکه بر آووج ایگنه
حسنجغك دهلییور اینجه اینجه هر یانی ؛
«نیچون . دییوردی ، نیچون ؟ بن چولاقمی ، خسته‌می‌یم ؟ . .»
بوانفعال اونی قوشدوردی اویله برقاچ آدیم .
نماز گاهك اوکنده گچرگن ایرکیله‌رك
طوروب همان ایکی رکعت نماز أدا ایتدی ؛
قاپاندی سجده‌یه ، سوزشلی بردعا ایتدی .
یوزنده شیمدی برامید منبسط گولویور ؛
اوموزده طورباجغی ، صاغ النده بردگنك ،
حسن چاوش گیدییور جنگه ترکی سویله‌یه‌رك ! .

—

قیزیل شریتلره مستغرق ، ایشته اون گوندر
حسن توفك طاشییور ؛ هر آدیمده : بر . . ایکی . . اوچ . .
بو بر ترانه‌که دیلدن دوشورمك آرتق گوج !
سلاح اویونلری ذاتاً کوینده بیلدیگی شی ؛
نظامپرور ، اطاعتلی ، تندرست ، چویك .
قانده‌وار ییگیتك بللی ایشته‌عسکرلك.

—

حسن بواون گونی پك نشئه‌سز گچیرمشدی:
اوایسته‌یوردی‌که سرحده واصل اولدیغی گون
أمللی گوزلری برجنك ، بردومان گورسون ،

سلاح اوموزده ؛ گزر طاغده برباشنه ،
بوتون تتیکلکی اوستنده ، خصم اوکنده گبی ؛
— گورونسه چشمنه بردشن ، آه یاربی ! . .

بو آرزو اونی مشغوف حسرت ایتدکجه
گوروردی توزلو ؛ مشوش عجیب رؤیالر ؛
ایچنده رنکی بوزوق ، بی‌خطوط سمالر .

نهایت ایشته عدو ، ایشته حرب . . . طاغلرده
سیول آتش وخون طالغه طالغه چالقانیوردی ؛
باروت دومانلری آلتنده هرطرف موص‌مور .

« شوقارشی صیرتی‌ده طوتمق نصیب اولورسه بوگون ،
« یارین شهرده‌یز آرتق ، دیوردی ضابطلر ؛
« فقط هجومه طایانماز ، یورولدی پك عسکر . . . »

اوگون حسن بنوگك تا اوکنده اون ساعت
بلاتوقف آووجلرله قورشون آتمشدی ؛
نه‌در غزا ؟ . . بونی گورمش ، یوذوق طاتمشدی .

صباح اولوبده هجوم أمری ، مژدهٔ ظفری
بوتون طابورلره اسماع ایدینجه ، هریاندن
خروشه باشلادی برنهر آتشین جریان .

حسن ایلریده گیده‌ن بربولوك فدایینك
اوکنده صائل ایدی ؛ گوزلرنده خون آلود
براتماع بشاشتله ایله‌یورودی صعود .

بیکیتلرك چوغی ، شدتله دشمنك تپه‌دن

زمینه دوکدیکی نیران ایچنده ، خنده کنان ،
شهید اولوب دوشویور ؛ جمله‌سنده شوق جنان

برانهماك شهادتله آن بآن مشهود.
عدو بوصولتی گوردکجه صانکه ایمره‌نه‌رك
بوتون قوای حیاتیله ایسته‌یور یورومك ؛

فقط بزمکیلر سطوت مهاجمه‌سی
براقیورکه آتیلسین اوبر آدیم ایلری . . .
دویولدی بزده نهایت ظفر ترانه‌لری !

حسندی بایراغی رکز أیله‌ین اوگون تپه‌یه ؛
زواللی ، طابیه‌یه برلکده یاقلاشیرلرکن
شهید اولان چاوشك دست رعشه ناکندن

بوشانلی رایتی قاپمش ، دوشورمه‌مشدی یره ؛
فقط نه‌چاره‌که برقورشونیله خصم زبون
دوشوردی خاکه اوشیر غزایی ، غرقهٔ خون .

—

حسن بوحاله اینانمازدی : برجیلیز قورشون
دمیر وجودینی سرسین حضیض اهماله !
باقوب باقوب یاره‌سندن آقان دم آله

گولومسه‌یوردی صوغوق برسکون وحشتله .
اوکنده شیمدی بوتون هیبتیله براوردو
پاریلدایور ، بر اوغولتیله اورتالق مملو :

قوغان ، قاچان ، بوغوشان ، أولدورمن ، أولمن ، أزیلمن .

مهیب محشرهیجا! . . زواللی یاره‌لی ، سن
بوحربی سیر ایده‌جکمیدك اویله خارجدن ؟ . .

زواللی یاره‌لی ، حربك صفالی وقتنده ،
تنزل ایلدی برسدیه‌نك اعانتنه
دمین خشوع مذلتله پای صولتنه

مسیر اولان تپه‌دن اوردگاهه اینمك ایچون .
حزین نظرلری اطرافه شکوه ریز فتور ،
فقط بوکونکی غزاسیله مفتخر مغرور !

—

اوزاقده کوی اوچ آی اولکی وضع صافیله
غنوده اورمانك آغوش لرزه‌دارنده ؛
براز صولوق چالیلقلر یواش کنارنده ؛

هوا براز دها راکده ، سما براز دها بوش ،
دومانلر اورتاده گوجلکله ایله‌یور پرواز ؛
خلاصه یاز ، حسنك پك زیاده سودیگی یاز .

اوشیمدی یاره‌سنك عکس تابداری گبی
غروبه قارشی گنیش سنده برق أفشان
مدالیه‌نك لمعانیله صانکه طالغه‌لانان

نگاه شوق طفولانه‌سیله ، مستغرق ،
کویك لقای خموشنده برپیام آرایور ؛
برآشنایئ دیرینه ، برسلام آرایور .

وبر مدالیه‌لی غازی مهابتیله وقور ،
آغیر آغیر یورویور . . . توتقله
فضایه فیرلاتییور برنگاه پرشعله .

بوشانلی عودتی گویا سلاملایور اوته‌دن :
دگرمنك آچیلان قوللرنده برشفقت ،
آغاجلرك أگیله‌ن داللرنده برحرمت ! . .

[توفیق فکرت]

لغتلر

آسوده = راحتلانمش .
همسایه = قومشو .
کشاده = آچیلمش .
لب = دوداق .
بوسه فکن = بوسه آتان .
آسیاب = دگرمن .
عمامه‌دار = صاریقلی .
گیزین = سچمه .
تحشد = بریکمه، طوپلانما .
غضنفر = آرسلان .
علم = بایراق
ابتسام = گولومسه‌مه .
کاروزار = جنك یری .
جنان = جنتلر .
استعلا = یوکسلمه .
وقع = وقار ، آغراق .
سرشك = گوز یاشی .
مخفی = گیزلی .
کتیبه = آلای ،
رقصان = اوینایان .
سور = دوگون .
اشعه = شعاعلر .
خورشید = گونش .
فروزان = پارلاق .
پرنشاط = غایت فرحلی، سوینجلی .
ریزان = دوکوله‌ن .
شام = آقشام .
پیش = اوك .
سوزشلی = یانیقلی .
ترانه = نغمه ، آهنك .
تندرست = صاغلام .

خصم = دشمن .
مشغول = مفتون .
سیول = سیلار .
بلاتوقف = طورمادن .
اسماع = ایشیتدرمك .
صائل = صالدیریجی .
نیران = جهنم .
عدو = دشمن
قوا = قوتلر .
سطوت = شدت وقوتله صیچرامق .
مهاجم = هجوم .
رکز ایلهمك = دیکمك .
رعشهناك = تیتره‌ك .
غرقهٔ خون = قانه غرق اولمش .
حضیض = الك آشاغی موقع .
مملو = طولو .
هیجا = محاربه .
اعانت = یاردیم .
شکوه‌ریز = شکایت دوکن .
غنوده = اویومش .
تابدار = پارلاق .
پیام = خبر .
آشنایی دیرینه = اسکی دوستلق .

وظیفه

١ — منظومه‌یی مألاً سویله‌یکز .
٢ — نثره تحویل ایدکز .
٣ — منظومه‌ده‌کی صفتلری آییرکز .

تراکیب وصفیه

ترکیب توصیفی

٢٨٧ — صفت ایله موصوفدن ترکب ایدن ترکیبه (ترکیب

---

٢٨٧. ترکیب توصیفی نه‌یه دینیر ؟

توصیفی دینیر :

آلچاق بنا ، یوکسك أو ، بویوك قاپو گبی

٢٨٨ — لسانمزده ترکیب توصیفی اوچ اسلوب اوزره تشکیل اولونور :

اسلوب تورکی ، اسلوب فارسی ، اسلوب عربی

اسلوب تورکی اوزره ترکیب توصیفی

٢٨٩ — تورکجه ترکیب توصیفیلرده صفت اول موصوف صوکره گلیر :

اوزون یول ، قیصه بوی گبی

(اوزون) صفت (یول) موصوف ؛ (قیصه) صفت (بوی) موصوف .

تنبیه — ترکیب توصیفیلرده صفت طوغریدن طوغری‌یه موصوفه عائد اولورسه (صفت ذاتیه) دینیر : (بویوك آغاج) گبی‌که «بویوك» صفتی طوغریدن طوغری‌یه موصوف اولان « آغاج » ه عائد یعنی آغاجی توصیف ایتدیگندن (صفت ذاتیه) در .

اگر صفت طوغریدن طوغری‌یه موصوفه عائد اولمایوبده موصوفك متعلقنه عائد اولورسه (صفت سببیه) دینیر: (قوقوسی گوزل چیچك) گبی‌که « گوزل » صفتی طوغریدن طوغری‌یه (چیچك) ه عائداولمایوب

---

٢٨٨. لسانمزده ترکیب توصیفی قاچ اسلوب اوزره تشکیل اولونور ؟ — ٢٨٩. تورکجه ترکیب توصیفیلرده صفتمی یوقسه موصوفمی اول کلیر ؟

متعلق اولان « قوقو »یه عائد اولدیغندن (صفت سببیه) در .

٢٩٠ — ترکیب توصیفیلر هیئت مجموعه‌لریله (مضـاف الیه) یاخود مضاف اولورلر :

بویوك آغاجك دالی . قوشك کوچوك غاغاسی گبی .

(بویوك آغاج) بر ترکیب توصیفی اولمقله برابر مضاف اولان (دال) کلمه‌سنك مضاف الیهی اولمشدر . (کوچوك غاغا) بر ترکیب توصیفی اولمقله برابر مضاف الیه اولان (قوش) کلمه‌سنك مضافی اولمشدر .

اسلوب فارسی اوزره ترکیب توصیفی

٢٩١ — اسلوب فارسی اوزره یاپیلاجق ترکیب توصیفیلرده تورکجه‌نك عکسی اولارق ـ (موصوف) اول (صفت) صکره گلیر .

٢٩٢ — موصوفك آخری دائما کسره ایله تلفظ اولونوب بو کسریه (کسرهٔ توصیفی) دینیر :

اسب سفید = بیاض آت گبی .

٢٩٣ — موصـوفك آخرنده (ه) یاخود (ی) وار ایسه یرهمزهٔ مکسووه گتیریلیر :

غنجهٔ تر = تازه غنجه . روی خوب = گوزل یوزکبی

---

٢٩٠ ترکیب توصیفیلر مضاف یاخود مضـاف الیه اولورلرمی ؟ — ٢٩١. اسـلوب فارسی اوزره موصوفمی یوقسه صفتمی اول کلیر ؟ — ٢٩٢. موصوفك آخری نه اولور؟ بو کسره‌یه نه‌دیرلر؟ — ٢٩٣. موصوفك آخری (ه) یاخود (ی) اولورسه نه‌کتیریلیر؟

٢٩٤ — موصوفك آخرنده (ا) یاخود (و) بولونورسه بریاء مکسوره گتیریلیر :

جفای شدید = شدتلی جفا . سبوی تهی = بوش دستی گبی

٢٩٥ — اسلوب فارسی اوزره یاپیلاجق ترکیب توصیفیلرده صفت ایله موصوف ایکیسیده عربی اولورسه بپنلرنده مطابقت شرطدر .

٢٩٦ — مطابقت ایچون سکز شرطه رعایت ایله‌ملیدر :

١ — موصوف مفرد مذکر اولورسا صفتده مفرد مذکر ، موصوف مفرد مؤنث اولورسه صفتده مفرد مؤنث اولمالیدر .

صفت موصوف مفرد مذکر	صفت موصوف مفرد مؤنث
طبع حسن	طبیعت حسنه

٢ — موصوف تثنیه مذکر اولورسه صفتده تثنیه مذکر ، موصوف تثنیه مؤنث اولورسه صفتده مفرد مؤنث اولمالیدر .

صفت موصوف تثنیه مذکر	صفت موصوف تثنیه مؤنث
عالمین عاملین	دولتین علیتین

٣ — موصوف جمع اولورسه صفتده جمع اولمالیدر :

علمای عاملین . اغنیای شاکرین گبی

---

٢٩٤. موصوفك آخرنده (ا) یاخود (و) بولونورسه نه‌کتیریلیر؟ — ٢٩٥. اسلوب فارسی اوزره یاپیلاجق ترکیب توصیفیلرده صفت ایله موصوف ایکیسیده عربی اولورسه نه شرط واردر ؟ — ٢٩٦. مطابقت ایچون قاچ شرطه رعایت ایله‌مه‌لیدر ؟

٤ ـ عربیده اکثریا جمعلر مؤنث حکمنده اولدقلرندن موصوف جمع اولورسه صفت اکثریا مفرد مؤنث اولور :

افکار صائبه . مکاتب عالیه گبی

٥ ـ موصوف جمع مذکر سالم اولورسه صفتده جمع مذکر سالم یاخود جمع مکسر اولور :

مورخین محققین . مدرسین کرام گبی

٦ ـ موصوف جمع مؤنث سالم اولورسه صفتده یاجمع مؤنث سالم یاخود مفرد مؤنث اولور :

جنات عالیات . صلوات ذاکیه گبی

٧ ـ موصوف جمع مذکر عاقل اولورسه صفت یا جمع مکسر، یاخود جمع مذکر سالم ویا جمع مؤنث اولور :

موالیٔ فخام . علمای عاملین . اطبای مشهوره گبی .

٨ — موصوف جمع مذکر غیرعاقل اولورسه صفت اکثریا مفرد مؤنث بعضاً جمع مکسر اولور :

امور مهمه . مسائل شتی گبی .

٢٩٧ — اسلوب فارسی اوزره یاپیلان ترکیب توصیفیلرده صفت یاخود موصوف ویا هر ایکیسیده فارسی اولدیغی تقدیرده مطابقته رعایت ایدیلمه‌یه‌رك صفت مفرد مذکر اولارق گلیر :

(بندگان قدیمه) دینیلمه‌یوب (بندگان قدیم) ، (احتساسات

---

٢٩٧. اسلوب فارسی اوزره یاپیلان ترکیب وصفیلرده صفت یاخود موصوف ویاهر ایکیسیده اولورسه مطابقته رعایت ایدیلیرمی ؟

درونیه) دینیلمه‌یوب (احتساسات درونی) دینیر .

٢٩٨ — لسانمزده مستعمل عربجه سماعی اولان مفرد مؤنث کلمه‌لر موصوف اولدقده صفتلری مذکر اولارق گلیر : (شمس منیر) گبی‌که (شمس) موصوف مفرد مؤنث سماعی اولدیغندن صفت اولان (منیر) کلمه‌سی (منیره) صورتنده مؤنث اولارق گلمه‌یوب (شمس منیره) دینمز

تنبیه — عربجه مؤنث سماعی اولان (ید) و (نفس) کلمه‌لری موصوف اولدقلرنده بعضاً مطابقته رعایتله صفتلری مؤنث اولارق گلیر:

ید بیضا . نفس اماره گبی

بعضاً سائر مؤنث سماعیلر گبی بونلرك صفتلرنده‌ده مطابقته رعایت ایدیلمز :

ید عالی . نفس نفیس گبی .

٢٩٩ — عربی کلمه‌لره ادوات فارسیه‌دن بری لاحق اولدقده قاعدهٔ فارسیه‌اوزره یاپیلان ترکیب توصیفیلرده صفت ایله‌موصوف بیننده مطابقت آرانماز :

(اطوار نامقبول) دینوب (اطوار نامقبوله) دیمك طوغری اولماز .

(معذرت نامشروع) دینوب (معذرت نامشروعه) دیمك طوغری اولماز .

---

٢٩٨. عربجه مؤنث سماعیلر موصوف اولورسه صفتلر ناصل کلیر ؟ — (تنبیه) هانکی مؤنث سماعی اولان کلمه‌لرك صفتلری بعضاً مذکر بعضاً مؤنث اولارق کلیر ؟ —
٢٩٩. عربی کلمه‌لره ادوات فارسیه لاحق اولورسه صفتله موصوف بیننده مطابقت آرانیرمی؟

تنبیه — ادات فارسی یرینه ادات عربیدن بری لاحق اولورسه مطابقت طوغری اولور : اطوار غیرمقبوله . معذرت غیرمشروعه گبی .

٣٠٠ — موصوف فارسی اولوب آخرنده هاء رسمیه بولونور وصفت عربجه اولورسه صفتلر دائما مذکر اولارق گلیر :

(بندهٔ صادق . خانهٔ واسع) گبی (بندهٔ صادقه. خانهٔ واسعه) دیمك طوغری اولماز .

تنبیه — « طوپخانهٔ عامره ، پوسته‌خانهٔ عامره » گبی تعبیرلر یاکلش اولمقله برابر رسمی اولارق قوللانلدیغندن غلط اولارق قبول ایدیلشدر غیر رسمی تعبیراتك بو یولده استعمالی جائز دگلدر . مثلا کتابخانهٔ عثمانیه . سایهٔ مقدسه . نامهٔ مرسوله دیمك جائز اولمایوب (کتابخانهٔ عثمانی . سایهٔ مقدس . نامهٔ مرسول) دیمه‌لیدر .

٣٠١ — آخرنده یاء نسبت بولونان صفتلر فارسی عد ایدیله‌رك موصوفلر ایله بینلرنده‌کی مطابقته رعایت ایدیلمز :

شقهٔ محبی ، عریضهٔ عاجزی گبی .

٣٠٢ — صفت ایله موصوف عربی اولوب موصوف محذوف اولور ویالکز صفت قالوب بوده بر شیئه علم اولورسه صفت ایله موصوف بیننده‌کی مطابقت محافظه ایدیلیر :

---

٣٠٠. موصوف فارسی وصفت عربی اولوب موصوفك آخرنده هاء رسمیه بولونورسه صفتلر ناصل کلیر ؟ — ٣٠١. آخرنده یاء نسبت بولونان فارسی صفتلر ایله موصوفلرك بینلرنده‌کی مطابقته رعایت ایدیلیرمی ؟ — ٣٠٢. صفت ایله موصوف عربی اولوب‌ده موصوف محذوف اولور وباقی قالان صفت‌دخی بر شیئه علم اولورسه صفت ایله موصوف بیننده‌کی مطابقت محافظه ایدیلیرمی ؟

خارجیه نظارتی گبی‌که (امور خارجیه نظارتی تقدیرنده‌در . (مجیدیه) گبی‌که (سکهٔ مجیدیه) تقدیرنده‌در .

٣٠٣ — عجملر عربی کلمه‌لردن اسلوب فارسی اوزره تشکل ایده‌ن ترکیب توصیفیلرده صفت ایله موصوف بیننده مطابقته رعایت ایتمزلر . بونك گبی لسانمزده سلامت و آهنکی محافظه ایچون بعضاً مطابقته رعایت ایدیله‌دیگی واردر :

(صحبت قدیم . صحرای واسع . حیات مخیل) گبی‌که لسانمزده جاری اولان مطابقت قاعده‌سنه توفیقاً (صحبت قدیمه . صحرای واسعه . حیات مخیله) دینیلمك اقتضا ایده‌رکن سلامت و آهنکی محافظه ایچون دینیلمه‌مشدر .

٣٠٤ — تورکجه‌ده مؤنث بر اسم ایله برابر سویله‌نن عربجه صفتلری تأنیث ایتمه‌لیدر : (اختیاره قادین) دیمه‌یوب (اختیار قادین) و (بو قادین فقیره‌در) دیمه‌یوب (بو قادین فقیردر) ، دیمه‌لیدر .

امله — صفت ایله موصوفك ، مضاف‌الیه مضافك بر املاده یازیلماسی جائز دگلدر : (جامعشریف) یازمایوب (جامع شریف) ، (پایتخت) یازمایوب (پای تخت) صورتنده یازمالیدر .

---

٣٠٣. عجملر عربی کلمه‌لردن اسلوب فارسی اوزره تشکل ایده‌ن ترکیب توصیفیلرده صفت ایله‌موصوف بیننده‌کی مطابقته رعایت ایدرلرمی ؟ — ٣٠٤. تورکجه‌ده مؤنث بر اسم ایله سویله‌نن عربجه صفتلر تأنیث ایدیلیرمی ؟

تمرین — ٦١

آشاغیکی جمله‌لرده اسلوب تورکی واسلوب فارسی اوزره تشکل ایتمش اولان ترکیب توصیفیلری آییرکز :

نه گوره‌یم اوگوزل خیابان ، هردرلو حزن والمیله بر بیابان اولمش، وقت وقت أسه‌ن روزگارك قلدیردیغی غبار یأس افزا ایچنده حشرات مضره یاغار طوپراق رنگنده بربولوط شکلنی آلمشدی — فلاکت دیده اولانلره مرحمت ایتمك لازمهٔ انسانیتدر — خائن آدم قورقاق اولور — هر سطح شکوفه زاری آرایش بهاردن بر نمونهٔ بی بهانه‌در — هواده اوچان قوشلری قاپاجق گبی کوپوکلر ایچنده قاباران شو امواج خروشانی سیر ایتدکجه شوقندن اللرینی قوللرینی اویناتییور — شو دقیقه‌ده کیم بیلیر نه قدر صبیء بی گناهك ، نه قدر یتیم بی کسك اللرینی ، آیاقلرینی طوکدیران — کیم بیلیر نه قدر علیل درمانده‌نك ، نه قدر پیرناتوانك اضطراب وآلامنی تزیید وتشدید ایده‌ن ، کیم بیلیر نه قدر خانه بردوشك، نه قدر فقیر بی ظهیرك حالنی پریشان ایله‌ین — کیم بیلیر نه قدر بیکلرجه نفوسك اسباب هلاکنی حاضرلایان بو دهشتلی حالك نه اولدیغندن بی خبر آغستوسك بو صیجاق ، سکونتلی گونلرنده هوا بردن بره قارارمش ، مدهش ، هولناك بر فیرطینه ایتالیا ساحللرینی دوگمگه باشلامشدی .

تمرین — ٦٢

زیرده‌کی معترضه‌لر داخلنده بولونان کلمه‌لردن اسلوب فارسی اوزره بر ترکیب توصیفی تشکیل ایدکز :

(فرقه — ناجی) . (احوال — حاضر) . (لباس — فاخر) .

(امور مجرب) . (مسيره — بی‌پایان) . (افعال — شيطانی) .
(تأسيسات — نافع) . (طبايع — بشر) . (طبع — سليم) .
(ذوق — مستقيم) . (طريق — مستقيم) . (سينه — صاف) .
(ازمنه قديم) . (يد — عليا) . (علما — محقق) . (بلده —
طبيب) . (ضابطان — عثمانی) . (امرا — عسكری) . (دول —
متجاور) . (بنده — خاص) . (نفس — ناطق) . (رو — لطيف).
(كدا — بی‌نصيب) . (حكما — متبحر) . (عساكر — منصور).
(فضائل — عالی) . (كعبه — معظم) .

اسلوب عربی اوزره تركيب توصيفی

٣٠٥ — اسلوب عربی اوزره تشكيل ايديله‌ن تركيب توصيفيلرده (موصوف) اول ، (صفت) صوكره كلير وصفت ايله موصوفك ايكيسيده عربی اولوب صفتك اولنه حرف تعريف دينيله‌ن (ال) كتيريلوب موصوفك آخری مضموم اوقونور :

خديجة الكبری . محرم الحرام كبی .

تنبيه : ١ — اسلوب عربی اوزره تشكيل ايديله‌ن تركيب توصيفيلرده بهمه‌حال صفت ايله موصوف بيننده مطابقته رعايت ايديلك شرطدر :

تنبيه : ٢ — اسلوب عربی اوزره تشكيل ايديله‌ن تركيب اضافيلرده جاری اولان قاعده‌لر تركيب توصيفيلرده‌ده جاريدر .

---

٣٠٥. اسلوب عربی اوزره تشكيل ايديله‌ن تركيب توصيفيلرده موصوفمی اول كلير صفتمی ؟ صفت ايله موصوفك ايكيسيده عربی اولوبده صفتك اولنه حرف تعريف كتيريليرسه موصوفك آخری ناصل اوقونور ؟

تمرین — ٦٣

زیرده‌کی معترضه‌لر ایچنده‌کی کلمه‌لردن اسلوب عربی اوزره ترکیب توصیفیلر تشکیل ایدکز :

(صباح — خبر) . (دولت — علیه) . (شوال — مکرم) . (نبی — محترم) . (وزیر — اعظم) . (دستور — مکرم) . (لیله — قدر) .

وصف ترکیبیلر ـ مرکب صفتلر

٣٠٦ — وصفی ترکیبی ـ بر صفتله بر اسمدن عبارت اولمق اوزره ایکی کلمه‌دن ترکیب ایدوب دیکر بر اسمه صفت اولان ترکیبدر . وصف ترکیبی‌یه (مرکب صفت) دخی دینیر .

٣٠٧ — تورکجه‌ده وصف ترکیبی ایکی‌درلو تشکیل اولونور :

١ ـ اسم مضافلردن صوکره بر صفت کتیریلیر :

بویی اوزون (آدم) ، قوقوسی کوزل (چیچك)

بو مثاللرده « بویی » اسم مضافندن صوکره «اوزون» صفتی کتیریله‌رك ایکیسی برلکده «آدم» اسمنه صفت اولمشدر . «قوقوسی» اسم مضافندن صوکره « کوزل » صفتی کتیریلوب ایکیسی برلکده « چیچك » اسمنه صفت اولمشدر . بوحالده وصف ترکیبیلر مفرد بر صفت عد ایدیله‌رك موصوفلریله برابر ترکیب توصیفی اولورلر .

---

٣٠٦. وصف ترکیبی نه‌یه دینیر ؟ — ٣٠٧. تورکجه‌ده وصف ترکیبی قاچ‌درلو تشکیل اولونور ؟

٢ ـ ترکیب توصیفیلرك آخرینه (لی) یاخود (لو) گتیریله‌رك تشکیل ایدیلیر :

کوسه صقال ـ کوسه صقاللی (آدم)

بیاض چیچك ـ بیاض چیچکلی (آغاج)

بومثاللرده «کوسه صقال» برترکیب توصیفی ایکن نهایتنه بر «لی» علاوه ایدیله‌رك وصف ترکیبی تشکیل ایدیلوب مفرد برصفت حکمنده اولارق «آدم» اسمنی توصیف ایتمش وهپسی بردن ینه بر ترکیب توصیفی اولمشدر .

فارسی وصف ترکیبیلر

٣٠٨ — فارسی قاعده‌سی اوزره وصف ترکیبی آلتی‌درلو تشکیل ایدیلیر :

نویس — وقعه نویس = وقعه یازان .

آفرین — جهان آفرین = جهان یاراتان .

فروش — چای فروش = چای صاتان .

٢ ـ اسم مفعولك معمولی کندندن اول گتیریلیر :

دیده — جهان دیده = جهانی گورمش .

داده — دلداده = گوکل ویرمش .

خورده — سالخورده = چوق یاشامش ، اختیار .

---

٣٠٨. فارسی اوزره وصف‌ترکیبی قاچ درلو تشکیل اولونور ؟

تنبیه — بعضاً اسم مفعولك آخرنده‌کی (ه) حذف ایدیلیر :

آلوده — آلود — غم آلود = غملی کدرلی .

پرورده — پرورد — ناز پرورد = نازلی بسلندش .

٣ ـ ترکیب توصیفی ده موصوفك آخرنده‌کی کسرهٔ توصیفی حذف ایدیلیر .

ترکیب توصیفی	وصف ترکیبی
دل‌شاد (ممنون گوکل)	دلشاد (گوکلی ممنون)
خانهٔ خراب (خراب خانه)	خانه خراب (دوشگون)

٤ ـ اضافت لامیه‌لرده مضاف الیه مضافدن اول گتیریلیر:

پرتوماه (آیك ضیاسی) — ماه‌پرتو (آی ضیالی) .

٥ ـ اضافت تشبیهیه‌لرده کسرهٔ اضافی حذف ایدیلیر :

گل چهره (گل گبی چهره) — گل چهره (گل چهره‌لی).

ماه رو (آی گبی یوز) — ماه رو (آی یوزلی) .

٦ ـ فارسی ترکیب توصیفیلرده صفت ، موصوفدن اول گتیریلیر :

ترکیب توصیفی	وصف ترکیبی
روی خوب = گوزل یوز	خوبروی = گوزل یوزلی .
بوی خوش = گوزل قوقو	خوشبو = گوزل قوقولی .

تمرین — ٦٤

آشاغیکی کلمه‌لردن تورکجه قاعده‌سی اوزره وصف ترکیبلرك ایکی درلوسنی‌ده تشکیل ایدکز :

(بوی — اوزون) ، (جاکت — قیصه) ، (گوز — ألا)، دیل — طاتلی) ، (سس — گوزل) ، (قیرمزی — فس) ، (صاچ — اوزون) ، (یشیل — پاپراق) ، (بیاض — بویا) ، (صاری — قاب) ، (قالین — دکنك) ، (گوزل — خوی)

تمرین — ٦٥

آشاغیکی کلمه‌لردن فارسی قاعده‌سی اوزره وصف ترکیبلر تشکیل ایدکز :

(بخش — جان) ، (آموز — ادب)، (افزا — حیرت) ، (دان — سخن) ، (دیده — جهان) ، (خورده — سال) ، (زده — فلك) ، (بسته — دل) ، (سینه‌صاف) ، (دل‌تنك)، (دل آگاه) ، (پرتوماه) ، (خصلت ملك) ، (مشرب صوفی) ، (سیرت نیك) ، (قدر عالی) ، (سروقد) ، (مه‌سیما) .

تمرین — ٦٦

آشاغیکی جمله‌لرده نقطه‌لی اولان یرلره فارسی قاعده‌سی اوزره بر مناسب وصف ترکیبی یازکز :

زواللی . . . آدم پك مأیوس ایدی — کار اولده . . . اولمایان

ضرر گورور — گمینك قره‌یه دوشمه‌سیله . . . لرك تخلیصنه چالیشیلدی — نهرلر رنگارنك چاقللر اوزرندن . . . شماته‌لریله عمر شتابان گبی آقوب گیدییور — ایلك بهارك نه‌قدر . . . زینتی وارسه کافه‌سی صحت بشری احرازه برر واسطه‌در — طبیعت برفصلدن دیگرینه . . . گبی صیچرایاماز .

---

٣٥ — قرائت واملا

اتحاد اسلام

بارقهٔ معرفت‌که بریری تنویره باشلار، فیض انعطافیله فکرلرده ایرلاق پارلاق تصویرلر ، گوکللرده بویوك بویوك آرزولر پیدا اولمق طبیعیدر. دقت بیورلسون‌که بزاو صباح سعادتك دها مبادیء انفلاقنده بولوندیغمز حالده هنوز فك مژگانه باشلامش اولان انظار ؛ نه‌قدر عالی ، نه‌قدر مقدس مقصدلره تعلق ایدییور !

اوروپانك کمالات مدنیه ودرجات معرفتی بودورلرده بیلینمگه باشلادی. اویله برقوهٔ کلیه‌نك غلبهٔ نفوذینه منفرداً شوملکك قارشی طورابیلمه‌سنده اولان امکانسزلق پك آز زمان ایچنده آکلاشیلدی . انجمنگاه عالمده اقراندن دون قالماماجق برموقع حیثیت ایسته‌مك ایسه هرکس ایچون طبیعی اولمقله بزده دخی اوخواهش؛ تحریء اسباب آرزولرینی اویاندیردی.

ایشته اوسائقه ایله تا دولت علیه‌نك ظهورندن بری برطاقم اعاظمك افکارینی اشغال ایده‌ن اتحاد اسلام شیمدی مقاصد عمومیه‌دن اولدیغنی گورویورز .

بومقصد برکره حاصل اولورسه ایکی یوز میلیون قدر نفوس دادرانه ویکو جودانه بربرینك تربیهٔ افکار ، ومحافظهٔ منافعنه چالیشاجقلرندن آسیا ایچون نه رونقلی بردور سعادت ظهوره گله جکی تعریفه محتاج دگلدر.

بناءً علیه ، بزده بوفکر مقدسك ترویجنی آرزو ایدهن اصحاب حمیته پیرورلیکی مدار مفخرت بیلنلردنز . واتحاد اسلام آرزوسنك نشر ومدافعه سنده رایت کش مسابقت اولان « بصیرت » ه منتدارانه عرض تشکرله برابر اوبابده کی ملاحظات قاصرانه مزك بیانه ابتدار ایدهرز :

مسائل معلومه دندرکه قوتك تزایدی تعاونك تزایدیله حاصل اولور . حتی ، یالکز جهان انسانیتك رگل ، عوالم مادیاتك بیله رابطهٔ انتظامی اشیا بیننده موجود اولان آهنك اتحاددر. برقوجه فابریقه نك اك کوچوك برچرخی بوزولسه عموم ادواتنه خلل گلیر . زخلك اك کوچوك برشاطری یرندن اویناسه بزم شمسمزك تدویر ایتدیکی عوالم بلکه بوتون بوتون هرج ومرج اولور .

بومقدماتدن آکلاشیلیرکه ، عموم اهل اسلامك وقتیله حائز اولدقلری مرتبهٔ اولای مدنیتی بوکونه قدر ادامه ایدهمدکلرینه سبب اولان احوالك بریده آرایه دوشهن تفرقه لردر .

بواختلافاتك شرحنه یورهك دایانمایه جق برداغ درون اولان نتایج سیاسیه سندن باشقه بشریتك مفتخر اولدیغی ترتیب ومعرفتجه بولوندیغمز حاله دخی پك بویوك تأثیرلری اولمشدر .

واقعا وقتیله مأمونك سرای دولتی دارالعلمین جهان ایدی ، فقط اوانجمن معرفتك اطباسی کوه بلور کنارندن گلیرسه ، فقهاسی محیط غربی ساحلندن ورود ایدهردی. هیئت شناسلری جیحون منبعنده پیدا اولورسه،

متکاملری سند منصبنده وجود بولوردی . میلیونلرله نفوس بر لسان سویله‌ر ، برفکره‌خدمت ایده‌ردی .

بزایسه حالا طهرانك کشفیات فکریه‌سنی بیله‌مه‌یورز ، حالا کاشغره بیلدیکمزی دگل ، آدمزی بیلدیره‌مه‌یورز .

بوحال ایله اسلافك منزلهٔ کمالاتنه نه‌طریق ایله واصل اولابیلیرز ؟

هله اوروپانك گفتار واطوارجه اختلافیله برسعی وترقی نقطه‌سنده یکوجود اولان یوز اللی میلیون قدر ارباب همتنه ناصل یتیشه‌بیلیرز ؟ معلوم دگلمیدرکه ؛ قلت کثرته هیچ برشیده هیچ بروقتده مساوی گله‌مز .

بردور ترقیده تقدم ایده‌ن بر قوم ؛ تأخر ایدنلرك اخوت انسانیه قاعده‌سنجه بویوك برادری دگلمیدر ؟ بویوك برادر ایسه کوچوك قارداشلرینی بولوندیغی سن کماله ایصال ایتمکله مکلف اولمازمی ؟

بز ، مادامکه اك یاقین اولدیغمز ایچون عربك انواع معارفنی اك اول اقتباس ایله‌دك آسیاده بولونان اخوانمزی بونعمتدن حصه‌یاب ایتمکی هیچ دوشونمزده غدای روحانیلرینك فقدانی جهتله بولوندقلری وقفهٔ مطلقه‌ده براقیر ایسه‌ك سن رشدمزه مترتب اولان بر بویوك وظیفه‌ده بریویوك قصور ایتمش اولمازمی‌یز ؟ یا بو قصور اوزرمزده اسلامیت وانسانیتله افتخاره لسانمز ناصل وارير ؟

[کمال] (مابعدی : ٢٩ قرئت واملا)

وظیفه

١ — املا اولارق یازکز .

٢ — مألنی سویله‌یکز .

٣ — بورایه قدر گوردیککز قواعدی تطبیق ایدکز .

---

٢٦ — قرائت منظومه

والده‌مه

هانی سن . . . صاچلرمی اوقشایه‌رق
هر گیجه کرمیٔ بالکده بنی
یاتیریردك . ایصیدیردك هانی سن !
نظر شفقتکه خنده ایده‌ن
اوغلکك دیدهٔ خوابیده‌سنی
بوسه‌لرله قاپادیردك ؛ آنجق
او زمان کندك اویوردك‌ده ینه
گیجه بر قاچ کره بنمچون تکرار
خواب آسوده‌گی ترك ایله‌یه‌رك
سر بالینمه شهبال ملك
گبی بر ظل صیانت ایثار
ایتمه‌دن واز کچه‌مزدك آننه !

§

هانی بن . . . الك اوفاجق بر شیله
بعضاً آزردهٔ حزن اولسه‌م اگر
نظر شفقتکك بوسه‌لری
بکا بر نشئه ایده‌ردی کدری ؛
چشم‌خندانکه ایله‌ردی اثر
بی‌سبب گریهٔ طفلانه بیله .

هانی سن . . . صحتکی ، راحتکی
یاوروکك نشئهٔ معصومی ایچون ،
ذوق آلیردك ایدیویرمکله فدا ؛
گورمسه‌ك اوغلکی برگون مثلا
متغیر متهیجدك اوگون
اوگون اورتردی کدر صفوتکی

§

هانی سن . . . آه اونوتمام بونی هیچ !
پسترمرکه اوزاندك بی‌تاب ؛
التجاگاهم اولان کوکسکدن
چیقییوردی نفسك پرشیون ،
دیدهٔ شفقتك آلود سحاب ،
روی زردکده صاچك پیچاپیچ ،
متوجهدی سماواته یوزك !
بوتون ابواب بلند رحمت
پیشگاهکده کشاده‌یدی ، ینه
بکا معطوف اولارق سوندی گوزك
بنی تودیعی دوشوندك برینه
سن بو عالمدن ایده‌رکن رحلت

§

بوگون رشاشهٔ سیلاب عمر موجاموج
آثار جبین تعب دیده‌مه کف تحقیر .
آرار او موجه‌لر اوستنده قوللرم امداد ،

فضاده هیچه دونه‌ر ایتدیکم درین فریاد
یووارلانیر طورورم متصل ذلیل وحقیر .
گچه‌ر ، گیده‌ر تا یانمدن ظلال فوجا فوج
او گولگه‌لر او خیالات بسته چشم ودهن
نه بر نگاه ترحم ، نه بر صدای الیم
براقمادن چکیلیر دائما تجدد ایده‌ر ؛
وبن او غلغلهٔ سیله وقف سمع کدر
ایده‌رده سردیٔ خشیتله تیتره‌رم هر دم :
نیچون حرارت بالك اوزاق بو گون بندن
زواللی آننه‌جگم

[ح . ناظم]

لغتلر

کرمی = صیجاقلق .
بال = قاناد .
خوابیده = اویومش .
آسوده = راحت .
سربالین = یاصدیق باشی ، باش اوجی .
شهبال = قاناد .
ظل = گولگه .
صیانت = حمایه .
ایثار = اکرام .
آرزده = اینجینمش .

گریه = آغلاما .
طفلانه = چوجوقجه .
متغیر = دگیشمش ، بوزولمش .
مهیج = هیجانلی .
پسترمرك = أولوم دوشه‌گی .
بی‌تاب = مجالسز .
پر = طولو ، چوق .
شیون = آه وانین ، یاس وماتم .
آلود = بولاشیق .
سحاب = بولوط .

روی زرد = صارارمش یوز .
پچاپیچ = بوکاوم بوکاوم .
کشاده = آچیلمش .
تودیع = امانت براقمق .
رشاشه = سرپیندی .
سیلاب = سیل صویی .
موجاموج = طالغه‌طالغه .

جبین = آلین .
تعب‌دیده = زحمت گورمش .
ظلال = گولگه‌لر .
فوجافوج = بولوك بولوك .
دهن = آغز .
سردیٔ خشیت = قورقوصوغوقلغی .
حرارت‌بال = قاناد صیجاقلغی .

وظیفه

١ — منظومه‌یی نثره تحویل ایدکز :
٢ — ترکیب توصیفیلر ایله وصف ترکیبیلری آییرکز :

اصول تحریر وکتابت :

تمرین — ٦٧

آشاغیده‌کی موضوعی توسیع ایدکز :

١ — تنفس زمانی چوجوقلر باغچه‌ده اوینایورلردی .
٢ — راسم برطاش آتدی ، لکن آتارکن کیمسه گورمدی .
٣ — طاش مکتبك برجامنه تصادف ایدوب قیردی .
٤ — خواجه افندی کلوب چامی کیم قیردیغنی سؤال ایتدی .
٥ — راسم قورقوب سس چیقارمادی .
٦ — خواجه افندی رمزی‌یه سن قیرمشسك دیدی .

٧ — رمزی انکار ایتدیسه‌ده قیران کیم اولدیغنی‌ده بیلمه‌دیگندن

٨ — رمزی جزا گوره‌جکدی .

٩ — راسم ایچون برنسس ایشیتدی. قباحتنی اقرار ایدوب رمزی‌یی قورنارماسنی امر ایدییوردی .

١٠ — راسم نهایت قباحتنی اقرار ایتدی .

بو قصه‌دن نه آکلاشیلدیغنی ملاحظه صورتیله یازکز .

ضمیر

٣٠٩ — ضمیر ؛ اسمك یرنده قوللانیلوب اسم مقامنه‌قائم اولان کلمه‌در :

« احمد اوقودی ، احمد چالیشقان برچوجوقدر ، احمد دائما درسنه چالیشیر . » دینه‌جك یرده : « احمد » اسمی تکرارلانمایوب « احمد اوقودی ، اوچالیشقان برچوچوقدر . او دائما چالیشیر » دینیر و « احمد » اسمنك یرنده « او » کلمه‌سی قوللانیلیر . « او » کلمه‌سی ضمیردر .

٣١٠ — ضمیر ، هانگی اسمك یرنده قوللانیلمش ایسه او اسمه (مرجع) دینیر .

یوقاروکی مثالده «او» ضمیرینك مرجعی «احمد» اسمیدر .

ضمیرك نوعلری

٣١١ — ضمیر آلتی نوعدر : ١ . ضمائر شخصیه ـ

---

٣٠٩. ضمیر نه‌یه‌دینیر؟ — ٣١٠. مرجع نه‌یه دینیر ؟ — ٣١١. ضمیر قاچ نوعدر؟

٢ . ضمائر اضافیه ـ ٣ . ضمیر ملکی ـ ٤ . ضمیر وصفی ـ ٥ . ضمائر نسبیه ـ ٦ . ضمائر فعلیه .

١ — ضمائر شخصیه

٣١٢ - ضمائر شخصیه ؛ شخص معینه دلالت ایدەرك اسمك یرینی طوتان ضمیرلردر .

٣١٣ — کلامده اوچ شخص واردر :

برنجی شخص ـ متکلم : سوز سویلەین شخص .

ایکنجی شخص ـ مخاطب: کندیسنەسوز سویلەنن شخص.

اوچنجی شخص ـ غائب : حاضر اولمایوب حقنده سوز سویلەنن شخص .

٣١٤ — ضمائر شخصیه شونلردر :

	مفرد	جمع
متکلم :	بن	بز
مخاطب :	سن	سز
غائب :	او	اونلر [*]

[*] « او » ضمیر غائبنك مفعول به ومفعول الیهلری « آنی » ، « آنا » صورتنده یازیلقده ایسەده سویلەندیکی کبی یازمقده هیچ بر محذور تصور ایتمەدیکمزدن « اونی »، « اونا » صورتنده قوللاندق .

٣١٢. ضمائر شخصیه هانکی ضمیرلردر ؟ — ٣١٣. کلامده قاچ شخص واردر؟— ٣١٤. ضمائرشخصیه هانکیلربدر ؟

تنبیه : ١ — ضمائر شخصیه‌نك مفعول الیه صورتلری شویله‌در :
بن — بکا . سن — سکا . او — اوکا .

تنبیه : ٢ — ضمائر شخصیه « ایله » اداتی ایله برلکده بولونورسه یالکز (له) ایله‌ده استعمال اولونور : بنم ایله — بنله . سنك ایله — سنکله . اونك ایله — اونکله کبی .

٣١٥ — برعباره‌ده تکرر ایده‌ن ضمائر شخصیه‌نك مرجعی عینی براسم اولورسه ایلك جمله‌ده‌کی مرجع ویاضمیر براقیلارق دیکرلری حذف ایدیلیر :

« آت چوق قوشار ، او آرابه چکر ، او یوك طاشیر » دینه‌جك یرده برنجی جمله‌ده مرجع اولان « آت » کلمه‌سی براقیلوب دیکر جمله‌لرده‌کی « او » ضمیرلری حذف ایدیله‌رك « آت چوق قوشار ، آرابه چکر ، یوك طاشیر » دینیر .

٣١٦ — «بز» ، «سز» ضمیر شخصیلری جمع اولدقلری حالده یامحویت ویا تعظیم ، یاخود استهزا فکریله بعضاً ادات جمع اولان (لر) علاوه ایدیلیر :

« بزلر فقیر آدملرز . سزلر مستغنا ذاتلرسکز . سزلر وارکن بزه سوز دوشمز » کبی .

٣١٧ — « او » ضمیر غائبنی اسم اشارت اولان «او» دن

[تنبیه : ١] ضمائرشخصیه‌نك مفعول‌الیه‌صورتلری ناصلدر؟— [تنبیه : ٢] ضمائر شخصیه « ایله » ایله برلکده بولونورسه ناصل قوللانیلیر ؟ — ٣١٥. بر عباره‌ده تکرر ایده‌ن ضمائرشخصیه‌نك مرجعی عینی بر اسم اولورسه نه یاپیلیر ؟ — ٣١٦. «او» ضمیر شخصیلرك جمعلری اولان « بز ، سز » کلمه‌لریشه نه زمان ادات‌جمع لاحق‌اولور ؟ ٣١٧. « او » ضمیر غائبی اسم‌اشارت اولان « او » دن ناصل تفریق ایدیلیر ؟

تفریق ایتمك لازمدر . اگر « او » کلمه‌سندن صوکره بر اسم بولونورسه اسم اشارتدر :

اوچوجوق یازدی . اوکتاب بویوکدر گبی .

اگر « او » کلمه‌سندن صوکر براسم بولونمازسه ضمیردر :

اوگلدی ، اوسویله‌دی گبی .

کندی

٣١٨ — « کندی » کلمه‌سی (اوز ، ذات ، نفس ، خود) معناسنه اولوب اکثریا ضمائر شخصیه‌یی تأکید ایده‌ر :

« بونی بن کندیم یازدم . اوکندی سویله‌دی » گبی‌که « باشقه‌سی قاریشمقسزین یازدم ، باشقه‌سی قاریشمقسزین سویله‌دی » دیمکدر .

بعضاً ضمیر شخصیلر حذف ایدیلیر : کندیم یازدم . کندی سویله‌دی گبی .

٢ — ضمائر اضافیه

٣١٩ — ضمائر اضافیه : اسم مضافلرك نهایتنه علاوه ایدیلن ضمیرلردرکه مرجعلری مضاف الیه اولان ضمیر شخصیلردر :

« بنم کتابم » دینیلدکده « کتابم » مضافنه علاوه ایدیلن (م) ضمیر اضافیسنك مرجعی مضاف الیه اولان (بنم) ضمیر شخصیسی‌در .

٣٢٠ — ضمیر اضافیلر شونلردر :

---

٣١٨. « کندی » کلمه‌سی نه‌در ؟ — ٣١٩. ضمائر اضافیه هانکی ضمیرلردر؟ — ٣٢٠. ضمیر اضافیلر هانکیلریدر ؟

مفرد	جمع
متكلم : م	مز
مخاطب : ڭ	ڭز
غائب : ی - سی	ی - سی

بنم كتابم — سنڭ كتابڭ — اونڭ — بزم كتابمز — سزڭ كتابڭز — اونلرڭ كتابی .

بم اوطه‌م — سنڭ اوطه‌ڭ — اونڭ اوطه‌سی — بزم اوطه‌مز — سزڭ اوطه‌ڭز — اونلرڭ اوطه‌سی .

كنديم — كنديڭ — كندی، كنديسی — كنديمز — كنديڭز — كنديلری .

٣٢١ — بعضاً مضاف اليه اولان متكلم ومخاطب ضمير شخصيلری ابقا ايديله‌رك ضمير اضافيلر حذف ايديلير :

بنم كتاب ، سنڭ حقه ، بزم عائله‌گبی .

تنبيه : ١ — ضمير اضافيلرڭ دلالتيله مضاف اليه واقع اولان متكلم ومخاطب ضمير شخصيلر حذف ايديله‌بيلير :

(بنم كتابم جلدليدر) دينيلديگی گبی (كتابم جلدليدر) ده دينير.

تنبيه : ٢ — آخرنده حروف حركه بولونان اسملره ضمير اضافی علاوه ايديلدكده حروف حركه‌نڭ حذفی جائز اولاماز : (افندی) كلمه‌سته ضمير اضافی علاوه ايديلدكده : « افنديم ، افنديڭ ، افنديسی ، افنديمز ، افنديڭز ، افنديلری » صورتنده يازيلوب « ی » نڭ حذفيله

٣٢١ ضمير اضافيلر نه زمان حذف ايديلير ؟

« افندم ، افندك ، افندمز ، افندكز » صورتنده يازمق قاعده‌يه موافق دكلدر .

« كندى » كلمه‌سى‌ده ضمير اضافى غلاوه ايدبلدكده (ى) حذف ايديله‌يه‌رك : (كنديم ، كنديك ، كندى ، كنديمز ، كنديكز ، كنديلرى) صورتنده يازيلماليدر .

٣ — ضمير ملكى

٣٢٢ — ضمير ملكى ؛ متكلمه ، ياخود مخاطبه ، ويا غائبه عائد ومنسوب براسمك يرينى طوتان ضميرلردر .

٣٢٣ — ضمير ملكى ؛ (كى) لفظيدركه ضمير شخصيلر ايله اسملرك مضاف اليه‌لرينك نهايتنه لاحق اولور :

بنمكى ، سنكى ، اونكى . بزمكى ، سزكى ، اونلركى .

(بنم قلمم سنك قلمكدن ايدر) دينه‌جك يرده (بنم قلمم سنككندن ايدر) دينيركه(سنك قلمندن) ديمكدر. (كى)ضميرى (قلم)اسمنك يرينى طوتمشدر .

(سنك كاغدك احمدكندن پارلاقدر) دينيركه (احمدك كاغدندن) ديمكدر . (كى) ضميرى (كاغد) اسمنك يرينى طوتمشدر .

٣٢٤ — ضمير ملكى‌دن صوكره (ده ، دن) اداتلرندن برى ، ياخود مفعول به اداتى اولان (ى) و يا مفعول اليه اداتى اولان (ه) علاوه ايديليرسه (كى) لفظنك (ى) سى

٣٢٢. ضمير ملكى نه‌يه دينير ؟— ٣٢٣. ضمير ملكى نه‌در ونره‌لره لاحق اولور؟— ٣٢٤. (كى) لفظنك (ى) سى نه زمان نونه تبديل اولونور ؟

حذف ایدیلوب یرینه بر (ن) گتیریلیر :

بنمکی = بنمکنده — بنمکندن — بنمکنی — بنمکنه

سنکککی = سنکککنده — سنکککندن — سنکککنی — سنکککنه

اونکککی = اونکککنده — اونکککندن — اونکککنی — اونکککنه

۳۲۵ — مرجعی جمع اولان ضمیر ملکیلر جمعله‌نیر :

(بنم کتابلرم چوق سنکککیلر آزدر) گبی . (کی) ضمیرینك مرجعی اولان (کتاب) اسمی جمع اولدیغندن ضمیر ملکی جمعلنمشدز .

ضمیر وصفی

۳۲۶ — ضمیر وصفی؛ ظرفلره، ظرف حالنده‌کی اسملره وضمیر شخصیلره علاوه ایدیلن ضمیردرکه صفت‌معناسی‌ویریر :

۳۲۷ — ضمیر وصفی (کی) لفظیدر :

دونکی ، باغچه‌ده‌کی ، بن‌ده‌کی گبی

بوگون هوا دونکندن ایدر. بوچیچك ایی اما باغچه‌ده‌کی دها ایدر . بنده‌کی کاغد سن‌ده‌کندن پارلاقدر گبی .

تنبیه — ضمیر ملکی اولان (کی) لفظیله ضمیر وصفی اولان(کی) لفظنی بربرندن تفریق ایتمك ایچون (کی) لفظنك لاحق اولدیغی کلمه‌یه

---

۳۲۵. ضمیرملکیلر نه زمان جمعله‌نیر ؟— ۳۲۶. ضمیروصفی هانکی ضمیردر ؟— ۳۲۷. ضمیر وصفی هانکی لفظدر ؟

دقت ایتمه‌لیدر. ضمیرشخصیلر ایله اسملرك مضاف الیهلرینه‌لاحق اولمشسه ضمیر ملکی ، ظرفلره یاخود ظرف حالنده‌کی اسملر ایله ضمیر شخصیلره لاحق اولمشسه ضمیر وصفیدر .

---

٥ — ضمائر نسبیه

٣٢٨ — ضمائر نسبیه ؛ نسبت بیان ایدن ضمیرلردر .

٣٢٩ — ضمائر نسبیه شونلردر :

	مفرد	جمع
متکلم :	م ، یم	ز ، یز .
مخاطب :	ساك [*]	سکز .
غائب :	در	درلر .

٣٣٠ — ضمیر نسبیلر ؛ اسم وصفیلره ، وضمیر شخصیلره بعض فعللره لاحق اولور :

اسم وصفیلره

	مفرد	جمع
متکلم :	عاقلم	عاقلز .
مخاطب :	عاقلسك	عاقلسکز .
غائب :	عاقلدر	عاقلدرلر

[*] « سین » صورتنده یازمامالیدر .

---

٣٢٧. ضمائر نسبیه ناصل ضمیرلردر ؟ — ٣٢٨. ضمائر نسبیه هانکیلریدر ؟ — ٣١٩ ضمیرنسبیلر نردنزه لاحق ایرلر ؟

آخرنده حروف حرکه بولونورسه:

مفرد	جمع
خسته‌یم	خسته‌یز
خسته‌سك	خسته‌سكز
خسته‌در	خسته‌درلر

ضمیر شخصیلره

	مفرد	جمع
متکلم :	بنم	بزز
مخاطب :	سنسك	سزسكز .
غائب :	اودر	اونلردر .

فعللره

یازمالی‌یم	یازمالی‌یز
یازمالیسك	یازمالیسكز
یازمالیدر	یازمالیدرلر

---

٦ — ضمائر فعلیه

٣٣١ — ضمائر فعلیه ، یالکز ماضی شهودی صیغه‌سنك نهایتنه لاحق اولان ضمیرلردر .

---

٣٣١. ضمائرفعلیه نرەلره لاحق اولور ؟

٣٣٢ — ضمائر فعلیه شونلردر :

مفرد		جمع	
متکلم : م =	اوقودی	ق ، ك =	اوقودق — گوردك .
مخاطب: ك =	اوقودك	كز =	اوقودكز
غائب : ی =	اوقودی	یلر =	اوقودیلر .

تورکجه‌ده مستعمل

ضمائر عربیه [*]

٣٣٣ — عربجه‌ضمیرلر تورکجه‌ده باشلی باشنه قوللانیلامازلر؛ بهمحال عربجه برکلمه ایله برلکده بولونور .

٣٣٤ — تورکجه‌ده قوللانیلان عربی ضمیرلر ، ضمائر متصله‌نك مفرد وتثنیه‌لریله جمع مذکر غائبیدر .

[*] تورکجه‌ده ضمائر فارسیه‌مستعمل دگلدر. لسانمزده ضمائرفارسیه‌نك (اندراً) قیدیله استعمال ایدیلکده اولدیغنی گوسته‌رن لسان عثمانی کتابی ترجمه برعباره‌ده (کتاب‌وی، کتاب شما) گبی برترکیبك‌استعمال ایدیلش اولدیغنی گوسترمکده‌قطعیاً عاجز اولدیغی اربابی نزدنده مسلمدر. لسانمزك قواعدینك تحصیلنی تسهیل ایده‌جك یرده تغلیطی موجب‌اولاجق ایضاحات پك عبثدر .

٣٣٢. ضمائرفعلیه‌هانکیلریدر؟— ٣٣٣. عربجه‌ضمیرتورکجه‌ده‌باشلی‌باشنه‌قوللانیدیرمی؟
٣٣٤. تورکجه‌ده هانکی‌کلمه‌لر قوللانیلیر ؟

٣٣٥ — عربجه ضمائر متصله شونلردر :

مذكر

مفرد : هو — ه = او
تثنيه : هما = اونلر (ايكى كشى)
جمع : هم = اونلر (اوچ اوچدن زياده)

مؤنث

مفرد : ها = او
تثنيه : هما = اونلر (ايكى ديشى)
جمع : هن = اونلر [تورکجه‌ده قوللانيلماز]

٣٣٦ — عربجه‌ده مفرد مذكر ضميرى اولان (هو) بركلمه‌يه متصل اولديغى زمان (ه — ه) صورتنده يازيلير: بعده گبى .

٣٣٧ — (هو) ضميرينك اولنه (يا) گتيريله‌رك ندا موقعنده قوللانيلير و (واو) حرف مد مقامنه قائم اولور : ياهو گبى

بعضاً « هو ، هوسنه » دينير (عينى عينته ، طبقى طبقيسنه) ديمكدر .

٣٣٨ — « ه ، ه ، ها ، هم » ضميرلرينك « ه » لرى

---

٣٣٥. عربجه ضمائرمتصله هانكيلريدر ؟ -- ٣٣٦. (هو) ضميرى بركلمه‌يه متصل اولورسه ناصل يازيلير ؟ ٣٣٧. (هو) ضميرينك اولنه (يا) كتيريلير سه ندا موقعنده و (واو) حرف مد مقامنده قوللانيلير مى؟ ٣٣٨. « ه ، ه ، ها ، هم » ضميرلرينك « ه » لرى نه زمان مضموم نه زمان مكسور اوقونور ؟

ماقبلی مضموم ومفتوح اولورسه مضموم، وماقبللری مکسور یاخود (ی) حرفی بولونورسه مکسور اوقونور . مفرد مؤنث غائبه‌ده «ه» الفه متصل اولدیغندن دائما مفتوح اوقونور :

بعده ، بعینه ، سرهم ، علی مراتبهم ، رحمهمالله ، رحمهالله گبی :

٣٣٩ — اولنده «ب . علی ، الی ، فی» بولونان ضمیر غائبلر : مفرد مؤنثدن ماعداسنك «ه» لری دائما مکسور اوقونور :

به	بهما	بهم
علیه	علیها	علیهم
الیه	الیهما	الیهم
فیه	فیهما	فیهم

معمول به ، مدعی علیهما ، مومی الیهم . مع مافیه گبی .

٣٤٠ — عربی ضمیر متصللرك مذکر مخاطبلریده بعضاً مستعملدر .

ك = سن

کما = سز (ایکی کشی‌یه خطاب)

کم = سز (اوچ واوچدن زیاده کشی‌یه خطاب)

علیك السلام ، سلام علیکم گبی

٣٤١ — زیرده‌کی تراکیب عربیه تورکجه ضمیر شخصیلرك غائب صورتلری مقامنده مستعملدر :

---

٣٣٩ اولنده «ب ، علی ، الی ، فی» اولان ضمیر غائبلرك «ه» لری ناصل اوقونور؟ — ٣٤٠ عربی ضمیر متصللرك مخاطبلریده مستعملمیدر ؟ — ٣٤١ تورکجه ضمیر شخصیلرك غائب صورتلری مقامنده مستعمل تعبیرلر هانکیلرر ؟

رتبه وحیثیتجه شایان احترام بولونان بویوك ذوات حقنده:

	مذکر	مؤنث
مفرد :	مشارالیه	مشارالیها
تثنیه :	مشارالیهما	مشارالیهما
جمع :	مشاالیهم	مشارالیهم

اورته حاللی اصحاب رتبه وارباب حیثیت حقنده :

	مذکر	مؤنث
مفرد :	موماالیه [*]	موماالیها
تثنیه :	موماالیهما	مونا الیهما
جمع :	موماالیهم	موما الیهم

عوام حقنده :

	مذکر	مؤنث
مفرد :	مرقوم	مرقومه
تثنیه :	مرقومان	مرقومتان
جمع :	مرقومون	[جمع مؤنثی مستعمل دگلدر]
	مزبور	مزبوره
	مزبوران	مزبورتان
	مزبورون	[جمع مؤنثی مستعمل دگلدر.]

[*] « ایماء » مصدرینك اسم فاعلی « مومی » ، اسم مفعولی «موما» گلدیکندن وبو ترکیبده مقصود اولان اسم مفعول صیغه‌سی اولمغله (مومی الیه) صورتنده یازمق خطا اولوب (موماالیه) صورتنده یازمالیدر.

تمرين — ٦٨

آشاغیکی عبارەده ضمیرلری نوعلرینه گوره آییرکز :

درویش بوسوزلری بیتیریر بیتیرمز آیاغه‌قالقارق گیتمك ایستەدی — بورؤیانك معناسی حقنده معلومات آلمق ایستەدی — بز رؤیالری تأویل وتفسیر ایتمه‌یز ، ناصل تلقی ایدەرسەك اویله نقل ایدەرز — حمیمه نه اولدیغنی صوروب آکلایکز — بز یمکارکزدن یمه‌یز ، صویکزدن ایچمه‌یز ، پارەلرکزه ال سورمه‌یز ، تلقی ایتدیکمز أمر بویله‌در . بنی براقکز یاخود اولدورکز ، الکزده‌یم — اوراده گچیرەجکك حیات، سکا مکتبده‌کی زمانکی گیجه گوندوز آراتیر — سزك کتابکزك جلدندن بنکی دها صاغلامدر .

تمرين — ٦٩

آشاغیکی عبارەده نقطه‌لی یرلره مناسب ضمیرلر یازکز :

بن وطنك اولادی (. . .) — بوتون قان (. . .) وطنم ایچوندر — علیهکه نه گوزل شاهدلر اقامه ایدییور (. . .) — (. . .) ه قاچ دفعه اخطار ایتدك‌که تاریخی شیلر ممنوعدر — آقشام ستونلری اوقورکن یانمده (. . .) لردن صاقلاینجه‌یه قدر چکدیکمی (. . .) بیلیر (. . .) — (. . .) ك ینه بریله بر آلایك وار — ایشته (. . .) یازدم جوابنی ویرد (. . .) — بونجه خسته‌لر (. . .) بزم‌علیه (. . .) ه قالقارلر — اوکمزدن گچنلر (. . .) ه هیچ اهمیت ویرمه‌یورلردی .

تمرین — ٧٠

ضمائر عربیه‌نك مفرد ، تثنیه ، جمع اولدقلرینی ، مذکر یاخود مؤنث اولدقلرینی سویله‌یکز :

مشارالیه بو کون درسعادته واصل اولاجقدر — مومی‌الیهم ازمیره عزیمت ایتدیلر — مرقومان اقرار جرم ایله‌دیلر — مدعی علیهمك برائتلرینه قرار ویریلدی — مزبورنان زوجلری علیهنه ایله‌دکلری دعواده حقسز چیقدیلر — مومی‌الیها ابراز حمیت ایده‌رك خیلی اعانه ویرمشدر — مشارالیها مصردن درسعادته کلمشدر — مشار الیهما اعیان اعضالغنه تعیین بیورلمشلردر .

---

٧١ — تمرین

آشاغیده‌کی کلمه‌لری بر جمله‌ده قوللانکز :

وجدان. استفاده . دقت . احترام . تخطر . تجلی . فیض. احتشام. استمداد . شدت . انتظار . اقتضا .

---

٣٧ — قرائت واملا

خداوندکار غازی

و

ییلدیرم بایزید

سلطان مراد اولدرکه زمان سلطنت ترتیبیله ثالث عثمانیان

ایسه‌ده ترتیب سلطنت امرنده جمله‌دن مقدم عد اولونسه روادر. سمند اهتمامنه روم ایلی صحرالرینی جولانگاه ایده‌رك شعشعهٔ تیغ جهاد ایله اوروپانك شرق طرفلرینی اشراق ایله‌دی .

دور حکومتنده ظهوره گلن اوتوزیدی غزای اکبرده اعلای لوای غالبیت ایتمش وطاغنر طایانمایان همت بی‌همتاسنك سوقیله حدود اسلامیه بویوك بالقانك اوته جانبنه قدر گیتمشدر .

وقتاکه توحید باری اعتقادینی نشر ایچون سل سیف ایده‌ن مجاهدین اسلامك جمعیت اتحادینی تفریق عزمیله اقانیم ثلثه صورتنده یك وجود اتفاق اولان صرب وبلغار ومجار ارباب تثلیثیله قوصوه صحراسنده تقابل اولوندی . مأثرجلادتده فرید اولان شهزاده ییلدیرم بایزیدك بارقهٔ شمشیر غیرتی دشمن آلایلرینك ابرکثیف تحشیدینی پارالایارق مظفریتی بزم طرفه تأمین ایلدی. فقط اسلامك سلاح ظفرندن جریحه‌دارکن اولمش بر عدو سر بکمینك خنجر احتیالی ملتك مراد مشخصی اولان خداوندگار غازی‌یی شهید ایتمشدر .

مؤسسلرمز بویله افنای وجود ایله احیای دولت ایده‌رلردی. ملکمزك بلکه هر قبضهٔ خاکی بر شهیدك اجزای وجودندن بدل قالمشدر دینیله بیلیر .

دشمن ایسه بو خیانتله عثمانلیلری جداً داغدار تأسف ایتمکدن باشقه نه فائده گوردی ؟ مراد اوّل شهید اولدی ؛

اما پادشاه ، ییلدیرم بایزید اولدی .

بر پاشاه که اول هجومنك صدماتی برق بلاگبی اعدانك بنیان مقاومتنی خاك ایله یکسان ایدەرك بلغارستان وماکدونیاطرفلرینی قبضهٔ تصرفه آلدیغنی متعاقب شمالدن جنوبه آتشبار نزول اولارق تفرق حالنده بولونان بر طاقم اجزای اسلامیه‌یی عنصر عثمانی ایله مزج ایله‌دکدن صوکره سیالهٔ دافعه گبی طونه ساحلنه صیچرایوب مجار وله وفرانسه اهل صلیبنك بر رکن عظیم اتفاقنی تارمار ایتدی ؛ اثنای گذارنده استانبولی دخی تضییق ایدەرك سکنه‌سنی فدیهٔ نجات صورتنده سنوی معین بر ویرگی اعطاسنه اجبار ایله‌دی .

لکن ییلدیرم ، اقایم عثمانی‌یی جولاننه مساعد بولمادیغندن اطرافنده بولونان حصار انحصاری دەویرمکده وخارق العاده بعض اطوارینك صدماتی اساس اداره‌یه خلل ویرمکده ایکن تیمور مشهور بر سپر صاعقه گبی طرق استیلاسنه دیکلمشدر .

اگرچه افراط شدتنه نظراً اونی دخی یرندن قوپارماسی احتمالدن بعید دگلدی ، فقط خصمیله چارپیشمغه باشلارباشلاماز سوق روزگار اجزای قوتنی تار مار ایتدیگندن بو آتشپارهٔ جلادت یوق یره محو اولدی گیتدی .

[کمال بك مرحوم]

لغتلر

سمند = گوزل آت .
اشراق = پارلاتما ، تنویر ایتمه.
سل سیف = قلیچ چکمه .
اقانیم ثلثه = خرستیان اعتقادینجه اب ، ابن ، روح القدس.
ابر = بولوط .
کثیف = قالین ، قابا .
تقابل = قارشی قارشی یه گلمه.
تحشید = طوپلامه ، جمع ایتمه .
عدو = دشمن .
سربکمین = باشی پوصوده اولان، گیزله نن .
احتیال = ایشده حیله قوللانمق.
بنیان = بنا .
سیالهٔ دافعه = دفع ایدن آقینتی.

وظیفه

١ — شفاهاً آکلادکز .
٢ — املا اولارق یازکز .
٣ — ضمیرلرك نوعلرینی آییروب شخصلرینی سویله یکز.

---

٣٨ — قرائت منظومه

﴿ میدان حربده بر تورك قهرمانی ﴾

کیمده وطن عشقی وار ، جانی ایلر نثار
معرکه‌در معرکه ، پستر پشمینه زار
پیر ایسه برنا ایسه ، عمرینی ایتمز حساب
خصمی ایده‌ر لرزه‌ناك ، هیبت دلدلسوار

§

عقدهٔ دلدر بكا ، بر ايكى ييلدر بكا
سويله نه‌در مادرم ، دردكى بيلدير بكا
ياورولرك صف بصف ، گلدى سكا ياردیمه
بن‌ده دونرسه‌م گرى ، طوغریسى ذلدر بكا

§

باشقه أره كيم ويرير ، مادر پيرم سنى
ايله‌يه دوران مگر ؛ خاك ايله يكسان بنى
عقلى اولان گشنى ، زاغه ايده‌رمى فدا
اولسه‌ده بر قاچ سورو ، حق ايده‌رم دشمنى

§

مارتين ايله ماوزرم ، ألده بنم ذوالفقار
حمله‌م ايله طار گلير ، دشمنه هنگامه زار
تن‌ده جانم صاغ ايكن ، كيمسه‌يه ويرمه‌م سنى
اولما بنم سوگيلى ، آناجغم دلفكار

§

نعرهٔ تكبيرمز ، عرشه ويرير غلغله
آرش ايديجك عسكره . خصمه دوشر ولوله
صيحهٔ شبديزمز ، دشمنى لرزان ايده‌ر
بيندى صانير هر گوره‌ن . شيمدى على دلدله

§

اوز آنايى كيم فدا ، ايلر اوگى مادره
خوسره مساويميدر . بر آنادن دادره
شانلى ظفر ، يا شهيد ، اولمامق اولماز بكا

حکمی نه‌در أوله‌نك ؟ حرب اوقویان حیدره

§

طوپ سسی آوازهٔ پشه گلیر کوشمه
قورقو نه‌در اوغزاماز ، دائرهٔ هوشمه
آناجنم آغلایوب ، صاچلرینی یولما هیچ
یاوروکی حق صاقلاسون ، گلده گیر آغوشمه

§

گوزلرمه قان گلیر ، سور شهیدان گلیر
غلغل تکبیر ایله ، بر سورو قربان گلیر
سرعت ایله مشهده ، میدان اوقور دشمنه
اردو دگل گوردوگك بر سورو آرسلان گلیر

[م . کامل]

لغتلر

نثار = صاچمق .	غلغله = کوروولتو .
معرکه = میدان حرب .	صیحه = باغیرما ، نعره .
پستر پشمینه = یوك یاتاق .	شبدیز = قاره یاغز آت .
برنا = گنج دلیقانلی .	خوسر = قائن برادر .
زاغ = قارغه .	دادر = قارداش ، برادر .
دلفکار = قلبی یاره‌لی اولان .	آوازهٔ پشه = سیوری سینك سسی .

مصدر

٣٤٢ — مصدر : ذات وزمانه تعلق ایتمه‌یه‌رك بر ایشه دلالت ایده‌ن کلمه‌در : گورمك ـ بیلمك ـ اوقومق ـ یازمق گبی .

٣٤٣ — مصدرلر اسم حکمنده‌در .

٣٤٤ — مصدرلرك نهایتلری اکثریا (مك) یاخود (مق) اولور . بو (مك) و (مق) لفظلرینه (ادات مصدر) یاخود (منتها) دینیر .

٣٤٥ — مصدرلرده ایکی ظرف واردر : (مادهٔ اصلیه)، (منتها) .

« گور ـ مك » کلمه‌سی مصدر اولوب « گور » مادهٔ اصلیه ، « مك » ادات مصدر یاخود منتهادر .

« یاز ـ مق » کلمه‌سی مصدر اولوب « یاز » مادهٔ اصلیه ، « مق » ادات مصدر یاخود منتهادر .

تنبیه — «طوقماق» ، « قایماق » ، «چاقماق»، «پارماق»، « ایلمك » گبی کلمه‌لرك منتهالرینه باقارق مصدر اولدقلرینه ذاهب اولمامالیدر. چونکه

---

٣٤٢. مصدرنه‌یه دینیر؟ — ٣٤٣. مصدرلر نه‌حکمنده‌در ؟— ٣٤٤. مصدرلرك نهایتلری اکثریا نه اولور ؟ بو (مك) ایله (مق) لفظلرینه نه دینیر ؟ — ٣٤٥. مصدرلرده قاچ ظرف واردر ؟ — [تنبیه] (مك) و (مق) ایله نهایتله‌نن هر کلمه مصدرمیدر ؟

مصدر اولان کلمه مطلقا بر ایشه [حدثه] دلالت ایتمه‌سی لازمدر ؛ حال بوکه (طوقاق) کلمه‌سی حدثه دلالت ایتمه‌یوب باشی یووارلاق وبر شیئی دوکوب ازمه‌یه یارایان آلته دلالت ایتدیکندن اسمدر. (قایماق) کلمه‌سی‌ده کذلك حدثه دلالت ایتمه‌یوب برنوع غدایه دلالت ایتدیکندن اسمدر . (چاقاق ، پارماق ، ایلك) کلمه‌لریده بر مسمایه دلالت ایدمن اسملردر .

٣٤٦ — مادهٔ اصلیه‌لر آهنك تلفظه کوره یاخفیف حرکه‌لی یاخود ثقیل حرکه‌لی اولورلر . مادهٔ اصلیه خفیف حرکه‌لی ایسه منتهاسی (مك) ، ثقیل حرکه‌لی ایسه منتهاسی (مق) اولور .

٣٤٧ — منتهاسی (مك) اولان مصدرلره (مصدر خفیف)، منتهاسی (مق) اولان مصدرلره (مصدر ثقیل) دینیر .

فائده — مادهٔ اصلیه‌سنده زیاده حرف بولنمایان مصدرلره (مصدر مجرد) ، زیاده حرف بولونان مصدرلره (مصدر مزید فیه) دینیر : (یازمق) بر مصدر اولوب مادهٔ اصلیه‌سی اولان (یاز) لفظنه هیچ بر حرف زیاده ایدیلمه‌دیکندن (یازمق) مصدر مجردر . چونکه اکر (یاز) مادهٔ اصلیه‌سنك هر هانکی حرفنی حذف ایده‌جك اولسه‌ق مقصود اولان حدثه دلالت ایتمز . (یازدیرمق) کلمه‌سیده بر مصدردر ؛ لکن کندیسنده زیاده حرف

٣٤٦. مادهٔ اصلیه خفیف حرکه‌لی ایسه منتهاسی نه اولور ؟ ثقیل حرکه‌لی ایسه نه اولور ؟ — ٣٤٧. منتهاسی (مك) اولان مصدرلره نه دینیر ؟ منتهاسی (مق) اولان مصدرلره نه‌دینیر؟

واردر . زیرا (یازدیر) ماده‌سنده (دیر) صوکره‌دن زیاده ایدیلمشدر ؛ بوزائد اولان (دیر) حذف ایدیلدکده (یاز) ماده‌سی قالمه اولورکه حدث معناسنه خلل کلمز . بونك (یازدیرمق) مصدری ، مصدر مزیدفیه‌در .

مصدرك اقسامی

٣٤٨ — مصدرلر ، مادهٔ اصلیه‌لرینه نظراً اوچ قسمدر : مصدر فعلی ، مصدر اسمی ، مصدر وصفی .

٣٤٩ — اگر مصدرك مادهٔ اصلیه‌سی ذاتاً حدث بیان ایده‌ن برماده اولورسه (مصد فعلی) دینیر : کسمك ، قیرمق ، اوقومق کبی .

« کس ، قیر ، اوقو » ماده‌لری برر حدثه دلالت ایده‌رلر .

٣٥٠ — اگر مصدرك مادهٔ اصلیه‌سی اسم اولورسه (مصدر اسمی) دینیر .

٣٥١ — اسملردن مصدر اسمی تشکیل ایتمك ایچون خفیف حرکه‌لری اسملرك نهایتنه (له) ، ثقیل حرکه‌لی اسملرك نهایتنه

---

١٤٨. مصدرلر مادهٔ اصلیه‌لرینه نظراً قاچ قسمدر ؟ — ٣٤٩. مصدر فعلی نه‌یه دینیر ؟ — ٣٥٠. مصدراسمی نه‌یه دینیر ؟ — ٣٥١. مصدر اسمی ناصل تشکیل اولونور ؟

(لا) علاوه ایدیلدکدن صوکره آهنك تلفظه کوره « مك » یاخود « مق » علاوه ایدیلیر :

اسم	مصدر اسمی
گوز	گوزله‌مك
طاش	طاشلامق

٣٥٢ — مادهٔ اصلیه‌سی صفت اولان مصدرلره (مصدروصفی) دینیر .

٣٥٣ — صفتدن مصدر وصفی تشکیل ایتمك ایچون خفیف حرکه‌لی صفتلره (لن) یاخود (لش) ؛ ثقیل حرکه‌لری صفتلره (لان) یاخود (لاش) علاوه ایدیلدکدن صوکره آهنك تلفظه کوره « مك » یاخود « مق » کتیریلیر :

صفت	مصدر وصفی
ایی	ایلنمك — ایلشمك
فنا	فنالانمق — فنالاشمق

٣٥٤ — مصدرلر ، معنالریله منتهالرینك تحولنه کوره اوچ نوعدر : مصدر اصلی ، اسم مصدر ، مصدر نوعی .

٣٥٥ — مصدر اصلی ، مادهٔ اصلیه‌سی صرف حدثه دلالت ایدن مصدرلردر : یورومك ـ گلمك ـ آرامق ـ طوقومق گبی .

---

٣٥٢. مصدروصفی نه‌یه دینیر ؟ — ٣٥٣. صفتلردن مصدروصفی ناصل تشکیل اولونور ؟ — ٣٥٤ مصدرلر معنالریله منتهالرینك تحولنه نظراً قاچ قسمدر ؟ — ٣٥٥. مصدراصلی هانکی مصدرلردر ؟

تنبیه — مصدر اصلیلرك منتهاسی دائما خفیفلرده (مك)، ثقیللرده (مق) اولور .

٣٥٦ — مصدر اصلیلره خفیفلرده (لك) ، ثقیللرده (لق) علاوه ایدیلیرسه (مصدر تأکیدی) دینیر: یورومکلك، گلمکلك ، آرامقلق ، طوقومقلق گبی .

٣٥٧ — اسم مصدر : حدثك وقوعندن حاصل اولان حال وکیفیتی افاده ایدن مصدردر. اسم مصدره (حاصل مصدر) دخی دینیر .

٣٥٨ — اسم مصدر سماعی وقیاسی اولمق اوزره ایکی قسمدر. سماعی اولانلر ایشیتمکه متوقف برقاعده تحتنده تشکیل ایدیله‌مه‌ینلردر : (صایغی ، طویغو ، ویرگی ، قورقو، سوینج، اوصانج) گبی .

٣٥٩ — قیاسی اولانلر ایکی صورتله تشکیل اولونور:

١ ـ مصدر اصلیلرك منتهالری بولونان (مك) و (مق) قالدیریلارق مادهٔ اصلیه‌یه خفیفلرده (ما)، ثقیللرده (ما) علاوه سیله تشکیل اولونور: بودرلو اسم مصدرلره (مصدر تخفیفی) دخی دینیر:

مصدر اصلی	اسم مصدر
گورمك	گورمه
یازمق	یازما

[تنبیه] مصدر اصلیلرك منتهالری نه اولور ؟ — ٣٥٦. مصدر تأکیدی هانکی مصدردر ؟ — ٣٥٧. اسم مصدر نه‌یه دینیر ؟ — ٣٥٨. اسم مصدر قاچ قسمدر ؟ — ٣٥٩. قیاسی اولانلر قاچ صورتله تشکیل اولونور ؟

امثلا — اکثریا تقیل حرکه‌لی مصدرلرده بو صورتله تشکیل ایدیلن اسم مصدرلرك نهایتلرینه ده (ـ) علاوه‌سیله (یامه ، اوقومه) صورتنده یازیلورسه‌ده آهنك تلفظه رعایت ایدیلمه‌مکده اولدیغندن یاکلشمه‌در .

٢ — صفتلرك نهایتنه خفیفلرده (لك) ، ثقیللرده (لق) علاوه‌سیله تشکیل اولونور :

صفت	اسم مصدر
صاری	صاریلق
ایی	ایلك
قا	قناق
کوتو	کوتولك

٣٦٠ — بعض مصدرلردن منتها حذف ایدیله‌رك یرینه (تی) علاوه ایدیلمکله بر نوع مصدر یاپیلیر: قارارمق = قارارتی. صارارمق = صارارتی گزینمك = گزینتی گبی .

٣٦١ — بعضاً مادهٔ اصلیه‌یه آهنك تلفظه گوره حروف حرکه علاوه ایدیلدکدن صوکره (نتی) علاوه ایدیلیر : اورکمك ـ اورکونتی. صارصمق ـ صارصینتی. صیزمق ـ صیزینتی گبی.

٣٦٢ — اصواتدن متشکل مصدرلردن منتها حذف ایدیلوب (تی) علاوه‌سیله اسم مصدر یاپیلیر : چاتیردامق ـ چاتیردی . طیقیردامق ـ طیقیردی گبی .

---

٣٦٠ ، ٣٦١ ، ٣٦٢. دها باشقه درلو اسم‌مصدر ناصل تشکیل ایدیلیر ؟

٣٦٣ — مصدر نوعی؛ کیفیت و نوعیت بیان ایده‌ن، مصدردر.

٣٦٤ — مصدر نوعی ؛ منتها قالدیریلدقدن صوکره مادهٔ اصلیه‌نك آخری حروف حرکه‌دن ایسه (یش)، اگر آخری ساکن و آخرینك ماقبلی مضموم ایسه (وش)، آخری ساکن، آخرینك ماقبلی‌ده ساکن یاخود حروف حرکه‌دن (ا) ایسه (یش) گتیریله‌رك تشکیل اولونور ؛

	مصدر	مادهٔ اصلیه	مصدرنوعی
مادهٔ اصلیه‌نك آخری حروف حرکه :	اوقومق ـ	اوقو =	اوقویش .
« « ساکن وآخرینك ماقبلی مضموم	کورمك ـ	کور =	کوروش.
« « ساکن، آخرینك ماقبلی‌ده ساکن	آلمق ـ .	آل =	آلیش .
« « ساکن آخرینك ماقبلی الف	آرامق ـ	آرا =	آرایش .

امثلا — « آلمق » دن (آلسه) ، « قالمق » دن (قالسه) یازیلیور وقاعده اولاروه مادهٔ اصلیه‌نك صوك حرفی ساکن ایسه اسره اولاروه حرکه‌لندکدن صوکره بر (ش) کتیریلیر دینیور ـ ده تورکجه‌ده ذاتاً حرکهٔ رسمیه معتبر اولمادیغندن طوغریدن طوغری‌یه حروف حرکه‌یه مراجعتله « یازمق » دن « یازش » یرنده (یازیش)، « قایمق » دن « قایشه » یرنده قایشش صورتنده یازمق اولادر .

٣٦٥ — بعضاً مصدر نوعی تشکیلنده (یش، وش) یرینه

---

٣٦٣. مصدرنوعی نه‌یه دینیر ؟ — ٣٦٤. مصدرنوعی ناصل تشکیل اولونور ؟ — ٣٦٥. بعضاً «یش ، وش» یرینه نه کلیر ؟

(یم) گلیر : آلمق ـ آل = آلیم. صانمق ـ صات = صاتیم.
بیچمك ـ بیچ = بیچیم گبی .

بوقاعده هر ماده‌ده جاری دگلدر .

تنبیه — مصادر اصلیه ایله تأکیدیه‌دن ماعداسی ادات جمع آلیرلر :
طوینولر — گلمه‌لر — گیتمه‌لر — یازمالر — اوقومالر — آغیرلقلر
— خفیفلکلر — اوقویشلر — یازیشلر — آلیملر — صاتیملر —
— بیچیملر گبی .

تمرین — ٧٢

آشاغیکی مصدرلری کرك مادهٔ اصلیه‌لرینه کرك معنا ومنتهالرینك تحولاتنه نظراً تفریق ایدکز :

گورمك — بیلمك — گوزله‌مك — سویله‌مك — آلیش —
ویریش — چکیش — قارارمق — گوزه‌للنمك — بیچمك —
بیچیم — باصما — باصمق — طاقما — طاقمق — سوزمه — سوزمك
— ایریلشمك — گوجاشمك — اوقومقلق — یازمقلق —
گیتمکلك — خسته‌لانمق — ایلنمك — صاللامق — آللامق —
پوللامق .

تمرین — ٧٣

آشاغیکی مصدرلری اسم مصدر حالنه قویکز :

صولمق — چالمق — اوفورمك — طورمق — قورمق —

[تنبیه] هانکی مصدرلردن ماعداسی جمله‌نیر ؟

بویوتمك — یوروتمك — آرامق — طرامق — ویرمك — طورمق — دەویرمك — اوطورمق — چیقمق — اگلنمك — یمك .

تمرین — ٧٤

آشاغیکی مصدرلری مصدر نوعی حالنه قویکز :

ایچمك — قیرمك — طوپلامق — یورومك — قوشمق — اوتمك — آلمق — صاتمق — طویمق — قویمق — اوچمق — قاچمق — باغیرمق — صوصمق — صوصامق — آجیقمق — چالمق — صارمق .

تمرین — ٧٥

آشاغیکی مصدرلری مصدر تخفیفی حالنه قویکز :

یوتمق — ازمك — باصمق — یازمق — صاتمق — قازمق — پیشیرمك — گوچمك — سوکمك — آلمق — ویرمك — صوغومق .

تمرین — ٧٦

آشاغیکی صفتلردن اسم مصدر تشکیل ایدکز :

آل — یشیل — قیرمزی — بیاض — آق — صاری — قورقاق — پارلاق — خسته — ایی — گوج — قولای — یومشاق — قاتی .

تمرين — ٧٧

آشاغی مصدرلردن (تی) ، (تی) علاوه‌سیله اسم مصدر یاپکز :
قارارمق — صارارمق — قیزارمق — ییقمق — چوکمك — صارصمق — طاقق — آصمق — سوپورمك — دوکمك — قیرمق چیتیردامق — پیتیردامق — صیقمق — أزمك — اسمك — آقق — صیزمق .

---

٣٩ — قرائت واملا

اتحاد اسلام [مابعد]

ایشته بو مطالعه‌یه مبنی صور اجرائیه‌نك اساسنجه خاطره لایح اولان بعض ملاحظاتی افکار عمومیه‌نك تقدیرینه عرض ایدییورز :

شبهه یوقدرکه « بصیرت » ك ٨ ربیع‌الاول تاریخلی نسخه‌سنده گورولن بر لایحه‌ده بر چوق اسباب ودلائلیله اثبات اولوندیغی اوزره اگر عربستان ایالتی نظام جدید آلتنه آلینیر ، وآفریقاده بولونان جنود پادشاهینك ادارهٔ عمومیه‌سی مرکز خلافت سنیه‌یه جلب اولونورسه سلطنت سنیه کثرت عسکرده اوروپانك اك بویوك دولتیله یاریشابیله‌جك بر درجه‌یه واصل اولور . واو صورت ایسه شان واقبالمزك تأییدینه ، وحال واستقبالمزك تأمینه پك بویوك خدمت ایده‌ر .

لکن ، مقصد اتحاد اسلام اولونجه بالطبع حدود عثمانیه درونه انحصار ایده‌مز ، واو قدرت عمومی طوتولاجق بر آرزونك بقا ورواجی

ایسه ظن عاجزانه‌مجه آنجق سیاست ، مذهب دواعیسندن بوتون بوتون تجریدیله حاصل اولا بیلیر .

تاریخ بزه گوسته‌رمه‌یورمی‌که ـ بو مقصدعالی بر زمانلر تیمور گبی ، سلیم اول گبی ، نادرشاه گبی طبیعتك اوج درت عصرده آنجق بردانه‌سنی یتیشدیره‌بیلدیکی خوارق‌العادات طرفندن فوقنه چیقیلامایاجق بر همت موانع براندازانه ایله التزام اولوندی ، آراده سیللرله قانلر دوکولدی ، اردولرله جانلر تلف اولدی ؛ ینه نتیجه‌سنده موفقیت گورولەمدی . چونکه قلیجك کاری ایکی جزئی بربرندن آییرمقدر ، اونی برلشدیرمك معرفتك همتنه توقف ایده‌ر .

ایشته بزده مطلب اعلامزی هیچ بر امرینه اطاعت ایتدیرمکده جبر وقوتدن استعانه‌یه احتیاجی اولمایان اویله بر مطاع جهانبانك سایهٔ حمایه‌سنه ویریر ایسه‌ك او زمان بقا وترقیسندن امین اولورز .

بر کره آسیا خلقنه مقدمات معارف واصول عقائد تعلیم اولونجه هر کس طبیعتله آکلارکه ـ شریعت محمدیه ایکی آرشین برطاغ . ویاخریطه اوزرنده ایکی قاریش بر چیزیك ایکی طاقم انسانی بربرندن آییرمقله ویا اونلردن بر طاقمی مثلا : « اولماز » یرینه « نباشد » دیمکله ویا بر طاقمی یومرو یاناقلی ، دیگر طاقمی چاتیق قاشلی بر نسلدن گلمکله آرالرنده اولان اخوت انسانیه واتحاد اسلامی‌یی اونوتمالرینه هیچ بر وقت جواز ویرمز .

فقه وکلام ، حنفی وحنبلی ویا شافعی ومالکی ایله جعفریلر وسائرفرق اسلامیه بیننده شق عصایی هیچ بر وقت امر وترویج ایله‌مز . دیمك‌که اهل اسلام ، صورت اتحادینی پولتیقه اغراضنده ، ویا مذهب مجادله‌لرنده دگل . واعظ اوکلرنده ، کتاب صحیفه‌لرنده آرامغه محتاجدر .

ایشته بو اساس اوزرینه احیای اسلام عنوانیله بر اتفاق تشکل ایلادیگنی وهر ایسته‌یه‌نك اعضالغنه دخول یداختیارنده بولوندیغنی کمال ممنونیتله استخبار ایتدك ؛ وبوگا دائر بصیرتده معلومات دخی گوردك . مأمول ایده‌رزکه بو اتفاق شیمدی بولوندیغی جمعیت حالنده قالماز . یاقیندن عموم ملتلردن عبارت اولور ؛ واسلام بر کره شو نقطهٔ خیر اوزرینه بوراده اجتماع ایتدکدن صوکره پك چوق زمان سورمز . دنیانك هر طرفنده برله‌شیر .

غیرت ایده‌لم، اطرافی کندیمزه گولدورمه‌یه‌لم ، اجدادمزی مزارلرنده لرزه‌ناك شرم ایتمه‌یه‌لم ، اخلافمزك تحقیر ونفرتندن صاقینالم !

غیرت ! غیرتکه بو یولده صرف اولوناجق همتلر یار واغیار عندنده اسلامك انسانیتنه ، عثمانلیلرك حمیتنه مقیاس عد ایدیله‌جکدر .

[مرحوم کمال بك]

وظیفه

١ — مألاً سویله‌یکز .

٢ — املا اولارق یازکز .

٣ — مادهٔ فعللردن مصدرلر تشکیل ایدکز .

وظیفه نمونه‌سی :

کورولمق — کورلمك . اولوندیغی — اولونمق . آلینیر — آلینمق . بولونانه — بولونمق . یاپیشا بیلدیك — یاپیشا بیلمك .

٣٠ — قرائت منظومه

سیس

صارمش ینه آفاقکی بر دود معند .
بر ظلمت بیضا که پیاپی متزاید ـ
تضییقنك آلتنده سیلینمش کبی أشباح ،
بر توزلو کثافتدن عبارت بوتون ألواح ؛
بر توزلو وهیبتلی کثافتکه نظرلر
دقتله نفوذ ایله یه‌مز غورینه ، قورقار .
لکن سکا لایق بو درین سترهٔ مظلم ،
لایق بو تستر سکا ، أی صحن مظالم !
أی صحن مظالم . . . أوت ، أی صحنهٔ غرا ،
أی صحنهٔ ذی‌شعشعهٔ هاله‌پیرا !
أی شعشعه‌نك ، کوکبه‌نك مهدی ، مزاری ؛
شرقك ازلی حاکمهٔ جاذبه‌داری ؛
أی قانلی محبتلری بی‌لرزش نفرت
پرورده ایدن سینهٔ مسهوف سفاهت ؛
أی مرمره‌نك مائی دراغوشی ایچنده
أولمش کبی طالغین اویویان تودهٔ زنده ؛
أی کهنه بیزانس ، أی قوجه فرتوت مسخر ،
أی بیك قوجه‌دن آرته قالان بیرهٔ باکر ؛
حسنکده هنوز تازه‌لیکك سحری هویدا

حالا تیتره‌ر اوستکه انظار تماشا
خارجدن ، اوزاقدن گوزلره سوزگون
چشمان کبودکله نه مونس گورونورسك .
مونس ، فقط الك کیرلی قادینلر گبی مونس ؛
اوستکده جوشان گریه‌لرك هپسنه بی‌حس .
تأسیس اولونورکن داها ، بر دست خیانت
بنیانکه قاتمش گبی زهرابهٔ لعنت !
هپ لوث ریا طالغه‌لانیر ذروه‌لرکده ،
بر ذروهٔ صفوت بولامازسك ایچریکده ؛
هپ لوث ریا ، لوث حسد ، لوث تنفع ؛
یالکز بو . . . ویالکز بونك امید ترفع .
میلیونلرله بارندیردیغك اجساد آراسندن
قاچ ناصیه واردر چیقاجق پاك ودرخشان ؟

أورتون ، أوت أی هائله . . . أورتون ، أوت أی شهر ؛
أورتون ، ومؤبد اویو ، أی فاجرهٔ دهر !. . .

أی دبدبه‌لر ، طنطنه‌لر ، شانلر ، آلایلر ؛
قاتل قوله‌لر ، قلعه‌لی زندانلی سرایلر ؛
أی دخمهٔ مرصوص خواطر ، اولو معبد ؛
أی غره ستونلرکه برر دیو مقید ،
ماضیلری آتیلره نقل ایتمکه مأمور ؛
أی دیشلری دوشمش ، ضیریتان قافلهٔ سور ؛
أی قبه‌لر ، أی شانلی مبانیء مناجات ؛

أی طوغرولنك محمل اذکاری منارات ؛
أی سقفی چوکوك مدرسه‌لر ، محکمه‌جکلر ؛
أی سرویلرك ظل‌سیاهنده برر یر
تأمین ایده‌بیلمش نیجه بیك سائل صابر :
« گچمشلره رحمت ! » دیین الواح مقابر ؛
أی تربه‌لر ، أی هربری پرولوله بر یاد
ایقاظ ایده‌رك صامت وساکت یاتان أجداد ؛
أی معرکهٔ طین وغبار أسکی سوقاقلر ؛
أی هر آچیلان رخنه‌سی بر وقعه صاییقلار
ویرانه‌لر ، أی مکمن پرخواب أشرا ؛
أی قاپ قاره طاملرله برر ماتم برپا
تمثیل ایده‌ن آسوده وفرسوده مساکن ؛
أی هربری بر لیلکه ، بر چایلاغه موطن
غمدیده اوجاقلرکه مرارتله صوموتمش ،
بیللرجه زماندن بری توتمك نه . . . اونوتمش ؛
أی معده‌لرك ، زهرتقاضاسی اوکنده
هر ذلتی بلع ایله‌ین أفواه قدیده ؛
أی فضل طبیعتله أك آماده ومنعم
بر فطرته مقرون ایکن آج ، عاطل وعاقم ،
هر نعمتی ، هر فضلی ، هپ اسباب رهایی
گوکدن دیله‌نن ذل توکل که . . . مرایی !
أی صورت کلاب ، أی شرف نطق ایله ممتاز
انسانده شو نانکورلکه تلعین ایده‌ن آواز ؛

أی گریهٔ بی‌فائده ، أی خندهٔ زهرین ،
أی ناطقهٔ عجز وألم ، نظرهٔ نفرین ؛
أی جوف اساطیره دوشن خاطره : ناموس ؛
أی قبلهٔ اقباله چیقان یول : ره‌پابوس ؛
أی خوف مسلح ، که خساراتکه راجع
اوکسوز ، طول آغزلرده‌کی هپ شکوهٔ طالع ؛
أی شخصه مصونیت وحریته مقرون
بر حق تنفس ویرمن افسانهٔ قانون ؛
أی وعد محال ، أی ابدی کذب محقق ،
أی محکمه‌لردن متمادی سورولن حق ؛
أی صولت اوهام ایله بی‌تاب تحسس
وجدانلره تمدید ایدیلن کوش تجسس ؛
أی بیم تجسسله کلیدلنمش آغزلر ؛
أی شهرت‌ملیه‌که مبغوض ومحقر ؛
أی سیف وقلم ، أی ایکی محکوم سیاسی ؛
أی بهرهٔ فضل وأدب ، أی چهرهٔ منسی ؛
أی بار حذرله ایکی قات گزمکه مألوف
اشراف وتوابع ، قوجه بر عنصر معروف ؛
أی رأس فروبرده ، که آق پاق ، فقط ایگرنج ؛
أی تازه قادین ، أی اونی تعقیبه قوشان گنج ؛
أی مادر هجران زده ، أی همسر مغبر ؛
أی کیمسه‌سز ، آواره چوجوقلر . . . هله‌سزلر ؛
هله سزلر . . .

أورتون ، أوت أى هائله . . . أورتون ، أوت أى شهر ؛
أورتون ، ومؤبد اويو ، أى فاجرهٔ دهر ! . . .
[توفيق فكرت]

وظيفه :

١ — بو منظومه‌يى نثراً يازكز .
٢ — مألنى سويله‌يكز .
٣ — منظومه‌ده‌كى مصدرلرى نوعلرينه گوره آييركز .
٤ — صفتلرله موصوفلرينى ، هانگى لسانه منسوب اولديغنى گوسته‌ركز .
٥ — ضميرلرى ومرجعلرينى گوسته‌ركز .

تمرين — ٧٨

اصول تحرير وكتابت

١

آشاغيكى موضوعى توسيع ايدكز :

برچفتچينك اوچ اوغلى وارمش . چفتچى خسته‌لانمش . اوله‌جكنه ياقين اوچ اوغلنى چاغيرمش . باغچه‌يه بردفينه گومديكنى وكندى أولدكدن صوكره دفينه‌يى بولوب آرالرنده پاى ايتمه‌لرينى سويله‌مش . چفتچى أولدكدن صوكره اوغللرى دفينه‌يى بولمق ايچون تارلايى آت اوست ايتمشلر ، برشى بولامامشلر . لكن تارلا بووسيله ايله پك گوزل سورولمش اولديغندن تخم اكمشلر . هرسنه كندن زياده محصول آلمشلر . بابالرينك

چالیشمق توکنمز بردفینه اولدیغنی آکلاتمق ایسته‌دیکنی اوکره‌نوب ممنون اولمشلر .

٢

آشاغیکی موضوعی توسیع ایدکز :

احمد یولده برکیسه طولوسنی پاره بولارق قوشه قوشه فقیر آننه‌سنه کتیرمش . سوینه‌رك آننه‌سنه « آرتق بز زنکین اولدق آننه‌جکم! » دیمش . آننه‌سی بوپاره‌لری نردن بولدیغنی صورمش . احمد سوقاقده بولدیغنی سویله‌مش . آننه‌سی « هایدی اوغلم بوپاره‌لری کوتوروب حکومته تسلیم ایت. البت بوپاره‌لرك برصاحبی واردر. اونلری دوشوروب غیب ایتدیکی ایچون کیم بیلیر نه‌قدر کدرلنمشدر . حکومت بو پاره‌لرك صاحبنی بولوب تسلیم ایدر . اکر بز بوپاره‌لری صاقلارسه‌ق خیرسز اولمش اولورز . » احمد آننه‌سنك سوزینی دیکله‌یوب پاره‌لری حکومته تسلیم ایتدی . وجدانی راحت اولارق أوه دونوب کلدی .

مصادر عربیه [*]

٣٦٦ — عربی مصدرلر ایکی قسمدر : ثلاثی، رباعی .

٣٦٧ — ثلاثی — مادهٔ اصلیه‌سی اوچ حرفدن عبارت اولاندر .

---

[*] فارسی مصدرلر تورکجه‌ده مستعمل دکلدرلر .

---

٣٦٦. عربی مصدرلر قاچ قسمدر ؟ — ٣٦٧. ثلاثی نه‌یه دینیر ؟

٣٦٨ — رباعی — مادهٔ اصلیه‌سی درت حرفدن عبارت اولاندر .

٣٦٩ — ثلاثی ؛ ایکی نوعدر : ثلاثی مجرد ، ثلاثی مزیدفیه .

٣٧٠ — ثلاثی مجرد ؛ مادهٔ اصلیه‌سی اوچ حرفدن عبارت اولان افعالدر .

٣٧١ — ثلاثی مجرد مصدرلری سماعیدر ؛ ایشیتمکله بلله‌نیلیر .

٣٧٢ — ثلاثی مزیدفیه ؛ ثلاثی مجرده بر ، یاخود ایکی ، ویا اوچ حرف زیاده ایدیله‌رك تشکیل ایدیلن افعالدر . ثلاثی مزیدفیه مصدرلری قیاسیدر .

٣٧٣ — ثلاثی مجرد مصدرلرینك عربجه‌ده اوتوز بش وزنی اولوب تورکجه‌ده الك زیاده مستعمل اولانلر شونلردر :

١ — فعل

موزونلری :

بلع = یوتمق .	هدم = ییقمق .
ضرب = دوکمك .	قطع = کسمك .
ستر = اورتمك .	رفع = یوقاری قالدیرمق .
قتل = أولدورمك .	بسط = یایمق .
وضع = قویمق .	ذبح = بوغازلامق .

٣٦٨. رباعی نه‌یه دینیر ؟ — ٣٦٩. رباعی قاچ نوعدر ؟ — ٣٧٠. ثلاثی مجرد نه‌یه دینیر ؟ — ٣٧١. ثلاثی مجرد مصدرلری قیاسیمیدر ؟ سماعیمیدر ؟ — ٣٧٢. ثلاثی مزیدفیه نه‌یه دینیر ؟ ٣٧٣. ثلاثی مصدرلرینك تورکجه‌ده مستعمل وزنلری هانکیلریدر ؟

٢ — فعل

موزونلری :

حفظ = صاقلامق .
ذکر = آکمق .
علم = بیلمك .
فسق = گناه ایشلەمك .
کبر = بویوکلك گوستەرمك .
صدق = طوغری سویلەمك .
حقد = کین طوتمق .
رفق = یومشاقلق ، ملایمت گوستەرمك .
حرص = بر شیئه زیادەسیله دوشمك .
فکر = دوشونمك .

٣ — فعل

موزونلری :

بغض = نفرت ایتمك، سومەمك .
شکر = نائل اولدیغی نعمت واحسانی عالمه نشر ایتمك .
صنع = ایشلەمك .
ظلم = جور وجفا وحقسزلق ایتمك .
عسر = گوج اولمق .
خاف = ویردیگی سوزی یرینه گتیرمەمك .
حزن = تاسەلانمق .
حکم = رأی قطعی ویرمك .
زعم = یالان اولارق سویلەمك .
غسل = ییقانمق .

٤ — فعلة [*]

موزونلری :

حسرة ـ حسرت = الدن چیقان شیئه کمال آرزو ایله تأسف ایتمك .
رحمة ـ رحمت = آچیق .
شفقة ـ شفقت = اسیرگەمك ، مرحمت ایتمك .

[*] بووبونك گبی آخرنده (تاء کرد) بولونان کلمەلرك تالری تورکجەده (تاء طویل) اولارق یازیلیر .

عودة ـ عودت = گری دونمك.
رغبة ـ رغبت = برشیئی آرزو ایله ایسته‌مك .
حیرة ـ حیرت = شاشوب قالمق.
دعوة ـ دعوت = چاغیرمق .
زحمة ـ زحمت = اذیت ویرمك.
غیرة ـ غیرت = اهتمامله چالیشمق.
دهشة ـ دهشت = عقلنی شاشیرمق، قورقمق .

٥ — فعلة

موزونلری :

بدعة ـ بدعت = صوکرددن حادث اولمق .
بعثة ـ بعثت = گونده‌رمك .
رجعة ـ رجعت = گری ودونمك.
شرکة ـ شرکت = اورتاق اولمق.
قسمة ـ قسمت = بولمك، آییرمق.
خلقة ـ خلقت = یارادیلیش . یارادیلمق .

٦ — فعلة

موزونلری :

حرمة ـ حرمت = رعایت، حرام اولمق .
رؤیة ـ رؤیت = گورمك .
سرعة ـ سرعت = چابوقلق . چابوق حرکت ایتمك .
صحبة ـ صحبت = گوروشوب قونوشمق .
حمرة ـ حمرت = قیرمزیلق .
نصرة ـ نصرت = یاردیم ایتمك.

٧ — فعلان

موزونلری :

سیران = تاشا ایتمك ، گزمك .
ضربان = اورمق .

٨ — فعلان

موزونلری :

حرمان = محروم ایتمك .
رضوان = راضی اولمق .
عرفان = بیلمك .
کتمان = گیزلەمك .

٩ — فعلان

موزونلری :

بطلان = باطل اولمق .
رجحان = برشی دیکرشیدن اوستون اولمق .
شکران = شکر ایتمك .
غفران = مغفرت ایتمك .

١٠ — فعلولة

موزونلری :

بینونة ـ بینونت = آیریلمق .
حیلولة ـ حیلولت = آرایه گیرمك .
صیرورة ـ صیرورت = برحالدن دیکر برحاله گیرمك .
غیبوبة ـ غیبوبت = گوزه گورونمك .

١١ — فعل

موزونلری :

تعب = یورغونلق .
تلف = هلاك ایتمك .
حذر = صاقینمق .
طلب = ایستەمك .

١٢ — فَعال

موزونلری :

بیان = ظاهر و آشکاره اولمق .
خراب = ییقیلمق .
حلال = باغشلامق ، حرام اولمامق .
حرام = شرعاً ممنوع اولمق .

١٣ — فعال

موزونلری :

حجاب = اوتانمق .
ختام = بیتمك .
فرار = قاچمق .
نظام = دیزمك .

١٤ — فُعال

دعاء ، بکاء = آغلامق .

١٥ — فَعالة

موزونلری :

بداهة ـ بداهت = واضح واشکار اولمق .
رائة ـ برائت = بری اولمق .
جسارة ـ جسارت = برشیدن قورقمایوب صالدیرمق .
سلامة ـ سلامت = کدردن بری اولمق .

١٦ — فعالة

موزونلری :

بداية ـ بدایت = باشلامق .
حماية ـ حمایت = حفظ ایتمك . قورومق .
خيانة ـ خیانت = امنیته قارشی حرکت ایتمك .
عناية ـ عنایت = یاردیم ایتمك .

١٧ - فَعَلان

موزونلری :

جولان = دونوب طولاشمق .
طیران = اوچق .
دوران = چرخ گبی دونمك .
خلجان = تیتره‌مك ، ده‌پرنمك .

١٨ — فعیلة

موزونلری :

بصیرة - بصیرت = قلب گوزیله گورمك .
سکینة - سکینت = وقاروتمکین .
عزیمة - عزیمت = بردن قالقوب گیتمك .
نصیحة - نصیحت = عقل اوگره‌تمك .

١٩ — فُعول

موزونلری :

ثبوت = ثابت اولمق .
دخول = گیرمك .
ذهول = برشیئی اونوتمش گبی قصداً ترك ایتمك .
رجوع = گری دونمك .

٢٠ — فُعولة

موزونلری :

برودة - برودت = صوغوقلق .
رطوبة - رطوبت = نملیلك .
یاشلق .
سکونة - سکونت = ساکن اولمق .
سهولة - سهولت = قولایلق .

٣٧٤ — ثلاثی مجرد مصدرلرك اولنه مفتوح برميم علاوه‌سيله ميملی مصدرلر ياپيلير .

٣٧٥ — ميملی مصدرلرك وزنی درتدر :

١. مَفْعَل = (قصد) دن (مقصد) . (أكل) دن (مأكل) .

٢. مَفْعِل = (رجوع) دن (مرجع) . (نطق) دن (منطق)

٣. مَفْعَلَة = (رحم) دن (مرحمت) . (نفع) دن (منفعت) .

٤. مَفْعِلَة = (عدل) دن (معدلت) . (حمد) دن (محمدت) .

تمرين — ٧٩

آشاغيكی ثلاثی مجرد كلمه‌لرك هانگی وزنده اولدقلرينی سويله‌يكز :

بحث — حشمت — خلعت — عناية — كرامة — سرعت — امانت — عسر — سهل — سهولت — عسرت — اجابت — نكول — ظهور — فقدان — جريان — ركوب — سؤال — خدمت — جلادة — شكاية — نزاهة — جبانت — جيادت —

---

٣٧٤. ميملی مصدرلر ناصل ياپيلير ؟ — ٣٧٥. ميملی مصدرلرك قاچ وزنی واردر ؟

عرفان — حلم — بعد — سهولت — سطوت — ملال — نحوست — تلاوت — زرع — عنف — حدت — غفران — خسران — تلف — لمعان — فطانت — جبايت — جهالت — عبادت .

تمرين — ٨٠

آشاغيكى ميملى مصدرلرك هانگى وزندن اولديغنى سويله‌يكز :

مأخذ — مرجع — منبع — موقع — مرصد — مسئله — منفعت — مسلك — مشرب — مرحمت — منقبت — مصلحت — مولد — مشغله — مشورت — مسعدت — محمد — معدلت .

قياسى مصدرلر

٣٧٦ — ثلاثى مزيدفيه اوچ نوعدر : ثلاثى مزيدفيه رباعى ، ثلاثى مزيدفيه خماسى ، ثلاثى مزيدفيه سداسى .

٣٧٧ — ثلاثى مزيدفيه رباعى ؛ ثلاثى مجرده بر حرف زياده قلنوب فعل ماضيسى درت حرفلى اولاندركه اوچ وزنى واردر :

---

٣٧٦. ثلاثى مزيدفيه قاچ نوعدر ؟ — ٣٧٧. ثلاثى مزيدفيه رباعى نه‌يه دينير ؟ قاچ وزنى واردر ؟

٩ — افعال

مادهٔ اصلیه : فعل . ماضی : افعل .

موزونلری : (کرم) اکرام ، (رجوع) ارجاع .

٣٧٨ — « افعال » وزننه نقل ایدیله‌جك ثلاثی مجردلرك اوللرنده (همزه) یاخود (واو) وارسه (یایه) قلب ؛ اگر (یا) وارسه مد اولونوب (ایفال) صورتنه گیره‌ر :

امن = ایمان

وصل = ایصال

یقین = ایقان گبی .

٣٧٩ — اگر ثلاثی مجردك اورته‌سنده [عین‌الفعلنده] (و) یاخود (ی) وار ایسه (و) یاخود (ی) حذف ایدیلوب آخرینه بر (ة) گتیریلوب (افاله) صورتنه گیره‌ر :

عودت = اعاده

میل = اماله

سیل = اساله گبی .

٣٨٠ — « افعال » وزننه نقل ایدیلن ثلاثی مجردلرك

---

٣٧٨. افعال وزننه نقل ایدیله‌جك ثلاثی مجردلرك اوللرنده (همزه) یاخود (و) وارسه‌نه‌یاپیلیر؟ ووزنی هانگی صورته گیره‌ر؟ — ٣٧٩. ثلاثی مجردلرك عین‌الفعلنده (و) یاخود (ی) وارسه نه یاپیلیر ووزنی نه شکلده بولونور ؟ — ٣٨٠. افعال‌وزننه نقل ایدیلن ثلاثی‌مجردلرك معنالری نه اولور ؟

معنالری لازم ایسه متعدی ، متعدی ایسه بردرجه دها متعدی اولور :

دخول = گیرمك ادخال = گیردیرمك

خروج = چیقمق اخراج = چیقارمق

علم = بیلمك اعلام = بیلدیرمك گبی .

٢ — تفعیل

مادهٔاصلیه : فعل ، ماضی : فعّل .

موزونلری: (کمل) تکمیل، (علم) تعلیم، (خوف)تخویف .

٣٨١ — « تفعیل » وزننه نقل ایدیلهجك ثلاثی مجردلرك آخرنده (همزه) ، ویا (و) ، یاخود (ی) وارسه وزنی (تفعله) صورتنده اولور :

برؤ = تبرئه

خطاء = تخطئه

وصی = توصیه

ربوّ = تربیه گبی

٣ — مفاعله

مادهٔاصلیه : فعل . ماضی : فاعل .

موزونلری: (حرب)محاربه ، (بدل) مبادله. (خبر)مخابره.

٣٨١. «تفعیل» بابنه نقل ایدیلهجك مادهلرك آخرنده (همزه) یاخود(ی)بولونورسه وزن نه شکله کیرهر ؟

٣٨٢ — « مفـاعله » وزننه نقل اولونان كلمه‌لرك معنالری « مشاركت » ایچون یعنی ایکی كشی بیننده واقع اولان بر شیئی بیان ایدر : مخابره = ایکی كشی بربریله خبرلشمك . منازعه = ایکی كشی بربریله غوغا ایتمك .

تنبیه — «مفاعله» بابنك مصدری اوچ وزن اوزره گلیر: « مفاعله، فعال ، فیعال » بونلردن تورکجه‌ده اك زیاده مستعمل اولانی « مفاعله » اولوب بعضاً « فعال » وزنی‌ده قوللانیلیر . (مجادله) یرنده (جدال) قوللانیلدیغی گبی . « فیعال » وزنی قوللانیلماز .

٣٨٣ — آخرنده (و) یاخود (ی) بولونان ثلاثی مجردلر « مفاعله » وزننه نقل اولونورسه (و) یاخود (ی) الفه قلب اولونوب « مفاعاة » شكلنه گیردر :

دوی (ا) = مداوات

جزا = مجازات

املا — اوللرنده (همزه) اولان كلمه‌لر « مفاعله » وزننه نقل ایدیلمكده همزه بر واو اوزرینه یازیلیر : « اخذ — مؤاخذه » كبی .

---

٣٨٢. مفاعله وزننده‌كی كلمه‌لرك معنالری نه‌افاده ایده‌ر ؟ — [تنبیه] مفاعله بابنك مصدری قاچ وزن اوزره‌در ؟ — ٣٨٣. مفاعله بابنه نقل ایدیلن ماده‌لرك آخرنده (و) یاخود (ی) بولونورسه وزنی نه شكله كیره‌ر ؟ — [املا] اوللرنده همزه اولان كلمه‌لر مفاعله بابنه نقل ایدیلیرسه همزه نه اوزرینه یازیلیر ؟

تمرين — ٨١

آشاغيده كى ماده‌لرى « افعال » وزننه نقل ايدكز :

بدء — شرب — بعد — فطر — غفلت — سكوت — سمع — شغل — حضور — جمع — حسن — سق — طعم — فهم — خبر — حقوق — ثبوت — ضرر — لصوق — قناعت — يقظه .

تمرين — ٨٢

آشاغيده كى ماده‌لرى « تفعيل » وزننه نقل ايدكز :

بجل — بعد — جلد — جهل — حدث — حد — حرص — حركة — حرام — حمد — حمل — حول — خراب — درس — رجوع — شخص — صنف — صواب — عجز — فهم — قسم — لطف — نظافة .

تمرين — ٨٣

آشاغيده كى ماده‌لرى « مفاعله » وزننه نقل ايدكز :

بيع — بين — ترك — جدل — خبر — ذكر — سرعة — شركة — كلام — وزن — وصول — عون — قول — صفوت — رعايت — درايت — طلب — قطع — قياس — منع — حسد — نفرت .

تمرین — ٨٤

آشاغیکی کلمه‌لری بر جمله‌ده قوللانکز :
تبریك — توفیق — توکیل — ارشاد — اجمال — اطعام — مقاوله — مطالبه — محافظه .

---

٣٨٤ — ثلاثی مزیدفیه خماسی ، ثلاثی مجرده ایکی حرف زیاده قیلینوب ماضیسی بش حرفلی اولاندرکه بش وزنی واردر : « انفعال ، افتعال ، افعلال ، تفعّل ، تفاعل » .

١ — انفعال

مادهٔ اصلیه : فعل ، ماضی : انفعل .

موزونلری : (قطع) انقطاع ، (جذب) انجذاب ، (فصل) انفصال .

٣٨٥ — « انفعال » وزننه نقل ایدیلن کلمه‌لر مطاوعت معناسی افاده ایده‌ر .

٣٨٦ — بو وزنه نقل ایدیله‌جك ماده‌نك اورته‌سنده [عین الفعلنده] (و) وارسه (ی) یه قلب ایدیلوب وزنی (انفیال) شکلنه گیره‌ر : (قود) انقیاد گبی .

---

٣٨٤. ثلاثی مزیدفیه خماسی نه‌یه دینیر؟ — ٣٨٥. « انفعال » وزننه نقل ایدیلن کلمه‌لر نه معنا افاده ایده‌ر . ٣٨٥. «انفعال» وزننه نقل ایدیله‌جك ماده‌نك اورته‌سنده (و) یاخود (ی) اولورسه وزن نه شکله گیره‌ر ؟

— ٢ افتعال

مادهٔ اصلیه : فعل . ماضی : افتعل .

موزونلری : (رفع) ارتفاع ، (شغل) اشتغال ، (فخر) افتخار .

٣٨٧ — « افتعل » بابنـه نقل ایدیلن کلمه‌لرده مطاوعت معناسی افاده‌ایدره .

٣٨٨ — بو وزنه نقل ایدیله‌جك ماده‌نك اولنده(ص .ض ط ، ظ) حرفلرندن بری بولونورسـه (ت) ، (ط) یه قلب اولونور :

صبر = اصطبار	طرد =اططراد=اطّراد [*]
ضرب = اضطراب	

٣٨٩ — ثلاثی مجردك اولنـده (د ، ذ ، ز) حرفلری بولوتورسه (ت) ، (د) ه قلب ایدیلیر :

دعوی ـ ادتعا ـ اددعا = ادّعا

ذخر ـ اذتخار ـ اذدخار = ادّخار

زوج ـ ازتواج = ازدواج .

[*] عربجه‌ده بر جنسدن ایکی حرف بریرده بولونورسه اوحرفلردن بردانه‌سی یازیلوب اوستنه (شده = ّ) قونور. بوکا(ادغام)دینیر .

٣٨٧. «افتعال» وزننه نقل ایدیلن کلمه‌لر نه‌معنا افاده ایددر؟ — ٣٨٨. «افتعال» وزننه نقل ایدیلن کلمه‌لرك اوللرنده (ص ، ض ، ط ، ظ) بولونورسه نه اولور؟ — ٣٨٩. (د ، ذ ، ز) بولونورسه نه اولور ؟

٣٩٠ — «افتعال» وزننه نقل ایدیله‌جك كلمه‌نك اورته‌سنده [عین‌الفعلنده] (و) وارسه (ی) یه قلب اولونوب وزن (افتیال) شكلنه گیره‌ر :

شوق = اشتیاق گبی .

٣٩١ — « افتعال » وزننه نقل ایدیله‌جك كلمه‌نك اولنده [فاءالفعلنده] (و) بولونورسه(ت) یه قلب ایدیلوب«افتعال»ك (ت) سی ایله ادغام اولونور :

وسعت ـ اتتساع = اتّساع

وصف ـ اتتصاف = اتّصاف

وفق ـ اتتفاق = اتّفاق گبی.

٣ — افعلال

مادهٔ اصلیه : فعل . ماضی : اِفعَلّ .

موزونلری:(غِبار) اغبرار،(حمرة)احمرار،(صفرة)اصفرار.

بو وزن تورکجه‌ده پك آز مستعملدر .

٤ — تفعّل

مادهٔ اصلیه : فعل . ماضی تفعّل .

موزونلری : (كبر) تكبر ، (زوج)تزوج ، (وقف)توقف .

---

٣٩٠. «افتعال» وزننه نقل ایدیله‌جك كلمه‌نك اورته‌سنده واو بولونورسه وزن نه شكله كیره‌ر ؟ — ٣٩١. «افتعال»وزننه نقل ایدیله‌جك كلمه‌نك‌اولنده واو بولونورسه نه اولور ؟

٣٩٢ « تفعيل » وزننه نقل ايديلن كلمه مطـاوعت معناسى افاده ايتدكلرى گبى بعضاً (تكلف) بيان ايده‌رلر .

٣٩٣ — (تكلف) كندنده اولمـايان بر شيئى سـاخته اولازق وار گبى گوسته‌رمكدر . كنديسـنده شجاعت اولمايان كيمسه ساخته شجاعت گوسته‌ريرسه بوگا (تشجع) دينير .

٣٩٤ — آخرنده (و) و (ى) بولونان ماده‌لر (تفعل) بابنه نقل ايديلدكده (و) يايه قلب و (ى) اوست طرفنده‌كى حرفى كسره ايله مد ايدوب وزن (تفعّى) شكلنه گيره‌ر .

عدو = تعدّى

وقايه = توّقى گبى

آخرنده (همزه) اولان كلمه‌لرده بعضاً بو وزنده گلير : جزء = تجزى گبى .

٥ — تفاعُل

مادهٔ اصليه : فعل . ماضى : تفاعَل .

موزونلرى : (بعد) تباعد ، (جهل) تجاهل . (وفق) توافق .

٣٩٥ — « تفاعل » وزننه نقل ايديلن كلمه‌لر بعضاً مشاركت

---

٣٩٢. «تفعّل» وزننه نقل ايديلن كلمه نه افاده ايده‌ر ؟ — ٣٩٣. (تكلف) نه ديمكدر ؟ — ٣٩٤. آخرنده (ى) بولونان كلمه‌لر (تفعل) وزننه نقل ايديلدكده ناصل اولور ؟ — ٣٩٥. «تفاعل» وزننه نقل ايديلن كلمه‌لر نه معنا افاده ايده‌ر ؟

افاده ایدەر : (تباعد) گبی‌که ایکی شی بربرندن اوزاقلاشمق دیمکدر . بعضاً مطاوعت معناسی افاده ایدەر : (تکاثف) گبی‌که قویولاشمق دیمکدر . اکثریا فاعلك کندنده اولمایان بر شیئی اظهار افاده ایدەر : (تجاهل) گبی‌که بیلمەمزلکه گلمك ، جاهل اولمادیغی حالده جاهل گبی گورونمك دیمکدر.

٣٩٦ — آخرنده (ی) بولونان مادەلر « تفاعل » وزننه نقل ایدیلدکده وزن (تفاعی) شکلنه گیرەر :

دوی = تداوی

حشی = تحاشی (قورقوب چکینمك)

٣٩٧ — آخرنده حرف مشدد اولان مادەلرده وزن (تفاعّ) شکلنه گیرەر :

ضدّ = تضادّ

مسّ = تماسّ گبی

٣٩٨ — ثلاثی مزیدفیه سداسی ، ثلاثی مجرده اوچ حرف زیاده قیلینوب ماضیسی آلتی حرفلی اولاندرکه درت وزنی واردر : استفعال ، افعیعال ، افعوال ، افعیلال .

اخطار — بو درت وزندن تورکجەده مستعمل اولان آنجق « استفعال » وزنی‌در .

---

٣٩٦. آخرنده (ی) بولونان مادەلر (تفاعل) وزننه نقل ایدیلدکده ناصل اولور؟ — ٣٩٧. آخرنده حرف‌مشدد اولان کلمەلرده (تفاعل) وزنی نه شکله گیرەر ؟ — ٣٩٨. ثلاثی‌مزیدفیه سداسی نەیه دینیر ؟

استفعال

مادهٔ اصلیه : فعل . ماضی : استفعل .

موزونلری : (رشد) استرشاد ، (قبل) استقبال ، (حصول) استحصال .

٣٩٩ — « استفعال » وزننه نقل ایدیلن کلمه‌لر اکثریا طلب معناسنی افاده ایدەر :

استغفار = عفو ومغفرت طاب ایتمك .

استشفاء = شفا طاب ایتمك .

بعضاً اعتقاد ایتمك ، عد ایله‌مك معناسنی افاده ایدەر :

استعظام = بویوك گورمك ، بویوك اعتقاد ایتمك .

استکثار = چوق گورمك ، چوق عد ایتمك .

٤٠٠ — « استفعال » وزننه نقل ایدیله‌جك کلمه‌لرك اولنده (و) بولونورسه (ی) یه قلب اولونور :

وجوب = (استوجاب) استیجاب .

وصول = (استوصال) استیصال .

٤٠١ — « استفعال » وزننه نقل ایدیله‌جك کلمه‌نك اولنده (همزه) وارسه یا ابقا اولونور یاخود (ی) یه قلب اولونور :

اذن = استئذان ـ استیذان .

---

٣٩٩. (استفعال) وزننه نقل ایدیلن کلمه‌لر نه معنا افاده ایدەر ؟ — ٤٠٠. (استفعال) وزننه نقل ایدیله‌جك کلمه‌لرك اولنده (و) بولونورسه نه اولور؟—٤٠١. همزه بولونورسه نه اولور ؟

اجرت = استئجار ـ استیجار .

٤٠٢ — « استفعال » وزننه نقل ایدیله‌جك كلمه‌نك اورته یرنده (و) یاخود (ی) بولونورسه (و) یاخود (ی) حذف اولونوب آخرینه تاء تأنیث گتیریلیر :

دوام = استدامه

عون = استعانه

فائده = استفاده گبی .

---

٤٠٣ — رباعی مجرد ؛ مادهٔ اصلیه‌سی درت حرف اصلیدن عبارت اولاندر :

٤٠٤ — رباعی مجردك وزنی بر دانه‌در :

فعلله

موزونلری : زلزله — وسوسه — ترجمه — قهقهه — دغدغه .

اخطار — (فعلله) وزنی لسان عثمانی‌ده غایت آز مستعملدر.

٤٠٥ — رباعی مزیدفیه ؛ رباعی مجرده بر یاخود ایکی حرف زیاده قیلینانلرکه اوچ وزنی واردر : تفعلل ، افعنلال ، افعلاّل .

---

٤٠٢. استفعال وزننه نقل ایدیله‌جك كلمه‌نك عین الفعلنده (و) یاخود (ی) بولونورسه نه‌یاپیلیر ؟ — ٤٠٣. رباعی مجرد نه‌یه دینیر ؟ — ٤٠٤. رباعی مجردك وزنی قاچدر ؟ — ٤٠٥. رباعی مزیدفیه نه‌در ، قاچ وزنی واردر ؟

٤٠٦ — بووزنلردن (افعنلال) تورکجه‌ده هیچ مستعمل اولمایوب (تفعلل) ایله (افعلّال) پك آز اولارق قوللانیلیر .

(تفعلل) وزننده : = تبصبص ، تسلسل ، تذبذب .

(افعلّال) وزننده: = اطمئنان — اطمینان.اضمحلال.

٤٠٧ — عربجه‌ده مصدرلر لسانمزده تورکجه بر مصدر ایله بولونمازسه اسم مقامنده قوللانیلیر :

(سفاهت انسانی سفیل ایدر .)

بوجمله‌ده (سفاهت) اسم اولارق قوللانیلمشدر .

(حقی اولمیان شیئ طلب ایتمك بوش یره یورولمقدر .)

بو جمله‌ده (طلب) کلمه‌سی، (ایتمك) مصدرلریله برلشدیکندن مصدر اولارق قوللانیلمشدر .

٤٠٨ — عربجه مصدرلر تورکجه ادات مصدر ایله جمعلندیکی کبی مزیداتك مصدرلرینك نهایتنه (ات) کتیریلوب قاعدهٔ عربیه اوزره جمعله‌نرکده تورکجه‌ده قوللانیلیر :

اخطار = اخطارلر — اخطارات

تبشیر = تبشیرلر — تبشیرات

معامله = معامله‌لر — معاملات .

---

٤٠٦. رباعی مزیدفیه وزنلرینك هانکیلری تورکجه‌ده قوللانیلابیلیر ؟ — ٤٠٧. عربجه مصدرلر لسانمزده نه‌زمان اسم مقامنده قوللانیلیر ؟ — ٤٠٨ عربجه مصدرلر تورکجه ادات مصدر ایله جمعله‌نیرمی ؟

تمرين — ٨٥

آشاغیده‌کی کلمه‌لری (انفعال) وزننه نقل ایدکز :

جمود — خوف — کسوف — حرف — دفع — قود — ضم — بسط — سد — سلب — سلوك — عقد — قسم — قطع — شرح — شق — حصر — جذب — فصل — فك — فهم — کشف .

تمرين — ٨٦

آشاغیده‌کی کلمه‌لری (افعال) وزننه نقل ایدکز :

بدل — وفق — وحدة — ألفت — زيادة — ضرب — ضرورة — طرد — طلوع — غداء — غسل — قرب — لمع — منع — نظر — نقل — خلط — ختم — حرمة — ذخر — دعوى — رسم .

تمرين — ٨٧

آشاغیده‌کی کلمه‌لری (افعلال) وزننه نقل ایدکز :

حمرة — صفرة — عوج — صب — غبار .

تمرين — ٨٨

آشاغیده‌کی کلمه‌لری (تفعل) وزننه نقل ایدکز :

كلام — أدب — رحم — علم — كبر — عظمة — زينة —

حفظ — حقيقة — رفع — وقايه — عناد — عموم — قيد — كثرة — ملك — وهم — فرد — فكر — عقل — علة — عمد — صلب — شكايت.

تمرين — ٨٩

آشاغيده كى كلمه‌لرى (تفاعل) وزننه نقل ايدكز :

دخول — جسارة — جهل — درك — صحابة — مثل — لطم — لحوق — لصوق — رضا — ردف — وفق — وتر — وراثة — وضع — ولى — مرض — مس — كسل .

تمرين — ٩٠

آشاغيده‌كى كلمه‌لرى (استفعال) وزننه نقل ايدكز :

جلب — رقابة — كشف — نسخ — كسب — كره — طلوع — فهم — خدمة — خروج — حضور — حسن — حقارة — قبل — غرق — وضوح — نطق — عمل — لزوم — كف — اذن — قرار .

---

٣١ — قرائت واملا

سلطان عثمانك سلامى

[اوچنجى اردويه]

بويوك ، اولو عثمانك قورومغه باشلايان يشيل يوردنده ،

قارلی طاغلرك اگیلدیگی خوش اوواسنده نوردن برگول گوردم . . . صباح ییلدیزلرندن دوکولن صولغون پیریلتیلر، یاندیغی ، شفق بولوطلرینك خفیف برحمرتله تلوین ایتدیکی، ایلك ضیانك برانجی بیاضلغیله جلالادیغی بوراکد صولرك اوستنده مدید ، معظم برصدا ـ دنیا أولمش ظن ایدیله‌جك قدر ـ مدهش بر سکوت حکمفرما اولان بوسماوی ایشیقلره خطاب ایدییوردی .

بونور گولی باشقه برتجلی‌یه‌ده معکس ایدی : بو برسراب . بو آزاد ایده‌نلرله آزاد اولان چهرلره‌ك سرابی ایدی . . روحلری، شکلنی بیلمه‌دیگمز یکی برسودا ایله مهتز ، گوزلری یکی گوردکلری برافقه کشاده، آلینلری یتیشـلهمه‌دك بر علویت ایچنده پارلایان برنور ایله چرچیوه‌لنمش چهره‌لرك سرابی . . . آچیلان، دائما آچیلان انگین بویوکلکلرده بنلگنی غائب ایدنلرك سرابی . . . بوتون ذرات معنویه‌مزك صوك آن احتضارنده‌کی حساسیتی ایله‌بوتون اسرار صمدانیتی روحك ایچدیگی ایلك آن استغراقده بویوك عثمانك یوکسك مزارینه معطوف انظار !

دیوارلرینی صارماشیقلر بورومش، طاوانلری اوروبجکلنمش، اومعظم مقبر، بوگون آغزینی آچارق، صارصلمش، خیرپالانمش، فقط چوروممش اولان عثمانلیلرك تملنی ، عثمانلیلرك باباسنی ، وطنك اوچنجی مؤسسلرینه گوسته‌رمشدی .

بروسه اووالرینه ناظر تپه‌جگه معطوف انظار، اونی جسامت طبیعیه‌سندن دها جسیم اولان وجودیله گوردیلر ! عصرلردن

بری باشمزك اوستنه اوزانمقدن یورولمایان اوزون قوللری، بیاض کفننك اوستنه اوزانان بیاض صقالی ، اعماق آتمزه‌دالان درین ، سیاه گوزلریله کندیسنه ملاقی اولان ملتك روحنی سلاملایوردی .

بوسسده اوزون قهرلرمزك، قلبلرمزك برکوشه‌سنده‌هزیمتی دائما محفوظ قالاجق ذلتلرك، شرف ملیمزی قارارتان سفالتلرك بر اقدیغی مبهم بر حزن ؛ پایدار اولان فضائل ایله مایالادیغی چوجوقلرینك اعتلاسنه عائد قوی بر محظوظیت ؛ استقبالك نهایتسز حدودینه اوزانان نظرنده زمان ایله موقت موفقیتسزلکلرله ازاله ایدیله‌مه‌یه‌جك برامید وجسارت واردی .

بوسس بوتون آنا طوپراغمزی محیط اولان هوای نسیمیده منفرداً تیتره‌دی ، یاییلدی . باشنی قالدیرمق ایچون قان دوکن ملتلره ، قارانلقدن چیقمق ایچوب چیرپینان، قیورانان ، أزیلن اردولره قدر ایشیدیلدی .

بو سس دیبوردی که :

« السلام! اوچنجی دفعه ملتمی ألومك پنچه‌سندن، بر آووج قالان ملکمی صوك پارچالانمقدن قورتاران عسکرلرم ! السلام! کوشه‌لری ویران ، داملری چوکوك معموره‌لری، ییقیق خرابه‌لری اعماره گلن قهرمانلرم ! اللرمله تأسیس ایتدیگم ملتمك

مساوات وعدالت [*] اساسلرینی بیقان مخربلری بیقدکز : تنزل ایدەن قومیتی ه آلچالان اوصاف ملیەیی ، ظلم وتعدی ایله مردلکنی غائب ایدەن عرقی یکی برقان ، یکی بر جسارتله جانلاندردکز .

السلام ! مزارمه قدرچیکنەمکه کلن آیاقلری توقیف ایدەن یکی عنصر ! السلام ! طورونم شهزاده سلیمانك سزه آناختارینی بخش ایتدیکی بلاددن سزی سورمکه یوروین قوته قهرمان کوکسلرکزی سپر ایدەرك أولومك تاکوزلرینك ایچنه باقمقدن چکینمەین اردو ! طوزم اتمکم سزه حلال اولسون ! سزی آسیا چوللرینه یالین آیاق کوندرمکه چالیشان قوللره عصیان ایدەرك آیاق دیرەدکز . ییقیلمق ایستەنیلن بومعظم ملت تمللرینی یکیدن آتمغه تشبث ایتدکز . أوت ، حلال اولسون عسکرلرم ، یالکز طوز اتمکم دکل ، نامم ده سزه حلال اولسون !

السلام ! عثمانك اك موطلو ، اك شجیع ، اك سوکیلی یتیملری ! عالمك خیرپالادیغی ، بوینی بوکدوردیکی ، هیچ بر تشبث مردانەسنه أل اوزادوب یاردیم ایتمەدیکی چوجوقلر ! روحم دائما سزك ایچون متأذی ایدی ؛ طوپراغه قاریشان قوللرم سزی قالدیرمق

[*] برجمعه کونی کرمیان بکی علی شیرك تبعەسندن بر مسلمان ایله بیله‌جك تکفورینك تبعەسندن بر خرستیان آراسندەوقوع بولان اختلافده سلطان عثمان خرستیان لهنده حکم ویرمشدی : بو حال بر چوقلرینك عثمانلیلره التحاق ایتمەلرینه سبب اولدی .

ایچون دائما عجزندن صیزلاردی . عثمانك اسمنه لایق اولان بر ملت باتماز ، باتاماز . چالیشكز أولادلرم ! ملكمی اعمار ، ملتمی بوتون علوم وفنون ، بوتون خصائل عثمانیه ایله احیا ایدكز ! آرتق ویرمه‌یكز ، آقیدیلان قانلرك هنوز قوروماديغی معزز طوپراغك برقاریشنی ، برذره‌سنی بیله ویرمه‌یكز ! »

گونش طوغویور ، سراب اوزاقلاشییور ، او معظم صدا خفیفله شییوردی . صوك برقوتله كشیشك بیاض شاهقه‌لرنده عكس صدا یاپان سسی مزارك بیله سوندوره‌مه‌یه‌جگی بر طور حكمرانیله علاوه ایتدی :

« اونوتمایكز ، چیگنه‌مه‌یكز ، چوجوقلرمك الك كوچوك برحقنی بیله . سزه أولادم ـ یالكز أولاد دگل ، مؤسسلكده همان هم مسلك دییه‌جگم ـ سزه بوگون طوپراغم ، دكزلرم ، الك معمور كوشه‌لرندن الك ویران خرابه‌لرینه قدر بوتون ملكم حلال اولسون ! »

وظیفه

١ — مألاً سویله‌یكز .

٢ — املا اولارق یازكز .

٣ — عربجه مصدرلرك هانگی وزنده اولدیغنی سویله‌یكز .

٤ — عربجه مصدرلر اسم اولارقمی مصدر اولارقمی قوللانیلمشدر سویله‌یكز .

٣٢ — قرائت منظومه

رجوع

خاير ، خاير ، سكا راجع دگل بوتلعينات ،
بوتون بولوم وتألم ، بوابتكاى حيات
حيات ملتى تعذيب ايدەن ، محقر ايدەن
چامورلايان نەقدر لوث وارسه هپ بردن
قوجاقلامش ، طاشيمش برمحيطه عائددى ؛
اوملعنت گيجەسندن اوزاقدەيز شيمدى .
قاريشدى ليل مصيبت ليال نسيانه ،
آچيلدى گوزلرمز برصباح رخشانه ،
سن ، أى محيط تجدد ، اوليل منحوسك
سنكله نسبتى يوق ؛ سن شرفايشك ، اولوسك .
نەسيس يوزكدە نازل ؛ بالعكس ، صفاووقار ؛
طوغان گونش گبى صافى برانفلاقك وار .
افقلرك بوتون انظارى سنده ، پرحيرت ؛
بوگون سنك مدنيت ، مسالمت ، صفوت .
عدالت ايستەين آواز حقنمونكله ،
بوگون سنك حركاتك وياسكونكله
تقرر ايلەيەجكدر حضور استقبال ؛
سنك سلامت فكرك ديمك سلامت حال !
گوزل دوشون ، ايى حس ايت . يا گلما ، آلدانما ؛

نه‌وارسه طوغروده‌در ، طوغرولق شاشار صانما .
قوش اتحاده ترقی‌یه ، سعیه ، اقباله ؛
فقط اونوتماکه یول انتظام مشیتله
یاقینلاشیر. قیصه‌لیر . . . طوغری آت آدیملرکی ؛
دوشون : بوگونکی آدیملر حاضرلایور یارینی !
وسز ، أی اردومزك آنلی شانلی افرادی ،
سز أی گوزل وطانك برگزیده أولادی ،
سزأی کشاده آیلنلر ، گزیده وجدانلر ،
سز أی یورکلی . وآرسلان یورکلی انسانلر !
ایچیمده شمدی نه‌حسلر ، ناصل تمنیلر ،
نه نشئه‌لر جوشییور ، بیلسه‌کز نه‌وجد آور
ترانه‌لر جوشییور . . . بونلرك حقیر وگزین ،
مألی ، شعری ، سنوحاتی ، روحی ، لفظی سزك ؛
سزك . نه‌وارسه سزك ، هپسی هپسی سزك !

[توفیق فکرت]

وظیفه

١ — منظومه‌یی نثره تحویل ایدکز .
٢ — عربی مصدرلری آییروب وزنلریله برابر یازکز .

١

اصول تحرير وكتابت

آشاغيكى موضوعلرى مكتوب صورتنده يازكز :
ايكى قارداشك كوچوكى عسكر اولوب طشره‌يه گيتمش بولونديغى يردن بويوك قارداشنه عسكرلكده‌كى وظيفه‌سندن، بولونديغى مملكتك احوالندن ، قارداشنه وعائله‌سنه محبتندن بحث ايله‌مكتوب‌يازييور .

٢

بويوك قارداشى جواب ويرييور . قارداشنى تسلى و عسكرلكك شرفندن ، وظيفهٔ وطنيه‌دن ، عائله‌سنك كنديسيله مفتخر بولونديغندن بحث ايدييور .

فعل

٤٠٩ — فعل ؛ شخصه وزمانه دلالت ايتمك اوزره بر ايشك ياخود بر كيفيتك واقع اولوب اولماديغنى افاده ايده‌ن كلمه‌در .

شخص

٤١٠ — فعللرك دلالت ايتدكلرى شخص اوچدر : متكلم ، مخاطب ، غائب .

---

٤٠٩. فعل نه‌يه ديشير ؟ — ٤١٠. قاچ شخص واردر ؟

زمان

٤١١ — فعللرك دلالت ایتـدکاری زمان اوچـدر : زمان ماضی ، زمان حال ، زمان استقبال .

اوقودی ـ اوقویور ـ اوقویاجق .

« اوقودی » دیدیگمز زمان « اوقومق » ایشی شمدی‌دگل اولدن واقع اولدیغنی افاده‌ایتدیگندن (زمان‌ماضی) ؛ «اوقویور» دیدیگمز زمان « اوقومق » ایشی شمدی یعنی سـویله‌نیلدیگی آنده واقع اولمقـده اولدیغنی افاده ایتدیگندن (زمان حال) ؛ « اوقویاجق » دیدیگمز زمان « اوقومق » ایشی اولدن واقع اولمادیغی گبی شیمدی سـویله‌نیلدیگی زمانده‌ده واقع اولمایوب آنجق ایلروده گله‌جك‌زمانده واقع اولاجغنی افاده ایتدیگندن (زمان استقبال) دینیر ؟

فاعل

٤١٢ — فعلك افاده ایتدیگی شیئی حقیقةً ویا حکماً یاپانه (فاعل) دینیر . هر فعلك بر فاعلی واردر .

احمد یازدی . قوش اوچویور . قارداشم گله‌جك .

(احمد) فاعل ، (یازدی) فعل . « یازمق » ایشنی یاپان « أحمد » در. (قوش) فاعل ، (اوچویور) فعل . « اوچمق » ایشـنی یاپمقده اولان « قوش » در .

٤١١. قاچ زمان واردر ؟ — ٤١٢. فاعل نه‌یه دینیر ؟

(قارداشم) فاعل ، (گله‌جك) فعل . « گلمك » ایشنی یاپاجق اولان « قارداشم » در .

٤١٣ — فاعل ؛ اسم یاخود اسم حکمنده اولان کلمه‌لردن بری اولور : گونش طوغدی . بن گیدییورم . سن گله‌جکسك . شو اوقویاجق گبی .

بومثاللرده فاعل اولان « گونش » اسم ، « بن ، سن » اسم حکمنده اولان ضمیر ، « شو » مشار الیهی محذوف اسم اشارتدر .

٤١٤ — فاعل ، کلامده دائما فعلدن اول گلیر : احمد یازدی ، حسن قوشویور ، حسین گیده‌جك گبی .

(یازدی احمد) ، (قوشویور حسن) ، گیده‌جك حسین) دینمز .

٤١٥ — برفعلك فاعلنی بولمق ایچون فعلدن اول (کیم ؟) یاخود (نه ؟) سؤاللری ایراد ایدیلیر . بو سؤاللرك جوابی فاعل اولان کلمه‌در :

(قوش اوچدی) دینیلدکده (نه اوچدی ؟) دییه واقع اولان سؤالك جوابی (قوش) اولدیغندن (قوش) کلمه‌سی (اوچدی) فعلنك فاعلیدر .

(احمد گوردی) دینیلدکده (کیم گوردی ؟) دییه واقع اولان سؤالك جوابی (احمد) اولدیغندن (احمد) کلمه‌سی (گوردی) فعلنك فاعلیدر .

---

٤١٣. فاعل هانکی کلمه‌لردن بری اولور ؟ — ٤١٤. فاعل، فعلدن اولمی صوکره‌می کلیر ؟ — ٤١٥. بر فعلك فاعلی ناصل بولونور ؟

فعلك فاعليله مطابقتى

٤١٦ — فعل ، فاعليله كميتده يعنى مفرد ياخود جمع اولمقده مطابقت ايدەر :

(احمد اوقويور) دينيلدكده (احمد) بر كشى يعنى مفرد اولديغندن (اوقويور) فعلده مفرددر . (احمد اوقويورلر) ، ياخود (احمد اوقويورز) دينمز .

(بز اوقويورز) دينيلدكده فاعل اولان (بز) جمع اولديغندن (اوقويورز) فعلىده جمعدر . (بز اوقويور) ، ياخود (بز اوقويورم) دينمز .

اخطار — بعضاً فعل ايله فاعل بيننده مطابقته رعايت ايديلمز :

١ — فاعل حقيقتده مفرد مخاطب اولديغى حالده تعظيم ايچون فعل جمع مخاطب قوللانيلير : (بويله سويلەدك) دينەجك يرده (بويله سويلەدكز) دينير .

٢ — فاعل ، حقيقتده مفرد مخاطب اولديغى حالده دها زياده تعظيم ايچون فعل جمع غائب قوللانيلير . (بويله سويلەدك) دينەجك يرده (بويله بيوردىلر) دينير .

٣ — فاعل ، مفرد غائب اولديغى حالده تعظيم ايچون فعل جمع غائب قوللانيلير : ذات حضرت پادشاهى طوله باغچه سراى عاليسنى تشريف بيوردىلر كبى .

٤ — فاعل ، جمع اولديغى حالده فعل بعضاً مفرد غائب قوللانيلير : (بالقلر دكزده يوزەر) كبى . (يوزەرلر) صورتيله مطابقته رعايت دها ملائمدر .

---

٤١٦. فعل فاعليله نەلرده مطابقت ايدەر ؟

٤١٧ — بر فعلك « و » ايله برلشمش شخصلری مختلف فاعللرندن بری متكلم ديگری مخاطب ايسه‌فعل ، فاعل مخاطبله مطابقت ايده‌ر :

بو كتابی سن وبن برابر اوقودق .
او وسن بويازی‌يی برابر يازدكز گبی .

٤١٨ — مترادف معنايی حاوی اولان فاعللرك فعلی مفرد اولارق قوللانيلير : اقتداری ، غيرتی ، استقامتی كنديسنی هر يرده سوديرتمشدی . « سوديرتمشلردی » دينمز .

٤١٩ — « ياخود » ايله برلشمش ايكی فاعلدن بری ديگرينی سلب ايده‌رسه فعلی مفرد اولارق قوللانيلير : بوگون يا احمد ياخود محمد گله‌جك .

٤٢٠ — اگر ايكی فاعلدن بری ديگرينی سلب ايتمزسه جمع ياخود مفرد اولارق قوللانيله بيلير : (شدتلی ياغمور ياخود قوراق هوا محصولاتك مبذوليتنه مانع اولور .) دينيلديگی گبی (مانع اولورلر) ده دينه بيلير .

مفعول

٤٢١ — فاعلك ايشله‌ديگی ايش كندی اوزرنده واقع اولان

---

٤١٧. «و» ايله برلشمش فاعللرندن بری متكلم ديگری مخاطب ايسه فعل‌هانكيسی ايله مطابقت ايده‌ر؟ — ٤١٨. مترادف معنايی حاوی اولان فاعللرك فعلی ناصل قوللانيلير؟ — ٤١٩. (ياخود) ايله برلشمش ايكی فاعلدن بری يكديگرينی سلب ايده‌رسه فعل ناصل قوللانيلير ؟ — ٤٢٠. ايكی فاعلدن بری ديگرينی سلب ايتمزسه ناصل قوللانيلير ؟ — ٤٢١. مفعول نه‌يه دينير ؟

شی اولوب فعلك افاده ایتدیکی معنایی تماملایان کلمه‌لره (مفعول) دینیر.

حسن محمدی دوکدی

دینیلدکده حسن «دوکمك» ایشنی« محمد » اوزرنده اجرا ایله‌دیکندن حسن (فاعل) ، محمد (مفعول) ، دوکدی (فعل) در .

٤٢٢ — تورکجه‌ده آلتی درلو مفعول واردر : مفعول به ، مفعول الیه ، مفعول فیه ، مفعول له ، مفعول معه ، مفعول منه .

(مفعول به ، مفعول الیه . مراجعت § ١٣٧ — ١٣٨)

٤٢٣ — مفعول فیه : فاعلك ایشله‌دیکی ایش نره‌ده ونه زمانده واقع اولدیغنی بیان ایده‌ن کلمه‌لردر که ظرفیت معناسنی افاده ایده‌رلر .

٤٢٤ — مفعوله فیه ؛ اسم یاخود اسم حکمنده اولان کلمه‌لرك نهایتنه (ده) علاوه ایدیله‌رك تشکیل ایدیلیر : باغچه‌ده گوردم . ساعت اوچده گلدی گبی .

٤٢٥ — عربجه‌ده تورکجه‌ده کی (ده) ادانه مقابل (فی) قوللانیلیر : فی الدار = أوده . فی البحر = دکزده. فی الدنیا = دنیاده گبی .

---

٤٢٢. قاچ درلو مفعول واردر ؟ — ٤٢٣. مفعول فیه نه‌یه دینیر ؟ = ٤٢٤. مفعول فیه ناصل تشکیل ایدیلیر ؟ — ٤٢٥. عربجه‌ده مفعول فیه اداتی نه‌در ؟

٤٢٦ — فارسیده (ده) اداتنه مقابل (در — اندر) قوللانیلیر : درکنار = کنـارده . درحال = او آنده . اندر خانه = أوده گی .

٤٢٧ — بر کلمه‌نك (مفعول‌فیه) اولدیغنی آکلامق ایچون فعلدن اول (کیمده ؟) ، (نرده ؟) سؤاللری ایراد اولونورکه جوابلری مفعول فیه اولان کلمه‌در :

احمد کتابنی أوده اونوتدی .

دینیلدکده (احمد کتابنی نرده اونوتدی؟) سؤالنه جواب اولان (أوده) کلمه‌سی (مفعول فیه) در .

حسن قلمنی احمدده بولدی .

دینیلدکده (حسن قلمنی کیمده بولدی ؟) سؤالنه جواب (احمدده) کلمه‌سی (مفعول فیه) در ،

٤٢٨ — مفعول له : فاعلك ایشلهدیکی ایشك سبب وعلتنی بیان ایده‌ن کلمه‌در .

٤٢٩ — مفعول‌له ؛ اسم ویا اسم حکمنده بولونان کلمه‌دن صوکره (ایچون) لفظی علاوه ایدیله‌رك تشکیل ایدیلیر :

سنك ایچون بوقلمی آلدم .

اوقومق ایچون مکتبه گیدییورم .

---

٤٢٦. فارسیده مفعول‌فیه اداتی نه‌در ؟ — ٤٢٧. بر کلمه‌نك مفعول‌فیه اولدیغنی ناصل آکلاشیلیر ؟ — ٤٢٨. مفعول‌له نه‌یه دینیر؟ — ٤٢٩. مفعول‌له ناصل تشکیل ایدیلیر ؟

يتيشمك ايچون چوق يورولدم .

دينيلدكده برنجى مثال (تخصيص)، ايكنجى مثال (سبب)، اوچنجى مثال (تعليل) افاده ايدر .

اخطار — (ايچون) مقامنده (طولايى) لفظى تقدير ايديله بيليرسه (تعليل) ، « گوره » لفظى تقدير ايديله بيليرسه تخصيص افاده ايتديگى آكلاشيلير .

٤٣٠ — عربجه‌ده تورکجه‌نك (ايچون) اداتنه مقابل (لام مكسوره) ياخود (لاجل) قوللانيلير : لسبب ، لاجل الزيارة گبى .

٤٣١ — فارسيده (ايچون) مقابلى (براى) لفظيدر : براى معلومات . براى مخابره گبى .

٤٣٢ — بر كلمه‌نك (مفعول‌له) اولديغنى آكلامق ايچون فعلدن اول (كيمك ايچون ؟) ، (نه ايچون — نيچون ؟) سؤاللرى ايراد اولونوركه بوسؤاللرك جوابى (مفعول له) در.

كتابى سنك ايچوم آلدم

دينيلدكده (كتابى كيمك ايچون آلدى) سؤالنه جواب اولان (سنك ايچون) كلمه‌سى (مفعول‌له) در .

كتابى اوقومق ايچون گوتوردى

دينيلدكده (كتابى نيچون گوتوردى ؟) سؤالنه جواب اولان (اوقومق ايچون) كلمه‌سى (مفعول‌له) در .

---

٤٣٠. عربجه‌ده مفعول‌له اداتى نه‌در ؟ — ٤٣١. فارسيده مفعول‌له اداتى نه‌در؟
٤٣٢. بر كلمه‌نك مفعول‌له اولديغى ناصل آكلاشيلير ؟

٤٣٣ — مفعول معه : فاعلك ايشلەديگى ايش (كيم) ياخود (نه) ايله ايشلەنديگنى بيان ايدەن كلمەدر .

٤٣٤ — مفعول معه ؛ اسم ياخود اسم حكمنده اولان كلمەلره (ايله ـ له) لفظى علاوه ايديلەرك تشكيل اولونور : قلم ايله يازدى . بيچاق ايله كسدى گبى .

٤٣٥ — (ايله) اداتى : مقارنت ياخود مصاحبت ، وساطت ، سبب افاده ايدەر :

قارداشمله گيتدم . (مقارنت)

بالطه ايله كسدى . (وساطت)

قورقو ايله خستەلاندى . (سبب)

اخطار : ١ — مفعوللە اولان كلمەنك آخرنده حروف حركەدن (ى) دن باشقه بر حرف اولورسه تخفيف ايديلەمز : صوپا ايله قوغالادى . وقتنى اويقو ايله گچيردى . پاره ايله ايش بيترگبى . (صوپايله — اويقويله — پارەيله) صورتندەقوللانيلماز .

كلمەنك آخرى (ى) ياخود حروف حركەدن باشقه بر حرف اولورسه تخفيف ايديلير : قارداشيله گزدى . قلمله يازدى گبى . (قارداشى ايله قلم ايله) صورتندەده قوللانيلير .

اخطار : ٢ — ايكى ساكن ايله نهايت بولان كلمەيه (ايله) لاحق اولور :

جهد — جهد ايله . قهر — قهر ايله گبى .

---

٤٣٣. مفعول‌معه نەيه دينير ؟ — ٤٣٤. مفعول‌معه ناصل تشكيل ايديلير ؟ — ٤٣٥. (ايله) اداتى هانكى معنالرى افاده ايدەر ؟ = [اخطار ١] (ايله) نه زمان (له) صورتنده تخفيف ايديلر ؟ — [اخطار ٢] ايكى‌ساكن ايله نهايت بولان كلمەيه (ايله) مى (له) مى لاحق اولور ؟ بر ساكن ايله نهايت بولان كلمەلره نه لاحق‌اولور؟

برساکن ایله نهایت بولان کلمه‌لره (ایله) ده (له) ده لاحق اولور :

سبب ایله — سببله . جهت ایله — جهتله. غیرت ایله — غیرتله‌گبی.

٤٣٦ — (ایله) اداتی « مقارنت » معناسی افاده ایتدیکی زمان بعضاً تاکید ایچون (برابر) لفظی علاوه ایدیلیر: قارداشمله برابر گیتدم گبی .

٤٣٧ — عربجه‌ده (ایله) مقابلی (مع) یاخود باء مکسوره قوللانیلیر : مع هذا. مع‌مافیه. مع‌التشکر. مع‌الافتخار. بالصحه. بالوجوه گبی .

٤٣٨ — فارسی‌ده (با) قوللانیلیر : باسند . باتقریر . بامقاوله گبی .

٤٣٩ — برکلمه‌نك (مفعول معه) اولدیغنی آکلامق ایچون فعلدن اول (کیم ایله؟) یاخود (نه‌ایله؟) سؤاللری ایرادایدیلیرکه بوسؤاللرك جوابی (مفعول معه) در :

قارداشم واپورله گیتدی . دینیلدکده (قارداشم نه‌ایله گیتدی؟) سؤالنه جواب اولان (واپورله) کلمه‌سی (مفعول معه) در .

پدرمله گزدم. دینیلدکده (کیم ایله گزدم) سؤالنه جواب اولان (پدرمله) کلمه‌سی (مفعول معه) در .

---

٤٣٦. (ایله) اداتی مقارنت‌معناسی افاده ایتدیکی‌زمان تأکید ایچون نه‌کتیریلیر؟
٤٣٧. عربجه‌ده مفعول‌معه اداتی نه‌در ؟ — ٤٣٨. فارسیده مفعول‌معه‌اداتی نه‌در؟
— ٤٣٩. برکلمه‌نك مفعول‌معه اولدیغی ناصل آکلاشیلیر ؟

٤٤٠ — مفعول منه: فاعلك ايشلەدیگی ایشك باشلانغجنی بیان ایدەن کلمەدر :

٤٤١ — مفعول منه ؛ اسم یاخود اسم حکمنده اولان کلمەلره (دن) علاوەسیله تشکیل ایدیلیر :

مکتبدن گلدم . گبی .

٤٤٢ — (دن) اداتی : ابتدا ، جهت ، مقایسه ، سبب ، محل ومنشأ ، اصل ، معنالرینی افاده ایدەر :

بروسەدن گلدی . (ابتدا)

شوبنانك یاندن گورونشی پك گوزلدر (جهت)

شوکاغد قاردن بیاضدر (مقایسه)

اللرکز صوغوقدن مورارمش (سبب)

احمد افندی قرەحصاردندر (محل ومنشأ)

بوحقه گوموشدن یاپیلمشدر (اصل)

٤٤٣ — (دن) اداتی (طولایی ، ناشی ، ایسه ، بری ، باشقه ، ماعدا، غیری ، صوکره، اول) کلمەلریله برلەشوب مرکب حالده بولونورلر :

تعلیل
(دن طولایی) : گوردیگمدن طولایی ممنون اولدم
(دن ناشی) : کیدەمەدیگمدن ناشی محجوب اولدم

٤٤٠. مفعول‌منه نەیه دینیر ؟ — ٤٤١. مفعول‌منه ناصل تشکیل ایدیلیر ؟— ٤٤٢. (دن) اداتی هانکی معنالری افاده ایدەر ؟ ٤٤٣. (دن) اداتی هانکی کلمەلرله برلەشوب مرکب حالده بولونور ؟

(دن ایسه) : گورمکدن ایسه گورمه‌مك یگدرسنی ، (مقایسه)
(دن بری) : گیده‌لیدن بری یالکزم (ابتدا)
(دن باشقه) : سندن باشقه گیده‌ن اولمادی .
(دن ماعدا) : بندن ماعدا گوره‌ن یوقدر . } استثنا
(دن غیری) : بوندن غیری دیه‌جکم یوق .
(دن صوکره) : بوندن صوکره یازاجغم . (تأخر)
(دن اول) : حسندن اول گلدی . (تقدم)

٤٤٤ — عربجه‌ده (دن) اداتنك مقابلی (من — عن) کلمه‌لریدر :

من القدیم = اسکیدن برو . من جهة = برجهتدن . عن جهل = بیلمه‌مزلکدن گبی .

اخطار — عربجه‌ده (من) ایله (عن) بیننده فرق واردر ؛ فقط لسانمزده بوفرق معتبر دگلدر .

٤٤٥ — فارسیده (دن) مقابلی (از) اداتی‌در : ازدل وجان = جان وگوکلدن . ازسرنو = یکی باشدن گبی .

٤٤٦ — برکلمه‌نك (مفعول منه) اولدیغنی آکلامق ایچون فعلدن اول (کیمدن ؟) یاخود (نه‌دن ؟) سؤاللری ایراد اولونورکه بوسؤاللرك جوابی (مفعول منه) در :

بوکتابی کتابجیدن آلدی . دینیلدکده (بوکتابی کیمدن

٤٤٤. عربجه‌ده (دن) اداتنك مقابلی نه‌در؟— ٤٤٥. فارسیده (دن) مقابلی نه‌در؟
٤٤٦. برکلمه‌نك مفعول‌منه اولدیغی ناصل آکلاشیلیر ؟

آلدی) سؤالنه جواب اولان (کتابجیدن) جوابی (مفعول منه) در .

تمرین — ٩٢

آشاغیکی جمله‌لرده‌کی فاعللری آییرکز :

ارض، یکرمی درت ساعتده کندی محوری اوزرنده برکره‌دونر — زهره ، سیاره‌لرك اك پارلاغی ایلوب گونش باتدقدن صوکره غرب طرفنده گورولور وچوبان ییلدیزی دینیر — ییلانلر ایکی طاقم اولوب برطاقمی زهرسز ییلانلردرکه بونلر آنجق چکه کیکلریله اتلرینك قوتلی اولمالری سببندن قورقولی‌درلر — برکوچوك کویلی‌چوجوغی کندیسندن بویوك برکویلو چوجوغنی دوگویوردی — بوگون هوا گونشلی ایدی. برقارغا یوواسندن چیقدی — یازین برچوق درەلر قورور ، گونشك شدتلی حرارتی اونلری بخار حالنه گتیریر — حق چوق اوشومشدی؛ صراحی‌یی طولدوردی، اوطه‌یه گتیرمه‌یه اونوتدی — انسان اجدادینك کمال وعلویتیله افتخار ایدەر — انسان خالقنه عصیان ایدەر .. مرتکب کبائر اولور . لکن گوزلرندن آقان یاشلر ایچنده حس ندامتی گوکه آغدجه بلکه کناهیده گیدەر ، قلبی ظاهر اولور — بابام یانمه گلدی ، بنی صرتنه آلدی ، آنجق یارم دقیقه یورویه بیلمشدك، بابام بردیواره یاصلانمشدی ، بن تکرار یره یووارلانمشدم .

تمرين — ٩٣

آشاغیکی جمله‌لرده‌کی مفعوللری بولکز ونه‌دن آکلادیغکزی ایضاح ایدکز :

گیجه وقتی ، خصوصیله صباحه قارشی ارض هوادن دها چابوق صوغور — پك چوق فائده‌لیدر ؛ چونکه طوپراغك رطوبتنی ادامه ایده‌ر — قار ، یری اورترسه دانلری ، اکینلری طوکك تأثیرندن محافظه ایده‌ر — شمال ممالکنده یوکسك طاغلر اوزرنده بعض کره دهشتلی فورتنه‌لر اولورکه آنلره قاربوراسی دینیر — ایچی صو ایله طولو برتجربه بوریسنك دیبنه اینجه برقورشون لوحه ایله صودن تفریق ایده‌رك برمقدار تره‌یاغی قویوب بورینك اوست طرفنی بر آتشه طوتار ایسه‌ك اوراده صویی ، دیبنده‌کی یاغ اریمکسزین قاینامق ممکن اولور — قیرمز بوجکی اوفاجق بربوجك اولوب (مکسیقا)ده قورت بوغان فدانی اوزرنده یاشامقده‌در — ساقز آطه‌سنده حاصل اولان برنوع فستق اکله صالح اولمایوب فقط آغاجنك قابوغی اوزرینه بیچاق ایله چیزیلدکده چیقان صو هواده سرتلشیر وساقز نامنی آلیر .

تمرين — ٩٤

عینی وظیفه :

دوه قوشی بویی ایکی متره‌یه یاقین بویوك برقوش اولوب بوینی اوزون وتویسز باشی کوچوك‌در — تیرلانفجلر سرچه قوشی جنسندن اولارق

بربرلرندن بوگلرینك رنكلریله آییرت ایدیایر — اوت یییه‌ن حیوانلردن برطاقلری تكمیل طبانلریله یره باصارق وبرطاقلریده طبانلرینی قالدیروب یالكز پارماقلریله باصارق یورورلر — دوه قوشی یومورطه‌لرینی چولك پك صیجاق اولان قومنه وبعضاً تپه‌سی سیوری كوچوك برتپه‌جك اوستنه یومورطلارکه بووجهله قولوچقه‌یه یاتمق پك قولای اولور — آیاقلری آووج ایچی بچمنده اولان قوشلرك هپسنك غاغالری یاصی اولوب پارماقلریده آرارنده اولان بردری ایله بربرلرینه بیتشیك اولدقلرندن آیاقلری عادتا برکوره‌ك بچمنده‌در — اوکوز انسانه آتك گوردیکی قدر چوق اهمیتلی ایشلر گورور .

تمرین — ٩٥

آشاغیده‌کی جمله‌لرده فعللری ، فاعللر ، مفعوللری آییروب نه دن آکلادیغکزی ایضاح ایدکز :

ایکی قومك حدودینی تعیین ایده‌ن بر چوجوق مزارینك بولوندیغی چمنزاردن گچییوردق — صباحلری قوشلرله برابر اویانکز ، نغمات عندلیبی دیکله‌یکز ، برر برر منکسف اولان ییلدیزلری سیر ایله‌یکز ، نه‌قدر مسرور ، نه‌قدر محزون اولورسکز — آغلا ، بوگوز یاشلری جناب اللهك برعطیه‌سیدرلر — آمان اوگوز یاشلری قوروماسین؛ رطوبتنی غائب ایده‌ن چیچکلر حیاتی‌ده برابر غائب ایده‌رلر ؛ گوزل چیچکلر رطوبت ایچنده یاشارلر — اورمان بر مسکن سکونت ایدی ؛ گرچه قوشلر اوتوییوردی؛ لکن گویاکه سامعه‌یه سکوتدن صدالر گلییوردی —

بوراده ضعیف برایکیلدی ایشیتدم — براقکز اوچوجوقلر ملکلر گبی اوینایورلر . گلکز ! اطرافه طوپلانکز ، گولکز ، تغنی ایدکز ؛ سزك انتظارکز گوکلمه جلای سعادت صاچار، صدالرکز گچن دقیقه‌لرمی لذتاندیریر — شفق سوکویور ، سنك قاپوك هنوز قپالیدر ؛ نه‌ایچون اویویورسك ؟ — قاراکلق برگیجه‌ده ، یاخود درین بر خیالده اویاتان انسان گبی ارواحده صباح بقاده بیدار اولاجقدر .

تمرین — ٩٦

آشاغیکی جمله‌لرده نقطه‌لی یرلره مناسب فاعللر یازکز :

. . . اوچارلر ، . . . یوزه‌رلر . . . یورورلر — یوکسك طاغلرك تپه‌لرنده . . . اکسیك اولماز — بالی . . . یاپار — ایلك بهارده . . . یاپراق آچار — اورمانده . . . واردر — . . . آرسلان جنسندندر — . . . پرنج ایله پیشیریلیر — . . . پرنجی پك سوه‌رلر — . . . اك صیجاق وباتاقلق مملکتلرده اولور — . . . پانجاردن و شکر قامیشندن چیقاریلیر — یومورطه‌یی . . . یومورطلار — یومورطه‌دن . . . چیقار — بال آریسنك یاپدیغی . . . وجوده یارار — نباتاتك تنفسنه یارار .

تمرین — ٩٧

آشاغیده کی جمله‌لرده نقطه‌لی یرلره مناسب مفعوللر یازکز :

النده یاپیشوب . . . یالیدن طرفه ایندیردی — زواللی . . .

... چویریر . . . دائما . . . دیکردی — بعضاً آیاقلرینك... یوز سورمك دیله‌دی — اووه . . . باشلامش اولان عظیم بر محاربه خارج . . . بلا تهلکه تماشا ایدیلدکده گوزلر . . . خوشلاندیریر - سرین دره‌لر کنار . . . بویوك آغاجلر گولکه . . . جمله‌سی برلکده مربع نشین اوله بیلیرلر — شو بیوك سرا . . . گور ، شو مسرت آرابه . . . باق ، شو ساحلك کنار . . . تعقیباً گیده‌ن اوزون توفنکلیلر . . . دقت ایت — گرك پارلاق ضیالر . . . تنویراولنمش اولسون ، گرکسه مظلم بر حال . . . بولونسون ، بوتون مردیوه‌نلر ساکت مزار . . . اینرلر ، هرقاپو صوك دقیقه . . . طوغری آچیلیر .

تمرین — ٩٨

آشاغیکی جمله‌لرده نقطه‌لی یرلره مناسب برر فعل یازکز :

چوجوق ده‌ده‌سنی اویله آچیق تك گوزیله ، صارقمش ، دیشسز آغزلی چکه‌سیله ، قاص قاتی وجودیله گورونجه مدهش بر چیغلق (قوپارمق) — تیتره‌ین ، قورقان ، آغلایامایان خاق (طاغیلمق) — ایرته‌سی گون دشمن سفینه‌لری آچیقده (گورولمك) — بن هرصباح اذان ایله (اویانمق) ، وکندیمی باشقه بر مملکتده ، باشقه بر عالمده (صانمق) — اوخ ! بولطافت هر گوکلده برباشقه حس پیدا (ایتمك) — گونش، ساکیتانه اوچوشان کلبکلرك قانادلرینی (یالدیزلامق) .

---

۳۳ — قرائت واملا

برسیاحه

دوستم ، اوزون برسیاحتدن بزی کمال سرعتله ضعف پیری یه ، ظلمت مزاره ایصال ایدەن بشیگك ایچنه گلدگز .

کشتیء حیاتگزی برچوق ابحار محیطه نك تلاطم مهابتنموندن تخلیص ایلەدگز ، شیمدی ایسه مجرای وادیء امیدگز بونیچه گیتمکده آرزو ایدییورسگز . هیهات !

آفتاب آنمان امیدگز ، حیات پرحلاوتگزی ایصال اقلیم کمال ، هرگزدیگگز یرلرده دخی آتوب طوپلادیغگز آمال وآرزوگزی قرین ورطهٔ زوال ایلەدی .

اکوب بیچەن بعض کرەده هوانك مساعده گوسترمەمەسیله هرزمانکی کسبندن محروم قالان چفتجی گبی ، سزده گچدیگگز یرلره براقدیغگز آمالگزك سزه اولجه ویردیگی حلاوتدن شیمدی مهجور اولدگز .

نظرگزك تعقیب ایلەدیگی آفاق امیدده محبانگزك بکلەدیگی مواسم لطیفه یی اقطارحاره یه گیدەرك سزاونلردن اول گورمك آرزوایدییورسگز عودتگزده وطنگزك لطیف سماسنی تماشایه موفق اولامازسگز .

برچوق زمانلر وطنی ترکله گزدگز ؛ عجایب گوناگون سیرایلەدگز ؛ ینه یورغونلغگزدن صولویه صولویه بزم بولوندیغمز یرەگلدگز .

فائدەسز سیاحتگزدن بحثله ، آیاقلرگزله گتیردیگگز عوالم ثلثه نك طوپراقلرینی برزمان قلبمده اشتعال ایدەن آتشك کوللرینه مزج ایدییورسگز . برده بکا حزین وآجی بر طور ایله « پدرك نرەده ؟ اوغلك نرەده ؟

والدمك هانى ! » دييه صوروبورسكز . هيهات ! . اونلرده سياحتده ! ايتدكلرى سياحتده نه كونش ، آى كورمكه موفق اولامادقلرى كبى ، بورايه هيچ كيمسه نك ثروتندن برآقچه كتيرمه سنك دخى احتمالى يوقدر. ايتدكلرى سياحت اوزون ونهايتسز اولوب بونلر خطواتنى روحانيلر آره سنده تهزيز ايله مكده درلر ، كه بوكون بزده اونلره پيرو اولاجغز .

اثناى مفارقتكزده سزى تشييع ايله ديكم كبى مواسم مختلفه ده اوچنى ده بربرينى تعقيباً تشييع ايله دم .

ايواه ! اوسعادتلى ساعتلرى ، سوديكم باشلرى ، حزائن محبتمى طوپراغك ايچنه قويدم؛ اونلرك عزيمتلرينى كوردم. كوزلرم اشكريزماتم اولديغى حالده اوچ كره بواوطه نك ايچنه بياض كريه دانه لرى اوزرينه سياه برپرده سريلديكنى تماشا ايله دم .

طوكمش الارى اوزرينه قاپانارق برقادين كبى آغلادم ؛ كوزلرم قاپالى اولديغى حالده روحم ، روحلرينك آسمانه طوغرى اجنحه كشاى پرواز اولدقلرينى تماشا ايله يوردى .

اونلرى برر قيرلانغج كبى اقاليم سائره يه طوغرى موسم نوبهارتحرى ايچون اوچدقلرينى كوردم .

اولاً ، والدمم سمايى كوره رك اورايه اوچدى . شيمدى چشماننده كيمسه نك كوره مديكى برشعلهٔ معنوى فروزان اولمقده در. ايلك ياورمده اونى تعقيبه شتابان ، بعده پدرم دخى بونلرى كوره رك كوزمدن نهان اولدى .

شيمدى اونلرى اوراده اويومقده واوبزم دخى كيده جكمز قاراكلق يرلرده سياحت ايتمكده درلر .

ايسته رسه كز ماهتاب عالمتابك تنوير ايله ديكى تپه لراوزرينه چيقالمده.

« اویقو » شهرندن آز بویوك واوناك قربنده بولونان « أولوم »شهرینی سزه ارائه ایله‌یه‌یم !

انسان اوغلنك، صبان ایزلرینه بوغدای آتار گبی طوپراغه گومدیگی میلیونلرجه انسانلر عجبانره‌یه گیدبیورلر؟ بونلری کیم طوپلایور ؟

نه‌قدر مسعود یاشایان همشیره‌لر ، قارداشلر ، پدر و والده‌لر ظلام مدهشهٔ موت اوزرینه آجی گوز یاشلری دوکمکه مجبور اولورلر !

أرلولمر ، أولنلر پك آز امتداد ایده‌رلر ؛ اونلری طاشلر آلتنده براقالم ، حیف ! بزم قراکلق قلبلرمزه تصویر بدایع گلدیگی گبی اونلر دخی ظلام عدم ایچنه دشرلر !

سیاح ! سیاح ! بزم دلیلکمزنه‌در؟ بیلیرمیسکز، که نه‌قدر سویملیلر، معشوقه‌لر بوطوپراغك آلتنده اونودیلیرلر !

دنیا یوزنده نه‌قدر مسعودلری اوتلر ایچنده ، چیچکلر آراسنده اوینایانلری دهشتلی مزار آغوش مظلمنه آلیر .

[ویقتور هوغودن: ش . مظهر]

وظیفه :

١ | مألاً سویله‌یکز .

٢ — املا اولارق یازکز .

٣ — فعللری ، فاعللری، مفعوللری آییرکز .

---

٣٤ — قرائت واملا

فریاد

آه أی موت ! پنجهٔ بی‌امانه گچیردیگك مظلوملری عجبا ناصل درین

ومظلم برحفرهٔ هیچی‌یه آتیورسك ، که بونلر بردها گورونمه‌یورلر ؟
بروالده‌نك سینه‌سندن اتلرینی قوپاریرگبی یاوروسنی ؛ برعاشقك آغوش امیدندن جانی آلیرگبی سوگیلیسنی غصب ایتمك نه‌مدهشدر ؟
آه ! هانی بنم همشیره‌جگم ؟ برزمان‌صاغ ایدی .
زواللی بودنیایه آیاق باصدیغی گون، حیاتی گوله‌رك وقوللرینی آچارق اونی آغوشنه آلدی ؛ براز صوکره صباوت زرین قانادلرینی آچارق‌اونی بشیگی ایچندن چیقاروب چیچکلر آراسنده گزدیرمکه گوتوردی .
گزردی، کلبکارله اویناشیردی ؛ یوزمه‌قارشی گولمکه باشلادیغی‌وقت گوکلمده ، روحمده شفق نورلری پیدا اولوردی .
مدهش موت ! بونی قیصقاندیغی ایچون اونی بزم أومزدن آلوب گهوارهٔ ظلمتپناه خاکه یاتیردی .
« هانی سوگیلمز ؟ » دییه هپمزك قلبلرمزدن چیقان فریادلره موت: « سزه ایشته آتش ! . . » دییه جواب ویریوردی .
أی موت ! سن نه‌قدر سوگیلی باشلری بیدك !
روحلر جذب ایدەن نه‌قدر گوزل گوزلرك شعلهٔ عشق افشانی سوندوردك ؟
حسلی قلبلری متزلزل ، تأثیر محبتله اویقوسنی ترك ایتمش گوزلری گریان ، روحلری آسمانه اعلا ایدەن لسانلری ، اللری چورتدك ؟
نه قدر مسعود فامیلالرك شعشعهٔ اقبالنی سوندیره‌رك اونلری — رفیقك حکمنده اولان — سفالتك پنجه‌سنه براقدك !
نه قدر انجم سعادتی ، ابر مظلم ادبارك آلتنده ستر ایله‌دك !
آه ! بنده اختر مسعودیتم اولان بر سودیگمی سینهٔ سکوت خاکه قویدك ! نهایت بنی‌ده دهشتکله مصاب ایتدك !

زواللی معصومه اوچ سنه‌ده قلبمزه یراشدیردیگی امیدلرله برابر بر هفته ایچنده آسمانه اوچدی . آمالم ، اذواقم هپ آردی‌صره هوایه گیتدی !

بوتون فاملیام خلق اونك ترفیه استقبالی ایچون تهیئات متنوعه‌ده‌کمال شوقله غیرت ایدییورلردی .

هیهات ! اوکا بر مزاردن ، بر طاشدن ، بر کفندن باشقه بر شیئك لزومی یوقمش ! حیف !

بر صدا — صوص ! بر زمان او بکنمه‌دیکك مزارده بوتون سوگیلیلرکله بولوشاجقسك !

[ویقتور هوغودن: ش. مظهر]

وظیفه :

یوقارده کی وظیفه‌نك عینی اولاجق .

---

٣٥ — قرائت منظومه

بر لحظهٔ تأخر

بر ضربه . . . بر دومان . . . وبوتون بر گروه سور ،
بر معشر وضیع تماشا ، خشین ، عقور .
طیرناقلریله بر ید قهرك ، دیدك دیدك ،
یوکسلدی غور جوّه باجاق ، کله‌ء قان ، کمیك . . .

أی ضربهٔ مبجله ، أی دور منتقم ،
کیمسك ؟ نه‌سك ؟ . . بو صولته سائق ، سبب نه ؟ کیم ؟
آرقه‌کده بیك نگاه تجسس . وسن نهان ،
بر دست غیبی آکدیریبورسك ، رها فشان .
مالك سسك او سورت رعدین غیظه که
هر یرده حس حق وخلاصك محرکی .

صدمه‌کله پای قاهری تیتره‌ر تغلبك
الك غره تاج حشمتی صار صار تقربك .
سیلکوب عقود ربقهٔ أعصاری ، الك چتین
بر اویقودن اویاندیریر اقوامی دهشتك .
أی شانلی آوجی ، دامکی بیهوده‌قورمادك ؛
آتدك . . . فقط یازیق که ، یازیقلر که وورمادك !

طورسه‌یدی بر دقیقه‌جغز دور بی‌سکون ،
یاخود اوطورماسه‌یدی ، او اکلیل‌سرنگون ،

قانلرله بر جنایته پك بکزه‌ین بو ایش
بر خیر اولوردی ، مثلی عصرلرجه کچمه‌مش .

لکن تصادف . . . آه ، اوقویلر منادی ،
عاجزلرك ، زوالیلرك خصم دائمی ،

بردن یتیشدی محوه بو تدبیر خارق ،
سوندوودی بر نفسده بو بارق ؛
نقش ایتدی برتهکم ایچون بخت بی شعور
تاریخ ظلمه بر یکی دیباجهٔ غرور .

قورتولدی ؛ حقیدر ، آلاجق شمیدی انتقام ؛
لکن اونوتماسین شونی تاریخ سفله‌کام :
بر قومی چیکنه‌مکله بوکون أگله‌نن ...
بر لحظهٔ تأخره مدیون بو کیفنی !

[توفیق فکرت]

وظیفه

١ — منظومه‌یی نثره تحویل ایدکز .
٢ — مألاً سویله‌یکز .
٣ — فعللری ، فاعللری ، مفعوللری آییرکز .

مفعول صریح — مفعول غیرصریح

٤٤٧ — مفعول بهه (مفعول‌صریح) دینیر .

٤٤٨ — مفعول‌صریح معین اولمازسه ادات مفعول اولان (ی) حذف ایدیلیر : (محمد اتمك ییدی) دینیلدکده محمدك ییدیکی (اتمك) معلوم ومعین اولمادیغندن ادات مفعول اولان (ی) محذوفدر .

(محمد اتمکی ییدی) دینیلدکده محمد ذاتاً معلوم ومعین اولان (اتمکی) ییدیکی آکلاشیلدیغندن ادات مفعول حذف ایدیله‌مشدر .

---

٤٤٧. مفعول‌صریح نه‌در ؟ — ٤٤٨. مفعول بهدن نه زمان ادات مفعول حذف ایدیلیر ؟

٤٤٩ — مفعول بهدن ماعدا مفعوللره (مفعول غیرصریح) دینیر . [مفعول الیه ، مفعول فیه ، مفعول له ، مفعول معه ، مفعول منه]

معرفه — نکره

٤٥٠ — معرفه : شیٔ معینه موضوع کلمه‌در. یاخود تعریف اخرله (مدلولی معین ومخصوص اولان کلمه‌در) .

٤٥١ — نکره : شیٔ غیر معینه موضوع کلمه‌در . تعریف آخرله : (مدلولی معین ومخصوص اولمایان) کلمه‌در .

٤٥٢ — اسم خاصلر ، ضمیر شخصیلر ، مشارالیهلر ، معرفه‌یه مضاف اولان اسم جنسلر ، اوللرنده حرف تعریف بولونان عربی کلمه‌لر (معرفه) در .

٤٥٣ — اسم جنسلر ایله اوللرنده (بر ، بر قاچ ، هیچ بر ، بر چوق ، خیلی) گبی مبهمات بولونان کلمه‌لر (نکره) در .

(احمد اوقودی) — « احمد » اسم خاص ، معرفه .

(سن گوردك) — « سن » ضمیر شخصی . معرفه .

(بو کتاب بویوکدر) — « کتاب » مشارالیه . معرفه .

---

٤٤٩. مفعول غیرصریح هانکی مفعوللردر ؟ — ٤٥٠. معرفه نه‌یه دینیر ؟ — ٤٥١. نکره نه‌یه دینیر ؟ — ٤٥٢. هانکی کلمه‌لر معرفه‌در ؟— ٤٥٣. هانکی کلمه‌لر نکره‌در ؟

(احمـدك قلمى) — « قلم » اسم جنس . نكره ايكن « احمد » اسم خاصنه مضاف اولمقله . معرفه .

(الرحمة) — « رحمة » كلمه‌سنك اولنه حرف تعريف گلديگندن . معرفه .

(قلم آلدم) — « قلم » اسم جنس . نكره .

(بر كتاب آلدى) — « كتاب » كلمه‌سنه (بر) كلمه‌سنك لحوقيله غير معين كتاب آكلاشيلديغندن . نكره .

(بر قاچ قارپوز آلدم) — « بر قاچ » كلمه‌سنك لحوقيله غير معين قارپوز آكلاشيلديغندن . نكره .

٤٥٤ — مفعول علامتى محذوف اولمايان مفعول صريحلر (معرفه) ، مفعول عـلامتى محذوف اولان مفعول صريحلر (نكره) در .

(احمد مكتوبى يازدى) دينيلدكده « احمـدك » يازديغى « مكتوب » ذاتاً معلوم ومعين مكتوب اولديغى آكلاشيلديغندن معرفه‌در .

(احمد مكتوب يازدى) دينيلدكده « احمـد » ك يازديغى « مكتوب » هانگى مكتوب اولديغى معلوم ومعين اولماديغندن نكره‌در .

٤٥٤. مفعول صريحلر نه زمان معرفه ، نه‌زمان نكره اولورلر ؟

٤٥٥ — بعضاً اسم جنسلرك اولنه (معهود) كلمه‌سی علاوه ایدیله‌رك معرفه یاپیلیر : معهود آرابه ایله نره‌یه گیتدك ؟ — معهود آتی قاچه صاتدك ؟ گبی .

٤٥٦ — اسم جنسلر بر صفت ایله توصیف ایدیلدکده تخصص کسب ایده‌رکه یوکا (نکرهٔ مخصصه) دینیر : اوصلو چوجوق هریرده کندینی سودیریر . ایی قلم ایی یازار گبی که (چوجوق) ، (قلم) اسم جنسلری (اوصلو) ، (ایی) صفتلرینك موصوفی اولدقلرندن بونلره « نکرهٔ مخصصه » دینیر .

تمرین — ٩٩

آشاغیکی جمله‌لرده معرفه‌لر ایله نکره‌لری آییرکز :

باقی باشدن قوقار — بر آدمك آدی چیقاجغنی جانی چیقسین — بر بابا طقوز اوغل بسله‌ر ، طقوز اوغل بر بابایی بسله‌یه‌مز — زنگین اولان بوزلو خوشاب ایچر — سرنایی بز چالدق پارصه‌یی ایل طوپلادی — سکا طاشله طوقونانه سن پاموقله طوقون — رؤیا ایله خلیا اولماسه زوگوردك جانی چیقار — برگون اولور یوز یوزه باقار — بر مشتری ایچون دکان آچیلماز — نعمتی دائم اولانك طاعتی واجب اولور — نه قدر طوپالار واردرکه شرف نردبانلرینه صاغلامدن زیاده چیقار — نیجه ظالم واردرکه کندینی مظلوم گوسته‌ریر — وجدانی اولمایان ، کندنده آرزوی حسن

---

٤٥٥. بعضاً اسم جنسلرك اولنه نه علاوه‌سیله معرفه یاپیلیر ؟ — ٤٥٦. نکرهٔ مخصصه نه‌یه دینیر ؟

امتزاج مفقود اولان ، آثارمحبتدن تنفر ایدەن انسان «میت متحرك»دن باشقه نەدر؟ ـ وجودی خسته اولان طبیبه ، روحی خسته اولان حبیبه محتاجدر ـ وطنی عائلەدن زیاده سومەلیدر .

متعدی — لازم

مطاوعت — مشارکت

ایضاح

حسن قلمی قیردی ـ حسن اویودی ـ حسن قاشیندی ـ حسن دوگوشدی .

شو مثاللردن (حسن قلمی قیردی) دینیلدکده ، حسنك یاپدیغی (قیرمق ایشی قلمه تأثیر ایتمشدر . (متعدی) .

(حسن اویودی) دینیلدکده ، حسنك یاپدیغی (اویومق) ایشی کندندن باشقەسنه تأثیر ایتمەمشدر . (لازم) .

(حسن قاشیندی) دینیلدکده ، حسنك یاپدیغی (قاشینمق) ایشنی ینه کندینه عائد وراجع اولمشدر . (مطاوعت) .

(حسن دوگوشدی) دینیلدکده ، حسن یاپدیغی (دوگوشمك) ایشنی دیگریله مشترکاً یاپمشدر . (مشارکت) .

٤٥٧ - فعللر معنا جهتیله درت قسمدر : متعدی ، لازم ، مطاوعت : مشارکت .

---

٤٥٧. فعللر معنا جهتیله قاچ قسمدر ؟

متعدی

٤٥٨ — فاعلك ایشله‌دیگی ایش باشقه‌سنه تجاوز وتأثیر ایده‌رسه او فعله (متعدی) دینیر :

(حسن قلمی قیردی) گبی‌که (قیرمق ایشی قلمه تأثیر ایتمشدر .

اخطار — مفعول به آلان فعللر دائما متعدیدر .

٤٥٩ — فاعلك ایشله‌دیگی ایش باشقه‌سنه تجاوز وتأثیر ایتمزسه او فعله‌ه (لازم) دینیر :

(حسن اویودی) دینیلدکده حسنك اویوماسندن باشقه‌سی متأثر اولمادیغی ایچون (اویومق) فعلی (لازم) در .

٤٦٠ — بر فعلك « متعدی » یاخود « لازم » اولدیغنی آکلامق ایچون (کیمی؟) (نه‌یی ؟) سؤاللری ایراداولونوب بو سؤاللره جواب بولونورسه فعل (متعدی) ، بولونمازسه‌لازمدر .

(احمد مکتوبی‌اوقودی) جمله‌سنده (احمد نه‌یی اوقودی؟) دییه بر سؤال ایراد اولوندقده (مکتوبی) جوابی ویریلیرکه (اوقومق) فعلی (متعدی) اولدیغی آکلاشیلیر .

لکن (حسن اویودی) جمله‌سنده (حسن نه‌یی اویودی) دییه‌برسؤال‌ایرادی مناسبتسز اولدیغندن (اویومق) فعلی (لازم) اولدیغی آکلاشیلیر .

---

٤٥٨. فعل متعدی نه‌یه دینیر ؟ — [اخطار] هانکی فعللر متعدیدر ؟ — ٤٥٩. فعل‌لازم نه‌یه دینیر ؟ — ٤٦٠. بر فعلك متعدی یاخود لازم اولدیغی ناصل آکلاشیلیر ؟

یاخود فعلك متعدی اولوب اولمادیغنی آکلامق ایچون فعلدن اول (بریسنی ، بر شیئی) لفظلری گتیریلیر . اگر طوغری بر معنا آکلاشیلیرسه فعل (متعدی) ، اگر معنا آکلاشیلمازسه (لازم) در :

حسن بر شیئی ییدی

دینیلدکده حسنك بر شیئی ییدیگی آکلاشیلوب (ییمك) فعلنك « متعدی » اولدیغی تحقق ایدەر .

حسن بر شیئی اوطوردی .

دینیلدکده بوندن بر معنا آکلاشیلامادیغندن (اوطورمق) فعلنك « لازم » اولدیغی تحقق ایدەر .

اخطار — فعل لازملر مفعول به آلمایوب مفعول الیه آلیرلر .

فعل لازمی متعدی قیلمق

٤٦١ — فعل متعدیلر ایکی قسمدر : اصلی ، قیاسی .

٤٦٢ — فعل متعدیٔ اصلی . — معناسنده اساساً متعدیلك بولونان فعللردر : اوقومق — یازمق — ایچمك — گورمك — قیرمق — کسمك گبی .

٤٦٣ — فعل متعدیٔ قیاسی . — معناسنده اساساً متعدیلك

٤٦١. فعل متعدیلر قاچ قسمدر ؟ — ٤٦٢. فعل متعدیٔ اصلی هانکی فعللردر ؟ — ٤٦٣. فعل متعدیٔ قیاسی هانکی فعللردر ؟

اولمایوب قاعدهٔ مخصوصه ایله تشکیل ایدیلن فعللردر :

گولمك ـ گولدورمك : بریسنی گولدورمك.

آقمق ـ آقیتمق : برشیئی آقیتمق .

ادات تعدیه

٤٦٤ ـ قیاساً متعدی یاپیلاجق فعللره علاوه ایدیلن متعدی اداتی ایکیدر: بری آهنك تلفظه گوره (دیر ـ دور) ، دیگری (ت) در .

٤٦٥ ـ برفعلی، متعدی یاپمق ایچون اوفعلك مادهٔاصلیه‌سنه باقیلیر :

١ ـ اگر فعلك مادهٔاصلیه‌سی برهجالی ایسه آهنك تلفظه گوره (دیر) یاخود (دور) علاوه ایدیلیر :

متعدی	
گز ـ مك	گزدیر ـ مك
اوت ـ مك	اوتدور ـ مك گبی

---

٤٦٤. متعدی یاپیلاجق فعللره علاوه ایدیلن ادات قاچدر ؟ — ٤٦٥. بر فعلی متعدی یاپمق ایچون نه یاپیلیر ؟

تنبیه — آتیده‌کی فعللر بوقاعده‌یه مخالف اولدقلرندن استثنا تشکیل ایده‌رلر :

آقمق = آقیتمق	طوغمق = طوغورمق
ایچمك = ایچیرمك	طویمق = طویورمق
اوچمق = اوچورمق	گچمك = گچیرمك
آرتمق = آرتیرمق	گوچمك = گوچورمك
	گلمك = گتیرمك
بیتمك = بیتیرمك	گیتمك = گیده‌رمك
پیشمك = پیشیرمك	قوپمق = قوپارمق
چیقمق = چیقارمق	قوقمق = قوقوتمق
صاپمق = صاپیتمق	قورقمق = قورقوتمق
صارقمق = صارقیتمق	قاچمق = قاچیرمق

افاده — شو مستثنیاته دقت ایدیلدجك اولورسه بعضاری همانده بر قاعده تشکیل ایده بیلدجك درجه‌ده (ر) و (ت) علاوه‌سیله متعدی یاپیلییور . مثلا؛ مادهٔ اصلیه‌نك صوك حرفی (چ ، ت ، ش) ایسه (ر) ایله متعدی تشکیل ایدیلییور :

(چ) اولورسه : ایچ = ایچر .

اوچ = اوچور .

قاچ = قاچیر .

کیچ = کچیر .

کوچ = کوچور .

(ت) اولورسه : آرت = آرتیر .

بات = باتیر .

یات = یاتیر .

بیت = بیتیر .

(ش) اولورسه : پیش = پیشیر .

ئیش = ئیشیر .

طاش = طاشیر

اوش = اوشور

مادهٔ اصلیه‌نك صوك حرفی (و) اولورسه (ت) علاوه‌سیله متعدی یاپیلیور : آوه = آفیت . قووه = قوقوت . قوروه = قورقورت .

اخطار : ١ — « آزمق » ، « چوکمك » ، « صیزمق » فعللرینك متعدیلری قاعده موجبنجه (دیر) و (دور) ایله (آزدیرمق) ، (چوکدورمك) ، (صیزدیرمق) صورتنده کلدیکی کبی شاذ اولارق: (آزیتمق) ، (چوکرتمك) ، (صیزیرمق) صورتنده‌ده کلیر .

اخطار : ٢ — « گورمك » فعلی ؛ برایش گورمك، برایش تسویه ایتمك معناسنده قوللانیلیرسه متعدی حالی (دور) ایله (گوردورمك)؛ اگر گوز ایله گورمك معناسنده قوللانیلیرسه متعدی حالی (گوسته‌رمك) صورتنده اولور .

٢ ــ مادهٔ اصلیه برهجادن زیاده اولوب صوك حرفی حروف

حرکه ایسه (ت) ، حروف حرکه دکلسه (دیر ـ دور) علاوه ایدیلیر :

	متعدی		متعدی
اویومق	اویوتمق	ایکلهمك	ایکلهتمك
آغلامق	آغلاتمق	اینانمق	اینانديرمق
اسنهمك	اسنهتمك	ایمرهنمك	ایمرهنديرمك
اریتمك	اریتمك	اوزهنمك	اوزهنديرمك

٣ ـ مادهٔ اصلیهنك صوك حرفی یاخود (ل) ایسه (ت) علاوه ایدیلیر :

	متعدی
اوطورمق	اوطورتمق
طاریلمق	طاریلتمق گبی .

درجهٔ تعدیه

٤٦٦ ـــ افعال متعدیهیی بر درجه دها متعدی قیلمق ایچون فعل متعدیٔ اصلیلرك مادهٔ اصلیهلرینك صوك حرفی حروف حرکهدن ایسه (ت) دگلسه (دیر ـ دور) علاوه ایدیلیر :

گورمك (ایش) = گوردورمك .

قیرمق = قیردیرمق

اوقومق = اوقوتمق گبی .

٤٦٦. فعل متعدیٔ اصلیلری بر درجه دها متعدی یاپمق ایچون نه یاپیلیر ؟

٤٦٧ — فعل متعدئ قیاسیلری بردرجه دها متعدی یاپمق ایچون اگر ذاتاً (دیر ـ دور) ایله متعدی یاپیلمش ایسه (ت) ، اگر (ت) ایله متعدی یاپیلمش ایسه (دیر ـ دور) علاوه ایدیلیر :

قالقمق — قالدیرمق = قالدیرتمق .

یورومك = یوروتمك = یوروتدورمك . گبی .

اخطار — اگر فعل متعدی بر مفعوله تعدی ایدییورسه بردرجه دها متعدی یاپیلدقده ایکی مفعوله تعدی ایدەر : محمد کتابی اوقودی . محمد کتابی چوجوغه اوقوتدی گبی .

تمرین — ١٠٠

آشاغیده کی فعللرك متعدی اولانلریله لازم اولانلرینی آییروب ایضاح ایدکیز :

صاغمق — آرامق — چاغیرمق — اوزمك — کسمك — بچمك — گزمك — جایمق — آلمق — ویرمك — گورمك — باقمق — اورکمك — قورقمق — صارمق — طرامق — گیرمك — چیقمق — صولمق — چالمق — بیرتمق — آجیمق — صوصمق — باغیرمق — اینمك — یاغمق — قایمق — قایدیرمق — آجینمق — آچیندیرمق — آجقیمق — آچمق — قاچمق — قاچیرمق .

---

٤٦٧. فعل متعدئ قیاسیر ایکنجی درجه‌ده متعدی ناصل یاپیلیر ؟ — [اخطار] بر مفعوله تعدی ایدەن بر فعل بر درجه‌دها متعدی یاپیلیرسه قاچ مفعوله تعدی ایدەر ؟

تمرین — ١٠١

آشاغیکی فعللره مناسب برر مفعول ویروب بو مفعوللرك صریح اولدیغنی متعدی یاخود لازم اولدیغنی سویله‌یکز :

. . . صاغدی — . . . آرادی — . . . چاغیردی — . . .
اوزدی — . . . کسدی — . . . بیچدی — . . . گزدی — . . .
جایدی — . . . آلدی — . . . ویردی — . . . گوردی — . . .
باقدی — . . . اورکدی — . . . قورقدی — . . . صاردی
— . . . طرادی — . . . گیردی — . . . چیقدی — . . .
صولدی — . . . چالدی — . . . بیرتدی — . . . آجیندی —
. . . آجیندیردی — . . . آجیدی — . . . آچدی — . . .
قاچدی — . . . قاچیردی .

تمرین — ١٠٢

آشاغیکی جمله‌لرده فعللرك متعدی یاخود لازم اولدقلرینی وبونلرك نه‌دن آکلاشیلدقلرینی سویله‌یکز :

قصاب قیونی کسدی — چوجوق کتابی بیرتدی — احمد آغلادی — حسن گولدی — آرقه‌داشنی‌ده گولدوردی — چوبان قویونلری اوتلادی — قویونلر اوتلادی — قارداشم چارشی‌یه گیتدی — قومشونك چوجوغی چاموره دوشدی — حسن چیچکی قوپاردی — آت آرابه‌یی چکدی — آرابه ایله کویه گیتدی — علی‌باشنی آچدی — محمد منارەیه چیقدی — امام جامعه گیردی — ترامواى یولدن

چیقدی — چوجوق قوغایی قوبودن چیقاردی — آشجی یمکی پیشیردی — حسین قایغه بیندی .

مطاوعت

٤٦٨ — فاعلك ایشله‌دیکی ایش‌ینه کندیسنه عائد وراجع اولوب فاعلی عینی زمانده مفعول دخی اولان فعله (مطاوعت) دینیر: (حسن گریندی) دینیلدکده حسنك ایشله‌دیکی (گریمك) ایشی ینه کندینه عائد وراجع اولدیغندن (گریمك) فعل مطاوعتدر .

(حسین قاشیندی) دینیلدکده « حسین کندی کندینی قاشیدی » حسینك ایشله‌دیکی « قاشینمق » ایشی ینه کندینه عائد وراجع اولمقله برابر هم فعل همده مفعول اولمش اولور . (قاشینمق) فعل مطاوعتدر .

٤٦٩ — بر فعل مطاوعت یاپمق ایچون فعلك مادهٔ اصلیه‌سنك صوك حرفنه باقیلیر . مادهٔ اصلیه‌نك صوك حرفی حروف حرکه‌دن ایسه بر (ن) ، حروف حرکه‌دن دکلسه آهنك تلفظه گوره حروف حرکه‌دن بری علاوه ایدیلدکدن صوکره شیوهٔ لسانه گوره (ن ، ل، ش) حرفلرندن بری الحاق ایدیلیر: طارامق ـ طارانمق : علی طاراندی (کندی کندینی طارادی)

٤٦٨. فعل مطاوعت نه‌یه دینیر ؟ — ٤٦٩. بر فعل ناصل مطاوعت یاپیلیر ؟

اورتمك ـ اورتونمك: حسن اورتوندی (کندی کندینی اورتدی)
صارمق ـ صارینمق: احمد صاریندی (کندی کندینی صاردی)
صاومق ـ صاووشمق: حسین صاووشدی (کندی کندینی صاودی)
آچمق ـ آچیلمق هوا آچیلدی (کندی کندینی آچدی)

مشارکت

٤٧٠ — بر ایشك ایکی ویا دها زیاده کیمسه‌لر آراسنده یاپیلدیغنی افاده ایده‌ن فعله (مشارکت) دینیر:

چوجوقلر قاچیشدیلر = چوجوقلر قاچمق ایشنی هپ برابر یاپدقلرندن (قاچیشمق) فعلی (فعل مشارکت) در.

احمد ایله علی گولوشدیلر = «گولمك» ایشی احمد ایله علی آراسنده برابر یاپیلمش اولدیغندن «گولوشمك» فعلی (فعل مشارکت) در

٤٧١ — بر فعله مشارکت معناسی ویردیرمك ایچون مادهٔ اصلیه‌نك صوك حرفی حروف حرکه‌دن ایسه بر (ش)، حرف حرکه‌دن دگلسه آهنك تلفظه گوره حروف حرکه‌دن بری گتیریلدکدن صوکره (ش) علاوه ایدیلیر:

اوتمك = اوتوشمك = دوگمك = دوگوشمك.
اوچمق اوچوشمق گبی.

---

٤٧٠. فعل مشارکت نه‌یه دینیر؟ — ٤٧١. بر فعله مشارکت معناسی ویردیرمك ایچون نه یاپمالیدر؟

٤٧٢ — فعل مشـار كتلرده بعضاً فاعللر بربرينه قارشى هم فاعل ، هم مفعول اولورلر : (احمد ايله محمد دوگوشديلر) دينيلدكده (احمد) دوگمك ايشنى ياپديغندن (محمد)ه قارشى فاعل ، محمد طرفندن كنديسى‌ده دوگولديگندن مفعولدر. (محمد) احمده قارشى دوگمك ايشنى ياپديغندن فاعل ، احمد طرفندن كنديسى‌ده دوگولديگندن مفعولدر .

بعضاً فاعللر يالـكز فعلده اشـتراك ايده‌رلر : (چوجوقلر قوشوشديلر) گبى كه هربرى آيرى آيرى (قوشمق) ايشنى ياپدقلرندن فاعل اولان (چـوجوقلر) يالـكز فعلده اشـتراك ايتمش اولورلر .

٤٧٣ — بعضاً اسملره آهنك تلفظه گوره (لش ـ لاش) الحاقيله فعل مشاركت ياپيلير :

يوز = يوزلشمك (ايكى كشى بربريله قارشى قارشى‌يه گلمك.)

سوز = سوزلشمك (ايكى كشى بربريله سوز آلوب‌ويرمك).

قوجاق = قوجاقلاشمق (ايكى كشى بربريله قوجاق قوجاغه گلمك).

تمرين — ١٠٣

آشاغيكى جمله‌لرده‌كى فعللرك متعدى ، لازم ، مطاوعت ، مشـاركت اولانلرى آييركز :

درسلرمه چاليشيورم — چوجوق چوق سويندى — ايجه گوروشه‌مه‌دم —

---

٤٧٢. فعل مشاركتلرده فاعللر نه اولورلر ؟ — ٤٧٣. اسملردنده فعل مشاركت تشكيل ايديليرمى ؟

گوزلرینی ایندیردی — کتابنه باقدی — صباحلین قالقینجه عقللی چوجوق بیقانیر ، طارانیر — گوگرجینلر بردن بره اوچوشدیلر — بر چوق گورلتودن صوکره نهایت اولازشدیلر — ایکی آرقه‌داش یارین مکتبه گیتمك ایچون سوزلشدیلر — طاووقلر کومسه آلیشدیلر — هوا قوراق گیتدیکندن صو چکیلدی — هوا بولاندی .

معلوم — مجهول

٤٧٤ — **فعل معلوم** : فاعلی معلوم وکلامده مذکور اولان فعلدر : (احمد قلمی قیردی) گبی که « قیرمق » ایشنی گوره‌ن (احمد) کلامده ذکر ایدیلمش وقلمی احمدك قیردیغی معلوم اولمشدر . بوحالده (قیردی) فعل « معلوم » در .

٤٧٥ — **فعل مجهول** : فاعل کلامده ذکر ایدیلمه‌دیکی گبی معلوم دخی اولمایان فعلدرکه مفعولی فاعل مقامنه قائم اولمشدر : (مکتوب یازیلدی) دینیلدکده مکتوبی کیم یازدیغی یعنی (یازمق) فعلنك فاعلی « مجهول » در . بونك اصلی (علی مکتوبی یازدی) اولدیغنه نظراً فاعل اولان (علی) کلامده ذکر ایدلمه‌یوب مفعول صریح اولان (مکتوبی) کلمه‌سندن ادات مفعول حذف ایدیلمه‌رك فاعل مقامنه قائم ایدیلمش « یازدی » فعلی‌ده مجهول اولارق (یازیلدی) صورتنه تحویل ایدیلمشدر .

---

٤٧٤. فعل معلوم نه‌یه دینیر ؟ — ٤٧٥. فعل مجهول نه‌یه‌دینیر ؟

بعضاً فاعله (طرفندن) لفظی الحاق ایدیله‌رك مفعول غیر صریح موقعنده بولوندیریلیر :

(کتاب احمد طرفندن اوقوندی) گبی که فاعل مقامنده بولونان (کتاب) کلمه‌سی حقیقتده مفعول اولوب فاعل اولان (احمد کلمه‌سنه) طرفندن لفظی علاوه ایدیله‌رك مفعول غیر صریح حالنده بولونمشدر ؛ (اوقوندی) فعلی « مجهول » در.

فعل معلومی مجهول قیلمق

٤٧٦ — بر فعل معلومی مجهول قیلمق ایچون فعلك مادهٔ اصلیه‌سنك نهایتنه باقیلیر :

١ — مادهٔ اصلیه‌نك صوك حرفی (ل) دن باشقه بر حرف ساکن ایسه مادهٔ اصلیه‌یه آهنك تلفظه گوره حروف حرکه‌دن بری علاوه ایدیلدکدن صوکره بر (ل) گتیریلیر :

معلوم	مجهول
آصمق	آصیلمق
کسمك	کسیلمك

٢ = فعلك مادهٔ اصلیه‌سنك صوك حرفی (ل) ایسه اهنك تلفظه گوره حروف حرکه‌دن بری علاوه ایدیلدکدن صوکره (ن) گتیریلیر ؛

معلوم	مجهول
اولمق	اولونمق
چالمق	چالینمق

٤٧٦. برفعل معلوم ناصل مجهول قیلینیر ؟

٣ــ فعلك مادهٔ اصليه‌سنك صوك حرفى حروف حركه‌دن ايسه يالكز بر (ن) علاوه ايديلير :

مجهول	معلوم
اوقونمق	اوقومق
آرانمق	آرامق

٤٧٧ ــ مفعول اليه آلان فعل لازملردن مجهول يابيلير: گيتمك = كيديلمك گبى .

٤٧٨ ــ (اسنه‌مك) ، (اويومق) گبى مفعول اليه آلمايان فعللردن فعل مجهول يابيلماز .

اخطار : ١ ــ (ايتمك) مصدرى (ايتوب قاقق) معناسنده قوالانيلرسه مجهولى (ايتيلمك) ، « ايله‌مك » معناسنه اولورسه مجهولى (ايديلمك) كلير .

اخطار : ٢ ــ (ديمك) ، (ايسته‌مك ، (سويله‌مك) فعللرينك مجهوللرى (ديمك) ، (ايسته‌نمك) ، (سويله‌نمك) صورتنده گلديكى گبى (دينيلمك) ، (ايسته‌نيلمك) ، (سويله‌نيلمك) صورتنده‌ده گلير .

اخطار : ٣ ــ متعدى يابيلمق ايچون مادهٔ اصليه‌يه علاوه ايديلن (ت) لر مجهول يابيلدقده (د) ه تبدل ايده‌ر :

اريمك ـ اريتمك = اريديلمك . ـ قاينامق ـ قاينانمق = قاينادیلمق كبى . لكن كلمه‌نك حروف اصليه‌سندن اولان (ت) لر تبدل ايتمز :

— ٤٧٧. هانكى فعل لازملردن مجهول يابيلير ؟ — ٤٧٨. هانكى فعللردن مجهول يابيلماز؟ — [اخطار: ١] (ايتمك) مصدرينك مجهولى ناصلدر؟ — [اخطار:٢] (ديمك، ايسته‌مك، سويله‌مك) مصدرلرينك مجهوللرى ناصلدر؟ — [اخطار: ٣]متعدى ايچون علاوه ايديلن (ت) لر مجهوللده نه‌يه تبدل ايده‌ر ؟

آتمق آتیلمق . صاتمق ـ صاتیلمق . قاتمق ـ قاتیلمق . چاتمق ـ چاتیلمق گبی .

(ایشیتمك ـ ایشیدیلك . اونوتمق ـ اونودیلق . آووتمق ـ آوودیلق . گیتمك ـ گیدیلك . وتمك گودولك) مصدرلری مستثنادر .

تنبیه ـــ فعل مجهوللرایله فعل مطاوعتلر بربرینه بگزه ـ دکلرندن بونلری تفریق ایچون فاعللره دقت ایتمه‌لیدر . فاعل کلامده ذکر ایدیله‌دیگی گبی معلومده دگلسه فعل (مجهول)در . (باغچه‌یه فدانلر دیکیلدی) کبی‌که بوراده (دیکیلدی) فعلی مجهولدر . چونکه فدانلر باغچه‌یه کندی کندینه دیکیلمه‌یوب مجهول بر فاعل طرفندن دیکیلمشدر .

(احمد قارشیمه دیکیلدی) دینه‌جك اولورسه بوجمله‌ده (دیکیلدی) فعلی مطاوعتدر . چونکه احمد قارشیمه کندی کندینی دیکمش و (دیکمك) ایشنی ینه کندیسنده اجرا ایتمش اولدیغندن هم فاعل هم مفعول اولمشدر .

نائب فاعل

٤٧٩ — فعل مجهوللرده فاعل مقامنه قائم اولوب کندیسندن مفعول اداتی اولان (ی) حذف ایدیلن مفعول بهه (نائب فاعل) دینیر :

[تنبیه] فعل لازملر ایله فعل مطاوعتلر ناصل تفریق اندیلیر ؟ — ٤٧٩. نائب فاعل نه‌یه دینیر ؟

(مكتوب يوسته‌يه گونده‌ريلدى) دينيلدكده (مكتوب) كلمه‌سى مفعول صريح اولديغى حالده (گونده‌ريلدى) فعلى «مجهول» اولديغندن ادات مفعول اولان (ى) حذف ايديلوب فاعل مقامنه قائم اولمشدر .

گونده‌ريلدى (كيم ؟) ياخود (نه ؟) مكتوب (نره‌يه؟) پوسته‌يه . بوحالده (گونده‌ريلدى) فعل مجهول اولوب(مكتوب) نائب فاعل (پوسته‌يه) مفعول غير صريحدر .

فعلك معلوم اولماسنه گوره آلاجغى شكل شويله ايدى :

(على مكتوبى پوسته‌يه گونده‌ردى) بوحالده (على) فاعل، (مكتوبى) مفعول صريح ، (پوسته) مفعول غير صريح ، (گونده‌ردى) فعل معلومدر .

تمرين — ١٠٤

آشاغيكى فعل معلوملرى مجهول ياپكز :

اوطورمق — قالقمق — يورومك — بوزمق — آچمق — قاپامق — قيرمق — آشمق — يازمق — گورمك — چكمك — بوغمق — آقيتمق — چيقارمق — پيشيريلمك — گيتمك — گوندرمك — طاشينمق — صولامق.

تمرين — ١٠٥

آشاغيكى فعل مجهوللرى معلوم ياپكز :

قورومق — طوغرانمق — قاپلانمق — ياتيلمق — يير تيلمق —

قورولمق — اورولمق — دوگولمك — دیکیلمك (دیکیش) — کسیلمك — بچیلمك — اوقونمق — آتیلمق — قاتیلمق — اوتوله نمك.

تمرین — ١٠٦

آشاغیکی جمله‌لرده فعل معلوملری مجهول یاپوب جمله‌لریده اوکا کوره ترتیب ایدکز :

ادیبه قهوه آلتیسنی ییدی — مکتبه گیتدی — قوزی دره‌یی تپه‌یی طولاشدی — کامل باباسیله یولده بر دره‌یه راست گلدی — اوراقجیلر اوراقلرینی طیرپانلرینی حاضرلادیلر — چفتجی تارلاسنی سوردی — سزا سوقاغه چیقمق ایسته‌دی — بر کتاب آلمق ایچون باباسنه رجا ایتدی — باباسی اوغلنه بر کتاب آلدی — قاپویی آچدی — بیورك دیدی — مسافر ایچری گیردی — قاپویی قاپادی .

تمرین — ١٠٧

عینی وظیفه :

قلمدانی بر دگنکله ایته ایته حوضك صیغ اولان جهتنه گوتورمك ایچون اوغراشمغه باشلادم — درحال حایقیرمغه باشلادم ... گلدیلر .. بنی چیقاردیلر ... تکرار صویدیلر .. حمامه صوقدیلر ... آزارلادیلر .. آغلامغه باشلادم . . بو آرالق قلمدانیده چیقارمشلر . . گتیردیلر . . بکا ویردیلر — بابام بر طوردینداراته .. برادای آخرتبینانه ایله جهراً

تلاوت قرآنه باشلادی — ماصال سویله‌رکن آغابکم گولویوردی.. بن‌ده گولدم .. دادیم آغلادی .

تمرین — ١٠٨

آشاغیکی جمله‌لرده‌کی فعل مجهوللری معلوم یاپوب جمله‌لری اوکا گوره ترتیب ایدکز :

روزگاردن قاپو آچیلدی — هرطرفه بایراقلر آصیلدی ، فنارلر طاقیلدی — دعا ایدیلدی — شعرلر اوقوندی — قارك چوقلغندن یوللر قاپاندی — یمکلر حاضرلاندی — جانی پولیسلر طرفندن طوتولدی — قارشیمه گچیلدی — لزومی قدر صو آقیدیلدی — قایقلر یوزدورولدی — بنا یاپیلدی — یول اوستندن طاشلر قالدیریلدی.

تمرین — ١٠٩

آشاغیکی جمله‌لرده‌کی فعللرك متعدی ، لازم مطاوعت ، مشارکت ، معلوم مجهول اولدیغنی سویله‌یکز :

مژده ! مینی مینی بر دیش چیقاردی — آننه‌سی باباسی سویندی ، — قاپونك اوکنده بر یاوروجق طولاشیوردی — کویلی چوجوغی بر آز طوردی ، آجی آجی گولدی — بکا پك زور بر شی صوردك ، اویله قولای جواب ویریلمزده اونك ایچون دوشوندم — حتی چیقدی ، اوچ آدیم آتار آتماز بر یاراصه اوچغه باشلادی — اوته‌ده طوران گوگرجینلر — اوچوشدیلر — اوراده یاتان بر کدی قیمیلدادی ، قالقدی ،

گریندی ، اسنه‌دی ؛ یالاندی تکرار یاتدی — کوچوك قوش، آنا ـ سنك سوزینی دیکله‌مه‌یوب یووانك کنارینه گلدی، کندینی طوتامایوب آشاغی یووارلاندی .

مثبت — منفی

٤٨٠ — بر حکمك ، بر تأثیرك ، بر ایشك ، بر حالك وقوعنی افاده ایدن فعللره (مثبت) دینیر .

٤٨١ — بر حکمك ، بر تأثیرك ، بر ایشك ، بر حالك واقع اولمادیغنی افاده ایدن فعللره (منفی) دینیر .

ادات نفی

٤٨٢ — ترکجه‌ده ادات نفی (مه) ایله (ما) در .

٤٨٣ — بر فعل مثبتی منفی یاپمق ایچون خفیف هجالی فعللرك مادهٔ اصلیه‌سنك نهایتنه (ما) علاوه ایدیلیر:

گوردی (مثبت) ـ گورمه‌دی (منفی)

اوقودی (مثبت) ـ اوقومادی (منفی)

---

٤٨٠. مثبت نه‌یه دیرلر ؟ — ٤٨١ منفی نه‌یه دیرلر ؟ — ٤٨٢. تورکجه‌ده ادات نفی هانکیلردر ؟ — ٤٨٣. برفعل مثبت ناصل منفی یاپیلیر ؟

۳۵ — قرائت واملا

ایکی نور

گون أولمکده . گونش غروب ایتمکده ایدی . دکیزه ناظر قوملر اوزرنده بولونیور ، وکندی گبی تازه برطاقم افکار ایله دوشونمکده اولان کوچوك قیزجغزمی الندن طوتویوردم . ارض ، کدرلی بر سفینه گبی برفضای نامتناهی ایچنده دونیور : گیجه صولمش برچهره ایله اطرافی استیلا ایله‌یور وآلتنی سیاه بولوطلر ایچنده انظاره عرض ایدییوردی .

اشیا ، بوزولمش ، صارارمش ، صولمش ، شکاسز ، رنکسز قالمشدی . کمال سکون ایله یاواش یاواش برتسوت وکدورتك چوکمکده ، براضطرابك ایتمکده اولدیغی حس ایدلیوردی .

برنظر متفکرانه وکمال حیرتله طبیعته نظر انداز اولانلر برچوق ظلمت طاغه‌لرینك آسماندن ارضه طوغری تمایل ایتدکارینی ، وطاغلر ، صاریشین یالیلر ، عمیق برطاقم گورولتولرله طولمش اولان امواج بی‌پایان اوزرینه دوکولدکارینی گورورلردی .

*
* *

آفشام ! . فرمانفرمای سکون ! . .

بولوطلر ، عظیم طاغلرك ذروه‌لرنده سورتونوب سوروکله‌نییور . روحم ، بر طاقم خیالات ایله بو غلویت طبیعته حیران اوله‌رق ، طیران ایده‌رك قاریشییور ، وبوتون بودکزلرك ، قاره‌لرك هوای نسیمینك خارجنه چیقمغی آرزو ایله‌یوردی .

بوآرالق الندن طوتارق روحمی اله آلمشم ظن ایله‌دیکم معززچوجوغم .

قادین باقیشلی ملکم ، طاتلی برصدا ایله ظلمت ایچنده قالان صولری ، اسمر وسرت ساحلی وساحل اوزرنده اهتزاز ایدەن ایکی پارلاق نقطه‌یی گوسته‌ره‌رك دیدی‌که :

— پدرم ، باق ! . . باق شوراده آشاغیده بایرك کنارنده یانان برچفت آتش ناصل ایکی گوزلی برلامبا گبی پارلایور، نەدر بوایکی نور؟

— بری وطنك برآتیسی ! . . دیگری‌ده برکوکبیدر . ماحصل ایکی عالم چوجوغم .

*
* *

أوت ، ایکی عالم ! . بریسی نامتناهی برفضا ، لاجوردی برقارا گلق ایچنده‌در . .

چوجوغم ! الك سریع الحرکه ایکی قیرلانفج فوشی اولسەق ، عمرمز اولدقجه قانادلرمزی تحریك ایلسەك ینه اوکا یتیشمکه مقتدر اولامایز .

بورادن قاچمق ، اوکا واصل اولمق ایچون قانادلرمزك حرکتسز وجودمزك بوراده قالماسی اقتضا ایدەر .

اگر بوحزین یالکنزلق وتنهالغی یاروب گچمکه، بومائی سمایی آتلامغه، نامحدود اولان سمانك برکوشه‌جکنه ایریشمکه موفق اولابیلسه ایدك ، شیمدی ایچنده بولوندیغمز بوکرهٔ ارضی فوسفور ذره‌سی قدر کوچوك برییلدیز گوره‌جك ایدك. اگر مرکزمزدن قالقارق نهایسز برسیاحته ، کره‌دن کره‌یه اوچمغه وبوظلمتی یارارق‌درونده جناب حقدن باشقه کیمسه بولونمایان نامتناهیلك ایچنده، بوییلدیزلرك مابیننده اولان فوق‌العاده‌لکی یاقیندن گورمکه قادر اولسه ایدك گوره‌جكك شیلر سنی تیتره‌ده‌جك ایدی ملکم . . ،

برهیچلك ! رؤیت یوق ، دلیجه‌سنه برچوق ملاحظات یوق ! . .

* *
*

بر طاقم گونشلر گوره‌جك ایدك‌که ، اونلره مربوط بر چوق عوالم بربرینك اطرافنده وکندی محورلری اوزرنده‌دربدروپراکنده اولارق متمادیاً قارینجه‌لرگبی قایناشیرلر . بر قسم کره‌لره دخی تصادف ایله‌یه‌جك ایدك‌که ، ایکیزگبی چفت دور ایده‌رلر .

شوگوسته‌ردیگك ییلدیزی ، دهشت آمیز ، قورقولی ، بینهایه بر یانغینك ، عالی برپارلاقلغك ویا تعبیر دیگرله چیرکین بر آله‌و دریاسنك کوشه‌جکنده کوره‌جك ایدك .

[ویقتور هوغودن : فضلی نجیب]

وظیفه

١ — مألاً سویله‌یکز .
٢ — املا اولارق یازکز .
٣ — مصدر وفعل بحثلرنده کچن قواعدی تطبیق ایدکز .

---

٣٦ — قرائت منظومه

بر قیز مکتبی ایچون

— قیزلرنی اوقوتمایان ملت اوغللرینی معنوی اوکسوزلکه محکوم ایتمش دیمکدر ، خسرانه آغلاسین ! —

عثمانلیلق افقده قیزیل بر بولوت گبی .
علوی بر انکشاف ایله اطرافه رعشه‌لر ،
اندیشه‌لر نثار ایدییور ؛ شانلی موکبی

هر یانده پای عزمنی لرزان ، شکسته‌سر
بر انقیاده اویدوریبور ، بر قیریق صالی
شاهانه بر دونمایه آنجاق نصیب اولان
شاهانه بر ظفر طاشییور ؛ الك کوچوك دالی
طوبای صیت وسطوتنك دهره فر صالان
بر شهپر جلال آچییورکن ؛ بوکون . . . خایر ،
ظن ایتمه‌یك ، بوکون دونه حسرتله آغلامق ،
یاخود دونك شکوهنه نسبتله مختصر ،
زائل بر ابتسام سحر ، بر سونوك شفق ،
بر گولکه گورمك ایسته‌یورم ، یوق ، بوگونله دون
قاردشدر ؛ اونده گوردیکمز نسغ فطرتك
ألبته فیضی بونده‌ده موجود ؛ أوت ، بوگون
سز وارث حیاتسکز دونکی ملتك !
عثمانلیلق . . . اودونکی شهادت ، اودونکی شان ،
عثمانلیلق . . . او دونکی حمیت ، مخالصت
محو اولمامش واولمایه‌جقدر ؛ بوگونکی قان
عینیله دونکی قاندر ؛ أوت ، دونکی قان ؛ أوت ،
سز ، برقاچ آتلی قوص‌قوجه بر اولکه فتح ایدن
عثمانلی قهرمانلغنك قان ونامنی
حاملسکز ؛ بوفطرت اوفطرت ، بوتن او تن ،
اونلر ناصل زمانلرینك احترامنی ،
اونلر ناصل اورفرقهٔ نوز وشوکتی
پیرامننده طوپلایه بیلمش بو سانجاغك ؟
تاریخه سویله‌تك بو معلا حقیقتی .

سویلتمه‌سه‌ك‌ده بز ، اوسكوت ایتمه‌یور ، باقك :
« عثمانلیلر ـ دییور ـ سزك اجداد پاككز
« جداً برر خزانهٔ همتدی ؛ اك متین ،
« اك گزیده بر مرام ایله عصرك وشبهه‌سز
« دنیانك اك بهادری اونلردی ؛ فخر ایدك ،
« مغرور اولك . . . فقط وطن اكمال شان ایچین
« أولادینك كمالنی ایسته‌مر ؛ او مطلقا
« ایسته‌ركه سزده همت ایدك ، سزده یوكسه‌لك .
« یوكسه‌لمك ایسته‌ینلره پرواز ایچین فضاً
« دائم كشاده‌در . . . یاشامق هم وظیفه‌در ،
« هم حقدر آدم اوغلنه . هر كس كوچوك بویوك ،
« مهمانیدر رباط حیاتك ؛ فقط بیلیر ،
« هركس بیلیر بوگون كه اومهمانه بر چوروك
« مأوای بی قرار اولان عالم حقیقةً
« فانی‌ده اولسه حرمته . اعمار وحرمته
« لایق بر آشیان پدردر . دوشونمه‌ین
« تشبیه ایده‌ر شو وارلغی بوش بر سیاحته ؛
« هیهات ! اوكهنه لانهٔ موروث ، اودر بوگون
« انسان ایچون پناه مقدّر ؛ هپ اونده‌در
« دینلر ، دهالر ، عنعنه‌لر ؛ اونده‌در بوتون
« انسانلغك خوارق عرفانی . آلداتیر
« دنیایه بوش نظرله باقان كندی كندینی . . .
« تتویج ایده‌ن بوخارقه‌لردر ، گونش گبی ،

« ایوان خلقتك سرتاج بلندی ! »

. . . . . .

عثمانلیلر ، تکامل أعصاره اجنبی
قالمق سقوطه طوغری ایکیلمکدر ؛ اعتلا
عرفانسز اولمایور ، مدنیت ، که أك جلیل
بر غایه‌در . او غایه‌یه قوشمق وابتدا
ملتده قابلیتی احیا ایچین أصیل ،
مثمر بر اجتهاد ایله گهوارهٔ حیات ،
گهوارهٔ نجات اولان آغوش مادری
تجهیز ایدیلمك ایسته‌ر . . . أوت ، صدر امهات
فردوس اقدس مدنیتدر ؛ أك گری ،
أك عاجز ، أك فلکزده ملت قادینلغی
همشیرهٔ جهالت ایدندر !

ویرك ، ویرك ،

قلبك ، سماحتك ، هله علمك یاراتدیغی
هرشیده قیزلرك ، بو معزز چیچکلرك
بر حقی وار . . . ویرك !

[توفیق فکرت]

تصریف

٤٨٤ — تصریف : برفعلك دلالت ایتدیگی شخص وزمانه گوره آلدیغی شکللری افاده ایتمکدر .

---

٤٨٤. تصریف نه‌یه دینیر ؟

صيغه

٤٨٥ — صيغه : تصريف ايديلن برفعلك دلالت ايتديكى زمانلر ايله افاده ايتديكى حاللردر .

٤٨٦ — صيغه ايكى نوعدر : صيغهٔ اخباريه ، صيغهٔ انشائيه .

٤٨٧ — صيغهٔ اخباريه ؛ وقوعبولمش ياخود بولاجق ويا بولمقده اولان برايشدن خبر ويرمن وصدقه ، كذبه احتمالى اولان صيغه‌در . يازدى ، يازاجق ، يازايور كبى .

٤٨٨ — صيغهٔ انشائيه ؛ امر، تمنى كبى معنالر افاده‌ايدوب صدقه ، كذبه احتمالى اولمايان صيغه‌در : ياز ، يازسون ، يازا ، يازمالى كبى .

٤٨٩ — صيغهٔ اخباريه‌لر شونلردر : ماضىٔ شهودى، ماضىٔ نقلى ، مضارع ، حال ، استقبال.

٤٩٠ — صيغهٔ انشائيه‌لر شونلردر: امرحاضر، امرغائب، فعل وجوبى ، فعل التزامى ، فعل شرطى .

---

٤٨٥. صيغه نه‌يه دينير ؟ — ٤٨٦. صيغه قاچ‌نوعدر ؟ — ٤٨٧، صيغهٔ اخباريه نه‌يه دينير ؟ — ٤٨٨. صيغهٔ انشائيه نه‌يه دينير ؟ — ٤٨٩. صيغهٔ اخباريه‌لر هانكيلريدر ؟ — ٤٩٠. صيغهٔانشائيه‌لر هانكيلريدر ؟

صيغهٔ اخباريه‌لر

٤٩١ — ماضى : كچمش زمانده وقوعبولان بر ايشى افاده ايده‌ن صيغه‌در .

٤٩٢ — متكلم كچمش زمانده وقوعنى افاده واخبار ايتديكى ايشى يا بالذات كوزيله كوره‌شدر ياخود كورمش كبى معلومات تامه‌سى واردر ؛ ياخود باشقه‌سندن ايشيتمشدر. بونك ايچون ماضى ايكى قسمدر : ماضىٔ شهودى، ماضىٔ نقلى .

٤٩٣ — ماضىٔ شهودى : فاعلك كچمش زمانده ايشله‌ديكى ايشى متكلمك كوزيله كورديكنى ويا كورمش كبى بيلديكنى افاده واخبار ايده‌ن صيغه‌در : (حسن يازدى) ، (احمد اوقودى) ، كبى كه « يازدى » ، « اوقودى » فعللرى ماضىٔ شهوديدر .

٤٩٤ — ماضىٔ نقلى : فاعلك كچمش زمانده ايشله‌ديكى ايشى متكلم كوزيله كورمه‌يوب ايشيتديكنه عطفاً افاده واخبار ايله‌ديكى صيغه‌در : (حسن يازمش) ، (احمد اوقومش) كبى كه « يازمش » ، « اوقومش » فعللرى ماضىٔ نقلى‌در .

٤٩٥ — مضارع : هم شيمديكى زمانه (حاله)، هم كله‌جك زمانه (استقباله) دلالت ايده‌ن صيغه‌در .

٤٩٦ — مضارع صيغه‌سنك زمان حال ياخود زمان استقباله دلالتى جهتيله استعمالى تحول ايده‌در .

---

٤٩١. ماضى نه‌يه دينير ؟ — ٤٩٢. ماضى قاچ قسمدر ؟ — ٤٩٣. ماضىٔ شهودى نه‌يه دينير ؟ — ٤٩٤. ماضىٔ نقلى نه‌يه دينير ؟ — ٤٩٥. مضارع نه‌يه دينير ؟ ٤٩٦. مضارع صيغه‌سنك حال واستقباله دلالتى جهتيله استعمالى تحول ايده‌رمى ؟

١ ـ مضارع، زمان حاله دلالت ایده‌رسه اعتیاد و استمرار افاده ایده‌ر : افندی هم قهوه هم توتون ایچر . (قهوه وتوتون ایچمك معتادیدر: هرزمان ایچییور) دیمکدر .

٢ ـ بعضاً برشیئك حکایه‌سنده‌سوزه شدت ویرمك اوزره ماضی معناسی افاده ایده‌ر : (آتش بوتون خانه‌یی صارمش ایدی‌که ، احمد کندینی آنشلر ایچنه صالار ، مردیوه‌نلردن صیچرایارق چیقار ، زواللی چوجوغی قورتاریر) گبی .

٣ ـ صحیح‌الوقوع برشی افاده ایده‌ر: بالقلر یوزه‌ر، قوشلر اوچارگی

٤ ـ وعد وتمنی‌یی متضمن اولارق استقبال معناسی افاده ایده‌ر : یارین مکتبه گیده‌رم (گیده‌جکم) ، آقشام سزه گلیرم (گله‌جکم)، وعدافاده ایده‌ر ؛ گلیرکن کتابی‌ده گتیریرمیسکز؟ تمنی افاده ایده‌ر .

٥ ـ قطعیاً زمان استقباله دلالت ایده‌ر : یازین گوروشورم (گوروشه‌جکم) .

٦ ـ امکان واهمال افاده ایده‌ر : بوکتابی یارین‌ده‌اوقورز . (اوقومق ممکندر ، اوقویا بیلیرز)

٤٩٧ — حال؛ متکلمك افاده ایتدیگی آنده حدثك وقوع بولمقده اولدیغنی بیان‌واخبارایده‌ن‌صیغه‌در: احمدحالایاتییورگبی .

٤٩٧. حال نه‌یه دینیر ؟

١ ـ حال ، بعضاً استقباله دلالت ايدر: يارين شهادتنامه‌مى الييورم . (آلاجغم) .

٢ ـ اعتياد افاده ايده‌ر : درسنه دقت ايدييـور ، مكتبه دوام ايدييور . گبى .

٣ ـ مفرد غائبنه (در) علاوه ايله‌رك تخميناً حالك دوامنى افاده ايده‌ر : شيمدى يولده گيديبورلردر . گبى .

٤٩٨ ـ استقبال: برايشك گله‌جك زمانده وقوع بولاجغنى افاده واخبار ايده‌ر : ازميرده‌كى اوغلمه مكتوب يازاجغم .

بعضاً امر وتنبيه افاده ايده‌ر : يانمدن آيريلماياجقسك گبى .

بعضاً تأكيد ايچون ادات تنبيه اولان (ها) علاوه ايديلير : يانمدن آيريلماياجقسك ها ! گبى .

مفرد غائبنه (در) علاوه‌سيله افاده ايتديگى معنا تأكيد ايديلير : بو آقشام گله‌جكدر گبى .

بعضاً معناى احتمالى افاده ايده‌ر: شوگورونن آغاج اولاجق گبى . (آغاج اولمق محتملدر) .

تمرين — ١١٠

آشاغيكى جمله‌لرده‌كى صيغهٔ اخباريه‌لرى ودلالت ايتدكلرى زمانلرى بيان ايده‌رك تفريق ايدكز ؛ مثبت ويامنفى اولديغنى سويله‌يكز :

امرم وار : گبره‌جكسك ؛ اما بنم امرمله اولماز ؛ ياقين وقتده بابامه

---

٤٩٨. استقبال نه‌يه دينير ؟

سویله‌رم، اوامر ایده‌ر، سن امرینه قائل اولسه‌کده اولماسه‌کده گبرتیرلر — امر ایده‌رسه‌کز میرزایی شیمدی گتیریرم . احتیاط ایچون سویله‌یورم — افندمز تلاش بویورمایکز . حدتدن ، مراقدن صارارد‌کز ، صولدکز قولکز هپسنه چاره بولورم — علمادن برذات استانبوله گلمیر . وعظ ایده‌ر ، نصیحت یازار ؛ دها طهارتنی بیلمز برطاقم مستبدان دولت طوتدقلری گبی آناطولی‌یه نفی ایده‌رلر — بعضلری « خلقك حریتی ابتدا اکمال معرفتنه محتاجد » وبعضلری‌ده « حریتی زمانك اقتضاسنه کوره درجه درجه ویرمه‌لید » دیرلر - بعض علمای بدیع ، غریب برمعنایی بیان ایچون مغایر فصاحت اولان الفاظ غریبه استعمالنه جواز ویرمشلردر.

صیغهٔ اخبارلرك تشکیلی

٤٩٩ — ماضیٔ شهودی ؛ مادهٔ اصلیه‌یه بر (د) علاوه ایتدکدن صوکره ضمیر فعلیلر الحاق ایدیله‌رك تشکیل ایدیلیر :

ماضیٔ شهودی (مثبت)

(ثقیل): اوقو ـ د ـ م ، اوقو ـ د ـ ك ، اوقو ـ د ـ ی .. الخ

(خفیف) : گور ـ د ـ م ، گور ـ د ـ ك ، گور ـ د ـ ی..

ماضیٔ شهودی (منفی)

(ثقیل) : اوقو ـ ما ـ د ـ م ، اوقو ـ ما ـ د ـ ك ، اوقو ـ ما ـ د ـ ی..الخ

(خفیف) : گور ـ مه ـ د ـ م ، گور ـ مه ـ د ـ ك ، گور ـ مه ـ د ـ ی ..

اخطار : بعض صرفیون ماضیٔ شهودی تشکیلی ایچون مادهٔ اصلیه‌یه

---

٤٩٩. ماضیٔ شهودی ناصل تشکیل ایدیلیر ؟

(دی) علاوه ایدییورلرسه‌ده اصل علاوه ایدیلن (د) در ؛ مفرد غائبده‌کی (ی) ضمیر فعلی‌در .

٥٠٠ — ماضیٔ نقلی ؛ مادهٔ اصلیه‌یه (مش) لفظی‌علاوه ایدیلدکدن صوکره ضمیر نسبیلر الحاقیله تشکیل ایدیلیر :

ماضیٔ نقلی (مثبت)

(ثقیل) : اوقو ـ مش ـ م ، اوقو ـ مش ـ سك ، اوقو ـ مش .. الخ
(خفیف) : گور ـ مش ـ م ، گور ـ مش ـ سك ، گوز ـ مش ..

ماضیٔ نقلی (منفی)

(ثقیل) : اوقو ـ ما ـ مش ـ م ، اوقو ـ ما ـ مش ـ سك ، اوقو ـ ما ـ مش .. الخ
(خفیف) : گور ـ مه ـ مش ـ م ؛ گور ـ مه ـ مش ـ سك . گور ـ مه ـ مش ..

٥٠١ — مضارع ؛ ١ ـ مادهٔ اصلیه‌نك صوك حرفی حروف حرکه‌دن ایسه بر (ر) علاوه وضمیر نسبیلر الحاق ایدیله‌رك تشکیل اولونور .

٢ ـ مادهٔ اصلیه‌نك صوك حرفی حروف حرکه‌دن دگلسه آهنك تلفظه گوره حروف حرکه‌دن بری علاوه ایدیلدکدن صوکره ضمیر نسبیلر الحاق ایدیلیر .

اخطار : ١ - برهجالی وخفیف حرکه‌لی فعللرك مضارعنده صوك حرفی حروف حرکه‌دن اولمایان مادهٔ اصلیه‌لره علاوه ایدیلن (ه) نك حذفی جائز گورولویورسه‌ده حذف ایدیلمه‌یوب یازمق اولادر . « گزر » یرنده « گزه‌ر » یازمالیدر .

٥٠٠. ماضیٔ نقلی ، ٥٠١. مضارع ناصل تشکیل ایدیلیرلر ؟

اخطار : ـ ٢ صوك حرفى حروف حركه‌دن اولمايان مادهٔ اصليه‌لره علاوه ايديله‌جك حروف حركه آهنك تلفظه موافق اولماليدر . ياز = يازار . گور = گورور. ايشيت = ايشيديرر. چيز چيزه‌رگبى . « گورور» يرنده « گوريرر » يازمامالىدر.

مضارع (مثبت)

(ثقيل) : اوقو ـ ر ـ م ، اوقو ـ ر ـ سك، اوقو ـ ر...الخ
(«) : ياز ـ ا ـ ر ـ م ، ياز ـ ا ـ ر ـ سك ، ياز ـ ا ـ ر...
(خفيف) : بويو ـ ر ـ م ، بويو ـ ر ـ سك ، بويو ـ ر...
(«) يوز ـ ه ـ ر ـ م، يوز ـ ه ـ ر ـ سك، يوز ـ ه ـ ر...

٥٠٢ — مضارع منفى صورتنك مفرد متكلمنده مضارع علامتى اولارق علاوه ايديلن (ر) حذف ، مفرد مخاطب وغائب صيغه‌لرنده (ز)يه تبديل وجمع متكلمده (ز)دن اول بر (ى) علاوه اولونور :

مضارع (منفى)

(ثقيل) : اوقو ـ ما ـ م ، اوقو ـ ما ـ ز ـ سك اوقو ـ ما ـ ز
(«) : اوقو ـ ما ـ يز، اوقو ـ ما ـ ز ـ سكز ، اوقو ـ ما ـ زلر
(خفيف) : گور ـ مه ـ م ، گور ـ مه ـ ز ـ سك، گور ـ مه ـ ز
(«) : گور ـ مه ـ يز ، گور ـ مه ـ ز ـ سكز ، گور ـ مه ـ زلر
اخطار ـ خفيف حركه‌لى مضارعك منفى صورتلرنده ادات نفى اولان مه) نك (ه) سى حذف ايديلك معتاد ايسه‌ده حذف ايديله‌مك قاعده‌يه

٥٠٢. مضارع صيغه‌سنك منفى صورتى ناصل تشكيل اولونور ؟

دها موافقدر : (گورمم ، گورمز) یرنده : (گورممم ، (گورمه‌ز) یازمق اولادر .

٥٠٣ — حال ؛ مادهٔ اصلیه‌نك صوك حرفی حروف حرکه‌دن ایسه یالکز (یور) لفظی ؛ حروف حرکه‌دن دکلسه آهنك تلفظه کوره حروف حرکه‌دن بری علاوه ایلدکدن صوکره (یور) الحاق ایدیله‌رك تشکیل اولونور :

حال (مثبت)

اوقو ـ یور ـ م ، اوقو ـ یور ـ سك ، اوقو ـ یور . . .
یاز ـ ا یور ـ م ، یاز ـ ا ـ یور ـ سك ، یاز ـ ا ـ یور . . .
چیز ـ یـ یور ـ م ، چیز ـ یـ یور ـ سك ، چیز ـ یـ یور . . .

حال (منفی)

اوقو ـ ما ـ یور ـ م ، اوقو ـ ما ـ یور ـ سك ، اوقو ـ ما ـ یور . . .
چیز ـ مه ـ یور ـ م ، چیز ـ مه ـ یور ـ سك ، چیز ـ مه ـ یور . . .

اخطار : ١ — صوك حرفی حروف حرکه‌دن اولمایان حال صیغه‌سنه علاوه ایدیله‌جك حروف حرکه ایچون استانبول شیوه‌سنده آهنك تلفظه رعایت ایدیله‌یه‌رك اکثریا (ی) یازییورلر : (یازایور) یرنده (یازییور) ، (ایده‌یور) یرنده (ایدییور) ، (گورویور) یرنده (گورییور) کبی .

اخطار : ٢ — حال صیغه‌سنك منفی صورتنده ادات نفی اولان (ما) نك الفنی ، (مه) نك (ه) سنی حذف ایدییورلرسه‌ده طوغری دکلدر : (گورمه‌یور) یرنده (گورمیور) . (اوقومایور) یرنده (اوقومیور) یازمامالیدر .

٥٠٣. حال صیغه‌سی ناصل تشکیل اولونور ؟

٥٠٤ — استقبال ؛ مادهٔ اصلیه‌نك صوك حرفی حروف حرکه‌دن ایسه ثقیللرده (یا) خفیفلرده (یه)؛ حروف حرکه‌دن دگاسه ثقیللرده (ا) خفیفلرده (ه) گتیریلدگدن صوکره ثقیللره (جق) ، خفیفلره (جك) علاوه‌سیله تشکیل اولونور :

اخطار — ضمیر نسبیلره اتصالنده (جق)ك قافی غینه تبدل ایده‌ر .

استقبال (مثبت)

(ثقیل): اوقو ـ یا ـ جغ ـ م، اوقو ـ یا ـ جة ـ سك، اوقو ـ یا ـ جق...
(خفیف) : بویو ـ یه ـ جگ ـ م، بویو ـ یه ـ جك ـ سك، بویو ـ یه ـ جك ...
(ثقیل) : یاز ـ ا ـ جغ ـ م ، یاز ـ ا ـ جة ـ سك ، یاز ـ ا ـ جق..
(خفیف) : گور ـ ه ـ جگ ـ م ، گور ـ ه ـ جك ـ سك، گور ـ ه ـ جك..

استقبال (منفی)

اوقو ـ ما ـ یا ـ جغ ـ م، اوقو ـ ما ـ یا ـ جة ـ سك، اوقو ـ ما ـ یا ـ جق..
بویو ـ مه ـ یه ـ جگ ـ م، بویو ـ مه ـ یه ـ جك ـ سك، بویو ـ مه ـ یه ـ جك..

تمرین — ١١١

آشاغیده‌کی مصدرلری مثبت و منفی اولارق صیغهٔ اخباریه‌لره تطبیق ایدکز :
گلمك — گیتمك — یورومك — سوزمك ـ آتمق — طوتمق — صاچمق — قویمق — اورمق — طورمق — آزامق — طرامق — صاقلامق — بوزمق — بوزمك — گوجنمك — گوزه‌تمك — ایچمك — گچمك — قوشمق .

نمونه : کلدم ، گلدك ، گلدی . گلدك ، گلدکز ، گلدیلر .
گلمشم ، گلمشسك ، گلمش . گلمشز ، گلمشکز ، گلمشلر .

---

٥٠٤. استقبال صیغه‌سی ناصل تشکیل ایدیلیر ؟

تمرین — ١١٢

آشاغیکی جمله‌لرده‌کی مصدرلره مناسب زمانلر وشخصلر شکلی ویرکز:
سز هرشیئی بوزوب (آتمق) . سن هیچ راحت (طورمامق) — بن یارین سنی (گورمك) — بن بر شی (بیلمه‌مك) — او درسنی حالا (اوقومق) — بوگون یاغمور (یاغمق) — یارین ظن ایدرم هوا (آچمق) — چوجوغك طوپی (دوشمك) — بن صباحلری ایرکن (قالقمق) آقشاملری ایرکن (یاتمق) — سز دائما چوق (چالیشمق) - احمد هیچ (چالیشمامق) — تنبل اولدیغکدن هر گون (جزا گورمك) — بن کیجه‌لری سوقاغه (چیقمامق) — سز ظن ایدرسه‌م یارین استانبوله (گیتمك) — آغابگم دون بروسه‌دن (گلمك) — عمجه‌م دون بزه (گلمك) اما بن (گورمه‌مك) .

---

٣٧ — قرائت واملا

ایکی نور (مابعد)

مادامکه فکرمزی اورایه آتدق باقالم ! . .
تصور ایتکه چوجوغم ، سنك بیلدیگك ، طانیدیغك ، شیلردن هیچ بری یوق ، بردیگر عالم ، بردیگر قانون ! . .
فرض ایله‌که ارض برنامتناهیلك ایچنه قاچدی ، بزم آرقه‌مزده ضایع اولدی ، گیتدی ؛ یکی برگون ! . . گیجه اصلا انتظار اولونور دگل! آسمانده بردیگر بیلدیز بیغینتیسی ، قیالر برتهور مجنونانه ایله گورلرلر ! . آتش تغنی ایده‌ر ، طاشلرك طمارلرندن قان جریان ایله‌ر .
اوراده ، بزم شیمدی اولدیغمزدن باشقه بر محلده بولنان آدملری

گورسه ایدك ، مطلقا اونلرده بزم گبی بوتصادفدن قورقاجق، تیتره‌یه‌جك، باغیراجقلردی . ظلمت ایچنده بربریمزه باقیشاجقدق .

*
* *

عجبا اونلرکده قلبلری ، فکرلری ، ذهنلری وارمی ؟ . .
اونلرده بزم گبی اصلا بواونمایان کلمه‌لری آرارلرمی ؟ . .
اونلرکده دیوارلره ، حصارلره اورویان « اسپونوزه » لری، هرنه‌که دوشونور واینانورلر ایسه انکار ایدیجی « لوقراز » لری وارمی ؟
اونلرده جریده‌لرك سیاه‌ونهایتسز یاپراقلرینی‌چویره‌رك تتبع ایده‌رلرمی؟
اومشئوم صحیفه‌لرك که نهایتلرنده « هیچ » دن غیری برشی یازمایور.
بوموجوداتده طبق بزم گبی دهشتلی برقاصرغه ایله گیدییورلر . . .
اونلرده‌ده بری گلییور، دیگری درعقب اوکاسلف اولویور.. اونلری‌ده برنفس خاق ومحو ایدییور .

*
* *

بوپارلاق ییلدیزلرك اطرافندن ناصل برفورتنه حکمفرما اولویور !..
برگون اولاجق ، بوییلدیزك دخی دوشمه‌سی لازم گله‌جکدر .
ییلدیز مزارلر ایچنده وجودلرك قارگبی أزیدیگنی گورویور. جانلرده بوییلدیزك سماده قارگبی یاغدیغنی گوره‌جکدر .

*
* *

دقتله باق چوجوغم ! گوره‌جکسك ! . . بعضاً بونامتناهیلك ایچندن برپارلاق سیاره گچییور .
او ، اولجه اوزاقده برسیاه نقطه‌دن عبارت ایدی . دیوانه گبی ، برقاصرغه‌دن دها سرعتله گلییور ، قوشویور ، یاناشییور ، اوچویور ،

گچییور ، ینهٔ برسیاه نقطه‌دن عبارت قالاجقدرکه بزگوره‌مه‌یه‌جگز ! .
ایشته باق ! اونك مورارمش چهره‌سی ، یشیل اوقیانوسلرینك تیتره‌مه‌سیله برابر گورونییوردی . شیمدی اکسیلییور ، صاراروب صولویور ، ظلمت زرهنی تکرار گییور . نه‌عالی منظره ! .
سما ایچنده‌اوچان بوجسم نه‌در ؟ . . برعالم ؟ . .

[ویقتور هوغودن : فضلی نجیب]

وظیفه :

قرائتده‌کی فعللری . زمان وشخصلرینی تعیین ایده‌رك آییرکز .

صیغهٔ انشائیه

٥٠٤ — امر حاضر : ١ ـ متکلمك مخاطبه برایش یاپماسنی امر ایتمك ایچون قوللاندیغی صیغه‌در : یازکی « یاز » ؛ درسکی « اوقو » گبی .

٢ ـ دعاده تضرع وتمنی‌یی افاده ایده‌ر : یارب ، طوغری یولی هدایت ایله . گبی .

٣ ـ رجا افاده ایده‌ر : لطف ایدکز قلمکزی ویرکز . گبی

اخطار — هرفعلك امر حاضر صیغه‌سی اوفعلك مادهٔ اصلیه‌سی‌در : باقمق = باق . ایسته‌مك = ایسته گبی .

---

٥٠٤. امر حاضر نه‌یه دینیر ؟

٥٠٥ — امر غائب ؛ برایشك یاپیلماسی ایچون متکلمك حاضرده اولمایان برشخصه امر ایتمك ایچون قوللاندیغی صیغه‌در: قاپویی قاپاسین ، درسنی اوقوسون . گبی .

٥٠٦ — فعل وجوبی ؛ برایشك استقبالده بهمه‌حال اجراسی لازم اولدیغنی افاده ایده‌ن صیغه‌درکه امر معناسنی متضمن اولوب صیغهٔ امردن دها قوتلی وشدتلیدر: «گیجه گوندوز چالیشمالی. درسلره دقت ایتمه‌لیسکز» گبی .

٥٠٧ — فعل وجوبی؛ بعضاً امرمعناسنی متضمن اولمایوب یالکز برسببدن طولایی لزوم ووجوب افاده ایده‌ر: «صباحلری سرین اولدیغی ایچون خرقه گیمه‌لیسکز» گبی‌که بوحالده امری تضمن ایتمه‌یوب (صباحلری سرین اولمق) سببی (خرقه گیمه‌یه) لزوم ووجوب گوسته‌ردیگنی افاده ایتمشدر.

٥٠٨ — فعل التزامی ؛ برایشك استقبالده اجراسی مطلوب وملتزم اولدیغنی افاده ایده‌ن صیغه‌درکه ـ فعل وجوبی گبی ـ امر معناسنی متضمن اولوب امر صیغه‌سندن دها اهمیتلی‌در : «یارین گیدوب بویله‌جه سویله‌یه‌سنك » گبی‌که کلامه « سویله » دیمکدن دها زیاده اهمیت ویریر .

اخطار — رسمی امرلرده اکثریافعل التزامینك مفرد غائبی استعمال ایدیلیر : ویریله ، یازیله گبی .

٥٠٥. امرغائب نه‌یه دینیر ؟ — ٥٠٦. فعل‌وجوبی نه‌یه دینیر ؟ — ٥٠٧. فعل وجوبی دائما امرمعناسی‌متضمن اولورمی ؟ — ٥٠٨. فعل‌التزامی نه‌یه دینیر ؟

٥٠٩ — فعل التزامينك مفرد غائبی اکثریا دعا وتمنی افاده ایده‌ر : « جناب حق موفق بالخیر ایله‌یه ! الله قاووشدوره ! » گبی.

اخطار — فعل التزامی امر غائب معناسنی متضمندر: الله موفق ایله‌یه (ایله‌سین) ؛ الله قاووشدوره (قاووشدورسون) گبی .

صیغهٔ انشائیه‌لرك تشکیلی

٥١٠ — امر حاضر صیغه‌سی ؛ فعلك مادهٔ اصلیه‌سندن عبارتدر : اوقومق ـ اوقو . بیلمك = بیل گبی .

اخطار — مادهٔ اصلیه‌نك صوك حرفی حروف حرکه‌دن ایسه جمعنده (ك) ، دن (گز) دن اول بریاء مکسوره علاوه ایدیلیر : اوقو = اوقویك ، اوقویگز گبی .

امر حاضر (مثبت)

اوقو ـ اوقویك ، اوقویگز .

بیل ـ بیلك ، بیلگز .

امر حاضر (منفی)

اوقوما ـ اوقومایك ، اوقومایگز .

بیلمه ـ بیلمه‌یك ، بیلمه‌یگز .

املا — تقیل هجالی صیغه‌لره علاوه ایدیلن (ما) ادات نفیی بعضلر طرفندن امر حاضرك مفردنده (مه) صورتنده

٥٠٩. فعل التزامینك مفردغائبی اکثریا نه افاده ایده‌ر ؟ — ٥١٠. امر حاضر صیغه‌سی ناصل تشکیل اولونور ؟

یازیلیور ایسه‌ده ثقیل هجالی کلمه‌لره علاوه ایدیلن ادات نفی (ما) اولدیغندن بونی (مه) صورتنده یازمق قاعده‌یه موافق دکلدر . بناءً علیه (یازما) یرنده (یازمه) ، (قورقما) یرنده (قورقمه) یازمامالیدر .

٥١١ — امر غائب صیغه‌سی ؛ مادهٔ اصلیه‌یه آهنك تلفظه گوره (سون) یاخود (سین) علاوه‌سیله تشکیل اولونور : اوقو = اوقوسون . یاز = یازسین. گبی .

امر غائب (مثبت)

طور = طورسون ـ طورسونلر .

بیل = بیلسین ـ بیلسینلر .

امر غائب (منفی)

طورما = طورماسون ـ طورماسونلر .

بیلمه = بیلمه‌سین ـ بیلمه‌سینلر .

٥١٢ — فعل وجوبی ؛ مادهٔ اصلیه‌نك نهایتنه ثقیل هجالیلرده (مالی) ، خفیف هجالیلرده (مه‌لی) علاوه ایدیلدکدن صوکره ضمیر نسبیلر الحاقیله تشکیل اولونور :

٥١١. امر غائب صیغه‌سی ، ٥١٢. فعل وجوبی ناصل تشکیل اولونورلر ؟

فعل وجوبی (مثبت)

(ثقیل) : اوقو ـ مالی ـ یم. اوقو ـ مالی ـ سك. اوقو ـ مالی ... الخ
(خفیف) : گور ـ مه‌لی ـ یم . گور ـ مه‌لی ـ سك. گور ـ مه‌لی ...

فعل وجوبی (منفی)

(ثقیل): اوقو ـ ما ـ مالی ـ یم . اوقو ـ ما ـ ما ـ لی ـ سك. اوقو ـ ما ـ مالی ...
(خفیف): گور ـ مه ـ مه‌لی ـ یم. گور ـ مه ـ مه‌لی ـ سك. گور ـ مه ـ مه‌لی ...

٥١٣ — فعل التزامی ؛ مادهٔ اصلیه‌نك نهایتی حروف حرکه‌دن ایسه ثقیل هجالیلرده (یا) خفیف هجالیلرده (یه) ؛ حروف حرکه‌دن دگلسه ثقیل هجالیلرده (ا)، خفیف هجالیلرده (ه) علاوه ایدیلدکدن صوکره ضمیر نسبیلر الحاق ایدیله‌رك تشکیل اولونور :

اخطار — فعل التزامینك جمع متکلمنده ضمیر نسبی (ز ـ یز) یرینه (لم) گلیر .

فعل التزامی (مثبت)

(ثقیل): اوقو ـ یا ـ یم ، اوقو ـ یا ـ سك ، اوقو ـ یا
« اوقو ـ یا ـ لم ، اوقو ـ یا ـ سك ، اوقو ـ یا ـ لر
« یاز ـ ا ـ یم ، یاز ـ ا ـ سك ، یاز ـ ا
(خفیف): سویله ـ یه ـ یم، سویله ـ یه ـ سك ، سویله ـ یه
« چیز ـ ه ـ یم ، چیز ـ ه ـ سك ، چیز ـ ه

اخطار — « ایتمك، گیتمك ، ایشیتمك» فعللرینك مادهٔ اصلیه‌لرینك

٥١٣. فعل التزامی ناصل تشکیل اولونور ؟

صوك حرفی اولان (ت) صیغهٔ التزامیه‌ده (د) حرفنه تبدل ایده‌ر: ایده، کیده‌سك ، ایشیده‌لم. گبی .

تمرین — ١١٣

زیرده کی مصدرلری صیغهٔ انشائیه‌لره تطبیق ایدکز :

آکلامق — بیلمك — چاغیرمق — دلمك — دیلك — دیله‌مك — سیلمك — چلمك — چکمك — چوکمك — سویله‌مك — اوده‌مك — شیشمك — شاشیرمق — طاقق — باقق — آقق — آرامق — قورومق — چورومك — أریمك — بزه‌مك — قاورامق — گولمك — گیرمك .

تمرین — ١١٤

زیرده کی جمله‌لرده معترضه ایچنده بولونان فعللری مناسب صیغه وشخصلرده قوللانکز :

هرشیئی آرامغه مراق ایتمه‌یکز بونك جزاسنی (چکمك) ، بوندن باشقه بویوکلرك سوزلرینه‌ده اطاعت (ایتمك) — پدرك گلیبورقاپویی (آچق) ، سن آچمازسه‌ك سویله احمد (آچق) — ایلروده بویوك آدم اولمق ایچون تربیه‌لی (اولمق) ، شیمدیدن درسلره (چالیشمق) ، وقتکی بوش (گچیرمه‌مك) در — صباحلری معده‌لره خفیف طعام ایی (گلمك) — دائما هضمی سهیل ، یعنی أریمه‌سی قولای شیلر (یمك) ، ویمك زمانلری منتظم (اولمق) ، یازین هرگون آلاتورقه بشده ، قیشین‌ده یدی‌ده اوگله طعامنی (یمك) — یارینکی درسمه باقمادم وارایم (گیتمك) ، (چالیشمق) — هایدی برابر

(اوقومق) — احمد (اوقومق) سن (دیکله‌مك) — او ، یارین بزه (گلمك) .

---

٣٨ — قرائت واملا

اللهدن امید

أی صبیٔ معصوم ! مأیوس اولما ؛ آمال وامیدکی قلبکك برکوشه‌جگنده محافظه ایت .

بوکون سنی حیاتندن بیزار ایده‌ن بوگونلك برر مأیوسیتك الجاسیله یارینده ، مستقبلدن بوسبوتون قطع امیدکایتمه‌ك دقت ایت ، که آتی‌ده دخی بوگبی حادثات الیمیه تصادف ایتمه‌یه‌سك ؛ چالیش . استقبالکی تأمین ایت ، استقبالدن امین اول .

جناب اللهك دنیا یوزینه شبنملرله غفران یاغدیردیغی وقت سحرده حضور معطی الحاجاتده جبهه سای تضرع اولالم .

کوچوك ملکم ! بو آلام ویئوسی تولید ایده‌ن بزم کندی خطیآتمزدر . احتمال ، که برچوق زمانلر زانو بزمین تضرع اولورسه‌ق ، جناب اللهك عفوینه مظهر وبوتون آرزولرمزه نائل اولورز !

[ویقتور هوغودن: ش . مظهر]

---

٣٩ — تمرین — ١١٥

اصول تحریر وکتابت

زیرده کی موضوعی توسیع ایدکز ، مطالعه‌کزی یازکز :

مایمونك بری برجویز بولمش ، یمك ایچون آغزینه آتمش ، قابوغنك

سرتلیگندن چیقنه‌یه‌مه‌مش ، جویزی آغزندن چیقاروب « آنبـه‌م بکا جویزلر طاتلی اولور دیمشدی ، حال بوکه طاش گبی سرت ، بونك طادی نره‌سنده ؟ » دیوب جویزی آتمش . بر از صوکره آننه‌سی گلوب چوجوغنك آتدیغی جویزی بولوب بر طاش ایله قیرمش ، ایچنی آیقلامش گوزلجه هم کندی یمش هم چوجوغنه ویرمش « چوجوغم ؛ جویز طاتلی‌در اما قیروب ایچنی یمه‌سنی بیلمه‌لی » دیمش .

تمرین — ١١٦

زیرده‌کی کلمه‌لری بر جمله‌ده قوللانکز :

جدا — قریب — نشر — انتشار — ارتفاع — تدنی — ترقی — دوچار — گرفتار — اکرام — تعظیم — ترفیع — ترغیب — مشرف .

استفهام

٥١٤ — بر ایشك واقع اولوب اولمادیغنی آکلامق ایچون ایراد ایدیلن سؤاله (استفهام) دینیر .

٥١٥ — فعللره استفهام صورتی ویرمك ایچون ادات استفهام اولان (می) لفظی علاوه ایدیلیر .

٥١٦ — فعللرك استفهام صورتلرنده ادات استفهام ، ماضیٔ شهودی ایله فعل التزامی‌ده ضمیردن صوکره گتیریلیر :

---

٥١٤. استفهام نه‌یه دینیر ؟ — ٥١٥. فعللره استفهام صورتی ویرمك ایچون نه یاپیلیر ؟ — ٥١٦. ادات استفهام مانیٔ شهودی ایله التزامی صیغه‌لرنده نره‌لره گتیریلیر ؟

اوقودیمی ؟ یازدکمی ؟ اوقویالمی ؟ گبی .

٥١٧ — ماضیٔ شهودی ایله التزامی صیغه‌لرندن باشقه صیغه‌لرده مفرد متکلم ایله مفرد وجمع غائبلرنده ضمیرلردن اول، دیگر شخصلرده ضمیرلردن صوکره گتیریلیر : اوقومشمی؟ یازمشلرمی ؟ یازاجقمی؟ یازاجقمیسکه گبی .

٥١٨ — فعل التزامینك یالکز مفرد وجمع متکلملرینك استفهام صورتلری مستعمل اولوب دیگر شخصلری مستعمل دگلدر . (اوقویایمی ؟ یازالمی) دینیر . لکن گرك مخاطب وگرك غائب شخصلرینك استفهام صورتلری اولارق : (اوقویاسکمی ؟ یازاسکزمی ؟ اوقویامی ؟ یازالرمی ؟) دینمز . مفرد وجمع غائب شخصلرینك استفهام صورتلری یرنده امر غائب صیغه‌سی قوللانیلیر : (اوقویامی ؟) یرنده (اوقوسونمی ؟) (یازالرمی ؟) یرنده (یازسونلرمی ؟) دینیر .

أخطار — بعض طشره تورکجه‌لرنده فعل التزامینك غائب شخصلرینك استفهام صورتلریده مستعملدر : بونی بویله دییه‌می ؟ کویه گیده‌لرمی ؟ گبی .

فعللرك استفهام صورتی

ماضی شهودی : اوقودیمی ؟ اوقودکمی ؟ اوقودیمی ؟
اوقودقمی ؟ اوقودکزمی؟ اوقودیلرمی ؟

---

٥١٧. ادات استفهام ماضیٔ شهودی ایله التزامی صیغه‌لرینك غیری صیغه‌لرده نره‌لره کتیریلیر ؟ — ٥١٨. فعل التزامینك هانکی شخصلرینك استفهام صورتلری مستعملدر؟

استفهام ماضیٔ نقلی: اوقومشمی‌یم؟ اوقومشمیسك؟ اوقومشمی؟
اوقومشمی‌یز؟ اوقومشمیسکز؟ اوقومشلرمی؟
« مضارع : اوقورمی‌یم ؟ اوقورمیسك؟ اوقورمی ؟
اوقورمی‌یز ؟ اوقورمیسکز؟ اوقورلرمی؟
« حال : اوقویورمی‌یم؟ اوقویورمیسك؟ اوقویورمی؟
« استقبال: اوقویاجقمی‌یم؟ اوقویاجقمیسك؟اوقویاجقمی؟..
« فعل وجوبی: اوقومالیمی‌یم ؟ اوقومالیمیسك؟اوقومالیمی؟..
فعل التزامی : اوقویایمی ؟ . . . ؟ . . . ؟
اوقوبالمی ؟ . . . ؟ . . . ؟

٥١٩ — فعلك وقوع وعدم وقوعی مطلوب اولمایوب آنجق فاعل یاخود مفعولك تخصیصی مطلوب ایسه شکل استفهام ده گیشیر؛ اوحالده ادات استفهام فاعلدن یاخود مفعولدن صوکره گتیریلیر: بونی محمـدمی یازدی ؟ سزمی اوقودکز ؟ بزمی یازاجغز ؟ اونلرمی سویله‌یورلر ؟ ازمیره‌می گیتدکز ؟ مکتبدنمی گلییور - سکز ؟ أوده‌می اوطورویور ؟ گبی .

٥٢٠ — استفهام بعضاً «تندیم» [*] افاده ایدر: (وظیفه‌کی یازمادکمی؟) گبی. بعضـاً « توبیـخ » افاده ایدر : (والده‌که عاصیمی اولاجقسك؟) گبی.

[*] « تندیم » = نادم ایتمك .

٥١٩. شکل استفهام نه‌زمان ده‌گیشیر وادات استفهام نره‌یه علاوه ایدیلیر ؟ —
٥٢٠. استفهام هانکی معنالری افاده ایدر ونره‌لرده قوللانیلیر ؟

٥٢١ — استفهام بعضاً مخاطبك تجاهلنى الزام ايچون قوللانيلير : (حسينى گورمه‌دكمى‌يا ؟) گبى .

٥٢٢ — بعضاً نازكانه بر تكليف ايچون قوللانيلير : (افندم تشريف ايتمزميسكز ؟) گبى .

فعل جوهرى

٥٢٣ — فعل جوهرى، يالكز ماضىٔ شهودى ، مضارع ، شرطى صيغه‌لرى مستعمل اولوب ديگر صيغه‌لرى قوللانيلمايان (ايمك) فعليدر . غير مستعمل صيغه‌لرى « اولمق » فعلنك صيغه‌لريله تضمين اولونور :

فعل جوهرينك مستعمل صيغه‌لرى

ماضى شهودى : { ايدم ـ ايدك ـ ايدى . / ايدك ـ ايدكز ـ ايديلر . }

ماضىٔ نقلى : { ايمشم ـ ايمشسك ـ ايمش . / ايمشز ـ ايمشسكز ـ ايمشلر . }

صيغهٔ شرطيه : { ايسه‌م ـ ايسه‌ك ـ ايسه . / ايسه‌ك ـ ايسه‌كز ـ ايسه‌لر . }

٥٢٤ — فعل جوهرينك منفى صورتى اولنه (دگل) لفظى علاوه‌سيله تشكيل اولونور :

---

٥٢١ ـ ٥٢٢. استفهام هانكى معنالرى افاده ايده‌ر ونره‌لرده قوللانيلير ؟ — ٥٢٣. فعل جوهرى ناصل فعلدر ؟ ٥٢٤. فعل جوهرينك منفى صورتى ناصل تشكيل اولنور ؟

ماضیٔ شهودی منفی : دگل ایدم ـ دگل ایدڭ ـ دگل ایدی . . . الخ

ماضیٔ نقلی : دگل ایمشم ـ دگل ایمشسڭ ـ دگل ایمش . . . الخ

صیغهٔ شرطیه : دگل ایسهم ـ دگل ایسهڭ ـ دگل ایسه . . . الخ

یاردیمجی فعللر (افعال معاونه)

٥٢٥ — یاردیمجی فعللر ، بر طاقم مرکب فعللر تشکیلنه خدمت ایدهن فعللردر .

٥٢٦ — یاردیمجی فعللر اوچ نوعدر :

١ — فعل جوهرینڭ مستعمل صیغهلریدر .

٢ ـ (بیلمك، ویرمك، طورمق، قالمق، یازمق)فعللریدر.

٣ ـ (ایتمك ، ایلهمك ، قیلمق ، بیورمق) فعللریدر .

افعال مرکبه

٥٢٧ — مرکب فعللر ؛ یاردیمجی فعللرڭ نوعلرینه نظراً اوچ قسمدر .

---

٥٢٥. یاردیمجی فعللر نهیه یاراز ؟ — ٥٢٦. یاردیمجی فعللر قاچ نوعدر؟ — ٥٢٧. مرکب فعللر قاچ قسمدر ؟

برنجی قسم فعل مرکبلر

٥٢٨ — برنجی قسم فعل مرکبلر فعل جوهری علاوه‌سیله تشکیل اولونورکه اوچدر :

حکایه ، روایت ، شرطی .

٥٢٩ — فعل جوهرینك ماضی شهودیسنك علاوه‌سیله ترکب ایده‌ن فعللره (حکایه) ، ماضی نقلیسنك علاوه‌سیله تشکل ایده‌ن فعللره (روایت)، صیغهٔ شرطیه‌سنك علاوه‌سیله تشکل ایده‌ن فعللره (شرطی) دینیر .

حکایه فعللری

٥٣٠ — حکایه فعللری : متکلمك بر ایشك یاپیلدیغنی گوزیله گورمش ویاگورمش‌گبی بیلدیگنی افاده ایده‌ن فعللردر.

٥٣١ — حکایه فعللری ، فعل بسیطلرك مفرد غائبلرینه فعل جوهرینك ماضیٔ شهودیسنك علاوه‌سیله تشکیل اولونور:

حکایهٔ ماضی شهودی (مثبت): یازدی ـ ایدم ، یازدی ـ ایدك، یازدی ـ ایدی .

« (منفی): یازمادی ـ ایدم، یازمادی ـ ایدك، یازمادی ـ ایدی .

---

٥٢٨. برنجی قسم فعل مرکبلر هانکیلریدر وقاچدر ؟ — ٥٢٩. فعل جوهرینك صیغه‌لریله تشکل ایده‌ن فعللره نه دینیر ؟ — ٥٣٠. حکایه فعللری هانکی فعللردر؟ — ٥٣١. حکایه فعللری ناصل تشکل ایده‌در ؟

حکایهٔ ماضیٔ نقلی (مثبت): یازمش ـ ایدم، یازمش ـ ایدڭ، یازمش ـ ایدی .

« (منفی): یازمامش ـ ایدم ، یازمامش ـ ایدڭ، یازمامش ـ ایدی .

حکایهٔ مضارع(مثبت) : یازار ـ ایدم ، یازار ـ ایدڭ ، یازار ـ ایدی .

« (منفی) یازماز ـ ایدم ، یازماز ـ ایدڭ ، یازماز ـ ایدی .

حکایهٔ حال (مثبت): یازایور ـ ایدم ، یازایور ـ ایدڭ ، یازایور ایدی [*] .

« (منفی): یاز مایور ـ ایدم، یازمایور ـ ایدڭ، یازمایور ـ ایدی .

حکایهٔ استقبال (مثبت) : یازاجق ـ ایدم، یازاجق ـ ایدڭ ، یازاجق ـ ایدی .

« (منفی) : یازمایاجق ـ ایدم، یازمایاجق ـ ایدڭ، یازمایاجق ـ ایدی .

حکایهٔ وجوبی (مثبت) : یازمالی ـ ایدم ، یازمالی ـ ایدڭ ، یازمالی ـ ایدی .

« (منفی) : یازمامالی ـ ایدم، یازمامالی ـ ایدڭ، یازمامالی ـ ایدی .

[*] « یازییور » صورتنده دها زیاده مستعملدر .

حکایهٔ التزامی (مثبت) : یازا ـ ایدم ، یازا ـ ایدك ، یازا ـ ایدی .

« (منفی) : یازمایا ـ ایدم ، یازمایا ـ ایدك ، یازمایا ـ ایدی [*] .

اخطار ـ حکایهٔ التزامی معنای شرطی یی متضمن در : (وظیفه‌کی یازایدك « یازا ایدك » جزا گورمزدك « گورمز ایدك ») گبی .

روایت فعللری

٥٣٢ — روایت فعللری : متکلم ، بر ایشك یاپیلدیغنی گورمه‌یوب نقل وروایت طریقیله افاده ایچون قوللانیلان فعللردر .

٥٣٣ — روایت فعللری ؛ فعللرك مفرد غائبلرینك صوکنه فعل جوهرینك ماضیٔ نقلی صیغه‌سنك علاوه‌سیله تشکیل اولونور :

اخطار — « روایت ماضیٔ شهودی) صیغه‌سی یوقدر . چونکه ماضیٔ شهودی بر ایشك وقوعنی متکلمك گوزیله گوردیگی یاخود گورمش گبی وقوفنی افاده ایدەر . روایت فعللری ایسه متکلمك گوزیله گورمه‌یوب نقل وروایت طریقیله ایشیتدیگی بر شیئی افاده ایدەر . بو حالده ماضیٔ شهودی ایله روایت آراسنده ضدیت اولدیغندن بوصیغه مفقوددر .

[*] فعل التزامینك ثقیل هجالیلرنده (یا) خفیف هجالیلرنده (یه) گتیریلیر : اوقویا ، سویله‌یه گبی .

---

٥٣٢. روایت فعللری نه‌یه دینیر ؟ — ٥٣٣. روایت فعللری ناصل تشکیل اولونور؟ — [اخطار] روایت فعللرینك ماضیٔ شهودیسی نیچون مفقوددر ؟

روایت ماضیٔ نقلی (مثبت) : یازمش ـ ایمشم، یازمش ـ ایمشسك ،
یازمش ـ ایمش .

« (منفی) : یازمامش ـ ایمشم، یازمامش ـ ایمشسك،
یازمامش ـ ایمش .

روایت مضارع (مثبت) : یازار ـ ایمشم ، یازار ـ ایمشسك ،
یازار ـ ایمش .

« (منفی) : یازماز ـ ایمشم ، یازماز ـ ایمشسك،
یازماز ـ ایمش .

روایت حال (مثبت) : یازایور (یاخود) یازییور ـ ایمشم ،
یازییور ـ ایمشسك، یازییور ـ ایمش.

« (منفی) : یازمایور ـ ایمشم، یازمایور ـ ایمشسك،
یازمایور ـ ایمش .

روایت استقبال (مثبت) : یازاجق ـ ایمشم، یازاجق ـ ایمشسك،
یازاجق ـ ایمش .

« (منفی) : یازمایاجق ـ ایمشم، یازمایاجق ـ ایمشسك،
یازمایاجق ـ ایمش .

روایت وجوبی (مثبت) : یازمالی ـ ایمشم، یازمالی ـ ایمشسك،
یازمالی ـ ایمش .

« (منفی) : یازمامالی ـ ایمشم، یازمامالی ـ ایمشسك،
یازمامالی ـ ایمش .

روایت التزامی (مثبت) : یازا ـ ایمشم ، یازا ـ ایمشسك ، یازا ـ ایمش .

« ـ (منفی) : یازمایا ـ ایمشم ، یازمایا ـ ایمشسك ، یازمایا ـ ایمش .

فعل شرطیلر

٥٣٤ — فعل شرطیلر : بر ایشك وقوعی، دیگر بر ایشك وقوعنه مشروط اولدیغنی افاده ایدەن فعللردر .

٥٣٥ — فعل شرطیلر؛ فعللرك مفرد غائبلرینك صوكنه فعل جوهرینك صیغهٔ شرطیه‌سنك علاوه‌سیله تشکیل اولونور:

ماضیٔ شهودیٔ شرطی (مثبت): یازدی ـ ایسەم، یازدی ـ ایسەك ، یازدی ـ ایسه .

« (منفی): یازمادی ـ ایسەم ، یازمادی ـ ایسەك، یازمادی ـ ایسه .

ماضیٔ نقلیٔ شرطی (مثبت) : یازمش ـ ایسەم ، یازمش ـ ایسەك ، یازمش ـ ایسه .

« (منفی) : یازمامش ـ ایسەم، یازمامش ـ ایسەك، یازمامش ـ ایسه .

---

٥٣٤. فعل شرطیلر هانکی فعللردر ؟ — ٥٣٥. فعل شرطیلر ناصل تشکیل اولونور؟

مضارع شرطی (مثبت) : یازار ـ ایسهم ، یازار ـ ایسهك ، یازار ـ ایسه .

« (منفی) : یازماز ـ ایسهم ، یازماز ـ ایسهك ، یازماز ـ ایسه .

حال شرطی (مثبت) : یازایور ـ ایسهم (یاخود) یازییور ـ ایسهك ، یازییور ـ ایسه .

« (منفی) : یازمایور ـ ایسهم ، یازمایور ـ ایسهك ، یازمایور ـ ایسه .

استقبال شرطی (مثبت) : یازاجق ـ ایسهم ، یازاجق ـ ایسهك ، یازاجق ـ ایسه .

« (منفی) : یازمایاجق ـ ایسهم ، یازمایاجق ـ ایسهك ، یازمایاجق ـ ایسه .

وجوبئ شرطی (مثبت) : یازمالی ـ ایسهم ، یازمالی ـ ایسهك ، یازمالی ـ ایسه .

« (منفی) : یازمامالی ـ ایسهم ، یازمامالی ـ ایسهك ، یازمامالی ـ ایسه .

التزامئ شرطی (مثبت) : [یازا ـ ایسهم] یازسهم ، یازسهك ، یازسه .

اخطار — « ایسه » لفظی بعضاً تخفیف ایدیلهرك (سه) صورتنده استعمال ایدیلیر . (یازدیسه ، اوقومشسهم ، کورورسهك) کبی .

٥٣٦ — فعل التزامینك مفرد غائبنك صوكنه فعل جوهرینك ماضیٔ شهودی وماضیٔ نقلی صیغه‌لری علاوه ایدیله‌رك حكایهٔ ماضی شرطی تشكیل اولونور :

حكایهٔ ماضیٔ شهودی شرطی : یازسه ایدم ، یازسه ایدك ، یازسه ایدی . . . .

حكایهٔ ماضی نقلی شرطی : یازسه ایمشم ، یازسه ایمشسك ، یازسه ایمش . . . .

تمرین — ١١٦

آشاغیكی مصدرلردن افعال مركبه‌نك حكایه ، روایت ، شرطی صورتلرینی تشكیل ایدكز :

آتمق — اوتمك — اورتمك — آچمق — آجیمق — ایچمك — اوچمق — آرامق — اوده‌مك — ازمك — آزمق — اله‌مك — بودامق — بونامق — بویومك — بوكمك — بیلمك — چاتمق — باقمق — دوشه‌مك .

تمرین — ١١٧

آشاغیكی جمله‌لرده معترضه ایچنده‌كی مصدرلری مناسب زمان وشخصلره تحویل ایتمه‌لیدر :

دها شیمدیدن هرایشكزی طوغرولقله طوتمغه (آلیشمق) — اولادم

---

٥٣٦. حكایهٔ ماضی شرطی صیغه‌لری ناصل تشكیل اولونور ؟

سن (چالیشمق)، درسلرکی وظیفه‌لرکی مکمل صورتده (حاضرلامق) - سنك بوتکلیفك بنی‌پك ممنون ایتدی؛ بومسرت قوتمی (آرتیرمق) — نجیب پدرینك خوینی (بیلمك) — بدری آغا بر فکری ایکی دفعه تکرار ایتمز ، قرارینی تبدیل (ایلمك) — مساعده ایدکزده گیجه یازیلرکزی بن (یازمق) — احمدده (چالیشمق) سزکله برابر ترفیع صنف ایده‌ردی — استانبوله (گیتمك) واپوروقتنی (قاچیرمامق) — احمدوظیفه‌لرکی (یازمق) ، یازوب بیتیردکدن صوکره بورایه(گلمك)— بوسنه مکتبدن دیپلومه‌می (آلمق) ، دارالفنونه (گیرمك) —انسان ترقی وترفیعنی دائما کندی سعیندن (بکلمك) .

---

٣٩ — قرائت واملا

امام علینك بر مناجاتی

ای صاحب جود حامدکم . ای یکانه معبود ! ساجدکم . متعالیسك . عبادکدن ایسته‌دیککی مظهر احسان بی پایان ایده‌رسك ، دیله‌دیککی دوچار خسران وحرمان ایله‌رسك .

خالقم ! التجا کاهم آنجق سنسك . عسر حالنده‌ده ، یسر حالنده‌ده سکا مراجعت ایده‌رم ، سکا یالواریرم .

الهی ! اگرچه گناهم بویوکدر ، فقط سنك عفوك اوندن دها بویوك دکلمیدر ؟

بنی دوچار زیان ایدمجك ویا درگاهكدن طرد ایلهیهجك اولسهك آرتق کیمدن امید وار اوله بیلیرم ؟ کیم شفیم اولور؟

یارب ! حقیقت حالمی گورویورسك ، درجهٔ فقرمی بیلییورسك ، مناجات نهانمی ایشدییورسك ، بنی سندن قطع رجا ایدهنلره الحاق ایلهمه . رحمتكله طمع برکمالدر . گوکلمدن ذوق ومحبتکی اکسیك ایتمه .

حضور عظمتكده خاضع بر بیچارهیم ، بنی عذابكدن آزاد ایتمزمیسك ؟

عالم ناسوتدن متجرد اولدیغم زمان بنی سوزمده ثابت بولوندور . بكا عذاب ایتمك ایستهرسهك ایت . بیك ییل معذبك اولسهم ، جهنم نشین بولونسهم ینه سندن حبل امیدم منقطع اولماز .

مال وبنوندن فائده امید اولونامایاجغی گونده ذوق آشنای عفوك اولمق ایستهرم .

رهبرم سن اولورسهك هیچ بر وقتده گمراه اولمام . سن بكا یول گوستهرمزسهك الی الابد ضلالتدن قورتولامام .

عفوك ارباب حسناته مخصوص اولمق لازم گلیرسه سیئاتنك غفاری کیم اولاجقدر ؟

اتقیای امتدن اولامادم ، مذنبم . اونك ایچوندرکه دامن عفوكه جملهدن زیاده خاشعانه صاریلییورم .

تکرار ایدهرم : گناهم عظیمدر ، لکن سنك عفوك البته اوندن اعظمدر .

لطف شاملكی یاد ایله‌دكجه سوزش قلبم تسلی‌یه تحول ایدییور . ذنوب گذشته‌می درخاطر ایتدكجه گوزم سرشك افشان پشیمانی اولویور .

شانكه یاقیشان بنم گبی بر مقر خطیئاتی مظهر غفران ایلمك دگلمیدر ؟

علی‌یی باب معالی مآب فضلكدن باشقه بر یره مراجعت ایده‌میه‌جك بر طبیعتده یاراتدك . حلقه‌زن در احسانكدر ؛ هرنه اومارسه آنجق سندن اومار .

اك بویوك قورقوم شودر : بنی قاپوكدن طرد واذلال ایده‌جك اولورسه‌ك نه یاپارم ؟ . . .

ای عوالم آفرین ! بیلییورسك . گورویورسك كه گروه غافلون اویویورلر . محبتكده صوك درجه‌یه قدر ثبات ایده‌جكنه قسم ایتمش اولان بندهٔ خاصك ایسه ایشته شوقاراكلق گیجه‌ده حضور عزتكدن دور طوتولامایاجق قدر پاكدلانه ندالرله ، دعالرله مشغول بولونویور .

هركس طمعدار نوالكدر ، هركس جنت جاودانكه گیرمك آرزوسنده‌در .

سیئات سابقه‌م بنی تشنیعدن خالی قالمادینی حالده امیدم گوكلمی آرزومند سلامت ایدییور .

ای مرسل الرسل ! رسول هاشمی حقی ایچون ، سنی دائما

تقديس ايدەن ابرار امت حرمتنـه بنى محمدى اولەرق حشر ايله .

شفاعتخواه رسولم ، بنى اوندنده محروم ايلەمه . . .

[معلم ناجى]

وظيفه :

١ — قرائتـدەكى فعللرك بسـيط ياخود مركب ، مثبت ويا منفى اولدقلرينى ، زمان وشخصيلرينى تصريح ايدكز .

٢ — قرائتى املا اولارق يازكز .

٣ — مألاً سويلەيكز .

---

٤٠ — قرائت منظومه

واويلا

نومه

١

فمنك رنكى عكس ايدوب تننه
يكمى آچمش كله مثال اولمش
انعطاف ايله باق نه آل اولمش
سروسيمين صقالى كردننه
بولطافتله اول نهال روان

گیرییور گوز یومونجه رؤیامه
بکزه‌یور عینی کندی خلیامه
بو تصور طوقوندی سودامه
آه بویله گزه‌رمی هیچ جانان
گل دگل آرقه‌سنده قانلی کفن
سنمیسك سنمیسك غریب وطن

نوحه

٢

بو گوزللکده هیچ بوچاغکده
یاقیشیرمی ایدی بوینکه اوکفن
جسمنك هر مسامی یاره ایکن
طوتدك اولادکی قوجاغکده
سن گیده‌رسه‌ك بزی قالیر صانما !
شهداك اولدی موت ایله خندان
صاغ قالانلر طورورمی گریان
تن‌ده باشدن زیاده‌در آل قان
سویله‌ین سویله‌سون سن آلدانما !
سن گیده‌رسه‌ك بوتون هلاك اولورز .
قوینکه جان آتارده خاك اولورز

نوحه

٣

گیت وطن کعبه‌ده سیاهه بورون !
رقوالك روضهٔ نبی‌یه اوزات

برنی کربلاده مشهده آت
کائناته او هیأتنکله گورون
اوتماشایه حق‌ده عاشق اولور :
گوزه برعالم ایله‌یور اظهار
که‌جهاندن بویوك لطافتی وار
اولطافت اولونسه گرانکار
مذهبمجه دیمك موافق اولور
آچ وطن گوگسکی الهکه آچ !
شهداکی جیقارده اورته‌یه صاچ !

نوحه

٤

دی‌که یارب بوحسینکدر
شومبارك حبیب ذیشانك
شو کفنسز یاتان شهیدانك
کیمی بدرك کیمی حنینکدر.
تازه‌لنسونمی قانلی یاره‌لری ؟
می دوکولسونمی قبر اصحابه ؟
یاقیشیرمی صنم بومحرابه ؟
حاچمی قونسون بدل شومیزانه ؟
دینکك قالماسونمی براثری ؟
آدم أولادی برطاقم جانی
سندن آلسونمی نارشیطانی ؟

[مرحوم کمال بك]

وظیفه

١ — منظومه‌ده‌کی فعللری ایضاح ایدکز .

تمرین — ١١٨

زیرده‌کی کلمه‌لری مناسب برر جمله‌ده قوللانکز .

خبر — اخبار — مخبر — مخابر — مخابره — مخابرات — اخبار — استخبار — مستخبر .

تمرین — ١١٩

اصول تحریر وکتابت

وطنی تعریف وتوصیف ایدکز ، خدمت وطنیه نه‌لردن عبارت اولدیغنی یازارق آکلادکز .

ایکنجی قسم فعل مرکبلر

٥٣٧ — ایکنجی قسم فعل مرکبلر : افعال بسیطه‌یه « بیلمك ، ویرمك ، طورمق ، قالمق ، یازمق » فعللرینك علاوه‌سیله تشکیل اولونور : اوقویا بیلمك ، یازیویرمك ،

٥٣٧. ایکنجی قسم فعل مرکبلر ناصل تشکیل اولونور ؟

گیده طورمق ، باقه قالمق ، دوشه یازمق گبی .

٥٣٨ — ایکنجی قسم فعل مرکبلر درت نوعدر : فعل اقتداری ، فعل تعجیلی ، فعل استمراری ، فعل تقریبی .

فعل اقتداری

٥٣٩ — فعل اقتداری : برایشی فاعلك اجرایه اقتدارینی افاده‌ایدەن فعل مرکبدر .

٥٤٠ — فعل اقتدار؛ فعل التزامینك مفرد غائبنك نهایتنه (بیلمك) فعلی علاوه‌سیله تشکیل وتعریف اولونور :

اوقومق = اوقویا بیلمك

اقتداری
- ماضیٔ شهودی: اوقویابیلدم ، اوقویا بیلدك، اوقویابیلدی ...
- ماضیٔ نقلی: اوقویابیلمشم، اوقویابیلمشسك، اوقویا بیلمش ...
- مضارع : اوقویا بیلیرم ، اوقویا بیلیرسك ، اوقویا بیلیر ...
- حال : اوقویا بیلییورم،اوقویا بیلییورسك، اوقویا بیلییور ...
- استقبال : اوقویابیله‌جگم،اوقویابیله‌جکسك، اوقویا بیله‌جك ...
- وجوبی : اوقویابیلمه‌لیم، اوقویابیلمه‌لیسك، اوقویابیلمه‌لی ...
- التزامی : اوقویا بیله‌یم ، اوقویا بیله‌سك ، اوقویا بیله . . .
- امر حاضر : اوقویا بیل ، اوقویا بیلك ، اوقویا بیلکز .
- امر غائب : اوقویا بیلسین ، اوقویا بیلسینلر .

---

٥٣٨. ایکنجی قسم فعل مرکبلر قاچ نوعدر ؟— ٥٣٩. فعل اقتداری نه‌یه دینیر؟— ٥٤٠. فعل اقتداری ناصل تشکیل اولونور ؟

فعل تعجیلی

٥٤١ — **فعل تعجیلی** : فاعلك برایشی چابوق اجرا ایتمه‌سنی افاده ایده‌ن فعلدر .

٥٤٢ — فعل تعجیلی ؛ مادهٔ اصلیه‌نك صوك حرفی حروف حرکه‌دن دگلسه بر (ی)، حروف حرکه‌دن ایسه بر (یی) گتیردکدن صوکره (ویرمك) فعلی علاوه‌سیله تشکیل و تصریف اولونور: گورمك = گوریویرمك. اوقومق = اوقوییویرمك. (عجله ایله چابوق گورمك . عجله ، چابوق، همان اوقومق) .

یازمق = یازیویرمك

تعجیلی

ماضیٔ شهودی : یازیویردم ، یازیویردك ، یازیویردی . . .
ماضیٔ نقلی : یازیویرمشم، یازیویرمشسك، یازیویرمش . . .
مضارع : یازیویریرم ، یازیویریرسك ، یازیویریر . . .
استقبال : یازیویره‌جگم ، یازیویره‌جکسك، یازیویره‌جك . . .
فعل وجوبی: یازیویرمه‌لی‌یم.یازیویرمه‌لیسك،یازیویرمه‌لی . . .
فعل التزامی : یازیویره‌یم ، یازیویره‌سك ، یازیویره . . .
امر حاضر : یازیویر ، یازیویرك ، یازیویرگز .
امر غائب : یازیویرسین ، یازیویرسینلر .

فعل استمراری

٥٤٣ — **فعل استمراری** : فاعلك ایشله‌دیگی ایشده دوام واستمرارینی افاده ایده‌ن فعلدر .

٥٤١. فعل تعجیلی نه‌یه دینیر ؟ — ٥٤٢. فعل تعجیلی ناصل تشکیل اولونور ؟ — ٥٤٣. فعل استمراری نه‌یه دینیر ؟

٥٤٤ — فعل استمراری ؛ فعل التزامینك مفرد غائبنك نهایتنه (طورمق) یاخود (قالمق) فعللرندن برینك علاوه‌سیله تشکیل وتصریف اولونور : اوقومق = اوقویا طورمق . اویومق = اویویا قالمق گبی .

ماضیء شهودی : اوقویاطوردم ، اوقویاطوردك ، اوقویاطوردی ...
اویویا قالدم ، اویویا قالدك ، اویویا قالدی . . .
ماضی نقلی : اوقویا طورمشم — اویویا قالمشم . . . . .
مضارع : اوقویا طوررم — اویویا قالیرم . . . . .
حال : اوقویا طورویورم — اویویا قالییورم . . . . .
استقبال : اوقویا طوراجغم — اویویا قالاجغم . . . . .
فعل وجوبی : اوقویا طورمالی — اویویا قالمالی . . . . .
فعل التزامی : اوقویا طورایم — اویویا قالایم . . . . .
امر حاضر : اوقویا طور — اویویا قال . . . . .
امر غائب : اوقویا طورسون — اویویا قالسون . . . . .

اخطار — (طورمق) فعلی هر ماده‌یه علاوه ایدیله‌رك استمرار معناسی افاده ایده‌رسه‌ده (قالمق) فعلی هرماده‌یه علاوه ایدیله‌مز : (گیده طور ، گله طور ، یورویه طور) دینیلدیگی گبی بو مقامده (گیده قال ، گله قال ، یورویه قال) دیتك شیوه‌مزه موافق دوشمز.

فعل تقریبی ـ یاخود ـ مقاربه

٥٤٥ — فعل تقریبی : بر ایشك همان وقوعنه آز برشی قالمش ایکن واقع اولمادیغنی افاده ایده‌ن فعلدر .

٥٤٤. فعل استمراری ناصل تشکیل اولونور ؟ — ٥٤٥. فعل تقریبی نه‌یه‌دینیر ؟

٥٤٦ — فعل تقريبى؛ فعل التزامينك مفردغائبنه (يازمق) مصدرينك علاوه‌سيله تشكيل وتصريف ايديلير : دوشمك = دوشه يازمق : دوشه يازدم (آز قالدى دوشه‌جكدم) .

اخطار — فعل تقريبى طشره ثورجه‌لرنده استعمال ايديلير سه‌ده استانبول شيوه‌سنده قوللانيلماديغى گبى كتابتده هيچ قوللانيلماز . بومقامده فعللرك اولنه (آز دها ، آز قالدى . آز قالسون) كله‌لرى علاوه ايديلير : آز دها دوشويوردم ، آز قالدى سويله‌يه‌جكدى ، آز قالسون اويوياجقدك گبى .

تمرين — ١٢٠

آشاغيكى فعللردن ايكنجى قسم فعللر تشكيل ايدكز :

آرامق — اوچمق — اوده‌مك — پيشمك - اويمق — بزمك — بولامق — طولامق — طورمق — قورمق — دوشمك — ديكمك — ديله‌مك — سورمك — سوزمك — سزمك — ديتمك — چكمك — بوغمق — بيقمق — ايتمك — چيقمق — گورمك — باصمق .

تمرين — ١٢١

آشاغيكى جمله‌لرده بولنان ايكنجى قسم افعال مركبه‌يى آييروب ناصل تشكيل ايدلمش اولدقلرينى ايضاح ايدكز :

رمزى ديواردن آتلايوب باغچه‌يه گيره بيلدى ـ آغاجك اينجه دالنه

---

٥٤٦. فعل تقريبى ناصل تشكيل اولونور؟

باصدیغندن دوشه یازدی ـ چوجوق کتابه بر آز گوز گزدیردکدن صوکره اوقویا بیله‌جکنی آکلادی ـ آننه‌سی احمده «سن درسنی اوقویاطور بن شیمدی گلیرم» دیدی ـ احمد درسنی اوقورکن اویویا قالدی ـ وظیفه‌می یازیویره‌یم صوکره سوقاغه چیقارم ـ بزگیده‌طورالم سز گلکنز ـ شویوقوشی چیقا بیله‌جکمی عقلم کسمه‌یور ـ حسن بنی گورونجه یوزمه باقا قالدی .

اوچنجی قسم فعل مرکبلر

٥٤٧ — اوچنجی قسم فعل مرکبلر ؛ تورکجه یاخوددیکر لسانلردن آلنان کلمه‌لرله برله شه‌ن «ایتمك، ایله‌مك. اولمق، بویورمق، قیلمق» کلمه‌لریله تشکیل اولونان فعل مرکبلردر .

٥٤٨ — «ایتمك» ایله «ایله‌مك» فعللرینك استعمالنده هیچ فرق یوقدر . بونلر اکثریا عربی مصدرلرله برلشیر :

اخراج ایتمك (دیله‌مك) ـ ارسال ایتمك (ایله‌مك) ـ اقرار ایله‌مك (ایتمك) ـ اثبات ایله‌مك (ایتمك) کبی .

٥٤٩ — «اولمق» فعلی صفتلرله عربجه اسم فاعل واسم مفعوللرله برلشیر ومعنای لازمی افاده ایدر :

نائل اولمق ـ واصل اولمق ـ ثابت اولمق ـ داخل اولمق ـ عازم اولمق ـ منصور اولمق ـ مظفر اولمق .

---

٥٤٧. اوچنجی قسم فعل مرکبلر هانکیلریدر ؟ — ٥٤٨. (ایتمك ، ایله‌مك) فعللری اکثریا نه ایله برله‌شیر ؟ — ٥٤٩. «اولمق» فعلی نه ایله برله‌شیر ؟

٥٥٠ — « اولمق » فعلیله ترکب ایدەن عربجه کلمەلرك معنالری لازم اولوب متعدی یاپیلمق ایستەنیلدکده (اولمق) یرنده (ایتمك) یاخود (ایلەمك) گتیریلیر :

نائل اولمق (لازم) ، نائل ایتمك ، ایلەمك (متعدی) — ساقط اولمق (لازم) ؛ ساقط ایتمك (متعدی) — مظفر اولمق (لازم) ؛ مظفر ایتمك (متعدی) .

٥٥١ — « ایتمك » ، « ایلەمك » فعللری عربجه متعدی مصدرلرله برلشدکده مرکب فعللرنده معنالری متعدی ؛ لازم مصدرلرله برلشدکده مرکب فعللرنده معنالری لازم اولور :

تکثیر ایتمك = چوغالتمق . تکاثر ایتمك = چوغالمق .

٥٥٢ — « بویورمق » فعلیده « ایتمك ، ایلەمك » فعللری یرنده قوللانیلیر وتعظیم افاده ایدەر :

(گلدی) یرنده تعظیم ایچون (تشریف) دینیلدیگی گبی دها زیاده تعظیم ایچون (تشریف بیوردی) دینیر .

لطف بیوردی (ایتدی ، ایلەدی) — احسان بیوردی (ایتدی ، ایلەدی) .

٥٥٣ — فعل مرکب تشکیلی ایچون فارسی مصدر قوللانیلمایوب حاصل مصدر قوللانیلیر : پرستش ایتمك گبی .

---

٥٥٠ « اولمق » فعلیله برلشەن عربجه کلمەلرك معنالری متعدی یاپیلمق ایستەنیرسه نه یاپیلیر ؟ — ٥٥١ . « ایتمك » ، « ایلەمك » فعللری ترکب ایتدکاری عربجه مصدرلرك بنالرینی دەکیشدیریرلری ؟ — ٥٥٢ . (بویورمق) فعلی نرەده قوللانیلیر ؟ — ٥٥٣ . فعل مرکب تشکیلی ایچون فارسی مصدر قوللانیلیرمی ؟

٥٥٤ — « قیلمق » فعلی‌ده بعضاً (ایتمك ، ایلمك) یرنده قوللانیلیر : ممنون قیلمق ، عاجز قیلمق گبی .

تمرین — ١٢٢

آشاغیکی عربجه کلمه‌لردن برر فعل مرکب تشکیل ایدوب مناسب جمله‌لرده قوللانکز :

اکمال — احترام — رجوع — نازل — نادم — مسرور — تزیید — تزاید — تحمیل — تعلیم — تدریس — تفکّر — اعمال — ایجاد — اختراع .

٤١ — قرائت واملا

شو منظرهٔ علویتبخشایه باقکز، شو فسحتسرای بی انتهایه ، اکینلره صولره ، چمنزارلره ، بو مشجرهٔ روح افزایه ، بر گروه مسعودك قهقههٔ شاطرانه‌لری عکس‌انداز سامعهٔ غبطه اولان صمان کابه‌لره ، شو بحر محیط لطافته ، طبعتك انسانلره احسان بیوردیغی ومؤخراً انسانلر طرفندن تسویه وزرع اولونان تراره ، شورزگارك هدم ایله‌دیکی قله‌لره ، قیا بیغینلرینه ، اتکنده چیچك دمتلری طوتان بر چوجوق گبی آرالرنده یشیل دره‌لری حاوی بولوطلره قارشی طوران طاغلره ، تیزلره ، مزعاره ، ایچلرنده‌کی یپقیق دیوارلره، مغاره ، حیوان یووالرینه، چیچکلره ، صولره ، سیسلر ایچنده أولرینك سقفلری گورونن شهرلره؛

٥٥٤. (قیلمق) فعلی نره‌ده قوللانیلیر ؟

نهایتسز آیاق صدالرینه، نسیم بهارك یرلره دوکدیکی دالاره ، آره‌صره اورمانلر ایچنده عکس انداز اولان شرقیلره ، سسلره ، دکزك قوملر اوزرینه آتدیغی امواج شعله فشانه، ایچنده اوزون ویشیل دکز اوتلرینك اهتزاز ایله‌دیکی مرأت مظلمه ؛ اوچان ، اوینایان قوشلره بوراده کی صپان دمیرلرینه ، قارشیده گورونن گمی دیرکلرینه ، بو آغاجلره ، اوآرمه‌لره ، شو قارشیده‌کی اوزاق تپه‌لره ، بوتون بو گوردیکمز شفاف ومظلم ، نورلر ایچنده ، تموج ایده‌ن ظلمتلر ایچنده مشتعل گورونن ، متحرك ، غیر متحرك ، اگیلمش ، اوزانمش ، انزواپرور دالاره قیالره ، چایرلره باقکز ؛ — ایشته بو گلشن آباد جهاندر

شو تپه اوزرندن گچن گوزل وارغوانی بولوطلره ، آقشام اوستی سیم سیاه بر رنگه تحول ایده‌جك اولان لاجوردلکه ، بر آهنك معنویتك طنین انداز اولدیغی فضای نامتناهی‌یه ، قلوب بشری تنویر ایده‌ن آفتاب جهانتابه ، گوزلرمزه الوان متنوعه عرض ایله‌ین بونور ربانی‌یه ، شعله ییغینلرینه ، هوایه ، بوزلره ، گونشه ، حرارت صیفه، برودت شتایه ، روایح ازهاره کیجه‌نك مائی فستانی اوزرنده اشعه‌نثار اولان کواکبه ، حزین سسلره ، قابلری غریق حس ایده‌ن قوش یووالرینك انقاضنه ودها انسانلر بیننده اسم ویریله‌مش بر چوق بدایع گوناگونه ، ضیا موجه‌لرینه گوندوز گورونن ، گیجه حس اولونان بولطافته باق ، — ایشته بو آسماندر !

آه ، اوت ! ارض لطیف ، سما روح افزادر ؛ تأثیر محبتله قلبك مهتز اولدیغی ، گوزلره شعلهٔ امید وصال پارلادیغی وخفیف خفیف اوتلر اوزرنده تهزیز پای تجسس ایدلدیکی وقت گیجه‌نك سکون نائمی آراسنده سودیکمنك پارماقلرینك تماسیله‌عوددن چیقان روحانی آهنگك

سامعه‌یه عکس ایله‌مه‌سی البته بولطائف طبیعی تضعیف ایلر ؛ دگلمی؟
روحك شفق اولان تبسمك قلبنده‌طوتدیغی تدریجاً نقاط علیهٔ آسمانی استیلا ایله‌ین نور شفق گبی یوزینه صاچیلان بوضیای روحانیدنك مطلعی اولان گلگون دوداقلرینك یوزمه تماس ایله‌دیگی ؛ یاپراقلر آراسندن گلن نغمات مرغان گبی ، کندیسنی گوره‌مه‌دیگم حالده صدای لطیفی استماعم ، مجراسنك گولکلری ایچنده گوروبنمه‌ین ایرمقلر گبی گچن خیالنی سیر ایتمکلگم ، دره ایچلرنده قول قوله گزه‌رکن ارضده کی فضیلت ، سماده‌کی ییلدیز گبی پارلایان گریه‌لی گوزلریله یوزومه باقمقلغی دالله آراسنده نور کاذب پارلار گبی کرپیکلرینك آلتنده اهتزاز ایدن نظرینی گورمکلگم ، آنك خاطرات ماضی اوزرینه اگیله‌رك آغلادیغی اثناده بنم گورمکلگم ، انظارمی اوکا حصر ایدیشم، بر یاندنده بدایع طبیعتك گوزیمه ایلیشمه‌سی ، چیچکلرك انکشافنی بلااختیار سیرایله‌مکلگم، ارضدنده سماده‌نده دها گوزلدر ، — ایشته بو عشقدر !

[ویقتور هوغودن : ش . مظهر]

وظیفه

١ — افعال مرکبه‌یی آییروب صورت تشکیللرینی ایضاح ایدگز.
٢ — افعال مرکبه‌نك قسملرینی آییرگز .
٣ — قرائتك مآلنی سویله‌یگز .
٤ — املا اولارق یازگز .

تمرین — ١٢٣

اصول تحریر وکتابت

شو موضوعی توسیعاً قامه آلگز :
حامارات بر اختیار قادینك بر قاچ دانه خدمتجیسی برده خروسی

واردی. هرصباح خروسك ایلك اوتوشنده قالقوب خدمتجیلری اویاندیروب ایشه باشلاتیردی . بوندن بیقمش اوصانمش اولان خدمتجیلر اتفاق ایدوب برگون خروسی کسدیلر . ایرتسی صباح اختیار قادین خروسك سسنی ایشتمه‌دیگندن کومسه قوشوب خروسك کسیلدیگنی آکلادی. ساعتی اولمادیغندن آرتق کیجه‌لری وقتلی وقتسز اویاندیرمغه باشلادی. خدمتجیلر بوندن بوسبوتون راحتسز اولدقلرندن دوشونمه‌دن یاپدقلری ایشدن نادم اولدیلر .

ربط صیغه‌لری

٥٥٥ — ربط صیغه‌لری: معنالری دیکر برجمله‌نك معناسنه مربوط اولارق (ربط) مقامنده قوللانیلان غیر منصرف صیغه‌لردر [*]

٥٥٦ — ربط صیغه‌لری آلتی درلودر :

١ — صیغهٔ عطفیه — ٢ — صیغهٔ حالیه — ٣ — صیغهٔ ابتدائیه — ٤ — صیغهٔ انتهائیه — ٥ — صیغهٔ تعقیبیه — ٦ — صیغهٔ توقیتیه.

صیغهٔ عطفیه

٥٥٧ — صیغهٔ عطفیه : بر فاعلدن صدور ایده‌ن ایکی فعلی بربرینه ربط ایده‌ن صیغه‌در .

---

[*] تصریف اولونان صیغه‌لره (منصرف) ، تصریف اولونمایانلره (غیر منصرف) دینیر .

---

٥٥٥. ربط صیغه‌لری نه‌یه دینیر ؟ — ٥٥٦. ربط صیغه‌لری قاچ درلودر؟ — ٥٥٧. صیغهٔ عطفیه نه‌یه دینیر؟

٥٥٨ — صيغهٔ عطفيه ؛ مادهٔ اصليه‌نك صوك حرفى حروف حركه‌دن دگلسه (وب) حروف حركه‌دن ايسه (يوب) علاوه‌سيله تشكيل اولونور :

گورمك ـ گور ـ گوروب .

اوقومق ـ اوقو ـ اوقويوب.

٥٥٩ — ايكى فعلى صيغهٔ عطفيه ايله بربرينه ربط ايتمك ايچون او فعللر حرف عطف دينيلن (و) ايله بربرينه ربط ايديله بيلمه‌ليدر :

احمد افندى درسنى اوقويوب أوه گيتدى .

دينيلديكى گبى بو عباره شويله‌ده سويله‌نه‌بيلير :

احمد افندى درسنى اوقودى وأوه گيتدى .

٥٦٠ — بر كلامده صيغهٔ عطفيه‌نك طوغرى قوللانيلمش اولوب اولماديغنى آكلامق ايچون صيغهٔ عطفيه بوزولوب ايكى فعل آراسنه (و) گتيريله‌رك سويله‌نير . اگر سوز طوغرى اولورسه صيغهٔ عطفيه يرنده قوللانيلمشدر .

٥٦١ صيغهٔ عطفيه‌يه (معطوف عليه) مربوط اولديغى فعله (معطوف) دينير .

٥٦٢ — معطوف‌عليه زمانه دلالتده دائما معطوفه تابعدر.

---

٥٥٨. صيغهٔ‌عطفيه ناصل تشكيل اولونور ؟ — ٥٥٩. هانكى‌فعللر صيغهٔ‌عطفيه‌ايله ربط ايديله‌بيلير ؟ — ٥٦٠. بركلامده صيغهٔ عطفيه‌نك طوغرى قوللانيلمش اولديغى ناصل بيلينير ؟ ٥٦١. صيغهٔ‌عطفيه‌يه نه دينير ؟ — ٥٦٢. معطوف‌عليه زمانه دلالتده معطوفه تابعميدر ؟

اگر معطوف ماضی‌یه دلالت ایدییورسه معطوف علیه یعنی صیغهٔ عطفیه‌ده ماضی‌یه، معطوف استقباله یاخود حاله دلالت ایدییورسه صیغهٔ عطفیه‌ده استقباله یاخود حاله دلالت ایده‌ر :

پوسته موزعی مکتوبی براقوب گیتدی .

بو عباره‌ده معطوف اولان «گیتدی» فعلی ماضیٔ شهودی مفرد غائب اولدیغندن «براقوب» صیغهٔ عطفیه‌سی ماضیٔ شهودی مفرد غائبدر . صیغهٔ عطفیه‌یی بوزوب ایکی فعلی (و) حرف عطفیله عطف ایدرسه‌ك

پوسته موزعی مکتوبی براقدی وگیتدی .

احمد افندی سلانیکدن گلوب ازمیره گیده‌جك.

بو عباره‌ده معطوف اولان «گیده‌جك» فعلی استقبال صیغه‌سنك مفرد غائبی اولدیغندن «گلوب» صیغهٔ عطفیه‌سی‌ده استقبال صیغه‌سنك مفرد غائبیدر :

احمد افندی سلانیکدن کله‌جك وازمیره گیده‌جك .

احمد افندی گیدوب گلییور . گبی.

بوعباره‌ده معطوف اولان «گلییور» فعلی حال صیغه‌سنك مفرد غائبی‌اولدیغندن «گیدوب» صیغهٔ عطفیه‌سی‌ده حال صیغه‌سنك مفرد غائبیدر :

احمد افندی گیدییور وگلییور گبی.

٥٦٣ — صیغهٔ عطفیه معطوف اولان فعله مثبت ویا منفی اولمقده تابع دگلدر :

حسن افندی بوشنه اوغراشوب بر ایش یاپامادی .

٥٦٣. صیغهٔ عطفیه معطوفه مثبت ویامنفی اولمقده تابعمیدر ؟

بو عباره‌ده « اوغراشوب » صیغهٔ عطفیه‌سی مثبت اولوب معطوف اولان « یاپامادی » فعلی منفی‌در :

حسن افندی بوشنه اوغراشدی و بر ایش گوره‌مه‌دی تقدیرنده‌در .

٥٦٤ — صیغهٔ عطفیه‌لردن صوکره حرف عطف اولان (و) یاخود ویرگول یازیلماز :

محمد افندی بزه گوب وبراز اوطوروب گیتدی

دیمك طوغری دگلدر . صیغهٔ عطفیه حرف عطفك وظیفه‌سنی ایفا ایتدیگندن (و) علاوه‌سی لزومسزدر . بو عباره‌یی شویله دیمه‌لیدر :

محمد افندی بزه گلوب براز اوطوروب گیتدی .

٥٦٥ — بر عباره‌ده ایکی ویا دها زیاده صیغهٔ عطفیه‌یی بربری آرقه‌سندن ایراد ایتمك فصاحته مغایردر .

باغچه‌یه چیقوب خیلی طولاشوب آغاجلره باقوب حوضك یاننه برصندالیه آتوب اوطوردم .

گبی .

٥٦٦ — (و) ایله ربط ایدیلمش ایکی مصدرك برنجیسی

---

٥٦٤. صیغهٔ عطفیه‌لردن صوکره (و) یازیلیرمی ؟ — ٥٦٥. بر عباره بر قاچ صیغهٔ عطفیه قوللانمق جائزمیدر ؟ — ٥٦٦. (و) ایله مربوط ایکی مصدرك برنجیسی نه‌شکله قویمق اولادر ؟

صيغهٔ عطفيه شكلنه قويوب آرالرنده‌كى (و) ى حذف ايتمك لولادر :

اوقومق ويازمق هركسه لازمدر

دينه‌جك يرده :

اوقويوب يازمق هركسه لازمدر

ديمك دها ايىدر .

تمرين — ١٢٤

آشاغيكى جمله‌لرده بولونان صيغهٔ عطفيه‌لرك طوغرى قوللانيلمش اولوب اولماديغنى تعيين ايدكز :

دون گيجه روزگار (أ ـ وب) قار ياغييوردى ـ يولجيلر قارا لقده (قالوب) يوللرينى غائب ايتديلر ـ شمندوفر حركت (ايدوب) يتيشه‌مه‌دم ـ دون احمد (كلوب) گوروشه‌جك ـ بوگون قيرلرى (طولاشوب) گلدك ـ يارين كويه (گيدوب) گلدى ـ بر كويلو فنا بر رؤيا (گوروب) بر اختياره سويله‌دى ـ دون اوطه‌سنده (اوطوروب) كتاب اوقوياجق ـ بوگون (گلوب) يارين گيتدى ـ بوتون گيجه اويويامايوب صباحى دار بولدى .

صيغهٔ حاليه

٥٦٧ — صيغهٔ حاليه: بر فعلك اجراسنده فاعلك نه‌حالده

---

٥٦٧. صيغهٔ حاليه‌نه‌يه دينير ؟

بولوندیغنی افاده ایدەن صیغەدرکه (حال ترکیبی) صیغەسی دخی دینیر .

٥٦٨ — صیغهٔ حالیه فعل التزامینك مفرد غائبنه خفیفلرده (رك) ، ثقیللرده (رق) علاوەسیله تشکیل اولونور :

گلمك ـ گله ـ گلەرك

اوقومق ـ ارقویا ـ اوقویارق گبی .

بر قاچ مثال :

واپوره بینەرك آطەیه گیتدم . (واپوره بینـدیگم حالده آطەیه گیتدم) .

پنجرەیی آچارق سـوقاغه باقدم . (پنجرەیی آچدیغم حالده سوقاغه باقدم) .

حسـن افندی گولەرك گلدی . (حسـن افندی گولدیکی حالده گلدی) .

٥٦٩ — صیغهٔ حالیه، بعضاً صیغهٔ عطفیه مقامنده قوللانیلیر:

احمد افندی سلانیکدن گلەرك ازمیره گیتدی .

گبی که (سلانیکدن گلوب ازمیره گیتدی) یرنده قوللانیلمشدر.

٥٧٠ — ماضیٔ نقلی ، مضارع ، حال ، استقبال صیغه ـ لرینك مفرد وجمع غائبلرینك نهـایتنه (ایکن) یاخود (کن) علاوەسیلەده صیغهٔ حالیه یاپیلیر .

---

٥٦٨. صیغهٔ حالیه ناصل تشکیل اولونور ؟ — ٥٦٩. صیغهٔ حالیه بعضاً نەمقامنده قوللانیلیر ؟ — ٥٧٠. صیغهٔ حالیه دهاناصل تشکیل اولونور ؟

٥٧١ — ماضی نقلی ایله استقبالدن یاپیلش ایسه بر ایشك عدم وقوعنی افاده ایدەر :

لامبایی یاقمش ایکن سوندوردی. (لامبانك یانمادیغنی افاده ایدەر.)

مکتوبی اوقویاجق ایکن مسافر گلدی . (مکتوبی اوقوما - دیغنی افاده ایدەر)

٥٧٢ — مضارعدن تشکیل ایدیلن صیغهٔ حالیەلر استمرار افاده ایدەر :

بن درسه چالیشیرکن او اویویوردی . (چالیشدیغم اثناده ، چالیشدیغم مدتجه)

٥٧٣ — « ایکن » یاخود « کن» اداتلری صفتلره واسمك مفعول فیه حالندەکی کلمەلره ، (ده) علاوه ایدیلمش مصدرلره الحاق ایدیلەرك صیغهٔ حالیه تشکیل ایدیلیر واستمرار معناسی افاده ایدەر :

دمیر قیزغین ایکن دوگولور (قیزغین اولدیغی اثناده)

مکتبده ایکن ترلەدم (مکتبده بولوندیغم اثناده)

گلمکده ایکن تصادف ایتدی (گلدیگی اثناده)

٥٧٤ — مصدرلرك نهایتنه (سزین) علاوه ایدیلەرك منفی صیغهٔ حالیه تشکیل ایدیلیر :

یمکسزین یاشانیلماز (یمەیەرك یاشانیلماز.)

---

٥٧١. ماضیٔ نقلی ایله استقبالدن تشکیل ایدیلن صیغهٔ حالیەلر نه افاده ایدەر ؟ — ٥٧٢. مضارعدن تشکیل ایدیلن صیغەلر نه افاده ایدەر ؟ — ٥٧٣. «ایکن» یاخود «کن» اداتلری نەلره الحاق ایدیلەرك صیغهٔ حالیه تشکیل ایدیلیر ؟ — ٥٧٤. منفی صیغهٔ حالیه ناصل تشکیل اولونور ؟

اوقومقسزین اوگره‌نیلمز (اوقومایارق اوگره‌نیلمز)

٥٧٥ — منفی مادهٔ اصلیه‌لره (دن) علاوه‌سیله‌ده منفی صیغهٔ حالیه تشکیل ایدیلیر :

یمه‌دن یاشانیلماز ـ اوقومادن اوگره‌نیلمزگبی‌که (یمه‌یه‌رك (اوقومایارق) تقدیرنده‌در .

اخطار — پکدیگرینی تعقیب ایده‌ن صیغهٔ حالیه‌لر (و) ایله ربط ایدیله‌بیلیر: (پنجره‌لری‌قاپایارق وپرده‌لری چکه‌رك اوطه‌ده اوطوردم) گبی. بونکله‌برابر بر عباره‌ده صیغهٔ‌حالیه‌لرك تکرر ایتمه‌سی دها ایدر .

تمرین — ١٢٥

آشاغیکی عباره‌لرده صیغهٔ حالیه‌لر ایله صیغهٔ عطفیه‌لری وصیغهٔ عطفیه یرنده قوللانیلمش صیغهٔ حالیه‌لری تعیین ایدکز :

آرقه‌سنه باقمقسزین گیتدی ـ مکتبدن گله‌رك باغچه‌یه چیقدی ـ ناپولیون مصردن فرار ایده‌رك یرینه (قله‌بر) ی براقدی ـ آغاج یاش ایکن اگیلیر ـ یولده ایکن یاغمور یاغدی ـ یازی یازارکن اویویا قالدی ـ مکتوبی اوقومادن ظرفی قاپادی ـ بوگون واپوره بینه‌جك ایکن مانع ظهور ایتدی ـ ترلی ایکن سو ایچه‌رك خسته‌لاندی ـ انسانلر یاواش یاواش ترقی ایده‌رك بوگونکی حال‌مدنیته واصل‌اولدی.

---

٥٧٥. منفی صیغهٔ‌حالیه دها ناصل تشکیل اولونور ؟

تمرین — ١٢٦

آشاغیکی جمله‌لری مناسب صورتده صیغهٔ عطفیه یاخود حالیه ایله ربط ایدکز :

سیاح ، دکنکه دایانیبور ویورویور ـ طغارجغندن چیقاردیغی گوزلکی طاقایور وایلرولهیوردی ـ ایکی ساعت صوکره یورومکه طاقتی قالمادی ـ واوطوردی ـ بر مجلسده گموزه‌نك بری کیمسه‌یه میدان ویرمز بر خیلی آتوب طوتار ـ کوپکك بری آچیق بولوندیغی بر خانه‌یه گیره‌ر مطبخ دائره‌سنه قوشار ـ کوپك بو کیمکلردن بر دانه‌سنی یاقالار تنها بر سوقاق تحریسی ایچون قوشمغه باشلادی ـ فقیرك بری محله‌ده دوگون اولدیغنی خبر آلیر ، همان دوگون اوینه قوشار مطبخ اوکنده اوطورور .

صیغهٔ ابتدائیه

٥٧٦ — صیغهٔ ابتدائیه : بر فعلك وقوعنك ابتداسندن متکلمك افاده ایتدیکی زمانه قدر دیکر بر فعلك بلافاصله دوام وقوعنی افاده ایدن صیغه‌در .

٥٧٧ — صیغهٔ ابتدائیه ؛ فعل التزامینك مفرد غائبنه (لی) یاخود (لی بری) ویا (لیدن بری) علاوه ایدیله‌رك تشکیل اولونور :

ازمیردن گله‌لی خسته‌یم . (گلدیکم گوندن ابتداءً)
مکتبه کیده‌لی بری خیلی معلومات ایدیندم. (گیتدیکم گوندن اعتباراً)

---

٥٧٦. صیغهٔ ابتدائیه نه‌یه دینیر ؟ — ٥٧٧. صیغهٔ ابتدائیه ناصل تشکیل اولونور ؟

قیش گله‌لیدن بری چالیشیورم . (قیشك ابتداسندن اعتباراً)

صیغهٔ انتهائیه

٥٧٨ — صیغهٔ انتهائیه : کندندن صوکره گلن فعلك غایتنی افاده وبیان صیغه‌در .

٥٧٩ — صیغهٔ انتهائیه : مادهٔ اصلیه‌نك نهایتی حروف حرکه‌دن دگلسه آهنك تلفظه گوره حروف حرکه‌دن بری گتیریلدکدن صوکره (نجه‌یه قدر) ، حروف حرکه‌دن ایسه (ینجه‌یه قدر) علاوه‌سیله تشکیل اولونور :

گلمك — گل — گلنجه‌یه قدر .
گوزمك — گور — گوزونجه‌یه قدر .
اوقومق — اوقو — اوقوینجه‌یه قدر . گی .

املا — آخری حروف حرکه‌دن اولمایان مادهٔ اصلیه‌لره آهنك تلفظه گوره حروف حرکه‌دن برینی علاوه ایتمك‌ده تصعیب کوستره‌رك تسهیل قرائتی تصعیب ایتمکدن باشقه بر شیئه یارامز . مثلا ؛ (کورونجه) یازیلاجق یرده بونی (کورنجه) صورتنده یازمق قرائتده ملکه‌سی آز اولانلری دورچار تصعیب ایتمکدن باشقه نه ایشه یارار . بناءً علیه یازیلرمزی شفره حالندن چیقاروب

٥٧٨. صیغهٔ انتهائیه نه‌یه دینیر ؟ -- ٥٧٩. صیغهٔ انتهائیه ناصل تشکیل اولونور ؟

لزومنده حرف حرکه قوللانارق قرائتمزی قولایلاشدیرمق بزم ایچون طریق اسلمدر .

اخطار — شیمدیکی تورکجه‌مزده قوللانیلمایوب اسکی تورکجه‌ده صیغهٔ انتهائیه‌لر (نجه‌یه‌دك) یاخود (نجه‌یه دگین) علاوه‌سیله تشکیل اولونوردی: (صباح اولونجه‌یه‌دك اویومادم) ، (پدرم گلینجه‌یه دگین اوطوردم) گبی . حال حاضر لسانمزده بو طرز تشکیل متروکدر .

بر قاچ مثال :

گونش طوغونجه‌یه قدر اوطوردق (« طوغمق » فعلنك وقوعی « اوطورمق » فعلنك نهایت بولدیغنی افاده ایدر) .

صباح اولونجه‌یه قدر یاغمور یاغدی (« صباح اولمق » فعلنك وقوعی « یاغمور یاغمق » فعلنك نهایت بولدیغنی افاده‌ایدر)

سن گیدینجه‌یه قدر او سوقاغه چیقدی (سن گیتمه‌دن اول تقدیرنده)

بوجمله‌لری رابطه‌دن قورتاراجق اولورسه‌ق شوشکللری آلیر:

گونش طوغدی ؛ بزده او وقته قدر اوطوردق .

صباح اولدی ؛ او وقته قدر یاغمور یاغدی .

سن گیدییور ایدك ؛ گیتمزدن اول او سوقاغه چیدی .

٥٨٠ — صیغهٔ حالیه‌نك دلالت ایتدیگی زمان مربوط

---

٥٨٠. صیغهٔ حالیه‌نك دلالت ایتدیگی زمان نه ایله آکلاشیلیر ؟

اولدیغی فعلك زمانیله آ كلاشیلیر :

بن یازینجه‌یه قدر او اوقودی (ماضی)

بن یازینجه‌یه قدر او اوقویاجق (استقبال)

صیغهٔ تعقیبیه

٥٨١ — صیغهٔ تعقیبیه : كندیسنك اجراسی عقبنده دیكر بر فعلك اجرا ایدیلدیكنی افاده ایدن فعلدر .

٥٨٢ — صیغه تعقیبیه ؛ مادهٔ اصلیه‌نك نهایتی حروف حركه‌دن ایسه (ینجه) ، دكلسه آهنك تلفظه كوره حروف حركه‌دن بری علاوه ایدیلدكدن صوكره (نجه) لفظلری علاوه‌سیله تشكیل اولونور :

اوقو ـ اوقوینجه

كور ـ كورونجه

یاز ـ یازینجه كبی .

درسمی اوقوینجه باغچه‌یه چیقدم (درسمی اوقودیغمی متعاقباً) مكتبدن كاینجه وظیفه‌سنی یازدی (كلمه‌سنی متعاقباً)

٥٨٣ — ماضی شهودینك مفرد وجمع غائبلرینك نهایتلرینه

---

٥٨١. صیغهٔ تعقیبیه نه‌یه دینیر ؟ — ٥٨٢. صیغهٔ تعقیبیه تاصل تشكیل اولونور ؟

ادات استفهام علاوه‌سیله‌ده‌صیغهٔ‌تعقیبیه تشکیل اولونور واعتیاد، استمرار افاده ایده‌ر :

مکتبدن چیقدمی طوغری أوه گلیرم

سوقاغه چیقدیلرمی قوشمغه باشلارلر

بوعباره‌لرده (چیقدمی) ، چیقدیلرمی فعللری (چیقینجه) یرنده قوللانیلمشدر .

٥٨٤ — مضارع صیغه‌سنك مفرد غائبنك مثبتیله منفیسی یان یانه ایراد ایدیلدکده صیغهٔ تعقیبیه معناسی افاده ایدر :

احمد افندی بنی گورور گورمز صاووشدی

دینیلدکده « گورمك » فعلنك مضارع مثبت ومنفیسی اولان (گورور گورمز) کلمه‌لری (گورونجه) یرنده قوللانیلمشدر .

٥٨٥ — وقتیله صیغهٔ تعقیبیه مادهٔ اصلیه‌نك نهایتنه خفیفلرده (یجك). ثقیللرده (یجق) علاوه ایدیله‌رك تشکیل اولونوردی: (گولونجك ، اولیجق) گبی . گولونجه ، اولونجه دیمکدر .

اخطار — صیغهٔ تعقیبیه‌نك بوصورتله تشکیلی زمانمزده متروکدر .

تمرین — ١٢٧

آشاغیکی مادهٔ اصلیه‌لردن صیغهٔ تعقیبیه تشکیل ایدکز :

آغلا — گول — اوقو — یاز — گیت — گل — صات —

---

٥٨٤. مضارع صیغه‌سندن ناصل صیغهٔ‌تعقیبیه تشکیل ایدیلیر ؟ — ٥٨٥. وقتیله صیغهٔ‌تعقیبیه ناصل تشکیل ایدیلیردی ؟

باق — آت — اول — صای — یورو — سویله — اویان — یاغ — صولا .

صیغهٔ توقیتیه

٥٨٦ — صیغهٔ توقیتیه : بر فعلك وقوعی اثناسنده دیگر بر فعلك‌ده اجرا اولوندیغی ویااولونه‌جغنی افاده ایده‌ن فعلدر .

٥٨٧ — صیغهٔ توقیتیه ؛ ماضی شهودینك جمع متکلمی نهایته (جه) علاوه‌سیله تشکیل اولونور :

اوقودق — اوقودقجه

گلدك — گلدکجه . گبی .

(سن چالیشدقجه بن ممنون اولویورم)، (سنزی گوردکجه گچیردیکمز گوزل زمانلری خاطرلایورم) .

٥٨٨ — صیغهٔ توقیتیه‌نك منفی صورتی شرط معناسنی متضمندر : درس اوقومادقجه بر یره گیتمه‌م (اوقومازسه‌م) تقدیرنده‌در .

٥٨٩ — بعضاً (جه) یرینه (ده) علاوه‌سیله صیغهٔ توقیته تشکیل اولونور وزمان افاده ایده‌ر : (کتابی اوقودقده مألنه واقف اولدی) گبی‌که (کتابی اوقودیغی زمان) تقدیرنده‌در .

---

٥٨٦. صیغهٔ توقیتیه نه‌یه دینیر ؟ — ٥٨٧. صیغهٔ توقیتیه ناصل تشکیل ایدیلیر ؟ — ٥٨٨. صیغهٔ توقیتیه‌نك منفی صورتی نه‌معناسنی متضمندر ؟ ٥٨٩. بعضاً (جه) یرینه نه علاوه ایدیلیر ؟

تمرین — ١٢٨

آشاغیکی عباره‌لرده کی صیغهٔ ربطیه‌لری تفریق ایدکز :

سماءك رنك دلپذیرینه باقارق اللهنی تقدیس ایدییور — قاپویی آچینجه قارشی قارشی‌یه گلدك — مکتوبی یازنجه‌یه قدر بکلدی — وظیفه‌می دقتلی یازدقجه یازم گوزللشدی — احمد افندی‌یی گورمه‌دکجه سزه بر شی دییه‌مه‌م — حکایه‌یی آکلاتیر آکلاتماز قالقوب گیتدی — باغچه‌یه چیقوب گیردکجه قاپویی آچیق براقییوردی — هوالر ایصیندقجه چیچکلر آچییور — کوپری‌یی گچر گچمز محمد افندی‌یه راست گلدم.

---

٤٣ — قرائت واملا

حریت افکار

انسانك حریتی ، مختار اولدیغندن ، اختیاری ایسه ، صاحب فکر بولوندیغندن گلیر .

بو بداهت گوز اوکنه آلینجه تمامیله تسلیم اولونمق اقتضا ایده‌رکه هردرلو خواص بشریه‌یه اولدیغی گبی حریته دخی اساس، قوهٔ مفکره‌در.

یا هر کاریمزده وجودینی ادعا ایتدیکمز حریت ، فکردن متولد اولونجه فکرك وجودینی انکار ایتمك ، صفردن عدد تشکیل ایده بیلیر دیمك قبیلندن اولمازمی ؟

دنیاده هانکی ماده واردرکه کندینك مالك اولدیغی برخاصه‌یی محصولی ویاتعبیر آخرله اثری اولان دیکر برماده‌ده ایجاد ایده بیلمش ؟ بوقدر دلائل نظریه‌یه نه حاجت تطبیقات میداندە طوریور .

بر آدمك ولو طاشلرله بینی أزیلسین ، فکرنجه قناعت ایتدیکی تصدیقاتی تغییر ایتمك قالمیدر ؟ ولو خنجرله یوره‌گی پارالانسین ،

وجدانجه تصديق ايتديكى معتقداتى گوكلندن چيقارمق ممكن اولا بيليرمى ؟ ديمك كه نقلى ، عقلى ، حكمى ، سياسى ، علمى ، ذوق هر نوع افكار ذاتاً سربست ، ذاتاً طبيعيدر . ده گيشيرسه كيمسه نك اجباريله دگل ، طبيعتك الجاسيله ده گيشير .

عبرتبين اولاجق وقايع مشهوره‌دندركه شمسك استقرارى ، كره‌نك دورى حقنده (قوپرنيق) ك ميدانه قويديغى قول حكيمانه‌يى دلائل رياضيه ايله اثبات ايده‌ن مشهور (غاليله) بواعتقادندن طولايى — هر حقيقتى مخالف دين صورتنده گوسترمكله معروف اولان — رهبان گروهى طرفندن الحاد ايله اتهام اولونور ؛ اگر تائب مستغفر اولمازسه طاعون انسانى دينيلمكه شايان اولان معهود انگيزيسيونك پنچه‌سنه دوشه‌جكى كندينه اخطار ايديلير ؛ اقراباسى ، احباسى ، شاكردانى ، آشنالرى مسلط اولورلر ؛ تهديد والحاح قوتلرينك سوقيله كلبسايه‌گيده‌ر ، بر طاقم تشريفات عظما آراسنده قولنك خطا اولديغنى اعتراف ايده‌ر . ايسته‌دكلرى گبى « تائب ومستغفر » اولور . فقط كليسادن چيقاركن ينه افكارنده اولان حريت طبيعيه غليانه‌باشلار ، بردرلو كنديني آلماز ، آياغنى بر قاچ كره يره اوروروده « مع مافيه ينه دونن كره‌در » ديير .

پك قانلى ، پك خطرلى ، پك متعدد تجربه‌لرله ثابت اولمشدركه فكره غلبه ينه مجرد فكرك شانندندر . مادياتك تعديات افكار اوزرينه تسليط اولونجه باروته طوقونان آتش ويا خود بخاره حددن زياده اجرا اولونان تضييق حكمنى ويرمك مقرردر .

بر كره تاريخلرى گوزمزك اوكنه آلالم : وقتيله اسلامده زندقه چيقدى ، الحاد چيقدى ، طبيعيون ظهور ايتدى ، تناسخيه ظهور ايتدى ؛ هيچ برينك اوزرينه قيلج چكمه‌ديلر ، ميدانى فن كلامه

براقدیلر . شیمدی ممالك اسلامیه‌نك هیچ بر یرنده آنلردن ویاخود او قبیلدن اولان بر چوق مذهبلردن اثر بیله گوریله‌میور .

اوروپاده قاتولیك اعتقادینك اك اهمیتسز بر جهتنه طوقوناجق نه‌قدر مذهب دینی وحکمی ظهور ایتدیسه اوزرلرینه اودهشتلی انگیزیسیون مسلط اولدی . اشگنجه‌یی دیری دیری آدم یاقق ، آغزه أریمش قورشون آقیتمق حدلرنده بیله طوتمادی. مخصوص آلت ایجاد ایتدی؛ برطاقم بیچاره‌لرك تا اولوم درجه‌سنه گلینجه‌یه قدر هر کیمگنی آیری آیری قیردی ، ینه مظلومنی اولادینه باقارجه‌سنه همتلرله شفایاب ایله‌دی . صوکره ایکنجی ، اوچنجی، دردنجی دفعه‌یه قدر ینه کیمکلرینی قیردی. بوقدر اذالر ، بوقدر بلالرله برابر دائما غلبه ، قاتولیك مذهبنك علیهنده بولونانلرده قالدی .

[مرحوم کمال بك] (مابعدی . قرائت ٤٣)

وظیفه :

صیغه‌لری نوعلرینه گوره آییرگز.

صیغهٔ صله

٥٩٠ — جمله‌لر اسم‌مقامنده‌بولونوب فاعل، مفعول، صفت وسائره اولورسه اونلره « صله جمله‌لری » ، فعللرینه‌ده « صله صیغه‌لری » دینیر . [*]

[*] صیغهٔ صله‌یه بعضلری « رابطهٔ تعیینیه » . بعضلری « افعال وصفیه » نامله‌ینی ویرمشلردر .

٥٩٠. جمله‌لراسم‌مقامنده اولوب فاعل ، مفعول، صفت‌وسائره‌اولدقلری‌زمان‌فعللرینه نه دینیر ؟

٥٨١ — صيغهٔ صله ايكى صورتله تشكيل ايديلير :

١ — ماضى شهودينك مفرد غائبنه خفيفلرده (گى) ، ثقيللرده (نى) علاوه ايديلير :

گلدى ـ گلديگى ، يازدى ـ يازديغى

٢ — صيغهٔ استقبالك مفرد غائبنك نهايتنه بر (ى) علاوه‌سيله تشكيل اولونور :

گله‌جك ـ گله‌جگى ؛ يازاجق ـ يازاجغى

صيغهٔ صله‌نك تصريفى

ماضىٔ شهودى

خفيف: گلديگم ، گلديگك ، گلديگى ، گلديگمز ، گلديگكز ، گلدكارى .

ثقيل : يازديغم ، يازديغك ، يازديغى ، يازديغمز ، يازديغكز ، يازدقلرى .

استقبال

خفيف : گله‌جگم ، گله‌جگك ، گله‌جگى ، گله‌جگمز ، گله‌جگكز ، گله‌جكلرى .

ثقيل : يازاجغم ، يازاجغك ، يازاجغى ، يازاجغمز ، يازاجغكز ، يازاجقلرى .

اخطار — صيغهٔ صله استقبالنك مفردِ غائبيله ديگر افعالك استقبال صيغه‌سنك مفرد غائبنى بربرندن تفريق ايتمه‌ليدر . بونك ايچون فعالك اولنه ضمير شخصينك مفرد مجرد متكلمى تقدير ايديله بيليرسه صيغهٔ استقبالك مفرد غائبى‌در: (بن گله‌جگم ، بن يازاجغم) گبى . اگر ضمير شخصينك

٥٦١. صيغهٔ صله قاچ صورتله تشكيل ايديلير ؟

مفرد متکلمنك مضاف الیه صورتی تقدیر ایدیله بیلیرسه صیغهٔ صله‌نك استقبال مفرد غائبی‌در : (بنم گله‌جگم ، بنم یازاجغم) گبی .

٥٩٢ — افعال مرکبه‌دن دخی صله صیغه‌لری تشکیل اولونور : یازیویردی ـ یازیویردیگی ؛ یازیویره‌جك ـ یازیویره‌جگی .

٥٩٣ — « اولدینی ، بولوندینی ، اولاجغی ، بولوناجغی » گبی بسیط صیغهٔ صله‌لر علاوه‌سیله مرکب صله‌لر تشکیل ایدیلیر : یازمقده‌اولدینی ، اوقومقده‌بولوندینی ، گیتمش بولوناجغی گبی .

٥٩٤ — صیغهٔ صله‌لر فعل اولارق گلیرسه فاعللرینه (ڭ) گتیریلمز . اگر اسم مقامنده بولونورسه (ڭ) گتیریلیر : (احمد آلدینی کتابی بیرتدی) بو عبـاره‌ده « احمد » فاعل اولدیغندن (ڭ) علاوه ایدیله‌مشدر . (احمدڭ یازدینی کتابی اوقودم) بو عباره‌ده « یازدینی » کلمه‌سی کتابی تعیین ایدوب اسم مقـامنده بولوندیغندن (ڭ) علاوه ایدیلمشدر .

٥٩٥ — براسمه مضاف اولمایارق مفعول واقع اولان صیغهٔ صله‌یه (ڭ) لاحق اولماز : (احمد اوقودیغنی آکلار) گبی که « اوقودیغی شیئی » دیمکدر .

٥٩٦ — صیغهٔ صله مصـدر معناسـنه قوللانیلدیغی زمان عینیله مصـدر معناسـنه اولمایوب اوفعلڭ تحقق وقوعنی افاده

---

٥٩٢. افعال مرکبه‌دن صله صیغه‌لری یاپیلیرمی ؟ — ٥٩٣. مرکب صله‌لر ناصل تشکیل ایدیلیر ؟ ٥٩٤. صله‌لرك نهایتنه نه‌زمان (ك) کتیریلیر ؟ — ٥٩٥. براسمه مضاف اولمایارق مفعول واقع اولان صله‌یه (ك) لاحق اولورمی ؟ — ٥٩٦. صیغهٔ صله مصدر معناسنه قوللانیلیرسه نه افاده ایده‌ر ؟

ایدر : (اونك بوكتابی یازدینی معلومدر) گبی‌كه (اونك بوكتابی یازمش اولدینی معلومدر) دیمكدر .

٥٩٧ صله‌لر اسم مقامنده بولوندقلری زمان‌مفعول ومضاف الیه حالنده بولونورلر :

مفعول به : اولدینی ، اولدقلری — اوقودینی ، اوقودقلری
مفعول الیه : اولدیغنه ، اولدقلرینه — اوقودیغنه ، اوقودقلرینه
مفعول عنه : اولدیغندن، اولدقلرندن — اوقودیغندن، اوقودقلرندن
مضاف الیه : اولدیغك ، اولدقلرك — اوقودیغك ، اوقودقلرك

٥٩٨ — صیغهٔ صله‌لر مفعول عنه حالنده بولونورلرسه سبب وتعلیل افاده ایدرلر: (گیج گلدیگندن درسه یتیشه‌مدی) گبی‌كه (گیج گلدیگی ایچون درسه یتیشه‌مه‌دی) دیمكدر .

٥٩٩ — صیغهٔ صله‌لره بعض اداتلر لاحق اولارق مختلف معنالر افاده ایده‌رلر :

١ — (گبی) علاوه‌سیله تعقیب معناسی افاده ایدر :

(احمد درس اوقودینی گبی كتابی قاپادی) دینیلدكده (اوقور اوقوماز كتابی قاپادی) دیمك اولور .

٢ — (تقدیرده، حالده) لفظلرندن بری علاوه‌سیله شرط یاخود حال معناسی افاده ایده‌ر :

(احمد چالیشدینی تقدیرده مكافات آلیر) گبی احمدك

٥٩٧. صله‌لر اسم‌مقامنده بولوندقلری زمان نه اولورلر ؟ — ٥٩٨. صیغهٔ صله مفعول‌عنه حالنده بولونورسه نه افاده ایده‌ر ؟ — ٥٩٩. صیغهٔ صله‌لره بعض ادات علاوه ایدیلیرسه هانكی معنالری افاده ایده‌ر ؟

مكافات آلماسنه چاليشماسى شرط قياينمشدر . (احمد چاليشديغى حالده آدم اولور) گبى .

اخطار — (حالده) لفظيله برلشن صلهلر انتظارايديلن معنانك عكسنى افاده ايدهرلر :

(احمد چاليشديغى حالده مكافات آلامادى) گبى كه (چاليشمق) مكافات آلمايى اقتضا ايدهركن بويله واقع اولمادينى افاده اولونمشدر .

٣ — (وقت ، زمان) لفظلرى علاوهسيله توقيت معناسى افاده ايدهر :

(احمد گلديگى وقت آقشام اولمشدى) ، (قارياغديغى زمان صوغوق اولور) گبى .

اخطار — « وقت » و « زمان » كلهلرى يرنده ماضى شهديدينك جمع متكلمنه (ده) علاوه ايديلهرك توقيت معناسى افاده ايديله بيلير :

(ياز گلدكده صيجاق اولور) گبى كه (ياز گلديكى زمان ياخود وقت) ديمكدر .

٤ — (مبنى ، بناءً ، نظراً) لفظلرى علاوهسيله تعليل افاده ايدهر :

(حسن چاليشقان اولديغنه مبنى صنفك برنجيسيدر) ، (احمد تنبل اولديغنه بناءً امتحان ويرهمهمشدر) ، (هوانك صيجاقلغنه نظراً قورطنه ظهور ايدهجكدر) گبى .

٥ — (ايچون ، جهتله ، ندن ، ندن ناشى) لفظلرى علاوهسيله تعليل افاده ايدهر .

(احمد گلمه‌دیگی ایچون حسن گیتمه‌دی)، (قار یاغدیغی جهتله سوقاغه چیقمادی)، (احمد درسنی اوقودیغندن وظیفه‌سنی یازامادی) ، (خسته اولدیغندن ناشی مکتبه گیده‌مه‌دی) گبی.

٦٠٠ — صفت واقع اولان صله فعلنك موصوفی کندی فاعلی اولورسه فعللردن یاپیلان صفات قیاسیه‌لردن اسم فاعل واسم مفعول شکلنده بولونور :

دون بورایه برچوجوق گلدی ؛ اوچوجوق پك اوصلو ایدی.

جمله‌لرینی وصل ایده‌جك اولورسه‌ق صیغهٔ صله اسم فاعل شکلنده بولونور :

(دون بورایه « گلن » چوجوق پك اوصلو ایدی) دینیر .

(دون برآرابه قیریلدی . اوآرابه تعمیر ایدیلدی)

جمله‌لرینی وصل ایده‌جك اولورسه‌ق صیغهٔ صله اسم مفعول شکلنده بولونور :

(دون « قیریلان » آرابه تعمیر ایدیلدی) دینیر .

٦٠١ — اسم فاعل اسم مفعول شکلنده بولونان صیغهٔ صله‌لر اوچ زمانه‌ده دلالت ایله‌دیکندن هانگی زمانه دلالت ایله‌دیگی فعلندن معلوم اولور :

گیده‌ن چوجوق گلدی (ماضی)

---

٦٠٠. صفت واقع اولان صله فعلنك موصوفی کندی فاعلی اولورسه نه شکلده بولونور ؟ — ٦٠١. اسم فاعل واسم مفعول شکلنده بولونان صیغهٔ صله‌لرك دلالت ایتدکلری زمانلر ناصل آکلاشیلیر ؟

شوگلن چوجوق عقللیدر (حال)
صنفده برنجی چیقان مکافات آلاجق (استقبال) .

تمرین — ١٢٩

آشاغیکی جمله‌لرده‌کی صیغهٔ صله‌لری تعیین وایضاح ایدکز .
تخم میوه‌نك ایچنده کماله ایردیکی وقتده فلیزلمك ایچون طوپراغه دوشمه‌لیدر — منطار هرکسك بیلدیکی برشی اولوب نادر بولونور بر طعامدر — منطارك بعض نوعلرنده تأثیرلی بر زهر بولوندیغندن بو تهلکه‌لی نباتی احتیاطله قوللانمق لازمدر — هرکس وطننی کندی والده‌سی عد ایدوب اونی سومك والندن گلدیکی مرتبه حسن حالنه سعی ایتمك واجبدر — دنیاده سعادت وسلامتی انسانه خواجه‌سی ارائه ایتدیکندن ایکنجی پدر مقامنده‌در — کندیسنه نه‌وجهله تصادف ایتدیکمی ونه‌حالده بولوندیغمی افاده ایتدم — زراعتله مشغول اولدیغمه مطلع اولمش بولوندیغندن ادوات زراعیه‌یه دائر برطاقم اشیا گونده‌ردی — پدرمك ویردیکی نصیحتی تخطرله اوراده درت سنه اقامت ایتدم — هوا گیتدکجه کسب شدت ایتدیکندن انکینه آچیلمغه مجبور اولدق .

٤٣ — قرائت واملا

حریت افکار (مابعد)

برچوق عقلا ، بوحقیقتی پیش نظره آلارق دیمشلردر ، که فکر انسانیده برغریب خاصه گورولویور ؛ حریتنی اظهار ایتمکه باشلاینجه اگر پك شدتله اوزرینه واریلیرسه کندنده اولان علو ماهیتی بردن

بره کمالیله ادراك ایده‌ر ، قارشیسنده هرنه‌درلو قوت موجود اولورسه اولسون مقاومتدن چکینمز ؛ حتی یوزده طقسان نسبتنده غالب اولور ؛ تضییق آز گوردیکی زمان ایسه خصمنك ضعفنی آکلار ، فاره ایله اوینایان کدی یاوریسی کبی اگله‌نیر یولده برحرکته باشلار .

مثلا ایسته‌دیکی برشیئی جدی سویله‌مکده مضرت گورورسه کنایه ایله سویله‌ر ، اوکاده مقتدر اولامازسه معماایله آکلاتیر ، تصویر ایله گوسته‌ریر ، حاصلی البته برطریق بولور ، مقصدینه نائل اولور .

برآشجینك گرید فتحنی ، ترید قافیه‌سندن استفاده ایله بر پادشاهه ـ ممنوعیت خلافنه اولارق ـ بیانه مقتدر اولابیلدیکی مشهوردر .

هرکیم ایسته‌رسه گرید ترید قافیه‌سی قدر معنالر برمناسبت بولارق فکرینی اظهاره مقتدر اولابیله‌جکنی‌ده دنیاده هیچ برعاقل انکارایده‌مز .

احوالمزه دقتله باقالم . حافظه‌مزه مراجعت ایده‌لم : عجبا تصویری دگل حتی نشری منع اولونمش بر فکر بولابیلیرمی‌یزکه حقنده وقوع بولان ممنوعیت جاری اولمش اولسون ؟

بوحاله « دنیاده برجمعیت ایچون فوق‌العاده مضراولابیله‌جك فکرلرده واردر ، اونلرك نشرینه‌ده ممانعت اولونماسونمی ؟ »

دینیلیرسه بزده دیرزکه :

اولا : رشید پاشامرحومك پارس معاهده‌سی علیهنده اولان لایحه‌سنده دیدیکی کبی « هرکس مجنون اولمادیغندن » برفکر ، تمامیله حقیقته مقرون اولمادقجه بیکده برکره کندینی عمومه قبول ایتدیره‌مز .

ثانیاً : برفکرك تصویرینی ویاخود انتشارینی منع ایتمکدن ایسه سوءتأثیراتنه میدان ویرمه‌مك بیك قات قولایدر .

ثالثاً : هرمملکتده بولونان قدرت تشریعك وظیفه‌سی مملکتك حالنی لایقیله تقدیر ایده‌رك اوراجه مضر اولابیله‌جك افکار وافعاله قانونی‌سد ایتمکدر . مکمل برقانون یاپیلینجه قصداً هم یاکلش هم مضر بر فکر نشر ایتمك پك گوجله‌شیر . خطاءً بویله نشر وقوع بولورسه اختیار ایده‌نلری تأدیب ایتمکده هیچ برمانع اولماز .

رابعاً : تشریعك درجه‌سی برحد ایله محدود دگلدر . فرض ایده‌لم، که مضر اولا بیله‌جك برفکرك بر یولده نشرینه مانع اولاجق جزا تعیین اولونمامشده قانونك اوجهتی ناقص قالمش ؛ برمضرتلی فعل ظهور ایدینجه درحال اوكی قارشی‌ده برفقرهٔ نظامیه نشر ایدیله‌بیلیر .

دینیلیرسه‌که ، صوكره‌دن نشر اولونان نظامك حکمی سوابقه جاری اولامایاجغندن بوتدبیر حد ذاتنده مؤثر گورونمز .

بزده جواب ویریرزکه :

برآدم فکراً ، لساناً ، قلماً ، تحریراً حدذاتنده ممنوع اولماسی لازم گله‌جك برفعلی، قانونك نقصان بولونماسندن استفاده ایله‌اختیار ایده‌رسه، مادامکه اوفعلك تکررینه میدان براقیلمامق قابلدر ، حکومتجه اوتدبیره مراجعتله اکتفا لازم گلیر .

هله برآدمك بردفعه‌لك اولارق برخطرلی فکرده بولوندیغندن ویاپر خطرلی فکری نشر ایتدیگندن طولایی اتهام ایدیله‌مه‌مه‌سی ایله برحکومتك نافع ویامضر اولدیغی استدلال اولونامماز .

ایچلرندن ایسته‌دیگنی ـ ویا تعبیرصحیحله ایسته‌مه‌دیگنی ـ نشروبلکه تصور ایتدیرمه‌مکه « الی‌ماشاالله‌تعالی » مقتدر قالمسندن قیاس ونسبتی محال عداولونه بیله‌جك درجه‌لرده اهون اولدیغنده‌ظنمزجه برعاقل یوقدرکه اشتباه ایله‌سین .

[مرحوم کمال بك]

وظیفه :

١ — قرائت اولارق اوقویکز .
٢ — مألنی شفاهاً سویله‌یکز .
٣ — ربط صیغه‌لریله صله صیغه‌لرینی تعیین وایضاح ایدکز .

فروع افعال عربیه

٦٠٢ — عربجه‌ده فعلدن مشتق واسم عد ایدیلن بعض صیغه‌لر واردر که بونلره (فرع فعل) دینیر .

٦٠٣ — فرع فعل بش صیغه‌دن عبارتدر :

اسم فاعل ، اسم مفعول ، مبالغهٔ فاعل ، صفت مشبهه ، اسم تفضیل .

اخطار — «صفت‌مشبهه ٢٦٥ نجی ماده‌ده بیان ایدیلمشدر .

٦٠٤ — عربجه‌فرع فعللر تورکجه‌ده‌صفات قیاسیه اولارق قوللانیلیر .

اسم فعل

٦٠٥ — اسم فاعل : حدث معناسی کندیسنده قائم اولدیغنه دلالت ایتمك اوزره فعلدن مشتق اولان کلمه‌در .

٦٠٦ — ثلاثی مجردلرده یعنی مادهٔ اصلیه‌سی اوچ حرفلی اولانلرده اسم فاعللرك وزنی شویله‌در .

---

٦٠٢. فرع‌فعل نه‌یه دینیر ؟ — ٦٠٣. فرع‌فعل قاچ‌صیغه‌دن‌عبارتدر؟— ٦٠٤. عربجه فرع‌فعللر تورکجه‌ده نه اولارق قوللانیلیر ؟ — ٦٠٥ اسم‌فاعل‌نه‌یه‌دینیر ؟ — ٦٠٦. ثلاثی‌مجردلرده اسم‌فاعللرك وزنی ناصلدر ؟

فاعل

مادهٔ اصلیه	اسم فاعل
کتب	کاتب = یازان ، یازیجی .
أمر	آمر = امر ایدهن ، ایدیجی .
قرأ	قارئ(قاریء) = اوقویان ، اوقوییجی .

اخطار — « قارء — قاریء » ، « بارء —، باریء » کبی کلمه‌لردن بعضاً همزه حذف ایدیلوب (قاری ، باری) صورتنده قوللانیلیر .

٦٠٧ — مادهٔ اصلیه‌نك ایکنجی حرفی [عین‌الفعلی] (و) یاخود (ی) اولورسه واو ایله یا همزه‌یه قلب ایدیلیر :

مادهٔ اصلیه	اسم فاعل
قول	قائل = سویله‌ین ، سویله‌ییجی .
غیب	غائب = گوزه گورونمه‌ین ، وجوداولمایان.

٦٠٨ — مادهٔ اصلیه‌نك صوك حرفی [لام‌الفعلی] (و) اولورسه یایه قلب اولونور :

مادهٔ اصلیه	اسم فاعل
سهو	ساهی = سهو ایدهن ، ایدیجی .

٦٠٩ — مادهٔ اصلیه‌نك صوك حرفی [لام‌الفعلی] (ی)

---

٦٠٧. مادهٔ اصلیه‌نك عین‌الفعلی واو یاخود یا اولورسه نه یاپیلیر ؟ — ٦٠٨. مادهٔ اصلیه‌نك لام‌الفعلی (و) اولورسه نه یاپیلیر؟ — ٦٠٩. مادهٔ اصلیه‌نك لام‌الفعلی (ی) اولورسه نه یاپیلیر ؟

اولورسه مد اولونور :

مادهٔ اصلیه	اسم فاعل
سعی	ساعی = سعی ایدن ، ایدیجی .
نهی	ناهی = نهی ایدن ، ایدیجی .

٦١٠ — مادهٔ اصلیه‌نك ایکنجی ، اوچنجی حرفلری بر جنسدن اولورسه إدغام ایله یعنی صوك حرفی تشدید ایله (فالّ) وزننده اولور :

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
قرر	قرار	قارّ = قرارویرن، ویریجی.
دال	دلالة	دالّ = دلالت ایدن، ایدیجی.

٦١١ — رباعی مجرد یعنی مادهٔ اصلیه‌سی درت حرفلی اولان فعللرده اسم فاعل وزنی شویله‌در :

مفعلل

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
ترجم	ترجمه	مترجم = ترجمه ایدن ، ایدیجی .
وسوس	وسوسة	موسوس = وسوسه وقورونتی ایدن، ایدیجی

٦١٠. مادهٔ اصلیه‌نك عین الفعلی ایله لام الفعلی برجنسدن اولورسه اسم فاعلك وزنی ناصل اولور ؟ — ٦١١. رباعی مجرده اسم فاعل وزنی ناصلدر ؟

تمرین — ١٣٠

زیرده کی مادەلردن اسم فاعل تشکیل ایدکز :

صدق — نوم — خوف — نیل — صوم — بیع — ضرر — رضا — بقاء — فناء — رموز — جهل — عقل — بطن — قهر — جهر — قتل — فسق — رحمت — حکمت — سؤال — نجات — رجاء — دخول .

تمرین — ١٣١

زیرده کی اسم فاعللرك ثلاثی مجردلرینی بولکز:

لامع — ساطع — قانع — ظاهر — باق — دائر — شارب — والد — ساجد — ماهر — جاهد — راتب — رائف — رائق — کافی — وافی — ناشر — طابع — آخذ — راشد — صائم — سائق — ناجی — راجی — ماجد — ناشد — عارض — وارث — واهب — وارد .

تمرین — ١٣٢

زیرده کی عبارەلرده بولونان ثلاثی مجرد اسم فاعللری تعیین وایضاح ایدکز :

دنیاده یکی طوغمش چوجوقدن عاجز بریشی وارمیدر ؟ — انسان فانی اولدیغی حالده ینه حیات ابدیه‌یه مظهر اولاجق گبی چالیشمالیدر — جناب حق واهب العطایادر — دها خیلی شیلر بولوب سویلەمك قابل اولور — سیئاتی ظاهر نیجه افعالك نفرت افزای وقوع اولدیغی ایشیدیلیورکه

هر بریسی باعث تأسفدر — بو تعریف خارجنده تعریف قانون ایتمك صحیح اولاماياجغی ویاخود اغیارینی مانع وافرادینی جامع تعریفك بوندن عبارت اولماسی — استفاده ایله‌مکلکمز لازم گله‌جکی باهر وبونی تسلیم ایتمه‌مك یاجهل ویا عناد ایدوگی بدیهی وظاهردر .

ثلاثی مزید فیهلرك اسم فاعل وزنلری

ثلاثی مزید فیه یعنی مادهٔ اصلیه‌لرینه بر ، یاخود ایکی ، ویا اوچ حرف زیاده قیلینمش اولان فعللرك اسم فاعللرینك وزنلری شویله‌در :

مُفعِل

٦١٢ — (اِفعال) وزننده اولان کلمه‌لرك اسم فاعلی (مُفعِل) وزننده گلیر :

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
کرم	اکرام	مکرم = اکرام ایده‌ن، ایدیجی.
نعم	انعام	منعم = انعام ایده‌ن، ایدیجی.
غفل	اغفال	مغفل = الدادان ، آلدادیجی .

٦١٣ — مادهٔ اصلیه‌نك ایلك حرفی [فاءالفعلی] (و) ،

---

٦١٢. افعال مصدرینك اسم فاعلی نه وزن اوزره‌در ؟ — ٦١٣. مادهٔ اصلیه‌نك فاءالفعلی (و) یاخود (ی) اولورسه وزنی ناصلدر ؟

یاخود (ی) ، ویا همزه اولورسه (افعال) مصدرینك اسم فاعلی (موعِل) وزننده گلیر :

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
وجد	ایجاد	موجد = ایجاد ایدمن ، ایدیجی .
یقظ	ایقاظ	موقظ = اویاندیران. اویاندیریجی.
أمن	ایمان	مومن = ایمان ایدمن ، ایدیجی .
أجر	ایجار	موجر = ایجار ایدمن ، ایدیجی .

٦١٤ — مادهٔ اصلیه‌سنك فاءالفعلی همزه اولان فعللرك اسم فاعللرنده همزه‌نك ابقاسی‌ده جائزدر : ایمان ـ مؤمن . ایجار ـ مؤجر گبی .

٦١٥ — مادهٔ اصلیه‌نك ایکنجی حرفی [عین‌الفعلی] (و) یاخود (ی) اولان فعللردن (افعال) مصدرینك اسم فاعلی (مُفِل) وزننده گلیر :

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
دور	اداره	مدیر = اداره ایدمن ، ایدیجی .
صوب	اصابة	مصیب = اصابت ایدمن، ایدیجی .
نیر	انارة	منیر = نورلانان، نورلانیجی.

٦١٦ — مادهٔ اصلیه‌نك ایکنجی اوچنجی حرفلری [عین‌الفعلی

٦١٤. مادهٔ اصلیه‌سنك فاءالفعلی همزه اولان فعللرك اسم فاعللرنده همزه‌نك ابقاسی جائزمیدر ؟ — ٦١٥. مادهٔ اصلیه‌نك عین‌الفعلی (و) یاخود (ی) اولورسه اسم فاعلك وزنی ناصلدر؟ — ٦١٦. مادهٔ اصلیه‌نك عین‌الفعلی ایله لام‌الفعلی بر جنسدن اولورسه اسم فاعل نه وزننده کلیر ؟

ایله لام‌الفعلی] برجنسدن اولورسه اسم فاعل (مُفِلّ) وزننده گلیر :

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
ضلل	اضلال	مضلّ = اضلال ایدەن، ایدیجی.
ضرر	اضرار	مضرّ = ضرر ویرەن ، ویریجی .

٦١٧ — مادهٔ اصلیه‌نك لام‌الفعلی (و) یاخود (ی) دن مقلوب الف زائده ایله همزه اولورسه اسم فاعل (مُفعی) وزننده گلیر :

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
عطاء	اعطاء	معطی = ویرەن ، ویریجی .
نجاء	انجاء	منجی = قورتاران. قورتاریجی.

تمرین — ١٣٣

زیرده کی کلمه‌لردن اسم فاعل تشکیل ایدکز :

انکار — اسراف — ارشاد — انصاف — ایصال — ایمان — ایجاد — ایجار — ایجاز — اخلال — ایراث — اقبال — افاده — اجابت — ایجاب — ایقاد — الزام — الهام — اجبار — اخبار — احسان — اعلان — اقامت — اغناء — اقرار — اصرار .

---

٦١٧. مادهٔ اصلیه‌نك لام‌الفعلی (و) یاخود (ی) دن مقلوب الف زائده ایله همزه اولورسه اسم‌فاعل نه‌وزننده گلیر ؟

مُفَعِّل

٦١٨ — (تفعيل) مصدرينك اسم فاعلى (مُفَعِّل) وزننده اولور :

مادهٔ اصليه	مصدر	اسم فاعل
وحد	توحيد	موحّد = اللهك برلكنه ايمان ايدن .
خوف	تخويف	مخوّف = قورقودان . قورقوديجى .
أثر	تأثير	مؤثر = تأثير ايدن ، ايديجى .

٦١٩ — مادهٔ اصليه‌نك لام‌الفعلى (و)، ياخود (ى)، ياخود واوايله يادن مقلوب الف زائده ايله همزه اولان فعللردن اسم فاعل (مُفَعّى) وزننده كلير :

مادهٔ اصليه	مصدر	اسم فاعل
ربو	تربيه	مربّى = تربيه ايدن، ايديجى.
سمو	تسميه	مسمّى = تسميه ايدن، ايديجى.
زكاء	تزكيه	مزكّى = تطهير ايدن، ايديجى.

٦١٨. تفعيل مصدرينك اسم فاعل وزنى ناصلدر ؟ — ٦١٩. مادهٔ اصليه‌نك لام‌الفعلى (و) ، (ى) ياخود بونلردن مقلوب همزه اولورسه اسم فاعلك وزنى ناصل اولور ؟

مُفاعِل

٦٢٠ — (مُفاعَله) مصدرينك اسم فاعلى (مُفاعِل) وزننده كلير :

مادهٔ اصليه	مصدر	اسم فاعل
نفق	منافقة	منافق = ايكى يوزلىلك ايدەن ، ايديجى .
حرب	محاربه	محارب = حرب ايدەن ، ايديجى .
وفق	موافقة	موافق = اويغون گلن ، گلىجى .

٦٢١ — مادهٔ اصليه‌نك لام‌الفعلى (و) ياخود (ى) ، ياخود بونلردن مقلوب الف زائده ايله همزه اولورسه اسم فاعلك وزنى (مُفاعى) اولور :

مادهٔ اصليه	مصدر	اسم فاعل
سوى	مساواة	مساوى = برحاك ، بردرجەده اولان
نداء	مناداة	منادى = ندا ايدەن ، ايديجى .

٦٢٢ — مادهٔ اصليه‌نك لام‌الفعلىندەكى حرف مشدد اولورسه اسم فاعلى (مُفاعّ) وزننده گلير :

مادهٔ اصليه	مصدر	اسم فاعل
ضدّ	مضادّة	مُضادّ = ضد گلن .
مسّ	مماسّة	مُماسّ = طوقونان ، تماس ايدەن .

٦٢٠. مفاعله مصدرينك اسم فاعل وزنى ناصلدر ؟ — ٦٢١. مادهٔ اصليه‌نك لام‌الفعلى (و) ، (ى) ياخود بونلردن مقلوب همزه اولورسه اسم فاعل وزنى ناصلدر؟ — ٦٢٢.

مُنفَعِل

٦٢٣ — (انفعال) مصدرينك اسم فاعلى (مُنفَعِل) وزننده گلير :

مادهٔ اصليه	مصدر	اسم فاعل
كسر	انكسار	مُنكَسِر = قيريلان .
جمد	انجماد	مُنجَمِد = طوكان .

٦٢٤ — مادهٔ اصليه‌نك عين الفعلنده (و) ياخود (ى) بولونورسه اسم فاعلك وزنى (مُنفال) اولور :

مادهٔ اصليه	مصدر	اسم فاعل
قود	انقياد	منقاد = انقياد ايدەن

٦٢٥ — مادهٔ اصليه‌نك لام الفعلنده‌كى حرف مشدد اولورسه اسم فاعل (مُنفَعّ) وزننده گلير :

مادهٔ اصليه	مصدر	اسم فاعل
فكّ	انفكاك	مُنفَكّ = آيريلان .
شقّ	انشقاق	مُنشَقّ = ياريلان .

مادهٔ اصليه‌نك لام الفعلنده‌كى حرف مشدد اولورسه (مفاعله) وزننك اسم فاعلى هانكى وزننده كلير؟ — ٦٢٣. (انفعال) مصدرينك وزنى ناصلدر ؟ — ٦٢٤. مادهٔ اصليه‌نك عين الفعلنده (و) ياخود (ى) بولونورسه ناصل اولور ؟ — ٦٢٥. مادهٔ اصليه‌نك لام الفعلنده‌كى حرف مشدد اولورسه ناصل اولور ؟

٦٢٦ — مادهٔ اصلیه‌نك لام‌الفعلنده (و) یاخود (ی) ویا همزه اولورسه اسم فاعل (مُنْفَعِی) وزننده گلیر :

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
حنو	انحناء	مُنْحَنِی = اگری اولان .
زوی	انزواء	مُنْزَوِی = انزوا ایده‌ن .
جلاء	انجلاء [*]	مُنْجَلِی = پارلایان .

مفتعل

٦٢٧ — (افتعال) مصدرینك اسم فاعلی (مُفْتَعِل) وزننده گلیر .

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
نشر	انتشار	مُنْتَشِر = یاییلان ، انتشار ایده‌ن .
ربط	ارتباط	مُرْتَبِط = باغلانان، ارتباط ایده‌ن.

٦٢٨ — مادهٔ اصلیه‌نك فاءالفعلی (و) اولورسه اسم‌فاعل (مُتَّعِل) وزننده گلیر :

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
وصف	اتّصاف	مُتَّصِف = بر حال ایله وصفلانان .

[*] تورکجه‌ده همزه‌لر محذوفدر .

٦٢٦. مادهٔ اصلیه‌نك لام‌الفعلنده (و) یاخود (ی) ویا همزه‌بولونورسه انفعال‌بابنك اسم‌فاعلی نه‌دهانکی‌وزننده گلیر؟ — ٦٢٧ ، ٦٢٨، افتعال بابنك اسم‌فاعلنك‌وزنی ناصلدر؟

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
وسع	اتّساع	مُتَّسِع = گنیشلهنن .
وصل	اتّصال	مُتَّصِل = بیتیشیك اولان .

٦٢٩ — مادهٔ اصلیهنك عین الفعلی (و) ویاخود (ی) اولورسه اسم فاعل (مُفْتال) وزننده گلیر [**] .

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
خیر	اختیار	مختار = سچیلن ، اختیار ایدیلن .
عود	اعتیاد	معتاد = اعتیادایدیلن .

٦٣٠ — مادهٔ اصلیهنك لام الفعلی شدهلی اولورسه اسم فاعلك صونك حرفی مشدد اولور :

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
شدّ	اشتداد	مشتدّ = شدتلهنن، اشتداد ایدهن.
جرّ	اجترار	مجترّ = گویش گتیرهن .

٦٣١ — مادهٔ اصلیهنك لام الفعلی (و) یاخود (ی) ویا

[**] افعال بابندن مادهٔ اصلیهلری (و) یاخود (ی) اولان فعللرك اسم فاعللری ایله اسم مفعوللرینك وزنلری بربرینه مشابهدر .

٦٢٩. افتعال بابنك وزنی اسم فاعلنك وزنی ناصلدر ؟ — ٦٣٠. مادهٔ اصلیهنك لام الفعلی شدهلی اولورسه افتعال بابندن اسم فاعلك وزنی ناصلدر ؟ — ٦٣١. مادهٔ اصلیهنك لام الفعلی (و) یاخود (ی) ویا همزه اولورسه اسم فاعلك وزنی ناصلدر ؟

(همزه) اولورسه اسم فاعل (مُفْتَعِی) وزننده گلیر .

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
دعو	ادّعا	مدّعی = ادعا ایدن .
شری	اشتراء	مشتری = صاتین آلان .
بدء	ابتداء	مبتدیء = بر ایشه یکی باشلایان .

مُفَعِّل

٦٣٢ — (افعلال) مصدرینك اسم فاعلی (مُفَعِّل) وزننده گلیر:

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
غبر	اغبرار	مُغَبِّر = توزلانان، خاطری قیریلان .

مُتَفَعِّل

٦٣٣ — (تفعل) مصدرینك اسم فاعلی (مُتَفَعِّل) وزننده گلیر :

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
کبر	تکبّر	متکبّر = کبر ایدن .
أسف	تأسّف	متأسّف = اسف وکدر ایدن .

٦٣٤ — ماده اصلیه‌نك لام‌الفعلی (و) یاخود (ی)

٦٣٢. افعلال بابندن اسم فاعلك وزنی ناصلدر ؟ — ٦٣٣. تفعل بابندن اسم فاعلك وزنی؟ — ٦٣٤. مادهٔ اصلیه‌نك لام‌الفعلی (و) یاخود (ی) اولورسه اسم فاعلك وزنی ناصلدر؟

اولورسه اسم فاعل (متفعّی) وزننده گلیر :

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
صدو	تصدّی	متصدّی = بر ایشه گیریشمك .
ولی	تولّی	متولّی = بر وقفی اداره ایدمك .

مُتَفاعِل

٦٣٥ — (تفاعل) مصدرینك اسم فاعلی (مُتَفاعِل) وزننده گلیر :

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
وضع	تواضع	متواضع = کندینی آشاغی طوتان، کبرایتمه‌ین.
وفق	توافق	متوافق = بربرینه موافق اولان .

٦٣٦ — مادهٔ اصلیه‌نك آخری (و) یاخود (ی) اولورسه (مُتَفاعی) وزننده گلیر :

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
علو	تعالی	متعالی = تعالی ایدمك [*] .
رضی	تراضی	متراضی = بربرندن راضی اولان .

٦٣٧ — مادهٔ اصلیه‌نك لام‌الفعلی شددلی اولورسه اسم

[*] اختصاراً (متعال) وزننده‌ده گلیر: «خدای متعال، رب متعال» گبی.

٦٣٥ ، ٦٣٦ ، ٦٣٧. تفاعل بابنك مصدرینك اسم فاعلی ناصلدر ؟

فاعلك وزنی (مُتَفاعّ) اولور :

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
ضدّ	تضادّ	متضادّ = بربرینه ضد اولان .
حبّ	تحابّ	متحابّ = بربرینه دوست اولان .

مُستَفعِل

٦٣٨ — (استفعال) مصدرینك اسم فاعلی (مُستَفعِل) وزننده گلیر .

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
نطق	استنطاق	مستنطق = سویله‌تن .
نکف	استنکاف	مستنکف = قبول ایتمه‌ین .

٦٣٩ — مادهٔ اصلیه‌نك لام‌الفعلی (و) یاخود (ی) اولورسه اسم فاعل (مُستَعفی) وزننده گلیر :

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
دعو	استدعا	مستدعی = طلب ودعوا ایده‌ن
غنی	استغنا	مستغنی = احتیاجی اولمایان .

٦٤٠ — مادهٔ اصلیه‌نك لام‌الفعلی مشدد اولورسه اسم فاعل

---

٦٣٨. استفعال مصدرینك اسم فاعلی ناصلدر ؟ — ٦٣٩ ، ٦٤٠. مادهٔ اصلیه‌نك لام‌الفعلی(و)یاخود (ی) ویاشده‌لی اولورسه استفعال مصدرینك اسم فاعلی هانکی وزنده گلیر؟

(مُستَفعِّ) وزننده گلیر :

مادهٔ اصلیه	مصدر	اسم فاعل
دلّ	استدلال	مستدلّ = دلالت ایدەن .
قلّ	استقلال	مستقلّ = بریره سربوط اولمایان .

٦٣١ — رباعی مزید بابلرندن لسانمزده یالکز (تَفَعْلُلْ) و (افْعِلاّل) بابلرینك اسم فاعللری نادراً استعمال اولونور :

متفعلل

(تفعلل) بابنك اسم فاعلی (مُتَفَعلِلْ) وزننده گلیر :

مصدر	اسم فاعل
تبصبص	متبصبص = یالتاقلانان .
تسلسل	متسلسل = زنجیرگبی بربرینه باغلی اولان .

مفعلل

(افعلال) بابنك اسم فاعلی (مُفَعلِلْ) وزننده گلیر :

مصدر	اسم فاعل
اطمئنان	مطمئن = اطمئنان حاصل ایدەن .

٦٣١. رباعی مزید بابلرندن هانکیلرینك اسم فاعللری لسانمزده مستعملدر ؟

مصدر	اسم فاعل
اضمحلال	مضمحل = محو وپریشان اولان.

تمرین — ١٣٤

زیرده‌کی اسم فاعللرك هانگی بابدن اولدقلرینی تعیین ومصدرلرینی سویله‌یکز :

متکبر . متفکر . متشکر . مختار . مختلس . مختلف . متفق . مرتفع . منکسر . مرشد . مرجع . مختلط . مجتمع . مخبر . مجبر . منجز . مؤسف . مدرك . منبت . مرتبط . مشتعل . مشافه . مشابه . معارض محافظ ، معلم . معرف . محرر . ملتفت . منحرف . مائل . نائل . مغنی . مسترشد . مستعفی . متشابه . متعارض . متلاقی . مستأنف . مدعی . منجلی . مستسقی . متکثر . متمرد . متعالی . مضمحل . منقاد . مستفید مطمئن . مترجم . متألم . متشکر . متوالی . متراضی . منکر . موحد . مؤثر . مؤمن . مؤاخذ . مجاهد . مترجم . مکرم . محسن . منعم . قارء . مقرر ـ مربی . موافق . معارض . موسوس . مستهزی . مستولی .

تمرین — ١٣٥

زیرده‌کی مصدرلردن اسم فاعل تشکیل ایدکز .

اجبار . انکار . اخبار . تعطیل . تکبیر . تعلیل . تعلیم . مضاربه . مفارقه . تناهی . تکرر . تکلم . اجتماع . اجماع . اجمال . نصر . قتل . ادعا . استیناف . استکاف . استیجار . احتوا . تسلی . ظفر . طلب .

جلب . استجلاب . استهلاك . مشافهه . متعارفه . انضباط . انبساط . انحلال . تبصبص .

تمرين — ١٣٦

زيرده‌كى عباره‌لرده بولونان اسم فاعللرى تعيين وايضاح ايدكز :

اعضادن برينه عارض اولان وجعك تأثيراتندن بوتون جسد ناصل متأثر ومتوجع اولورسه برمسلمك مصائب واوجاعندن بوتون مسلمانلر متأثر ومتألم اولورلر — (ايكى مسلم بربريله مقاتله ايدوبده برى قاتل، ديكرى مقتول اولسه هرايكيسيده جهنملكدر) مأل عاليسنى شامل اولان حديث شريفك حكمى بين المسلمين جارى اولماسى لازم كلن مناسبات واحوالك درجه‌سنى ايضاحه كافيدر — ممالك عثمانيه‌ده بر چوق مختلف عرقلره منسوب مسلم قارداشلرمز واردر — برعاطل دهاشباينده اختيارلر — وجود انسانى حامل اسرار سبحانيدر — اول فيض روحانى زائل اولمش وعالم يئه اسكى حالنى بولمشدى — آسياى عثمانى اسكى رونق وبهجتندن شيمديكى اولادينى‌ده مستفيد ايده‌جكى كونلره ايريشدك — شوخاك پاكده حكمفرما اولمش برمدنيت ومعموريت عظيمه‌نك وجودينى بيلديريز شاهد ناطق بزر مخبر صادق دكلميدر ؟

اسم مفعول

٦٤٢ — اسم مفعول : حدث كندى اوزرنده واقع اولان وفعلدن مشتق بولونان اسمدر :

٦٤٢. اسم مفعول نه‌يه ديرلر ؟

٦٤٣ — عربجه اسم مفعوللر تورکجه‌ده صفت قیاسیه عد ایدیله‌رك مستعملدر .

ثلاثی مجردلرك اسم مفعول وزنلری

مفعول

٦٤٤ — مادهٔ اصلیه‌نك اورته‌سنده ویا آخرنده (و) یاخود (ی) بولونمازسه ثلاثی مجردلرك اسم مفعول وزنی (مَفْعُول) در.

نشر = منشور . أمر = مأمور . سؤال = مسئول.

مَفُول

مادهٔ اصلیه‌نك عین الفعلنده (و) بولونورسه اسم مفعولك وزنی (مَفول) اولور :

قول = مقول . خوف = مخوف . لوم = ملوم.

مَفیل

مادهٔ اصلیه‌نك عین الفعلنده (ی) بولونورسه اسم مفعولك وزنی (مَفیل) اولور :

زیادة(زید) = مزید. قیاس(قیس) = مقیس. بیع = مبیع.

---

٦٤٣. اسم مفعوللر تورکجه‌ده نه عد ایدیلیر ؟ — ٦٣٤. ثلاثی مجردلرك اسم فاعل وزنی ناصلدر ؟

مَفْعُوّ

مادهٔ اصلیه‌نك لام‌الفعلی (و) اولورسه اسم مفعول وزنی (مَفْعُوّ) در :

دعوة (دعوی) = مدعوّ . عفو = معفوّ

مَفْعًى

مادهٔ اصلیه‌نك لام‌الفعلی (ی) اولورسه اسم مفعول وزنی (مفعًى) در .

نهی = منهیّ . رمی = مرمیّ . نفی = منفیّ [*]

رباعی مجردك اسم مفعول وزنی

٦٤٥ — رباعی مجردك اسم مفعول وزنی (مُفَعْلَلْ) در :

دبدبه = مدبدب . شعشعه = مشعشع . طنطنه = مطنطن .

ثلاثی مزیدلرك اسم مفعول وزنلری

٦٤٦ — ثلاثی مزید بابلرینك اسم مفعوللری اسم فاعللرندن کلمه‌نك صوك حرفندن اول اولان حرفك حرکه‌سیله تفریق

[*] لسانمزده (ی) لر مخفف اولارق مستعملدر .

٦٤٥. رباعی مجردك اسم مفعول وزنی ناصلدر ؟ — ٦٤٦. ثلاثی مزیدفیه بابلرینك اسم مفعوللری اسم فاعللرندن ناصل تفریق اولونور ؟

اولونور . اسم فاعللرده صوڭ حرفدن اول كلن حرفڭ حركه‌سی مكسور اولوب اسم مفعوللرده مفتوحدر .

اسم فاعل	اسم مفعول
مُكْرِم	مُكْرَم
مبشّر	مبشّر

٦٤٧ — نهايتنده (ی) بولونان اسم فاعللر اسم‌مفعوللرنده (ی) يا الف گبی اوقونور ياخود الفه قلب اولونور :

اسم فاعل	اسم مفعول
مدعی	مدعیٰ (مدعا)
مشتكی	مشتكیٰ (مشتكا)
مومی	مومیٰ (موما)
مصيب	مصاب
مشير	مشار

٦٤٨ — اورته‌سنده (و) ياخود (ی) بولونان مادهٔ اصليه‌لرڭ (افتعال) بابندن اسم فاعل ايله اسم مفعول وزنلری بربرينڭ عينی‌در :

مادهٔ اصليه	مصدر	اسم فاعل	اسم مفعول
خير	اختيار	مختار	مختار
حوج	احتياج	محتاج	محتاج

٦٤٧. مادهٔ اصليه‌نك اورته‌سنده ياخود آخرنده (و ، ی) بولونان اسم‌فاعللر اسم مفعوللرنده ناصل اوقونور ؟ — ٦٤٨. اورته‌سنده (و ، ی) بولونان ماده‌لرك (افتعال) بابندن كلن اسم‌مفعوللری ناصلدر ؟

٦٤٩ — لام الفعلی مشدد اولوب (مفاعله) بابندن گلن اسم مفعوللر ایله اسم فاعللر عینی وزنده‌در :

مماسّ . مضادّ . مضارّ گبی .

وزن	موزون	اسم فاعل	اسم مفعول
افعال :	اکرام	مکرِم	مکرَم
تفعیل :	تبشیر	مبشِر	مبشَر
مفاعله :	مضاربه	مضارِب	مضارَب
انفعال :	انکسار	منکسِر	بو بابدن اسم مفعول گلمز
افتعال :	اختلاف	مختلِف	مختلَف
تفعل :	تیمن	متیمِن	متیمَن
تفاعل :	تباین	متباین	متباین
استفعال :	استحسان	مستحسِن	مستحسَن

تمرین — ١٣٧

زیرده‌کی مصدرلردن اسم فاعل واسم مفعول تشکیل ایدگز :

استیجاب . وجود . علم . تعریف . تیقن . مصاحبه . تألم .

٦٤٩. لام الفعلی مشدد اولوب (مفاعله) بابندن کلن اسم مفعوللرك وزنی ناصلدر ؟

تنقیش . ذبذبه . استحصال . سکون . جنون . استعمال . اتفاق . حکم . تکریم . تعظیم . احترام . ارتجال . تبادر . تعارف . اقتران. ادعا . ارتهان . مخاطبه . تسمیه . تعلیه . تلوین . تخییر . تدلیل .

مبالغهٔ فاعل

٦٥٠ — فاعل : حدثك كندیسیله كثرت اوزره قائم اولدیغی ذاته دلالت ایدەن كلمەدر .

٦٥١ — مبالغهٔفاعل لسانمزده صفت قیاسیەدن معدوددر.

٦٥٢ — عربجه مبالغهٔ فاعل‌وزنلرینك لسانمزده مستعمل اولانلری شونلردر :

١ — فَعّال

موزونلری : غفارّ ، ستارّ ، سیارّ .

٢ — فَعّاله

موزونلری : علاّمه ، فهّامه .

٣ — فَعول

موزونلری : صبور ، شکور ، غفور .

---

٦٥٠. مبالغهٔ فاعل نەیه دینیر ؟ — ٦٥١. مبالغهٔ فاعل لسانمزده هانكی كلمەدن معدوددر ؟ — ٦٥٢. مبالغهٔفاعل وزنلری هانكیلریدر ؟

٤ — فَعيل

موزونلری : رحيم ، عليم ، كريم.

اخطار — « فعول » و « فعيل » وزنلری مبالغهٔ فاعل ايله صفت مشبهه بينده مشتركدر .

٥ — فعّيل

موزونلری : صدّيق ، قدّيس .

٦ — فاعول

موزونی : فاروق .

٧ — مفعال

موزونلری : مكثار ، معمار ، مدرار .

اسم تفضيل

٦٥٣ — اسم تفضيل : كنديسيله قائم اولان فعلك ديگری اوزرينه زياده‌لكی بولونان ذاته دلالت ايده‌ن كلمه‌در .

٦٥٤ — عربجه اسم تفضيل لسانمزده صفت قياسيه‌دن معدوددر .

---

٦٥٣. اسم تفضيل نه‌يه دينير ؟— ٦٥٤. عربجه اسم تفضيل لسانمزده نه‌دن معدوددر ؟

٦٥٥ — اسم تفضيل صيغه‌سى آنجق ثلاثى مجردلردن تشكيل ايديلير .

٦٥٦ — اسم تفضيل: مادهٔ اصليه‌نك اولنه برهمزهٔ مفتوحه گتيريله‌رك تشكيل اولونور :

مادهٔ اصليه	اسم تفضيل
فعل	اَفعل

اخطار — (اَفعَل) وزنى صفت‌مشبهه وزنلرندنده اولور. اوزمان الوان وعيوبه دلالت ايده‌ر . مثلا : (احمر) قيرمزى ، (اعور) تك گوزلى معناسنه‌در . اگر الوان عيوبدن ماعدايه دلالت ايده‌رسه اسم تفضيل اولور : (اَكبَر) اك بويوك كبي .

مادهٔ اصليه	اسم تفضيل
كبر	اكبر = دها بويوك ، اك بويوك .
رحم	ارحم = دها مرحمتلى ، اك مرحمتلى .
جلّ	اجلّ = دها جليل ، اك جليل .
قوى	اَقوى (اقوا) = دها قوى، اك قوتلى.

٦٥٧ — اسم تفضيلك مؤنثى (فُعْلى) وزننده‌در :

مذكر	مؤنث
اعلا	عُلْيا ـ ياخود ـ عليا
اكبر	كُبْرى ـ ياخود ـ كبرا
اصغر	صُغْرى ـ ياخود ـ صغرا

٦٥٥. اسم تفضيل صيغه‌سى مزيداتدن تشكيل اولونه‌بيليرمى ؟ — ٦٥٦. اسم تفضيل ناصل تشكيل اولونور ؟ — ٦٥٧. اسم تفضيلك مؤنثى هانكى وزننده‌در ؟

تمرین — ١٣٨

زیرده‌کی کلمه‌لر فرع فعلك هانگیسندن اولدیغنی تعیین ایدکز :

اکرم — رحیم — عظمی — منعم — مرحوم — ظاهر — رائف — مکتوب - ارحم — اعلا — علیا — متشکر — محارب — الزم — لازم — لائق — — منافی — مغایر — وسطی — اوسط — ادنا — دنیا .

---

٤٤ — قرائت واملا

بقای روح

برشیئی دوشونه بیلییورم . فکرم وار دیمك اولور. فکر دیدیکمز شعلهٔ جواله ایسه کثافتسز تصور اولونه‌مایان مادیاتدن پرتوبار اولاماز.

عظمت معنویه‌می حس ایدییورم؛ بن بوجسم کثیفدن عبارت دکلم.

تفکره باشلادیغم وقت کوروبورم‌که بنی بو بابده اقدار ایدەن شی هرحالده — جسممدن اشرف واعلی ، مزیت مخصوصهٔ فکر ایله محلی برباشقه ودیعهٔ غیبیه‌در. آکلایورم‌که بن — لطافت وکثافت کبی اوصاف متضاده‌یی حائز اولدقلری حالده — برقدرت رابطه‌بخش ایله برلشدیریلش ایکی شیدن مرکبم .

برلحم ودم وخمیره‌سی ایله برنفخهٔ الهیه امتزاج ایتمش ، برجسم ایله برجان برلشمش ، میدانه برراسین چیقمش .

هرمتفکری حیرتده براقاجق قدر خفی برصورتده یکدیگره مرتبط اولان بوایکی موجود غریب مصادف اولدقلری رنج وراحتدن اشتراك اوزره نصیب آلیرلر . واقعا بعض لذائذ دخی واردرکه بونلردن یالکز برینك ذوقنه خدمت ایدەر .

جسدك عنانگیر ارشادی روح ایسه‌ده کاهی مصادمهٔ شدائدله جسد متزلزل اولونجه روح حیات جسمانیه‌یه وداع ایلر .

تکنه‌سی صخرهٔ قضایه چارپارق دلینمش یلکنلری پارچه‌لانوب ایپلری الدن گیتمش ، دست بی‌پروای روزگارده بازیچه‌یه دونمش برسفینه‌نك ، شوحالده امواج قاهره قدر حکمی جاری اولامایان دهشتزده رئیس . طائفه‌یه ایصال صدا ایتمك ایسته‌سه‌ده کیمسه‌یه سوز آکلادامایارق نهایت اودخی طائفه ایله برابر آغوش پرجوش بحره ناچار عرض سینهٔ مطاوعت ایلر .

اوبی‌چاره ناخدا بوطوفان مدهش ایچنده ناپیدا اولورگیدر . فقط سفینهٔ وجودك رئیسی اولان روح بویله تهلکه‌لردن مصوندر .

روح ناصل غرقهٔ گرداب اضمحلال اولابیلیر ؟ روح قابل هلاك دگلدر ! صدمات مهلکه برجسدك انتظام طبیعیسنی بوزارق اجزاسنی پریشان ایده‌بیلیر . اما ساده برلطیفهٔ ربانیه اولان روح اویله قابل افتراق اجزادنمی ترکب ایتمشدرکه جسدله شریك هلاك اولابیلسین ؟

پنجهٔ اجساد افکن موت‌گریبانگیر ارواح اولاماز .

نه‌سویله‌یورم ؟ . . زیر پردهٔ خاکده گوزلرمردن نهان اولمش بونجه اجساده محو اولوب گیتمشمی دیه‌جکم ؟

بوفکر عجیب عدم نه‌دن دهشت انداز عالم اولویور ؟ هرشی یوقدن وار اولور ، فقط هیچ برشی واردن یوق اولاماز . عدم ، ایچندن چیقانه بردها گیرمك میسر اولماز برقاپودر .

محصولاتنی محافظه‌یه حریص اولان طبیعت ، گورمکده اولدیغمز بیك درلو تبدلاتنی ایچنده برذره‌یی دخی ضایع ایتمه‌یور .

ای کندینی مقتدر ظن ایده‌ن قوجه کیمیاگر ! صنعتکده نه‌قدر ماهر اولور ایسه‌ك اول ، نه‌یاپار ایسه‌ك یاپ ، هرنه‌دن استمداد ایدمر ایسه‌ك ایت ، ینه هیچ بر شیئك محوینه چاره بولامامقده اولدیغکی گورده عجزکی بیل !

مادامکه برقوم دانه‌سنك دخی محوی ممکن اولامایور ، بنده دائما اعمال فکره اقتدار گوسترمکده اولان بر موجود محو اولمقدن نیچون قورقسون ؟

« اویله ایسه موت نه‌در ؟ » می دیدك ؟

موت، بر روحك علائق جسمانیه‌دن آزاد اولماسیدر . جسم خاکدانی ینه طوپراغه رجوع ایدییور ؛ جان آسمانی ینه سمایه اوچوب گیدییور .

[راسین‌دن : معلم ناجی]

ادوات

٦٥٨ — یالکز بولوندقلری زمان برمعنا افاده ایتمه‌یوب آنجق کلمه‌لره علاوه ایدیلدکده کندیلرندن برمعنا آکلاشیلان لفظلره (ادوات) دینیر .

مثلا ؛ « باغچه ـ آغاج » دینیلدیکی زمان هرهانکی برباغچه وآغاج آکلاشیلیر .

« باغچه‌نك آغاجی » دینیلوب (باغچه) کلمه‌سنه (نك) ، (آغاج) کلمه‌سنه (ی) علاوه ایدیلیرسه بواداتلر (باغچه) ایله (آغاج) بیننده برمناسبت افاده ایتمش اولورلر .

٦٥٩ — تورکجه‌ده استعمال ایدیلن ادوات شونلردر :

ادات مفعوللر :

ی ـ یی

١ ـ مفعول به اداتی : کتابی اوقودم ، قاپویی قاپادی‌گی.

---

٦٥٨. ادوات نه‌یه دینیر؟ — ٦٥٩. تورکجه‌ده استعمال ایدیلن ادوات‌هانکیلریدر؟

٢ ـ مضاف اداتی: باغچه‌نك چیچكی، آغاجك یاپراغی گبی.

اخطار — لاحق اولدیغی صوتك حرفی حروف حركه‌دن ایسه مفعول بهده (یی) ، مضافنده (سی) صورتنده بولونور : باغچه‌یی گزدم ، باغچه‌نك قاپوسی گبی .

٥ ـ ه ـ یه

١ ـ مفعول الیه اداتی: مكتبه گیتدی، واپوره بیندی گبی.

٢ ـ مقارنت افاده ایده‌ر : یان یانه گلدی .

٣ ـ قیمت ، فیئات افاده ایده‌ر: بو قماشك آرشونی قاچ غروشه‌در .

اخطار — لاحق اولدیغی كلمه‌نك صوتك حرفی حروف حركه‌دن ایسه (یه) صورتنده بولونور : قاپویی آچوب اوطه‌یه گیردی گبی .

ده

١ ـ مفعول فیه اداتی : هر كسده محبت وطنیه واردر .

٢ ـ ادات ظرفیت: [ظرف مكانه داخل اولور] : مكتبده اوقودم .

[ظرف زمانه داخل اولور] : برسنه‌ده درت موسم واردر.

٣ ـ ماضی شهودینك جمع متكلمنه لاحق اولوب زمان افاده ایده‌ر: مكتوبی اوقودقده ممنون اولدی گبی كه (اوقودیغی زمان) دیمكدر .

دن

١ ـ مفعول عنه اداتی : مکتبدن چیقدی گی .

٢ ـ مبدأ فاده ایدەر : بغداددن استانبوله گلدی .

٣ ـ سبب « « یاغموردن سوقاغه چیقامادم .

٤ ـ برشیئك نەدن معمول اولدیغنی بیان ایدەر : آلتوندن ساعت ، گوموشدن تپسی گبی .

٥ ـ منشأ بیان ایدەر : قهوەنك ایسی یمندن گلیر .

٦ ـ استثنا افاده ایدەر : علم ومعرفتدن باشقه واسطهٔ سعادت یوقدر .

٧ ـ مصدرلره لاحق اولوب رجحان افاده ایدەر : بویله یازمقدن یازمامق ایدر .

٨ ـ جهت ووضعیت افاده ایدەر : شوبنانك قارشیدن گورونیشی پك گوزلدر .

اخطار — لاحق اولدیغی کلمەنك صوك حرفی نفس کلمەدن اولمایوب صوکرەدن گلن حروف حرکەدن اولورسه بر (ن) علاوه ایدیلیر : اوتی گلیشندن آکلادم .

ایله

١ ـ مفعول معه اداتیدر : برادرم ایله گزدم .

٢ ـ مقارنت افاده ایدەر : آرقەداشلر ایله اوقودق .

٣ ـ وساطت و آلیت افاده ایدەر : آرابه ایله گلدم، بچاق ایله کسدم .

٤ ـ سبب و آلیت افاده ایدەر: عجله ایله سزی گورەمەدم.

اخطار : ١ — لاحق اولدیغی کلمەنك نهایتنده (ا ، و ، ه) بولونمازسه « ایله » کلمەسی تخفیف ایدیلەرك «له» صورتنده مستعملدر : کتاب ـ کتاب ایله ـ کتابله . چاق ـ چاق ایله ـ چاقیله .

اخطار : ٢ — « ایله » بعضاً (برابر) کلمەسیله برلشیر : چالیشمامقله برابر ترفیع صنف ایتدی ،

ایچون

١ ـ مفعول له اداتیدر : بوکتابی احمد ایچون آلدی .

٢ ـ تعلیل افاده ایدەر: گج گلدیگی ایچون درسه یتیشەمدی.

٣ ـ نسبت و تخصیص بیان ایدەر : قیش ایچون کومور آلدم .

٤ ـ « نه » ادات استفهامیله برلشوب سبب وعلتدن سؤال افاده ایدەر : نەایچون یازی یازمادك ؟

اخطار : ١ — «نه ایچون» تخفیف ایدیلەرك «نیچون» صورتنده قوللانیلیر : نیچون اوقومایورسك ؟ گبی.

اخطار : ٢ — « ایچون » اداتی دائما ضمیر شخصیلر ایله اسم اشارتلرك جمع غائبلرندن ماعداسنده مضاف الیه صورتلرینه لاحق اولور:

بنم ایچون ، سنك ایچون ، اونك ایچون

بزم ایچون ، سزك ایچون ، اونلر ایچون

بونك ايچون ، شونك ايچون ، اونك ايچون
بونلر ايچون ، شونلر ايچون ، اونلر ايچون

اخطار ؛ ٣ — جمع الجمع يابيلدقده (ايچون) اداتى بونلرك مجرد-
لرينه لاحق اولور : بزلر ايچون : سزلر ايچون .

اخطار : ٤ — (ايچون) اداتى تخفيف ايديلەرك (چون) صو-
رتنده قوللانيلير : بنم ايچون ـ بنمچون گبى . آخرنده (ى) دن ماعدا
حروف حركەدن برى بولونورسه تخفيف ايديلەمز : (بابا ايچون)
ديلوب « باباچون » ديمز . (صو ايچون) ديلوب « صوچون » ديمز .

اضافت اداتلرى

ڭ

ادات اضافت اولوب مضاف اولان كلمەنك نهايتنه لاحق اولور :
كتابك يزيسى گبى .

اخطار : ١ — مضاف اليهك صوك حرفى حروف حركەدن اولورسه
(نك) لاحق اولور : اوطەنك قاپوسى گبى .

اخطار : ٢ — « صو » كلمەسنك مضاف اليهنده شاذ اولارق (صونك)
دينەجك يرده (صويك) دينير .

ى

مضافك نهايتنه لاحق اولور : آغاجك ياپراغى گبى .

اخطار — آخرى حروف حركەدن اولان كلمەلره لاحق اولدقده
(سى) صورتنده بولونور : واپورك باجاسى گبى .

تفضیل اداتلری

اك ـ پك ـ دها ـ چوق

تفضیل اداتلری اولوب صفتلرك اوللرینه لاحق اولورلر : اك کوزل کتاب . پك نافع علاج . دها یوکسك بنا . چوق صاری گبی .

١ — « دها » اداتی وقت افاده ایدوب (حالا ، هنوز ، الآن) معنالرینه‌ده گلیر : دها گلمه‌دی . دها گیده‌جك . دها اوقومامش گبی .

٢ — «استزاده » یعنی برشیئك زیاده‌سنی طلب افاده ایده‌ر : دها ویرگز . دها اوقوسون گبی .

٣ — « تزیید » یعنی زیاده‌لك افاده ایده‌ر : بو قدر دگل دها چالیشاجغز گبی .

تصغیر اداتلری

جق ـ جك ـ جغز ـ جگز

تصغیر اداتلری اولوب ثقیل‌حرکه‌لی اسملره (جق ـ جغز) خفیف حرکه‌لی اسملره (جك ـ جگز) لاحق اولوب کو ـ چوکلك افاده ایده‌ر . کدی ـ کدیجك [کوچوك کدی] .

قوزو ـ قوزوجق [کوچوك قوزو] . چوجوق ـ چوجوقجغز . قلم ـ قلمچگز گبی .

— (جق ـ جك) بعض صفتلره لاحق اولوب مبالغه افاده ایدەر : قیصه ـ قیصه‌جق [پك قیصه] . کورپه ـ کورپه‌جك [پك کورپه] گبی .

— بعض صفتلره لاحق اولونجه « تقلیل » افاده ایدەر : یوکسك ـ یوکسه‌جك [آز یوکسك] گبی .

بعضاً تحقیر افاده ایدەر : کاتبجك ، شاعرجك گبی .

— بعضاً ترحم افاده ایدەر : آدمجگز عائله‌سنی دوشونو‌یوردی . حیوانجق بو آقشام آچ قالدی گبی .

اخطار — تصغیر اداتلری صفت قیاسیه‌لره لاحق اولماز .

ادوات حالیه

رك ـ رق

ادات حال اولوب فعل التزامیلرك مفرد غائبنك نهایتنه علاوه ایدیلیر : گزەرك گلدم . قوشارق گیتدی گبی .

ایکن

ادات حالدر . فعللرك مفرد وجمع غائبلرینك نهایتنه علاوه ایدیلیر : گلمش ایکن ینه گیتدی [گلمش اولدیغی حالده]

اوقویاجق ایکن اوقومادی [اوقویاجق اولدیغی حالده] .

— « ایکن » اداتنك الفی حذف ایدیله‌رك (کن) صورتنده تخفیف ایدیلیر : بن اوقورکن او یازییوردی گبی .

تشبیه اداتلری

کبی — جه‌سنه — جلین — صانکه — کویا — سی — مسی

بونلر تشبیه وتمثیل افاده ایده‌رلر : آرسلان گبی یکیت . قوشارجه‌سنه یورویوردی [قوشار گبی] . بنجلین چالیشمالیسك [بنم گبی] . قمر اورتالغی اویله تنویر ایتمشدی که صانکه گوندوز ایدی [گوندوز گبی] . دکزك هرطالغه‌سی گویا برر طاغ ایدی [طاغ گبی] .

— « گویا » نك نهایتنه بعضاً (که) علاوه ایدیلیر : گویا که روضهٔ جنت ایدی .

— « صانکه » ، « گویا » اداتلری بعضاً تعریض افاده ایده‌رلر : صانکه بن بیلمه‌یورمی‌یم گویا اوقوردی گبی .

اخطار — « گویا » تشبیه افاده ایده‌رسه (که) علاوه ایدیلز .

— « گبی » بعضاً تعریض افاده ایده‌ر وبو حالده برماضیٔ نقلی صیغه‌سندن صوکره گتیریلیر : گوره‌یورمش گبی باشنی اوته‌یه چویردی .

— بعضاً تعقیب افاده ایدر : درسی اوقودیغی گبی وظیفه یازمغه باشلادی .

— « سی ، مسی » صفتلرك نهایتنه لاحق اولوب تشبیه افاده ایدرلر : اکشمسی [اکشی گبی] . آبدالسی [آبدال گبی] .

ادوات استفهامیه

می ـ کیم ـ نه ـ ناصل ـ قاچ ـ هانکی ـ نیچون ـ هانی

— « می » ادات استفهامی اسملره ، صفتلره ، ضمیر شخصیلره ، اسم اشارتلره فعللره لاحق اولور :

شو گورونن طاشمی ؟ کاغد بیاضمی ؟ بنمی گوردم ؟ ایسته‌دیگك بومی ؟ حسن گلدیمی ؟ گبی

— « کیم » شخصدن سؤال ایچوندر . فعللرك اولنه لاحق اولور : کیم سویله‌دی ؟ کیم گله‌جك ؟ کیم گیدیبور گبی .

اخطار — « کیم » اداتی فعل ، مفعول ، مضاف الیه حالنده بولونور :

کیم ، کیمی ، کیمه ، کیمك گبی

— « نه » ؛ شیدن سؤال ایچوندر ؛ فعللرك اولنه لاحق اولور : نه گوردك ؟ نه اوقویورسك گبی .

اخطار — « نه » اداتنده‌ده احوال اسم جاریدر :

نه ، نه‌یی ، نه‌یه ، نه‌نك ، نه‌سی .

— « ناصل » حالدن سؤال ایچوندر : ناصل اولدی ؟ ناصل یازییور ؟ گبی .

اخطار — « ناصل » اداتنه ضمیر نسبیلر لاحق اولور :

ناصلم ، ناصلسك ، ناصلدر

ناصلز ، ناصلسکز ، ناصلدرلر

— « قاچ » مقداردن سؤال ایچوندر : بو کتابی قاچ غروشه آلدك ؟ قاچ کشی گلدی ؟ گبی .

بعضاً نهایتنه (ه) علاوه ایدیلیر : بونی قاچه آلدك ؟ آرشونی قاچه گلدی ؟ گبی .

— « هانکی » [اسکی املاسی (قنغی) در] بر قاچ شیدن برینی تعیین ایچوندر : هانکی واپوره بیندك ؟ بونی هانکی قلمله یازدك ؟ گبی .

— « نیچون » [اصلی (نه ایچون) در] بر شیئك علت وسببنی سؤال ایچوندر : نیچون اوقومایورسك ؟ نیچون گیدییورسك ؟ گبی .

— « هانی » [اسکی املاسی (قنی) در] « نره ده » معناسنه مکاندن سؤال ایچوندر . بعضاً کندیسنی (نره ده) کلمه‌سنی تعقیب ایدر : هانی کتابك ؟ هانی قلم نره ده ؟ گبی .

بعضاً (هانی) اداتنه (یا) علاوه ایدیلیر : هانی‌یا (هانیا) کتابك ؟ گبی .

نفی اداتلری

ما ـ مه ـ سز ـ سزین ـ اصلا ـ هیچ ـ نه

مادهٔ اصلیه‌سی ثقیل اولان فعللره (ما) ، مادهٔ اصلیه‌سی خفیف اولان فعللره (مه) علاوه ایدیلیر ، بوکون اوقومادی. بنی گورمه‌دی گبی .

— «سز» اسملره لاحق اولور: کتابسز درس اوقو نماز گبی.

— « سزین » مصدرلره لاحق اولور : بن گلمکسزین اوگیتمش گبی .

— « اصلا » نفي تأکید ایچوندر: اصلا گورمه‌دم گبی .

— « هیچ » نفیی تأکید ایچوندر : هیچ اوقومادی گبی.

(هیچ) اداتی استفهامی جمله‌لره لاحق اولورسه (تبعیض) افاده ایده‌ر :

برادری هیچ گوردیگك وارمی؟ [بعضاً گورویورمیسکز] یرنده .

— « نه » عباره‌ده مکرر اولارق قوللانیلیرسه نفی افاده ایده‌ر : نه اوقودی ، نه یازدی گبی [اوقومادی ، یازمادی] یرنده‌در .

بعضاً « ده » علاوه ایدیلیر : نه اوقودی نه‌ده یازدی گبی.

اخطار — « نه » ادات نفیی حاوی عباره‌لر بیننده‌کی رابطه

یاالکز برنجی (نه)دن یاخود یالکز ایکنجی (نه)دن ویا هم برنجی همده ایکنجی (نه) دن صوکره بولونور .

برنجی صورتده : نه قلمی وار ، نه کاغدی .

ایکنجی صورتده : نه قلمی . نه کاغدی وار .

ایکنجی صورتده رابط یا مثبت یاخود منفی اولور اگر عباره آلت طرفده‌کی جمله‌یه تعلق ایده‌رسه رابطه منفی اولور : نه آلمغه نه صاتمغه راضی اولمادیغندن . . . . گبی . اگر عباره‌نك آلت طرفه تعلیق اولمازسه رابط مثبت اولور : نه ایشنه ، نه گوجنه قاریشیرم گبی .

اوچنجی صورتده رابطه‌لر یا بربرینك عینی اولور یاخود باشقه باشقه اولور .

اگر رابطه‌لر بربرینك عینی اولورسه برینی ترك ایدوب عباره‌یی برنجی صورته افراغ ایتمك دها ایدر .

نه قلمی وار ، نه کاغدی وار

دینه‌جك یرده :

نه قلمی وار ، نه کاغدی

دیمك اولادر .

اگر رابطه‌لر بربرینك عینی اولمازسه ایکیسنی‌ده ذکر ایتمك لازمدر : نه اوقودی ، نه یازدی گبی .

نسبت اداتلری

لی — لو

مملکت ، قطعه اسملرینه لاحق اولورلر : حلبلی ، بغدادلی ، استانبوللو گبی .

اخطار — (لی ـ لو) اداتلری مملکت قطعه اسملرندن باشقه اسملره لاحق اولورلرسه (ادات‌وصف) اولوب اسملردن صفت قیاسیه تشکیلنه خدمت ایدەر : عقل ـ عقللی . دولت ـ دولتلو گبی .

التزامی صیغه‌لرینك مفرد غائبلرینه لاحق اولورسه (صیغهٔ ابتدائیه) تشکیل ایدەر : بن گله‌لی خیلی زمان اولدی . سن گیدەلی بن اوقویورم گبی .

جه

اسملره لاحق اولورسه ادات نسبت اولور : انسانجه ، مردجه گبی .

بعضاً تمییز اولور : اخلاقجه سن اوکا فائقسك گبی [اخلاق جهتندن] .

کوره

نسبت ومطابقت افاده ایدەر : بکا گوره هوا خوش [نسبت] .

بو جاکت تام وجود که گوره‌در [مطابقت] .

ی

عربجه اسملرك نهایتنه لاحق اولوب نسبت بیان ایدەر :

بغدادی ، شیرازی گبی [تفصیلی اسم منسوب بحثنده ذکر ایدیلمشدر .]

عطف اداتلری

و

عربجه‌دن مأخوذ اولوب گرك مفردلری وگرك جمله‌لری بربرینه عطف ایده‌ر . احمد وحسن اوقودیلر گبی .

واو عاطفه‌نك بربرینه عطف ایتدیگی کلمه‌لر ایکیسیده عربی یاخود بری عربی دیگری فارسی ایسه واو اوقونمایوب کندندن اول گلن کلمه‌نك صوك حرفی اوتره اوقونور : عدل واحسان عقل ودانش گبی .

نهایتلرنده الف یاخود (ه) بولونان ایکی فارسی کلمه آراسنده بولونورسه اوتره اوقونور : بالا و زیر ، دیده و دل گبی .

نهایتلری حرکه‌لی ایکی عربی کلمه آراسنده بولونورسه اوستون اوقونور : بالعز والشرف گبی .

بربرینه عطف ایدیلن کلمه‌لرك بری عربی یاخود فارسی دیگری تورکجه اولورسه اوستون اوقونور : آغز وبرون ، قاش وگوز گبی .

دخی

آرالرنده بولوندیغی کلمه‌لرك بینلرنده اشتراك اولمازسه ادات عطف اولور : سعی وغیرت نه‌قدر مقبول ایسه عطالت دخی او درجه مدخولدر . گبی .

آرالرنده بولوندیغی کلمه‌لرك بینلرنده اشتراك اولورسه (ادت تشریك) اولور : بنمله برابر او دخی گلدی گبی .

ده

(دخی) اداتنك مخففیدر : سن اوقویورسه‌ك او ده اوقویور گبی .

ایکی فعل ماضی آراسنده بولونورسه علت وسبب افاده ایده‌ر : یاغمور یاغدی‌ده هوا سرینله‌دی گبی .

ایکی صیغهٔ استقبال آراسنده بولونورسه استبعاد یاخود استهزا افاده ایده‌ر: سن اوقویاجقسك‌ده بن گوره‌جگم [نه‌قدر اوزاق] تقدیرنده‌در .

ایکی امر صیغه‌سی آراسنده بولونورسه تعقیب یاخود تهدید افاده ایده‌ر : آلده گوتور ! شیشه‌یی قیرده باق نه یایارم گبی .

معنایی تأکید ایچون هر کلمه ویا جمله‌دن صوکره تکرار ایدیلیر : احمدده گلدی محمدده گبی .

اصلا — مفعول‌فیه ادائی اولان « ده » ایله ادات عطف

اولانه « ده » یی تفریق ایتمك ایچون مفعول فیه ادانی اولانه «ده» آخری حروف متصله دن اولانه کلمه لرده یتیشیك یازیلیر: کتابم مکتبده در کبی . ادات عطف اولانه « ده » دائما آیری یازیلیر : علی کلسین سن ده کل کبی .

هم

ادات عطف اولوب ایکی شیئی برحکمده ویاخود ایکی حکمی برشیده جمع ایدەر : هم احمد گلدی هم محمد . هم اوقودی هم یازدی کبی .

معنایه قوت ویرمك ایچون ایکنجیسنه « ده » علاوه ایدیلیر : هم چالیشمایور هم ده مکافات ایسته یور کبی .

تعلیل اداتلری

زیرا

ادات تعلیل اولوب کندندن اول ویا صوکره « که » علاوه ایدیله مز : دائما گری قالییورسك ، زیرا چالیشمایورسك کبی.

چونکه

فارسیدن مأخوذ اولوب سبب وعلت بیان ایدەر : ترفیع صنف ایدەمەدی ، چونکه چالیشمادی کبی .

بعضاً (مادامكه) يرنده قوللانيلوب (ادات توقيت) اولور : چونكه بيلمه يورسك سويله مه گبى .

ايچون

علت بيان ايده‌ر : قار ياغديغى ايچون صوغوق اولدى گبى . [تفصيلاتى ادات مفعوللر صره‌سنده‌در .]

اداتِ شرط

اگر

فارسيدن مأخوذ اولوب جملهٔ شرطيه‌لرك اولنه لاحق اولور : اگر اوقورسه‌ك ديكله‌رم گبى .

اخطار — « اگر » اداتى تخفيف ايديله‌رك نظمده « گر » صورتنده‌ده قوللانيلير .

ايسه ـ سه

فعللره لاحق اولور : وظيفه‌كى يازار ايسه‌ك مكافات آليرسك گبى .

بعضاً (ايسه) تخفيف ايديلوب (سه) صورتنده قوللانيلير : سويله‌رسه‌ك يازارم گبى .

— (ايسه ـ سه) دائماً ادات شرط اولماز اسملره ، صفتلره ، مصدرلره ، ضميرلره لاحق اولوب (ادات تفريق)

اولور : «جسدك عنانگير ارشادى روح ايسه‌ده كاهى مصادمهٔ شدائدله جسد متزلزل اولونجه روح حيات جسمانيه‌يه وداع ايلر» . «شيرخوارلر بشيگنى ، چوجوقلر اگلنديگى يرى ، گنجلر معيشتكاهنى ، اختيارلر كوشهٔ فراغتنى ، اولاد والده‌سنى وعائله‌سنى نه درلو حسيات ايله سوه‌رسه انسانده وطننى اودرلو حسيات ايله سوه‌ر» .

ادات مكان

لك ـ لق

مكان افاده ايده‌ن اسملره لاحق اولور : كومورلك ، اودونلق گبى .

مصدرلره لاحق اولورسه (ادات تأكيد) اولور : يازمقلق ، چيزمكلك گبى .

صفتلره لاحق اولوب اسم مصدر اداتى اولور : گوزللك ، چيركينلك گبى .

زمان افاده ايده‌ن اسملرك نهايتنه لاحق اولورسه اختصاص افاده ايده‌ر : يازلق ، قيشلق ، كيجه‌لك ، گوندوزلك گبى .

اسملره لاحق اولورسه نسبت افاده ايده‌ر : بابالق ، اونلق ، يگرميلك گبى .

تصديق اداتلری

أوت — های های

بر شیئك وقوعنی تصـديق ایچوندر : درس اوقودڭمی ؟
اوت . مكتبه گیدەلمی ؟ های های گبی .

خیر

برشیئك عدم وقوعنی تصدیق ایچوندر: درس اوقودڭمی؟ خیر.

تنبیه اداتلری

ایشته — ها

ایشته : ایشته سویله‌دیگم گبی یاپمالی .
(ایشته) اداتی اسم اشارت معناسنی‌ده افاده ایدەر : ایشته كتاب بوراده گبی .
ها : سوقاغه چیقما ها ! درسه دقت ایت ها ! گبی .

تمنی اداتلری

باری : او اوقومایور باری سن اوقو . گبی .
كاشكی : كاشكی وقتیله چالیشه ایدم گبی .

لسان عثمانیده مستعمل مرکبات عربیه

٦٦٠ — عربجه (ب ، من ، الی ، عن ، علی ، ل ، فی ، کاف) حرف جرلری وادات سلب اولان (بلا) و (ما) ی موصول و (لا) ی نافیه و (لدی . مع) اداتلریله تشکیل ایدیلن مرکبات عربیه‌دن لسانمزده مستعمل اولانلری بروجه آتی ذکر ایدیلیر :

« ب » حرف جریله تشکیل ایدیلنلردن بعضلری

« ب » حرف جری دائما مکسوردر .

بالاتمام. بالاثبات . بالاخره . بالاستدعا ، بالاصاله. بالوکاله. بالاعتراض. بالامتحان . بالانتخاب. بالایجاب. بالالتزام. بالبداهه. بالبیان . بالتدریج . بالتعیین . بالترجیح . بالتفریق. بالتمام . بالجمله . بحق . بالخاصه . بالخصوص . بالذات . بذاته . بالسلامه. بالصحه . بالطبع . بالعافیه . بالعکس. بعینه . بالفرض. بالقبول. بالمعاینه . بالمناسبه . بالمجادله . بالمذاکره . بالمواجهه . بالنسبه . بالوجوه .

« من » حرف جریله تشکیل ایدیلنلردن بعضلری

من الازل . من بعد . من القدیم . من اوله الی آخره .

من غير حد من كل الوجوه . من حيث المجموع . من عند الله. من طرف الله . من الباب الى المحراب .

« الى » حرف جريله تشكيل ايديلنلردن بعضلرى

الى الابد. الى الآن ، الى آخره . الى آخر الزمان . الى آخر الدوران. الى يوم القيامه . الى رحمة الله. الى النهايه . الى آخر العمر.

« عن » حرف جريله تشكيل ايديلنلردن بعضلرى

عن قصد . عن يد . عن جهل . عنى قريب . عن قريب الزمان . عن صميم القلب .

« على » حرف جريله تشكيل ايديلنلردن بعضلرى

على الاصول . على الاطلاق . على الانفراد . على الاكثر . على التحقيق . على التخمين. على التوالى. على التفصيل. على الترتيب على الحساب. على الخصوص. على الدوام. على رواية . على السحر. على السويه . على الصباح . على العاده . على العجله . على العموم. على الغفله . على قول. على قدر الطاقه . على كل حال . على مراتبهم. على ملاء الناس . .

« ل » حرف جريله تشكيل ايديلنلردن بعضلرى

« ل » حرف جرى دائما مكسوردر .

لابوين . لاب . لام . لاجل التحصيل. لحكمةٍ . لسببٍ لعلةٍ . لغرضٍ . لمصلحةٍ . لوجهٍ . لوجه الله .

« فى » حرف جريله تشكيل ايديلنلردن بعضلرى

فى الاصل. فى الاول . فى الجمله. فى الحال. فى الحقيقه. فى المثل. فى سبيل الله . فيما بعد . فى الواقع .

« ك » حرف جريله تشكيل ايديلنلردن بعضلرى

« ك » حرف جرى دائما مفتوحدر .

كالاول . كما كان . كما فى السابق . كما ينبغى . كما هو حقه . كما هى حقها . كما يليق .

« بلا » ايله تشكيل ايديلنلردن بعضلرى

« بلا » نك تورکجه مقابلى (سز) در : بلا احتراز = قورقوسز .

بلا احسان . بلا احتراز . بلا احتياج. بلا احتياط. بلا استثنا. بلا اعتبار . بلا اعتراض . بلا اعتراف . بلا افتراق . بلا اقرار . بلا امتحان. بلا امتناع. بلا انقطاع. بلا شرط. بلا امتياز. بلا تعجب. بلا مذاكره .

« ما » ى موصول ايله تشكيل ايديلنلردن بعضلرى

ما به الامتياز. ما به الاستحقاق . ما به الاحتياج . ما به الافتخار

ماجرى . ماحصل. ماحضر . مادام . ماسبق . ماسوا. ماصدق
مافوق . مافى الضمير . مافى البال . ماقبل . مالايعنى.

« لا » ايله تشكيل ايديلنلردن بعضلرى

لااقل . لاجرم . لاسيّما . لاشك . لاعلى التعيين . لايتغير .
لايزال . لايسئل . لايعد . لايحصى . لايموت . لاينقطع .

« لدى » ايله تشكيل ايديلنلردن بعضلرى

لدى الحاجه . لدى الكشف . لدى التحرى . لدى التحقيق .
لدى الحواله .

« مع » ايله تشكيل ايديلنلردن بعضلرى

مع ذلك . مع مافيه . مع هذا . مع الممنونيه . مع الحجاب .
مع زيادة .

---

٤٥ — قرائت واملا

بوصو نره‌دن گلييور ؟ » ديه سزه برسؤال صوراجق اولسه‌لر الكز
ايله آقينتيسنك يوقاروسنى گوستريرسكز ؛ اما بواشارت كافيميدر ؟ مجرا
سزك اشارت ايله‌ديگكز يردن دها اوزاغه قدر گيديبيور .
هم منبعه طوغرى تقرب ايله‌دكجه صولر آزاليبور. نيچونمى ديديكز؟
باقسه‌كز آ شو قورى كسته نه كوتوكنك ديبندنده برصوجغز صيزيبيور .
جمع ايديلسه كبريت قدر بيله ايتمز . فقط قطره دريايه فائده‌در . هم زه

نظر دقتمز یالکز بوکا اصابت ایلەدی . دها بونك گبی بیك یردن وقوع بولان تقطرات وترشحات جویبارمزه قاریشه قاریشه مقدارینی آرتیریبورلر .

ناایشته خیالمزك اصل منبعه تقرب ایلەدیکنی صولرك گرگی گبی آزالماسندن آکلادق . هم باقکز! شوراده اوکمزده وادی دخی نهایت بولویور . بویله وادیلرك نهایتنه « طوقات » دییورلر . دکلمی ؟ عجبا سبب تسمیه‌سی نه‌اولا ؟ المزی طوقات اوراجق وضعده قوسلندیردیکمز زمان پارمق اوجلریله ال آیاسی آره‌سنده پیدا اولان دره‌یه مشابه اولدیغی ایچونمی وادیلرك نهایتلرینه « طوقات » دیمشلر ؟ بومسئله‌یی السنه حقنده اجرای تدقیقات ایدەجك اولانلرك همتلرینه ترك ایدەلمده ینه ایشمزه باقالم .

بویله وادیلر منتهاسنده اکثریا قایناقلر بولونور . تعبیرنقیضله قایناقلر اکثریا بویله وادیلر نهایتنده بولونورلر . ایشته جویبارمزك منبعی‌ده اوکمزده‌کی بوگورتلن طوقه‌سی ایچنده !

سیاحت وتماشای خیالینك فائده‌سنی گوردیکزمی ؟ بو سیر وتماشامز خیالی اولمایوب‌ده جسمانی وحقیقی اولسه ایدی شیمدی بز شو بوگورتلنلر ایچنه گیره‌مزایدك ، فقط خیالمز هریره پك اعلا گیره‌بیلیر . نا ایشته ! اصل منبعی گوروب طورویورز ، اوفارق بر سینی قدر بر گولجکدن عبارت ! باقکز باتکز صو جبه‌لری هوا جبه‌لریله برابر ایچەجك چاموردن عبارت اولان زمیندن ناسل چیقییورلر ! قهوه جزوه‌سنی خفیف آتشلی بر منغاله سوردیکمز زمان دها غلیان تام حاصل اولمازدن اول جزوه‌نك دیبندن اوزرینه طوغری بربرینی قووالایارق چیقنمیلیونلرجه جبه‌لره بکزەمه‌یورمی ؟

شیمدی بو قایناغی اصلا بولاندیرمغه گلمز . او ایچەجك چاموری بر کره بولاندیراجق اولور ایسه‌ك بردهاطورولماسی خیلی زمانه محتاجدر . چونکه بوراده قایناغك صویی یوز درهملك بر قدحی آنجق اون ثانیه‌ده

طولدورا بیله‌جك قدر آزدر . چاموری بولاندیراجق اولورسه‌ق گرك صویك سطحنه‌قدر چیقان اجزای ترابیه‌نك شوخفیف آقینتی‌ایله چیقوب مجرایه‌طوغری گیتمه‌سی گرك‌چیقوب گیده‌مه‌ینلرك تکرار دیبه چوکمه‌سی ایچون یارم ساعت زمان‌چکمك اقتضا ایده‌ر .

ایی اما قارء ! بز بورایه یالکز منبعك شو حال ظاهرینی گورمکه گلمه‌دك ؛ ایچنه‌ده گیرمك ایسته‌یورز . هاه ! ایشته سیاحت وتماشای خیالی وفکری نك‌اصل فائده‌سنی‌ده شیمدی گوره‌جکز؛ ایشته شوقایناغك ایچنه ، یرك آلتنه طوغری گیدیورزده‌هیچ اینجه‌جك‌چاموری بولاندیر- مایورز بیله !

باقکز باقکز ! قایناغك دیبندن‌سطحنه چیقان کریوات مائیه وهوائیه نره‌لردن گلیورلر ، گورویوره‌یسکز ؟ زمین سونکر گبی ده‌لیك‌ده‌لیك گورونیور ! بوده‌لیکلرك هر بری اینجه‌جك برر بورو حکمنده‌درلر . نا ایشته بر دانه‌سنك ایچنه گیره‌لم‌ده باقکز . گوردیکزمی ؟ ترقوس قومپانیه‌سنك یرلره گومدیکی دوکمه بورولر گبی اما بونلر غایت کوچوك هم‌ده گیتدکجه کوچولیورلر . آغزلرنده هربرینك قطرینه برر یورغان ایکنه‌سی صیغه بیله‌جك گبی تخمین اولونور ایکن گیتدکجه اینجه‌له اینجه‌له قطری « خرده بینی » اطلاقنه کسب استحقاق ایله‌یور .

اك تحتی شونده‌که ، بو بورولر ده جوفلرینه صاغدن صولدن اوستدن آلتدن بر چوق ده‌لیکلر دها آچیلیورلر اما گوزل‌دقت‌ایدکز . بو ده‌لیکلر غایت کوچوك شیلردر . گوزلرکزك ببکلرینی برر خرده‌بین عدسه‌سی عد ایله‌یکزده اویله باقکز گورورسکزکه او ده‌لیکلرك‌ده هربری برر قنال خرده بینك اوجلریدر . اونلرك ایچلری‌ده برربورو! أی شیمدی گلکزده شوراده براز عملیات اجرا ایده‌لم . اما

قورقمایکز ! قازما کوره‌ك ایله عملیات حفریه اجرا ایدوب‌ده صویی بولاندیراجق دکلز ؛ صوکره نه‌یه یارار ؟ هیچ برشی گورمه‌یز . بو عملیات حفریه‌یی‌ده ذهناً وخیالاً اجرا ایده‌جکز .

نا ایشته ! اجرا ایتدم بیله . گوردیکزمی؟ تمام‌شو قایناغك اولدیغی یردن ایکی مترو قطرنده بر نصف کرهٔ ترابه‌یی قالدیریویردم . اورادن اوفارق برحمام قبه‌سی قدر طوپراق چیقینجه برجوف مقعر پیدا اولدی. لکن نه گوزل قعر ! امان اه عشقنه گوزلجه دقت ایدکز ! او جوف مقعرده ملیونلرجه مسامات وار . هربرنده ملیارلرجه رشحات مائیه بری دیگرینی تعقیباً ترشح ایدییورلر . بزم گبی خرده بینانه بر چشم دقتله باقمایانلر شو سطح مقعر اوزرنده کی رشحاتی بر دوزی‌یه برنم ، بر رطوبت ظن ایده‌رلر . اما خطا ایده‌رلر !

بو بر نمدن ، بر رطوبتدن عبارت اولسه ایدی جریان اولمالیمی ایدی ؟ ایصلاق تحته اوزرنده کی نمده ، رطوبتده جریان وارمیدر ؟ مادامکه بونده جریان واردر ؛ مطلقا هربری تمامیله شکل کروی تشکیل ایده‌ن رشحات بورادن ترشح ایتمکی متعاقب یووارلانمغه باشلایورلر . هم اوحالده شکل کرویلرینی‌ده آزچوق تبدیل ایله‌یورلر. قطرهٔ ساقطه‌نك پیدا ایلدیکی (اگر تعبیری جائز ایسه) آرمودی شکلده بکزه‌مه‌یه‌جك بر شکل پیدا ایدییورلر . یوس یووارلاق بر طولو طولومی غایت دیك بر بایردن یووارلایکز ؛ زمینه چارپدقجه شکل کرویسی ناصل تغیر ایده‌رسه ایشته بزم بو رشحه‌لرك شکل اصلیلری‌ده اویله تغیر ایدییور.

ناصل ؟ شو تماشادن خوشنود قالدیکزیا ؟ او ! ایشته اصل شایان تماشا حال شیمدی ظاهر اولدی ؛ دکلمی ؟ قعر منبعه‌شمس دخی اصابتله

انوار عیون آراسی تحلل ایدەرك هرشـحەده بر الوان قوس قزحیـه پیدا اولدی : امان یارب ! نه ملیارلرجه اقواس قزحیهٔ خرده بینیه ؟
[ماجد احمد حمدی افندی]

وظیفه :

١ — اسملری ، صفتلری آییرکز .

٢ — صفتلرك نوعلرینی تعیین ایدکز .

٣ — فعللرك زمانلرینی ، شخصلرینی ، نوعلرینی تعیین ایدکز .

٤ — ادواتی تفریق ایدوب بولوندقلری موقعـلره گوره دلالت ایتدکلری معنالری ایضاح ایدکز .

ظرف

٦٦١ — ظرف : برصفتك یاخود فعلك ویادیگر برظرفك معناسنی اتمام وتعدیل ایدەن کلمەلردر .

٦٦٢ — ظرفلر ؛ یا (بسیط) یاخود (مرکب) اولورلر.

٦٦٣ — بسـیط ظرفلر : بر کلمەدن عبـارت اولانلر ؛ مرکب ظرفلر : بر قاچ کلمەدن عبارت اولانلردر .

٦٦٤ — ظرفلر ـ بسیط اولسون مرکب اولسـون ـ

---

٦٦١. ظرف نەیه دینیر ؟ — ٦٦٢. ظرفلر نه اولور ؟ — ٦٦٣. بسیط ظرفلر، مرکب ظرفلر هانکیلریدر ؟ — ٦٦٤. ظرفلر دلالت ایتدکلری معنالره نظراً قاچ قسمدر ؟

مكانه ، زمانه ، حاله ، مقداره دلالت ايله‌مه‌لرينه نظراً درت قسمدر :

٦٦٥ — ١. مكانه دلالت ايده‌ن ظرفلر شونلردر :

(ايچرى، طيشارى ، آشاغى ، يوقارى ، آلت ، اوست ، اوزاق ، ياقين ، اطراف ، جوار ، ايلرى ، گرى ، اوته ، برى) گبى كه بونلره « ظروف‌مكان » دينير .

ايچرى گيردى . طيشارى چيقدى . آشاغى ايندى . يوقارى باقدى گبى .

اخطار — بر ادات ايله قوتلانيلمازسه ظرف اولوب ادات آلدقلرى زمان اسم اولورلر :

ايچرى گيردى (ظرف) — ايچريدن چيقدى (اسم) . يوقارى چيقدى (ظرف) — يوقاريدن ايندى (اسم) .

٦٦٦ — ٢ . زمانه دلالت ايده‌ن ظرفلر شونلردر :

(اول ، صوكره ، شيمدى ، هنوز ، مؤخراً ، دمين ، يارين ، دون، قريباً ، دائما ، صباح، آقشام ، گيجه، گوندوز، صباحلين ، گيجه‌لين ، اوگله‌ين ، ايركن ، گيج ، مقدما ، بعضاً ، اكثريا ، بوگون ، اوبرگون ، ايرته‌سى گون، گچن ، گچن گون ، اولكى گون ، حالا ، همان ، درحال ، الان ، اليوم ، آره صره ، نادراً ، ايلك اوكجه ، برگون اول ،

٦٦٥. مكانه دلالت ايده‌ن ظرفلر ، ٦٦٦. زمانه دلالت‌ايده‌ن ظرفلرهانكيلريدر ؟

فيما بعد ، بوندن صوكره ، ايكيده‌بر ، هيچ برزمان . اوته‌دن بری) گبی که بونلره « ظروف زمان » دینیر .

٦٦٧ — ٣ . حاله دلالت ایده‌ن ظرفلر شونلردر :

(ایی ، فنا ، راحت راحت ، میشیل میشیل ، چاپیر چاپیر ، طیقیر طیقیر ، چابوق ، یاواش) گبی .

نهایتلرینه (انه) علاوه ایدیلن عربی وفارسی کلمه‌لردر :

[واقفانه ، عاقلانه ، نازکانه ، لطفکارانه ، صابرانه] گبی.

نهایتلرینه ایکی اوستون [تنوین] گتیریلن مصدرلرله اسم فاعل واسم مفعوللر :

(قصداً، عمداً، مظفراً ، عاجلاً، مفتخراً ، متشکراً) گبی.

بونلره (ظروف حالیه) دینیر .

٦٦٨ — مقدار وترتیبه دلالت ایده‌ن ظرفلر شونلردر :

مقداره دلالت ایدنلر : (چوق ، آز ، زیاده ، دها ، فضله ، نقصان ، پك ، غایت، خیلی ، آرتق ، هپ، برمقدار، اولدقجه بغایت) گبی .

ترتیبه دلالت ایده‌نلر : عربجه اعداد وصفیه‌لرك نهایتنه مفتوح تنوین علاوه ایدیله‌رك تشکیل ایدیلن ظرفلر : اول ـ اولاً . ثانی ـ ثانیاً . ثالث ـ ثالثاً گبی .

---

٦٦٧ حاله ، ٦٦٨. مقدار وترتیبه دلالت ایده‌ن ظرفلر هانکیلریدر ؟

تمرین — ١٣٩

زیرده کی عباره‌ده هانکیلری ظرف یاخود ، صفت ویا اسم ویا حال اولدقلرینی تعیین ایدکز :

شو چیچك دونکی گون‌هنوز آچیلمامش ایکن بوصباح آچیلدی — گوکل محبته قارشی دائما چوجوقدر — کوشه‌ده طوران لامبه‌نك اطرافه عکس ایتدیردیکی ضیا اوطه‌یی قسماً تنویر ایتمشدی — صوك بهارك سرین روزکارندن طنین انداز اولان اورمانلری خزانك یاپراقلرندن لرزان گورونن و آیاقلرمزك آلتنده مبهم برزمزمهٔ تحسر ایله خیشیردیان یاپراقلری دیکلردك — عمجه‌مك صیفیه‌سندن شیمدی عودت ایله‌دم — بوگونکی گونده پاموق گرك زراعتك وگرك صنایع وتجارتك الك مهم محصولیدر — الکزده‌کی کاغد پارلاق گورونیور — یازدیغم مکتوبلره جواب آلامادیغمدن آرتق یازمایاجغم — حقه‌یه قویدیغم مرکب چوق گلدی — حسن افندی‌بو ایشده عاقلانه طوراندی — شو یازی حقیقةً گوزل اولدی — اولاً وظیفه‌کی یاز . ثانیاً درسکی اوقو — کویدن ایرکن گلوب گیچ گیتدم .

ندا

٦٦٩ — ندا ؛ سوینجی ، کدری ، حیرت وتعجبی ، حدتی تحسری افاده ایدمن یاخود کندیسیله برکیمسه‌یه خطاب وندا ایدیلن کلمه‌لردر .

---

٦٦٩. ندا نه‌یه دیشیر ؟

٦٧٠ — بر کیمسه یه خطاب ایچون قوللانیلان ندالر شونلردر:
آ : (آ افندم ! هیچ حالمی صورمازسك)
ای : (ای برادر ! نره یه گیدییورسك)
هی : (هی ! بورایه گل) . بعضاً تأسف بیان ایدەر :
(هی گیدی هی !) گبی .
بهی : (بهی چوجوق ! درسه دقت ایت)
یا : عربجه یه مخصوص اولوب تورکجه ده (هو) و (رب)
کلمه لریله برلکده ندا اولارق قوللانیلیر : یاهو ! یارب گبی .
٦٧١ — حیرت وتعجب بیان ایدەن ندالر شونلردر :
آی : (آی سزده بوراده میسکز !)
وای : (وای نه وقتِ کلدیکز !)
عجائب : (عجائب بوناصل ایش !)
٦٧٢ — تحسین ومسرت بیان ایدەن ندالر شونلردر:
آفرین : (آفرین سکا ! پك گوزل اوقودك)
اوح : (اوح ! پك گوزل اولدی)
٦٧٣ — کدر، تأسف وتحسر افاده ایدەن ندالرشونلردر:
آه : (آه ، حالم پك فنا)
(آه درسی اوگرەنه بیلسەم) [تحسر]
اوف : (اوف ! نەقدر فنا هوا)

---

٦٧٠. خطاب ایچون قوللانیلان ندالر هانکیلریدر ؟ — ٦٧١. حیرت وتعجب بیان ایدەن ندالر ؟ — ٦٧٢. مسرت بیان ایدەن ندا ؟ — ٦٧٣. تأسف وتحسر ندا هانکیلریدر ؟

واه : (واه، نه‌قدر یازیق اولدی) .

واه واه : (واه واه زواللی پك خسته)

هیهات : (هیهات ! بردها نرده اورایه گیده‌جگم) [تحسر واستبعاد]

افسوس : (افسوس‌که انجام کارنه اولاجغی بیلینه‌مه‌یور)

حیف : (حیف‌که فرصت الدن قاچدی)

دریغ : (دریغ ! صرف ایتدیگی امکلره)

ایواه : (ایواه ! حیاتم پك بیهوده گچدی)

٦٧٤ — بعض ترکیبلرده ندا اولارق مستعملدر :

الله الله : (الله لله ! بونصل ایش) [حیرت وتعجب]

سبحان‌الله : (سبحان الله ! پك غریب شی) [حدت وتعجب]

ماشاالله : (ماشاالله نه‌تربیه‌لی چوجوق !) [تقدیر وتحسین]

امان یارب : (امان یارب ! بنی نامرده محتاج ایله‌مه) [استمداد]

---

٤٦ — قرائت واملا

مکتوبلرم

کنجلکمی ، فضیلتمی ، عشقمی اخطار ایده‌ن مکتوبلرم !

---

٦٧٤. ندا اولارق قوللانیلان ترکیبلر هانکیلریدر ؟

بنی خیالات ماضی ایچنده مست ایده‌ده ، کیجه کوندوز دیدلرم اوزرنده مطالعه ایله‌دیکم شی سزسکز .

سزی ایدیکم کونلره عودت ایده‌میه‌جکم ایچوده سزده آغلایکز ، براقکز بنی‌ده سزکله برابر مسعودانه ، عاقلانه کیزلیجه آغلایایم .

او زمانه اوده سکز یاشنده ایدم ؛ قلبم حسیات ایله مملو ایدی . شباب نفنی ایله کهواره امیدمی تهزیز ایلر ، بنی آلداتیردی . او زمانه کوزمده بر اختر محبت فروزانه اولویوردی !

. . . . . .

. . . . . .

ای بنم سعادتمی اکمال ایده‌ده کنجلك زمانم ! سنا نه یاپدم ، بنده بوقدر سرعتله کیزانه اولدك ؟

ایواه ! سنا نه یاپدم ، آرتوه بنا عودت ایتمیورسك ، کوزل قنادلرك اوزرینه بنی آلامایورسك ؟

اوح ! عجبا او سن سعادت ، او سعادتلی ماضی بردهاعودت ایده‌رمی ؟

هیهات ! اونودالم ! اونودالم ! کندیمزی آفاق مظلمه‌یه طوغری سوق ایده‌ده روزکاره ترك ایده‌لم . عالمده هیچ بر شی

انسانه ایجوده باقی دکلدر ! انسانه ، قوسه کیمی کچه‌رك دیوارلر اوزرنده سیاه کولکه‌سنی براقیر !

[ویقتور هوغودن : ش . مظهر]

وظیفه :

اداتلری، ظرفلری، ندالری آییروب دلالت وافاده ایتدکلری معنالری ایضاح ایدکز .

ترکیب

٦٧٥ — ترکیب : ایکی یاخود دها زیاده کلمه‌لرك برلشمه‌سندن حاصل اولان « هیئت » در .

٦٧٦ — ترکیب ایکی قسمدر : ترکیب ناقص، ترکیب تام.

٦٧٧ — ترکیب ناقص : مخاطبه فائدهٔ تامه افاده ایتمه‌ین یعنی تام بر خبر ویرمه‌ین ترکیبلردر : احمدك کتابی . بیاض کاغد . شو آدم . اوچ قلم گبی .

٦٧٨ — ترکیب ناقصلر شونلردر : ترکیب اضافی ، ترکیب توصیفی ، ترکیب اشارتی ، ترکیب تعدادی .

« احمدك کتابی» دیدیکمز زمان مخاطب بوندن برخبر تام آلامایوب

---

٦٧٥. ترکیب نه‌یه‌دینیر؟ — ٦٧٦. ترکیب قاچ قسمدر ؟ — ٦٧٧. ترکیب ناقص نه‌یه دینیر ؟ — ٦٧٨. ترکیب ناقصلر هانکیلریدر ؟

(ناصل ؟ نه اولمش ؟ بویوکمی ؟ کوچوکمی) . گبی بر سؤال صورمغه مجبور اولور .

« بیاض کاغد » ترکیب توصیفیسی ده مخاطبه بر خبر تام افاده ایده‌مه‌دیگندن بر ترکیب ناقصدر .

٦٧٩ — ترکیب تام : مخاطبه فائدهٔ تامه افاده ایده‌ن یعنی تام بر خبر ویره‌ن ترکیدرکه مخاطب باشقه بر سوزه انتظار ایتمز : (استقامت موجب سعادتدر) گبی . ایشته بو ترکیب بر ترکیب تامدر . مخاطب (نیچون موجب سعادتدر) گبی بر سؤال صورمغه محتاج اولماز .

٦٨٠ — ترکیبی تشکیل ایده‌ن جزءلر بیننده نسبت واردر .

٦٨١ — نسبت ایکی قسمدر : نسبت ناقصه ، نسبت تامه .

٦٨٢ — نسبت ناقصه : بر حال وصفت بر شیئه نسبت اولونوب مخاطبك اوندن فائدهٔ تامه حاصل ایده‌مه‌دیگی نسبتدر : مضافك مضاف الیهه ، صفتك موصوفه ، اسم اشارتك مشارالیهه ، عددك معدوده نسبتلری گبی .

٦٨٣ — نسبت تامه : بر حال وصفت بر شیئه نسبت ایدیلوب مخاطبك اوندن فائدهٔ تامه حاصل ایده‌رك سکوت ایتدیگی نسبتدر . خبرك مبتدایه ، فعلك فاعل ویا نائب فاعله نسبتلری گبی .

---

٦٧٩. ترکیب تام نه‌یه دینیر ؟ — ٦٨٠. — ٦٨١. نسبت قاچ قسمدر ؟ — ٦٨٢. نسبت ناقصه نه‌یه دینیر ؟ — ٦٨٣. نسبت تامه نه‌یه دینیر ؟

٦٨٤ — اسناد: نسبت تامه‌یه (اسناد) دینیر .

٦٨٥ — ترکیب‌تامه (کلام) و (جمله) دینیر .

اخطار — « جمله » ایله «کلام» بیننده عموم وخصوص مطلق واردر . اگر ترکیبك تضمن ایتدیکی اسناد مقصود بالذات ایسه هم (جمله) هم (کلام) اولور : « قناعت گوزلدر » دینیلدکده مقصود بالذات اولان اسناد آنجاق« گوزل»صفتنك « قناعته » اسنادی‌اولدیغندن بو ترکیب هم جمله هم کلام‌در .

لکن « احمد افندی گونش طوغارکن یوله چیقدی » ترکیبی ایکی جمله‌دن عبارت اولوب بونده مقصود بالذات اولان اسناد « چیقمق » اولوب «گونش طوغارکن» جمله‌سنك اسنادی‌مقصود بالذات اولمادیغندن یوکا « جمله » دینیلوب «کلام » دینه‌مز .

٦٨٦ — جمله ایکی قسمدر: جملهٔ اسمیه ، جملهٔ فعلیه.

جملهٔ اسمیه

٦٨٧ — جملهٔ اسمیه : مبتدا ایله‌خبر وبرده ادات خبردن ترکب ایده‌ن جمله‌در .

٦٨٨ — مبتدا : ادات خبر واسطه‌سیله کندیسنه بر حال وصفت اسناد وحکم اولونان شیدر : (گونش صیجاقدر) دینیلدکده (صیجاق) صفتی (در) اداتٔ خبری واسطه‌سیله

---

٦٨٤. اسناد نه‌یه دینیر ؟ — ٦٨٥. ترکیب‌تامه نه دینیر ؟ — [اخطار] هر جمله‌یه کلام دینه‌بیلیرمی ؟ — ٦٨٦. جمله قاچ قسمدر ؟ — ٦٨٧. جملهٔ اسمیه نه‌یه دینیر ؟ — ٦٨٨. مبتدا نه‌یه دینیر ؟

(گونش) ه اسناد وحکم ایدیلدیگندن (گونش) مبتدا اولور.

٦٨٩ — خبر : ادات خبر واسطه‌سیله مبتدایه اسناد اولونان حال وصفتدر : (گونش پارلاقدر) جمله‌سنده ادات خبر واسطه‌سیله (گونش) ه اسناد اولونان (پارلاق) صفتی خبردر.

جملهٔ فعلیه

٦٩٠ — جملهٔ فعلیه : فعل ایله فاعل ویا نائب فاعلدن ترکب ایده‌ن جمله‌در : (گونش طوغدی) بر جملهٔ فعلیه اولوب (طوغدی) فعلی ایله فاعل اولان (گونش) لفظندن ترکب ایتمشدر . (مکتوب یازیلدی) بر جملهٔ فعلیه اولوب (یازیلدی) فعلی ایله نائب فاعل اولان (مکتوب) لفظندن ترکب ایتمشدر.

اخطار — جملهٔ فعلیه‌لرده رابطه بولونمایوب آنجق ماضیٔ نقلی ، استقبال ، فعل التزامی صیغه‌لرینك غائب صورتلرینه (در) رابطه‌سی علاوه اولونور ،

ارکان کلام

٦٩١ — مبتدا ایله فاعل ونائب فاعله (مسند الیه) ، فعل ایله فاعله (مسند)، ادت اخبره (رابطه) دینیرکه بونلرك هپسنه بردن (ارکان کلام) دینیر .

---

٦٨٩. خبر نه‌یه دینیر ؟ — ٦٩٠. جملهٔ فعلیه نه‌یه دینیر؟ — ٦٩١. مسندالیه، مسند ، ارکان کلام نه‌یه دینیر ؟

مسند اليه

٦٩٢ — مسند اليه ؛ اسملردن، مصدرلردن، ضميرلردن، بعضاً موصوفلری محذوف اعتباريله صفتلردن تشكيل ايديلير :

انسان فانيدر [مسند اليه اسم]

تحصيل علم موجب شرفدر [مسند اليه مصدر]

سز كلدكز . [مسند اليه ضمير]

چاليشقان مسعود اولور [مسند اليه موصوف مقامنه قائم اولان صفتدر . « چاليشقان آدم » ديمكدر .]

(احمدك دفتری گوزلدر) گی‌كه « احمدك دفتر » تركيب اضافيسی مسند اليه اولور .

٦٩٣ — مسند اليه كلامك برنجی ركنی اولوب قاعدةً مسند اول گتيريلير . لكن بعضاً تأخير ياخود ترك اولونور .

٦٩٤ — انحصار معناسی افاده ايدن مسند اليه تاخير ايديلير . (سنسك بوكا سبب) گی‌كه «بوكا آنجق سبب سنسك» ديمكدر .

٦٩٥ — ١ — قرينهٔ ظاهره‌يه مبنی مسنداليه ترك ايديلير : (بوكتاب ناصلدر ؟) دينيلدكده مسند اليه حذف ايديله‌رك (ايدر) دينيلير .

---

٦٩٢. مسنداليه هانكی كلمه‌لردن تشكل ايده‌ر؟ — ٦٩٣. مسنداليه مسنددن اولمی، صوكره‌می كتيريلير ؟ — ٦٩٤. مسنداليه نه زمان تأخير ايديلير؟ — ٦٩٥. مسند اليه نره‌لرده ترك ايديلير ؟

٢ ـ مسند الیه بر فعلك فاعلی اولوبده ذکر ایدیلك ایسته‌نیلمدیکی حالده فعل معلوم ، مجهول قیلینیر : (مکتوب یازیلدی) گبی که (احمد مکتوبی یازدی) مقامنده اولوب فاعلك ذکری ایسته‌نیلمدیگندن (احمد) حذف و (یازدی) فعل معلومی مجهوله تبدیل قیلینمشدر .

٣ ـ ضمیر فعلی ونسبیلر مسند الیهه دلالت ایتدکلرندن متکلم ومخاطب صورتلرنده اکثریا مسند الیه ترك ایدیلیر : (بن گلدم) دینه‌جك یرده یالکز (گلدم) ، (سن گلدك) دینه‌جك یرده یالکز (گلدك) دینیر .

٦٩٦ — مسند الیه بعضاً متعدد اولور ؛ اوحالده آره‌لرینه یا « ویرگول » یاخود « واو عاطفه » گتیریلوب بر مسنده اسناد ایدیلیر : ومسند جمع اولور (احمد، حسن، علی‌اوصلودرلر) گبی.

٦٩٧ — مسندالیه بعضاً تأکیدمعنا ایچون تکرارایدیلیر : (بونی بنمی قیردم ؟) سؤالنه جواباً (سن ، سن قیردك) دینیر.

٦٩٨ — برمسندالیهك مشترك مسندی اولدیغی زمان مسند الیه یالکز برمسندده ذکر ایدیلیر : (احمد اوقودی ، یازدی ، صوکره گزدی) دینیرکه (احمد اوقودی ، احمد یازدی ، احمد گزدی مقامنده‌در .

---

٦٩٦. مسندالیه متعدد اولورسه نه یاپیلیر ؟ — ٦٩٧. مسندالیه نه‌زمان تکرار ایدیلیر ؟ — ٦٩٨. مشترك مسندلری اولان مسندالیه مکرر ذکر ایدیلیرمی ؟

مسند

٦٩٩ — مسند ؛ فعللردن یاخود صفتلر ایله صفت مقامنده مستعمل اسملردن یاپیلیر : (احمد اوقودی . محمد یازدی) گبی که (اوقودی) ، (یازدی) فعللری (مسند) در . (گونش پارلاقدر) گبی که (پارلاق) ، صفتی (مسند) در .

٧٠٠ — مسند ، مسند الیهدن صوکره گتیریلیر . بعضاً فعلك اهمیتنه مبنی الك اول گتیریلیر .

٧٠١ — بعضاً قرینهٔ ظاهره‌یه مبنی مسند حذف ایدیلیر : (بوکاغدی کیم بیرتدی ؟) سؤالنه جواباً (علی افندی بیرتدی) دینه‌جك ایکن مسند اولان (بیرتدی) فعلی حذف ایدیله‌رك یالکز (علی افندی) دینیر . (کیم گلدی ؟) سؤالنه جواباً (احمد گلدی) دینه‌جك یرده مسند حذف ایله‌رك یالکز (احمد) دینیر .

٧٠٢ — بعضاً قرینه پك ظاهر اولدیغی حالده مسند بالالتزام ذکر ایدیلیر :

١ ـ تعجب افاده ایتمك ایچون : وظیفه‌سنی گوزل یازمش کوچوك برچوجوغك یازیسنی گوروبده (بووظیفه‌یی کیم یازدی؟) دیه وارد اولان سؤاله جواباً (بوچوجوق) دیمك کافی ایکن

---

٦٩٩. مسندنه‌دن یاپیلیر؟ — ٧٠٠ مسند، مسند الیهدن اولمی، صوکره‌می گتیریلیر؟ — ٧٠١. مسند نه زمان حذف ایدیلیر ؟ — ٧٠٢. مسندلر نره‌ده بالالتزام ذکر ایدیلیر ؟

سائلی تعجیب ایچون (ایشته بوچوجوق یازدی) دینوب مسند بالالتزام ذکر ایدیلیر .

٢ ـ تلمیح افاده ایتمك ایچون : (عالمی کیم یاراتدی ؟) دییه وارد اولان سؤاله جواباً (الله تعالی) دیمك کافی ایکن سائلك غباوتنه تلمیحاً (الله تعالی یاراتدی) دینوب مسند ذکر ایدیلیر .

٣ ـ تهدید افاده ایتمك ایچون : (مرکبی کیم دوکدی ؟) دییه‌ن کیمسه‌یه جواباً (بن) دیمك کافی ایکن « نه‌یاپاجقسك باقالم » مقامنده تهدید ایچون (ایشته بن دوکدم) دینیر .

٤ ـ توبیخ افاده ایتمك ایچون: سوز دیکله‌مه‌یوب حایلازلق ایده‌ن برچوجوغه (هیچ سوز دیکله‌مه‌یورسك) دینوب چوجوق‌ده (کیم ؟) دیدکده (سن) دیمك کافی ایکن توبیخ ایچون (ایشته سن دیکله‌مه‌یورسك) دینیر .

٧٠٣ — مسند الیه ایله مسند بیننده مطابقت لازم‌اولوب آنجق جمع غائب صورتلرنده مطابقت معتبر دکلدر : (بن‌کلدم، سن کلدك ، اوکلدی) کبی‌که (بن) مسندالیهی متکلم اولدیغندن (کلدی) مسندی‌ده‌متکلم اولارق کتیریلمشدر. لکن (آغاجلر یاپراقلاندی) دینیلدکده مسندالیه اولان (آغاجلر) جمع‌اولدیغی حالده (یاپراقلاندی) مفرددر .

٧٠٣. مسندالیه ایله مسند بیننده مطابقت لازمیدر ؟

اخطار : ١ — آرالرنده حرف عطف ایله تعدد ایدەن مسند الیهلردن بری متکلم ، بری مخاطب ، بری غائب اولورسه مسند متکلمه مطابق اولور . اگر متکلم یوقسه مخاطبه مطابق اولور :

اخطار : ٢ — ارکان کلامدن هانگیسنه قوت واهمیت ویریلك لازمسه اونی مسندك یاخود فعلك یاننده ذکر ایلەمەلیدر .

اخطار : ٣ — مسند الیه ومسند نحوده برکلمەدن عبارت اولمایوب بوتون متممەلریله برلکده مسند الیه یاخود مسنددر : (حسنك کتابی بویوکدر) دینیلدکده صرفده فاعل (کتابی) کلمەسی ایسەده نحوده متممیله برابر (حسنك کتابی) ترکیبی مسند الیەدر .

متممات جمله

٧٠٤ — متممات جمله : تزیید واتمام فائده ایچون کلامی تقیید ایدەن کلمەلردر .

٧٠٥ — متممات جمله : متعلقات فعل یعنی مفعوللر ، حال ، تمییز در .

« مفعوللر » ایله «حال» یوقارووده ذکر ایدیلمشدر [مراجعت § ٤٢١ — § ٥٦٧]

٧٠٦ — تمییز : کلامدن ابهامی قالدیروب ایضاح وتفسیر

[اخطار] متعدد مسندالیهلردن بری متکلم ، بری مخاطب ، بری غائب اولورسه مسند هانکیسنی مطابق اولور ؟ — ٧٠٤. متممات جمله نەیه دینیر ؟ — ٧٠٥. متممات جمله‌ها نکیلریدر ؟ -- ٧٠٦. تمییز نەیه دینیر ؟

ایدەن لفظدر : (احمد افندی محمد افندی‌یه اخلاقجه فائقدر) دینیلدکده (اخلاقجه) کلمه‌سی احمد افندینك محمد افندی‌یه هانگی جهتدن فائق اولدیغنی ایضاح وتمیز ایتمشدر .

۷۰۷ — تمیز؛ لسان عثمانیده برقاچ صورتله تشکیل ایدیلیر:

۱ ـ اسملرك ، صفتلرك ، مصدرلرك آخرلرینه (جه) علاوه‌سیله یاپیلیر :

صنعتجه احمد افندی حسن افندیدن آشاغی قالماز [اسم]

بیاضلقجه بوکاغد اوته‌کندن ایدر [صفت]

چالیشمقجه احمد افندی حسن افندی‌یه فائقدر [مصدر]

اخطار — (جه) ادات نسبت اولارقده قوللانیلدیغندن بونلری بربرندن تفریق ایتمك ایچون (جه) لفظی (جهتیله) کلمه‌سنه تحویل ایدیلیر. معنا بوزولمازسه (جه) ادات تمیز؛ بوزولورسه ادات نسبتدر: (بوشاگرد تربیه‌جه اقرانه فائقدر) جمله‌سنده (تربیه‌جه) کلمه‌سی (تربیه جهتیله) صورتنه تحویل ایدیلدکده (بو شاگرد تربیه جهتیله اقرانه فائقدر) صورتنه گیره‌رکه معنا بوزولمادیغندن بوراده‌کی (جه) نك ادات تمیز اولدیغی آکلاشیلیر .

(حسن افندی عربجه‌یی ایی بیلیر) جمله‌سنده (عربجه) کلمه‌سی (عرب جهتیله) صورتنه تحویل ایدیلدکده (حسن افندی عرب جهتیله ایی بیلیر) اولورکه معنا بوزولوب هیچ بر شی آکلاشیلمادیغندن بو(جه) نك ادات نسبت اولدیغی آکلاشیلیر.

تمیز قاچ صورتله تشکیل اولونور ؟

٢ ـ اسملرك نهايتنه (جهتيله) علاوه ايديله‌رك ياپيلير : (احمد تربيه جهتيله فائقدر) كبى .

٣ ـ عربجه اسملرك آخرينه بر مفتوح تنوين كتيريله‌رك تشكيل ايديلير :

اسم	تمييز
سن	سناً
طول	طولاً
عرض	عرضاً

(احمد افندى محمد افنديدن سناً بويوكدر) [سن جهتيله]. (بوعرصه شو عرصه‌دن طولاً وعرضاً كوچوكدر) [طول وعرض جهتيله] .

اخطار — لسان عثمانيده مستعمل تنوينلى كلمه‌لر ياصفتدر ياخود دگلدر . اگر صفت ايسه (حال) در : راكباً گلدى [راكب اولديغى حالده]. ماشياً گيتدى [يورويه‌رك گيتدى] كبى.

اگر صفت اولمايوب اسم ياخود مصدر ايسه تنوين قالديريلارق آخرينه (جه) تقدير ايديلير . معنا بوزولمازسه (تمييز) در : (سناً بويوكدر) جمله‌سنده‌كى (سناً) كلمه‌سندن تنوين قالديريلوب آخرينه (جه) تقدير ايديلير . معنا بوزولمازسه (تمييز) در : (سناً بويوكدر) جمله‌سنده‌كى (سناً) كلمه‌سندن تنوين قالديريلوب آخرينه (جه) تقدير ايديلير. (سنجه بويوكدر) ديئيلير ومعنا

[اخطار] تنوينلى عربجه كلمه‌لر صفت ايسه نه اولور؟ اسم ياخود مصدر ايسه نه اولور ؟

بوزولمادیغندن تمیز اولدیغی آکلاشیلیر . (علماً فائقدر) جمله‌سنده‌کی (علماً) کلمه‌سندن تنوین قالدیریلوب (جه) علاوه ایدیلدکده (علمجه فائقدر) اولورکه تمیز اولدیغی آکلاشیلیر .

۷۰۸ — تمییزلر تعدد ایده‌رسه ادات تمییز الڭ صوکره بولونان تمییزه علاوه ایدیلیر : (احمد افندی غیرت واستقامتجه امثالنه فائقدر) کبی .

جمله‌نك اقسامی

۷۰۹ — جمله‌لر کیفیت اعتباریله ایکی قسمدر : جملهٔ اصلیه ، جملهٔ فرعیه .

جملهٔ اصلیه

۷۱۰ — جملهٔ اصلیه : مرام ومقصود اصلی‌یی شامل اولان جمله‌در .

۷۱۱ — جملهٔ اصلیه اوچ نوعدر : جملهٔ مطلقه یاخود ابتدائیه ، جملهٔ جزائیه ، جملهٔ مقیده .

۷۱۲ — جملهٔ مطلقه یاخود ابتدائیه : لفظ و معناجه هیچ

---

۷۰۸. تمییزلر تعدد ایده‌رسه ادات تمییز هانکیسنه علاوه ایدیلیر ؟ — ۷۰۹. جمله‌لر کیفیت اعتباریله قاچ قسمدر ؟ — ۷۱۰. جملهٔ اصلیه نه‌یه دینیر ؟ — ۷۱۱. جملهٔ اصلیه قاچ نوعدر ؟ — ۷۱۲. جملهٔ مطلقه یاخود ابتدائیه نه‌یه دینیر ؟

برجمله‌یه مربوط اولمایوب باشلی باشنه مقصودی افاده ایده‌ن جمله‌در : (مداهنه ؛ ظلمك رهبریدر) گبی .

٧١٣ — جملهٔ جزائیه : جملهٔ شرطیه‌لردن صوکره گلن جمله‌لردر : (کندی سرکی باشقه‌سنك کتم ایتمه‌سنی ایسته‌رسه‌ك سن‌ده باشقه‌سنك سرینی کتم ایت). «کندی سرکی باشقه‌سنك کتم ایتمه‌سنی ایسته‌رسه‌ك » جملهٔ شرطیه‌سندن صوکره گلن « سن‌ده باشقه‌سنك سرینی کتم ایت » جمله‌سی جملهٔ جزائیه‌در .

٧١٤ — جملهٔ مقیده : ارکان جمله‌دن باشقه متممات جمله ایله قیود اضافیه ، وصفیه ، ظرفیه گبی برطاقم قیدلر علاوه ایدیلن جمله‌در : (وطنی عائله‌دن زیاده سومه‌لیدر) گبی .

جملهٔ فرعیه

٧١٥ — جملهٔ فرعیه: جملهٔ اصلیه‌نك یاخود ارکان واجزاسندن برینك معناسی اکمال وایضاح ایده‌ن جمله‌لردر .

٧١٦ — جملهٔ فرعیه؛ باشلیجه یدی نوعدر: ١ . شرطیه، ٢ . وصفیه ، ٣ . استینافیه ، ٤ . تفصیلیه ، ٥ . تمثیلیه ، ٦ . معترضه ، ٧ . حالیه .

---

٧١٣. جملهٔ جزائیه ؟ — ٧١٤. جملهٔ مقیده ؟ — ٧١٥. جملهٔ فرعیه نه‌یه دینیر ؟ — ٧١٦. جملهٔ فرعیه قاچ نوعدر ؟

٧١٧ — جملهٔ شرطیه : جملهٔ جزائیه‌لرینك مضمونلرینك وقوعی کندی مضمونلرینك وقوعنه متوقف اولان جمله‌در : (درسه چالیشیرسه‌ك مکافات آلیرسك) گبی . بو جمله‌ده مکافات آلمق ایچون درسه چالیشمق شرط قیلیندیغندن (درسه‌چالیشیرسه‌ك) جمله‌سی جملهٔ شرطیه‌در .

٧١٨ — جملهٔ وصفیه : جملهٔ اصلیه‌نك ارکان واجزاسندن برینی توصیف ایده‌ن جمله‌در : (بر مسلك که دلیل استقامتی یوقدر ، او اگری بر مسلکدر) گبی‌که (دلیل‌استقامتی اولمایان مسلك اگری بر مسلکدر) تقدیرنده اولوب (دلیل استقامتی اولمایان) جمله‌سی جملهٔ وصفیه‌دز .

٧١٩ — جملهٔ استینافیه : اولکی جمله‌دن تولد ایده‌ن سؤال مقدره جواب اولان جمله‌دز : (حضرت پیغمبر بیوریرکه ، تحصیل‌علم هر مسلم ومسلمه‌یه فرضدر) گبی . (حضرت پیغمبر بیوریرکه) جمله‌سنه (نه بیوریر ؟) سؤالی وارد اولدیغندن جواب مقامنده (تحصیل علم هر مسلم ومسلمه‌یه فرضدر) جمله‌سی ایراد ایدیلمشدر . بو جمله جملهٔ استینافیه‌در .

(بر حیله‌سنی کوردیکگز آدمدن حذر ایدکز . زیرا البته آنده حیله بر دکلدر) گبی‌که بو جمله‌ده (زیرا) ایله باشلایان جمله اولکی جمله‌یه جواب اولدیغندن جملهٔ استینافیه‌در .

٧١٧. جملهٔ شرطیه ؟ — ٧١٨. جملهٔ وصفیه؟ — ٧١٩. جملهٔ استینافیه نه‌یه‌دینیر ؟

اخطار — جملهٔ استینافیه‌لر دائما بر اداتله باشلار ؛ یوقاروکی جمله‌لرده بولونان (که) . (زیرا) اداتلری گبی .

٧٢٠ — جملهٔ تفصیلیه : جملهٔ اصلیه‌نك ارکان واجزاسندن برینك معناسنی تفصیل وایضاح ایده‌ن جمله‌در : (مملکتمزده گیجه گوندوز مساوی دگلدر . نته‌کیم یازین گیجه‌لر قیصه‌لوب گونلر اوزار وقیشین گیجه‌لر اوزایوب گونلر قیصه‌لیر) . (کثرت نوم مضردر . یعنی چوق اویونورسه وجود عطالتده قالیر) .

٧٢١ — جملهٔ تمثیلیه : جملهٔ اصلیه‌نك ارکان واجزاسندن برینك معناسنی تمثیل وتشبیه طریقیله تقیید وایضاح ایده‌ن جمله‌در : (انسان حفظ الصحه قانونلرینه رعایت ایله‌مه‌لیدر . مثلا . وقتیله ییوب ایچمه‌لی ، نظافته رعایت ایتمه‌لی ، صحته مضر اولان شیلردن اجتناب ایله‌مه‌لیدر) .

٧٢٢ — جملهٔ معترضه : بر جمله‌نك اجزاسی آراسنده یاخود ایکی جمله بیننده گلن جمله‌درکه یا معترضه یاخود ایکی خط آراسنه یازیلیر : (سلطان سلیم اول — یاوز لقبنی آلمشدر — افکار عالیه ومنوره صاحبی بر پادشاه ذیشان ایدی) گبی .

٧٢٣ — جملهٔ حالیه : فعلك وقوعنده ارکان جمله‌دن برینك نه حالده بولوندیغنی بیان ایده‌ن جمله‌در : (حسن افندی آغلایارق گیتدی) گبی .

---

٧٢٠. جملهٔ تفصیلیه ؟ — ٧٢١. جملهٔ تمثیلیه ؟ — ٧٢٢. جملهٔ معترضه ؟ — ٧٢٣. جملهٔ حالیه نه‌یه دینیر ؟

تمرین — ١٤٠

زیرده‌کی جمله‌لری وارکان جمله‌یی تعیین وایضاح ایدکز :

دنیاده لساندن اعلا نه تصور اولونابیلیر؟ لسان رابطهٔ معیشت مدنیت، مفتاح علم ومعرفت ، ترجمان حکمت وحقیقتدر . آنك واسطه‌سیله شهرلر بنا وقوملر اداره اولونور . تعلیم وتدریس واقناع واسکات آنکله اجرا اجرا ایدیلیر. محاکم ومجالسده آنك واسطه‌سیله حکم ورأی اعطا اولونور. وظائفك اك مقدسی اولان عبادات آنکله ایفا اولونور — هیچ بروقت کیمسه‌نك فضیلت وسعادتنه حسد ایتمه ، زیرا وجدانکی مضطرب ایتمکدن باشقه بر ثمره حاصل ایتمز — ضیای شمس مزبله‌یه دخی داخل اولدیغی حالده پیس اولمایور — موت ، حیات مثللو طبیعی بر شی اولارق بزم تصورات واوهامزکی مدهش دکلدر . او بر خالدرکه اوزاقدن نکاه ایدیلدیکی زمان انسانه ایراث دهشت وفتور ایدر. لکن آکا تقرب اولوندقجه او خوف وهراس دخی بالنسبه کسب اهونیت وزوال ایلر — حسد ، بر سحاب کثیفدرکه حسوده ، قارشوسنده بولونان خصمك لیاقتنی کورمکه حائل اولور — بر جمعیتك رفاه وسعادتنی تأمین ایچون هر نه لازم ایسه هپسی معارفدن تولد ایدر — دنیاده شرف انسانیت ، فیض معرفتدن عبارتدر — چوجوق ایچون بویومك حالدن حاله انقلاب دیمکدر .

[عثمانلی ادبیاتی نمونه‌لری]

قضایا

٧٢٤ — کلام؛ ایکی قسمدر : کلام اخباری، کلام انشائی.

---

٧٢٤. کلام قاچ قسمدر ؟

٧٢٥ — کلام اخباری : نسبت تامهٔ خبریه‌یی مفید اولان کلامدرکه صدقه وکذبه محتمل اولور : (احمد چالیشقاندر) ، (محمد چالیشقان دگلدر) گبی .

٧٢٦ — کلام انشائی : صدقه وکذبه احتمالی اولمایان یعنی طوغریدر ، یالاندر دیمکه حاجت گورولمه‌ین کلامدر : (یازی یاز ، درس اوقودکمی ؟ اوقومالی ایدك) گبی .

قضیه

٧٢٧ کلام اخباری‌یه (قضیه) دینیر .

٧٢٨ — قضیه : آنی سویله‌ینه بو سوزکده صادقسك یاخود کاذبسك یعنی بوسوزك طوغریدر ، یاخود یالاندردیمك صحیح اولان سوزدر .

اجزای قضیه

٧٢٩ — اجزای قضیه‌اوچدر: محکوم‌علیه، محکوم‌به، رابطه.

٧٣٠ — قضیه‌نك اولکی جزئنه (محکوم‌علیه)، ایکنجی جزئنه (محکوم‌به) ، محکوم‌علیه ایله محکوم‌به آراسنده‌کی نسبت تامه‌یه دلالت ایده‌ن شیئه (رابطه) دینیر .

مثلا ؛ (قار بیاضدر) دیدیگمزده قاره بیاضلق اسناد ایده‌رك حکم

---

٧٢٥. کلام‌اخباری نه‌یه دینیر ؟ — ٧٢٦. کلام انشائی نه‌یه دینیر ؟ — ٧٢٧. کلام‌اخباری‌یه نه دینیر ؟ ٧٢٨. اجزای‌قضیه قاچدر ؟ — ٧٢٩. محکوم‌علیه،محکوم‌به رابطه نه‌یه دینیر ؟

ایتمش اولدیغمزدن (قار) محکوم علیه ، (بیاض) محکوم‌به ، (در) رابطه‌در .

اخطار — فعللر هم محکوم‌به هم رابطه اولور : (احمد اوتودی ، احمد اوقویور، احمد اوقویاجق) گبی‌که (اوقودی، اوقویور، اوقویاجق) فعللری هم محکوم به هم رابطه‌در .

موجبه ـ سالبه

۷۳۱ — قضیه ؛ یا (موجبه) یاخود (سالبه) اولور .

۷۳۲ — قضیهٔ موجبه : نسبتك وقوعیله حکم اولونان قضیه‌در : (هوا صوغوقدر) گبی .

۷۳۳ — قضیهٔ سالبه : نسبتك لاوقوعیله یعنی واقع اولماماسیله حکم اولونان قضیه‌در : (هوا صوغوق‌دگلدر) گبی.

۷۳٤ — قضیه گرك موجبه ، گرك سالبه اولسون‌ایکیدر: حملیه ، شرطیه .

۷۳۵ — قضیهٔ حملیه : محکوم‌به ایله محکوم‌علیه بیننده‌کی نسبتدن صرف‌نظرله رابطه قالدیریلیرسه طرفینی مفرده منحل اولان‌قضیه‌در: (هوا صوغوقدر) قضیه‌سنده (در) رابطه‌سی قالدیریلنجه قضیه‌نك ایکی طرفی اولان (هوا) ـ ایله (صوغوق) برر مفرد قالیر .

---

۷۳۱ ـ ۷۳۲. قضیهٔ‌موجبه نه‌یه دینیر ؟ — ۷۳۳. قضیهٔ‌سالبه نه‌یه دینیر ؟ — ۷۳٤. قضیه قاچدر ؟ — ۷۳۵. قضیهٔ حملیه نه‌یه دینیر ؟

٧٣٦ — **قضیهٔ شرطیه** : رابطه قالدیریلدقدن صوکره ایکی طرفی برر قضیه‌یه منحل اولان قضیه‌در : (یاغمور یاغارسه یرلر چامور اولور) گبی .

٧٣٧ — قضیهٔ شرطیه‌ده محکوم‌علیهه (مقدم) ، محکوم‌بهه (تالی) دینیر .

فائده — کلامه (جمله) دخی دینیلدیگندن قضیه‌لر برر جملهٔ اخباریه‌دن عبارتدر. قضیه‌ده محکوم‌علیه‌دینیلن جزء (مسند الیه)، محکوم‌به(مسند)در.

تحلیل

٧٣٨ — **تحلیل** : مرکب بر شیئك جزءلرینی آیری آیری آییرمقدر .

٧٣٩ تحلیل ایکی درلودر : تحلیل صرفی ، تحلیل نحوی .

٧٤٠ — **تحلیل صرفی** : کلمه‌لرك قسملرینی، کمیتنی، کیفیتنی ، نه حالده بولوندقلرینی گوسته‌رمکدر .

٧٤١ — **تحلیل نحوی** : بر عباره‌ده بولونان ترکیبلرك ، جمله‌لرك نوعلرینی ، ارکان واجزاسنی آییرمقدر .

---

٧٣٦. قضیهٔ شرطیه نه‌یه دینیر ؟ — ٧٣٧. قضیهٔ شرطیه‌ده محکوم‌علیهه نه‌دینیر؟ محکوم بهه نه‌دینیر ؟ — ٧٣٨. تحلیل نه دیمکدر ؟ — ٧٣٩. تحلیل قاچ درلودر ؟ — ٧٤٠. تحلیل صرفی نه‌در ؟ — ٧٤١. تحلیل نحوی نه‌در ؟

٧٤٢ — تحليل صرفی‌ده آتیده‌کی مواده دقت ایتمه‌لیدر :

١ ـ کلام تورکجه‌میدر . یوقسه عربی ویا فارسیمیدر .

٢ ـ اقسام کلامك هانگی قسمندندر .

٣ ـ هانگی قسمدن ایسه او قسمك هانگی نوعندندر . مثلا ؛ اسم‌ایسه (اسم‌جنسمیدر ؟ اسم‌خاصمیدر ؟ اسم‌عینمیدر؟ الخ) . صفت ایسه (سماعیمیدر ؟ قیاسیمیدر ؟ . . الخ) فعل ایسه (معلوم یاخود مجهولمیدر؟ لازم یاخود متعدیمیدر؟ هانگی شخصی وزمانی افاده ایدییور ؟) .

٤ ـ عربجه‌اسم‌ایسه (مذکرمیدر، مؤنثمیدر ، مفردمیدر، جمعمیدر ؟) عربجه فعل ایسه (ثلاثی‌میدر ، رباعیمیدر ، مجردمیدر ، مزیدمیدر ؟) .

٥ ـ ادواتدن ایسه نه اداتیدر ، نه معنا افاده ایدییور ؟

تحلیل صرفی نمونه‌سی — ١

(زحمت چکن راحت بولور)

زحمت : عربجه ، اسم « فعلة » وزننده ، ثلاثی مجرد ، مفرد ، مؤنث .

---

٧٤٢. تحلیل‌صرفیده هانکی مواده دقت ایتمه‌لیدر ؟

چكن : تورکجه ، صفت ، قیاسی ، « چك » ماده‌سندن تشکیل ایدیلمش، موصوفی محذوف (آدم یاخود کیمسه)

راحت : عربجه ، اسم ، ثلاثی مجرد ، مفرد ، مؤنث .

بولور : تورکجه ، مضارع ، مثبت ، معلوم ، متعدی ، مفرد ، غائب (بولمق) مصدرندن .

تحلیل صرفی نمونه‌سی — ٢

(شاشقین آوجی کییك طورورکن طاوشانه باقار .)

شاشقین : تورکجه، صفت، قیاسی ، « شاش » ماده‌سندن تشکیل ایدیلمش، موصوفی (آوجی) .

آوجی : تورکجه ، اسم ، مفرد ، « شاشقین » صفتنك موصوفی .

کییك : تورکجه ، اسم جنس ، عین ، مفرد .

طورورکن: تورکجه، صیغهٔ حالیه، مضارع، متعدی، معلوم، مفرد

طاوشان : تورکجه ، اسم جنس ، عین ، مفرد، « باقار » فعلنك مفعول صریحی .

ه : مفعول اليه اداتی .

یاقار : تورکجه ، مضـارع ، معلوم ، لازم ، مفرد ، غائب ، مصدری (یاقمق) .

تحلیل صرفی نمونه‌سی — ٣

(اختیار والده تیتره‌ك اللریله اوغلندن گلن مکتوبی سوینه‌رك آلدی.)

اختیار : عربجه‌دن مأخوذ صفت، سماعی، موصوفی «والده»

والده : عربجه ، اسم ، مفرد ، مؤنث . « اختیار » صفتنك موصوفی .

تیتره‌ك : تورکجه ، صفت قیاسی ، « تیتره » ماده‌سندن تشکیل ایدیلمش موصوفی « اللر » .

اللر : تورکجه ، اسم جنس ، عین ، جمع .

ی : مفعول به اداتی .

له : (ایله) اداتنك مخففی .

اوغلندن : تورکجه ، اسم جنس ، عین ، مفرد . (دن) مفعول عنه اداتی. « آلدی » فعلنك مفعول صریحی.

كلن : تورکجه ، صفت ، قیاسی ، « گل » ماده‌سندن تشکیل ایدیلمش ، موصوفی « مکتوب » .

مکتوبی : عربجه ، اسم ، مفرد ، (ی) مفعول‌به‌اداتی ، « آلدی » فعلنك مفعول صریحی .

سوینه‌رك : صیغهٔ حالیه ، لازم ، معلوم .

آلدی : تورکجه ، ماضیٔ شهودی ، معلوم ، متعدی ، مفرد ، غائب ، مصدری « آلمق » .

تحلیل نحوی

٧٤٣ — تحلیل نحویده آتیده‌کی مواده دقت ایتمه‌لیدر :

١ — جمله‌نك نوعی .

٢ — ارکان جمله‌یی تعیین .

٣ — متممات جمله‌یی تعیین .

---

٧٤٣. تحلیل نحویده هانکی مواده دقت ایتمه‌لیدر ؟

تحليل نحوى نمونه‌سى - ١

(قمر منوردر)

بو جمله جملهٔ اسميه‌در ، مبتدا ايله خبر وادات خبردن تركب ايتمشدر .

قمر :	مسنداليه.	ياخود	قمر :	مبتدا .
منور :	مسند .		منور :	خبر .
در :	رابطه .		در :	ادات خبر .

تحليل نحوى - ٢

(چاليشان محروم قالماز)

بو جمله ، جملهٔ فعليه‌در ؛ فعل ايله فاعلدن تركب ايتمشدر .

چاليشان :	مسنداليه .	ياخود	چاليشان :	فاعل .
محروم قالماز :	مسند .		محروم قالماز :	فعل مركب

تمرين — ١٤١

زيرده‌كى جمله‌لرك تحليل صرفيلرى ياپيلاجق :

حيدود حكومتدن نه‌قدر قورقارسه، ظالمده ارباب قلمدن، خصوصيله مورخلردن اوقدر قورقار — عدم موفقيت آرزو وجسارتى قيرار ؛ لكن انحا ايده‌مز ؛ بربويوك مغلوبيتله قيريلان جسارت جزئى برغالبيتله

تعمیر اولنه‌بیلیر — حقانیت وحریته قارشی قوهٔ‌مسلحه استعمال ایده‌نلرك اجلی اوقوهٔ مسلحه‌دندر — حریت ، طرفدارلرینی بعض دفعه محافظه ایده‌مز ؛ لکن قوهٔ جبریه‌گی کندی الیله أولدورمز — حریتك اساسی ، تربیه‌نك قوتی ، حکومتلرك رهبری آنجق افکار عمومیه‌در .

تمرین — ١٤٢

زیرده‌کی جمله‌لرك تحلیل نحویلری یاپیلاجق :

حریت دائمی صورتده بر تلاش وحرکتده بولونور ؛ ظلم واسارت — ظالم واسیرلرك آسایش تسمیه ایتمك ایسته‌دکاری — بر غفلت وبطائت ایچنده‌در — حریت ، حیاتدن ، ظلم واسارت ممانعتدن بر نشانه‌در — حریتی امحا ایده‌ن دشمنلری دگل ، طرفدارلرینك درجهٔ افراطیدر — علم وفن هرسنده انسانی مشغول ایده‌ر ؛ چوجوقلقده تحصیل اولونور ، گنجلکده عملیاتی گورولور ، اختیارلقده تدریس اولونور — انسانیتك اك بویوك دشمنلری حدت، انتقام ، حسد وکیندر.

طرق افاده وبیان

ایجاز واطناب

٧٤٤ — ایجاز: مرام ومقصودی شامل اولان نطق وعباره‌نك بعض جزئلرینی ترك ایده‌رك کلامی اختصار ایتمکدر .

---

٧٤٤. ایجاز نه‌یه دینیر ؟

٧٤٥ — ایجاز ؛ ایکی قسمدر : ایجازمقبول، ایجازمخل.

٧٤٦ — ایجاز مقبول : ارکان جمله‌دن برینك حذفی یاخود متممات جمله‌دن بعضلرینك ترکیله کلامی مخاطبك آکلایاجق بیله‌جکی صورتده اختصار ایتمکدر :

(حسن یازی یازدیمی ؟) دینیلدکده (اوت یازدی) جوابی (اوت حسن یازی‌یازدی) تقدیرنده‌اولوب (حسن یازی) کلمه‌لری اختصار ایدیله‌رك (اوت یازدی) دینیر .

(بوکاغدی کیم ییرتدی ؟) ـ حسن افندی .

(حسن افندی) جوابی (بوکاغدی حسن افندی‌ییرتدی) تقدیرنده اولوب متممات جمله اولان (بوکاغدی) وفعل‌اولان (ییرتدی) کلمه‌لری حذف ایدیلمشدرکه بو ایکی مثالده‌کی ایجاز (ایجاز مقبول) در .

٧٤٧ — ایجاز مخل : اجزای کلامك فائده‌لی برجزئی‌حذف ایدیله‌رك کلامی مخاطبك آکلایامایاجغی صورتده اختصار ایتمکدر : (پدرم کتاب) کبی‌که (پدرم کتاب اوقویور) تقدیرنده ارکان جمله‌نك فائده‌لی برکنی‌اولان‌فعل‌حذف‌ایدیلدیکندن مخاطب (پدر کتاب) کلامندن برشی آکلایاماز .

٧٤٨ — اطناب : مرام و مقصودی شامل اولان نطق

---

٧٤٥. ایجاز قاچ‌قسمدر ؟ — ٧٤٦. ایجازمقبول نه‌یه دینیر ؟ — ٧٤٧ ایجازمخل نه‌یه دینیر ؟ — ٧٤٨. اطناب نه‌یه دینیر ؟

وعبارەیه بعض الفاظ علاوه ایدەرك كلامی اوزاتمقدر .

٧٤٩ — اطناب ایكی قسمدر : اطناب مقبول، اطناب ممل.

٧٥٠ — اطناب مقبول : برنكتەیی یاخود برفائدەیی متضمن اولارق مخاطبه ملال وفتور ویرمەیەجك صورتده جملەیه بعض متممات علاوەسیله سوزی اوزاتمقدر : (انسانیتك اوچ بویوك دشمنی واردركه شونلردر : حسد ، انتقام گیندر) دینیر. لكن مخاطبك دقتنی جلب ایتمك ایچون اولا مبهم اولارق ایراد وصوكره ایضاح ایدیلشدركه اطناب مقبولدر .

٧٥١ — اطناب ممل : برنكتەیی یاخود برفائدەیی تضمن ایتمەیەرك مخاطبەملال وفتورویرەجك صورتده سوزی اوزاتمقدر :

(دون مكتبه گیتدكمی ؟) سؤالنه جواباً (دون صباحلین قالقوب چانطەمی آلارق هیچ بر یرده طورمقسزین مكتبه گیتدم) دینیلدكده (اطناب ممل) اولورکه سائلك مقصودی آنجق مكتبه گیدوب گیتمدیگنی آكلامق اولدیغندن (اوت گیتدم) دیمك كافی ایكن سوز مخاطبه ملال وفتور ویرەجك صورتده اوزادیلشدر . بوصورته (تطویل) دخی دینیر .

مساوات

٧٥٢ — ایجاز ایله اطناب آراسنده بردرجه واردركه

---

٧٤٩. اطناب قاچ قسمدر ؟ — ٧٥٠. اطناب مقبول نەیەدینیر؟ — ٧٥١. اطناب ممل نەیه دینیر ؟ — ٧٥٢. مساوات نەیه دینیر ؟

مرام ومقصودی شامل اولان عبارەنك اركان واجزاسنی تماميله ذكر ايتمكدر. بوكا (مساوات) دينير:

(بوگون مكتبه گيتدكمی؟) سؤالنه جواباً (بوگون مكتبه گيتدم) دينيلدكده سائلك سؤالنه مساوی اولارق جواب ويريلمش اولديغندن بوافادەيه (مساوات) دينير.

افادۀ مرام

حقيقت ـ مجاز

٧٥٣ — مرام ومقصودی افاده ايچون ايكی طريق واردر: حقيقت، مجاز.

٧٥٤ — حقيقت: ايراد اولونان نطق وعبارەنك شامل اولديغی كلمەلری موضوع لهلرنده يعنی معنای حقيقيلرنده استعمال ايتمكدر: (گونش دنيايی ضيادار ايدەر) گبی.

٧٥٥ — مجاز: ايراد اولونان نطق وعبارەنك شامل اولديغی كلمەلری موضوع لهلرينك غيريده يعنی بعض قرينەلر ايله معنای حقيقيلرينه مناسب ديگر معناده استعمال ايتمكدر.

---

٧٥٣. افادۀ مرام ايچون قاچ طريق واردر؟ — ٧٥٤. حقيقت نەيه دينير؟ — ٧٥٥. مجاز نەيه دينير؟

٧٥٦ — مجاز اوچ نوعدر : مجاز مرسل ، كنايه ، استعاره .

٧٥٧ — مجاز مرسل : معنای حقیقی ایله معنای مجازی بیننده جزئیت . كلیت حالیت ، محلیت ، عمومیت ، خصوصیت ، سببیت ، مسببیت علاقه ومناسبتلرندن بری بولوناندر [١]

(باشك صاغ اولسون) [جزئیت كلیت]
(كوپ آقییور) [حالیت محلیت]
(حیوانه بیندم) [عمومیت خصوصیت]
(یاغمور اوتلری بیتیردی [سببیت مسببیت]

---

[١] « علاقه » : معنای حقیقی ایله معنای مجازی بیننده بر اتصال ومناسباتدن عبارتدر . لسان عثمانیده مشابهتدن ماعدا مشهور اولان علاقه‌لر شونلردر : آلیت ، مظهریت ، حالیت ، محلیت ، سببیت ، مسببیت ، جزئیت ، كلیت ، عمومیت ، خصوصیت، لازمیت، ملزومیت، اطلاق ، كونیت ، اولیت .

١ — آلیت : معنای حقیقینك معنای مجازی‌یه آلت اولماسیدر ؛ یعنی آلتی ذكر ایدوب او آلتله یاپیلان شیئی مراد ایتمكدر : (اوراق بیچدم) دییوب اوراق ایله بیچیلن شیئی مراد ایتمك گبی .

٢ — مظهریت: معنای حقیقینك معنای مجازی‌یه محل ظهور اولماسیدر . (اونك قولنی كیمسه بوكه‌مز) دییوب (قول) دن قوت وقدرت مراد ایتمكدركه (قول) قوت وقدرتك محل ظهوریدر .

---

٧٥٦. مجاز قاچ نوعدر ؟

كنايه

٧٥٨ — كنايه : برشيئى ذكر ايروب اوندن اول شيئك لازمنى مراد ايتمكدر :

(قالين قفالى) گبى كه غباوتدن ، (قانلى بيچاقلى) گبى كه دشمن جاندن ، (قاپوسى آچيق) گبى كه سخاوتدن كنايه‌در .

٣ — حاليت ومحليت: معناى حقيقى ايله معناى مجازينك برى ديكره محل اولماسيدر ؛ يعنى حالنى ذكر ايدوب محلنى ويا محلنى ذكر ايدوب حالنى مراد ايتمكدر : (فنارى ياق) دييوب ايچنده‌كى مومى مراد ايتمكدركه محلنى ذكر ايدوب حالنى مراد ايتمكدر. (آتشى اوطه‌دن چيقار) دييوب منقلى مراد ايتمكدركه حالنى ذكر ايدوب محلنى مراد ايتمك گبى .

٤ — سببيت ومسببيت : معناى حقيقى ايله معناى مجازيدن برى ديگره سبب اولماسيدر ؛ يعنى سبب ذكر اولونوب مسبب ويامسبب ذكر اولنوب سبب مراد ايديلكدر : (ياغمور اوتلرى بيتيردى) دييوب اوتلرك بيتمه‌سنه سبب اولان ياغمورى ذكر ايدوب مسبب اولان (الله تعالى) يى مراد ايتمك گبى (كارى بولدى) دييوب پاره‌نك مسبى اولان (كارى) ذكر ايدوب پاره‌يى مراد ايتمك گبى .

٥ — جزئيت وكليت : معناى حقيقى ايله معناى مجازيدن برى ديگرينك جزئى ويا كلى اولماسيدر ؛ يعنى برشيئك جزئنى ذكر ايدوب كلنى ويا كلنى ذكر ايدوب جزئنى مراد ايتمكدر : (باشك صاغ اولسون) دييوب وجودك برجزئى اولان باشى ذكر ايده‌رك بوتون وجودى مراد ايتمك گبى .

٦ — عموميت وخصوصيت : معناى حقيقى ايله معناى مجازيدن برى

٧٥٨. كنايه نه‌يه دينير ؟

تعریض

۷۵۹ — تعریض : مقصود اولان معنایه احتمالی اولدیغی گی خلافنده احتمالی اولان لفظدرکه متکلمك حالی اوكاقرینه اولور : تنبللك ایدوب درسنه چالیشمایان بر چوجوغه خطاباً (آرتق بوسنه ترفیع صنف ایده‌جکنه امینم) دییوب تنبللکده دوام ایتدکجه ترفیع صنف ایده‌مه‌یه‌جگنی آكلاتمق گبی .

دیگرندن اعم یاخود اخص اولماسیدر؛ یعنی عمومی ذکر ایدوب خصوصی ویا خصوصی ذکر ایدوب عمومی مراد ایتمکدر : (حیوانه بیندی) دییوب حیوان نوعنك برجزئی اولان (آتی) مراد ایتمك گبی .

۷ — لازمیت وملزومیت : معنای حقیقی معنای مجازینك لازمی ویا ملزومی اولماسیدر: (چوق یورولدم) دییوب لازم اولان(یورولدم) کلمه‌سنی ذکر ایدوب ملزوم اولان (چالیشدم) دیمکی مراد ایتمك گبی.

۸ — اطلاق : معنای حقیقی ایله معنای مجازیدن برینك « مطلق » ، دیگرینك « مقید » اولماسیدر : (قورشون آتدم) دییوب (توفنك ایله) دیمکی مراد ایتمك گبی .

۹ — کونیت : برشیئی حال سابقك اسمیله ذکر ایتمکدر : سن رشده واصل اولمش برآدمه (یتیم) دینیلدیکی گبی .

۱۰ — اولیت: برشیئی گله‌جك زمانده اولاجغی حالك اسمیله ذکر ایتمکدر : (شربت ازییورم) دییوب گله‌جکده شربت اولاجق شکری ازدیکنی مراد ایتمك گبی .

---

۷۵۹. تعریض نه‌یه دینیر ؟

تشبیه

٧٦٠ — تشبیه : برشیئی دیگر شیئه بکزتمکدر .

٧٦١ — بکزه‌ین شیئه (مُشَبّه) کندیسنه بکزه‌دیلن شیئه (مُشَبَّهٌ بِهٖ)، نه‌جهتدن بکزدیلش اولماسنه (وجه شَبَه) دینیر .

٧٦٢ — ارکان تشبیه درتدر : ١ ـ مشبه، ٢ ـ مشبه‌به، ٣ ـ وجه شبه ، ٤ ـ ادات تشبیه .

(قار گبی بیاض کاغد) دینیلدکده «قار» مشبه‌به ، «کاغد» مشبه ، « بیاض » وجه شبه ، « گبی » ادات تشبیهدر .

٧٦٣ — بعضاً (وجه شبه) حذف ایدیلیر : (آرسلان گبیسك) گبی‌که وجه شبه اولان (شجاعت وقوتده) جمله‌سی ترك ایدیلمشدر .

٧٦٤ — بعضاً (وجه شبه) حذف ایدیلیر. بوصورتده‌کی تشبیهه (تشبیه بلیغ) دینیر : (سن آرسلانسك) گبی .

٧٦٥ — تشبیهدن غرض : یامشبه ویا مشبه‌بهك حالنی دها واضح صورتده مخاطبه آکلاتمقدر .

---

٧٦٠. تشبیه نه دیمکدر ؟ — ٧٦١. مشبه، مشبه‌به ، وجه‌شبه نه‌یه دینیر ؟— ٧٦٢. ارکان تشبیه قاچدر ؟ — ٧٦٣. وجه‌شبه حذف‌ایدیلیرمی؟— ٧٦٤. تشبیه‌بلیغ نه‌یه دینیر ؟ — ٧٦٥. تشبیهدن غرض نه‌در ؟

استعاره

٧٦٦ — استعاره : معنای حقیقی ایله معنای مجازی بیننده مشابهت علاقه‌سی بولوناندر .

٧٦٧ — ارکان استعاره اوچدر : مستعار، مستعارمنه، مستعارله .

٧٦٨ — مشبه بهك لفظنه (مستعار) ، دلالت ایتدیکی معنایه (مستعار منه) ، مشبهه (مستعارله) و استعاره‌یی شامل اولان ترکیبی سویله‌ینه (مستعیر) دینیر .

(آرسلانلرمز سلاحلری اوموزلرنده گیدییورلردی)

بومثالده : (عسکرلرمز) شجاعتده (آرسلانلره) تشبیه اولونمشدر . مشبه‌به اولان (آرسلان) لفظی (مستعار) وبو لفظك دلالت ایتدیگی حیوان (مستعارمنه) ، (عسکرلر) مستعارله‌در .

٧٦٩ — استعاره ایکی قسمدر : استعارهٔ مصرحه ، استعارهٔ مکنیه .

٧٧٠ — استعارهٔ مصرحه : ارکان تشبیهدن وجه شبه ایله

---

٧٦٦. استعاره نه‌یه دینیر ؟ — ٧٦٧. ارکان‌استعاره قاچدر؟ — ٧٦٨. مستعار، مستعارمنه ، مستعارله ، مستعیرنه‌یه‌دینیر ؟ ٧٦٩. استعاره قاچ‌قسمدر ؟ — ٧٧٠. استعارهٔ مصرحه نه‌نه دینیر ؟

ادات تشبیه ومشبه لفظلرینی ترك وحذف ایتمکدر :

(الله طوغری یولدن آییرماسین)

بومثالده وصول مطلبده (دین) طوغری یوله تشبیه‌اولونوب ویالکز مشبه‌به اولان طوغری یول ذکر ایدیلمشدر .

٧٧١ — استعارهٔ مکنیه : ارکان تشبیهدن وجه شبه ایله ادات تشبیه ومشبه‌به لفظلرینی حذف ایدوب کلامده‌یالکز مشبه لفظنی براقمقدر : (اقبال حسن افندی‌یه یوز گوسته‌ردی) دینیلدکده (مسرت ویرمکده بر محبوبه گبی اولان اقبال حسن افندی‌یه یوز گوسته‌ردی) تقدیرنده اولوب ادات تشبیه ایله‌مشبه‌به اولان (محبوبه) لفظی حذف ایدیله‌رك یالکز مشبه اولان (اقبال) لفظی ذکر ایدیلمشدر .

٧٧٢ — استعارهٔ مصرحه یا (مفرد) اولور یا (مرکب) اولور .

٧٧٣ — (استعارهٔ مصرحهٔ مفرده) : مشبهده استعمال اولونان مشبه‌به مفرد اولور . (استعارهٔ مصرحهٔ مرکبه) یه (استعارهٔ تمثیلیه) ده دینیر .

٧٧٤ — استعارهٔ تمثیلیه : برطاقم استعاره‌لرك تسلسل وتوالیسندن تشکل ایدر : برایشی یاپمقده متردد اولان بر ذات

---

٧٧١. استعارهٔ مکنیه نه‌یه دینیر ؟ — ٧٧٢. — ٧٧٣. استعارهٔ مصرحهٔ مفرده‌نه‌یه دینیر ؟ استعارهٔ مصرحهٔ مرکبه‌یه نه دینیر ؟ — ٧٧٤. استعارهٔ تمثیلیه نه‌یه دینیر ؟

حقنده (بر آدیم ایلری گیدییـور ، بر آدیم گری چکیلیور) دینیلیرکه بوایکی ترکیبدن برنجی ترکیب (مشبه)، ایکنجی ترکیب (میشبه‌به) در .

استعارهٔ تمثیلیه شایع اولورسه (ضرب‌مثل) دینیر: (آیاغکی یورغانکه گوره اوزات) گبی .

محسنات کلامیه

۷۷۵ — محسنات کلامیه‌یه (صنایع بدیعیه) دخی دینیرکه: کلامك تزیین وتحسینی‌در

۷۷٦ — محسنات کلامیه ایکی قسمدر : محسنات معنویه ، محسنات لفظیه .

۷۷۷ — محسنات معنویه : معنایه عائد اولان محسناتدر .

۷۷۸ — محسنات لفظیه : لفظه عائد اولان محسناتدر .

محسنات معنویه

۷۷۹ — محسنات معنویه‌نك لسـانمزده مشهور اولانلری شونلردر : تضاد ، تناسب ، عکس ، مبالغه ، ابهام .

---

۷۷۵. محسنات‌کلامیه نه‌یه دینیر ؟ — ۷۷٦. محسنات کلامیه قاچ قسمدر ؟ — ۷۷۷. محسنات‌معنویه نه‌یه دینیر ؟ — ۷۷۸. محسنات‌لفظیه نه‌یه دینیر ؟ — ۷۷۹. لسانمزده مشهور اولان محسنات‌معنویه‌هانکیلردر ؟

تضاد

٧٨٠ — تضاد : بربرینه ضد ومخالف اولان ایکی معنایی برعبارەده جمع ایتمکدر: بیاض ایله‌سیاه، دوست‌ایله‌دشمن گبی. بوکا (طباق) یاخود (مطابقه) دخی دینیر .

« نه‌سیاه ایله‌مش بوناصیه‌یی »
« صاچمی بم بیاض ایده‌ن بختم »

[عبدالحق حامد ـ تزر]

تناسب

٧٨١ — تناسب ؛ آرالرنده مناسبت بولونان شیلری بر عبارەده جمع ایتمکدر ؛ بوکا (مراعات نظیر) دخی دینیر :

« آچیلدی باب‌رحمت گیتدی غم گوزدن سحاب آسا »
« نمایان اولدی آثار سعادت آفتاب آسا »

[کاتی]

عکس

٧٨٢ — عکس : برعبارەنك ارکان اصلیه‌سندن بعضیسنی تقدیم وتأخیر ایتمکدر: (کبارك کلامی کلامك کباریدر) گبی. (عکس) ده معنا بولونمق شرطدر .

٧٨٠. تضاد ، ـ ٧٨١. تناسب ، ـ ٧٨٢. عکس نه‌یه دینیر ؟

مبالغه

٧٨٣ — مبالغه : برشیئك ضعف وقوتنی بیان وافاده ایچون کلامی حد مجاله چیقارمق یاخود ایندیرمکدر : (ضعفدن بیونی آرمود صابنه دونمش) ، (سیل گبی گوز یاشی دوکویوردی)، (باشی گوکه ایردی) ، (حجابندن یرك دیبنه گیردی) گبی

ایهام

٧٨٤ — ایهام :حقیقی ومجازی اولارق ایکی معنایه دلالت ایدن برلفظی عباره‌ده قوللانمقدر :

« تجمع ایله‌دی میدان لجه »
« ایدوب کفران نعمت نیجه باغی »
« قویوب قالدیرمه‌دن ایکی‌ده برده »
« قازان دوریلدی سوندوردی اوجاغی ! »
ـ عزت ملا ـ

بو قطعه ده (اوجاق) لفظیله (یکیچری اوجاغی) مراد ایدیلمشدر .

محسنات لفظیه

٧٨٥ — محسنات لفظیه نك لسانمزده مشهور اولانلری شونلردر :

جناس ، اقتباس ، تضمین ، تلمیح ، عقد وحل ، سجع .

---

٧٨٣. مبالغه ، ـ ٧٨٤. ایهام نه‌یه دینیر ؟ — ٨٨٥. لسانمزده مشهور اولان محسنات لفظیه هانکیلریدر ؟

جناس

٧٨٦ — جناس : لفظلری بربرینه مشابه معنالری مغایر اولان الفاظی برفقره‌ده ذکر ایتمکدر .

٧٨٧ — جناس بش نوعدر : جناس تام ، جناس ناقص ، جناس محرف ، جناس لاحق ، جناس قلبی .

٧٨٨ — جناس تام: عدد، نوع، ترتیب حروف وحرکات وسکناتده متفق اولوب معنالری مختلف اولان لفظلری برعباره‌ده جمع ایتمکدر :

جاهله جاهله رفعتمی گلیر عالمده
علم افراز منارفدر اولان صاحب توغ

— . . . —

بیتنده (جاهله) لفظلری گبی

٧٨٩ — جناس ناقص: نوع وترتیب وحروف وحرکات وسکناتده متفق اولوب عددحروفده مختلف اولان لفظلری جمع ایتمکدر : (کاتب مکاتب) (ساق مساق) گبی .

٧٩٠ — جناس محرف : عدد ، نوع وترتیب حروفده متفق اولوب حرکات وسکناتده مختلف اولان لفظلری جمع ایتمکدر : (برد ، برد) گبی که برنجیسی باء مفتوحه ایله

---

٧٨٦. جناس نه‌یه دینیر؟ — ٧٨٧. جناس قاچ نوعدر؟ — ٧٨٨. جناس تام ؟ — ٧٨٩. جناس ناقص ؟ — ٧٩٠. جناس محرف نه‌یه دینیر ؟

صوغوق معناسنه ، ایکنجیسی باءمضمومه ایله بر نوع قماش معناسنه‌در .

٧٩١ — جناس لاحق : عدد وترتیب حروف وحرکات وسکناتده متفق اولوب یالکز بر حرفله نوع حروفده مختلف اولان لفظلری جمع ایتمکدر : (دور ، جور) گبی .

٧٩٢ — جناس قلبی : عدد ونوع حروف وحرکات وسکناتده متفق اولوب یالکز ترتیب حروفده مختلف اولان لفظلری عکس وجمع ایتمکدر : (روزکار ، زورکار) گبی .

قلب

٧٩٣ — قلب ایکی قسمدر : قلب تام ، قلب ناقص .

٧٩٤ — قلب تام : معنا بولونمق شرطیله برلفظك حرفلرینی صره سیله عکس ایتمکدر : (شتاء ، آنش) ، (اقبال ؛ لابقا) گبی .

٧٩٥ — قلب ناقص : بر کلمه‌نك بعض حرفلرینی عکس وقلب ایتمکدر : (امل ، الم) ، (نبات ، بنات) گبی .

اقتباس

٧٩٦ — اقتباس : قرآن کریم یاخود احادیث شریفه‌دن برعباره یاخود برفقره آلمقدر :

مقصدك تحصیل اطمئنان ایسه

---

٧٩١. جناس لاحق ؟ — ٧٩٢. جناس قلبی ؟ — ٧٩٣. قلب قاچ قسمدر ؟ — ٧٩٤. قلب تام ، — ٧٩٥. قلب ناقص ؟ — ٧٩٦. اقتباس نه‌یه دینیر ؟

ذکرحقدن اولمسون قلبك تهی
تازه قیل شام وسحر ایمانکی
« قل هوالرحمن آمنا به »

— معلم ناجی —

تضمین

٧٩٧ — تضمین : بر باشقه‌سنك آثارندن بر فقره ، بر بیت یاخود بر مصراع آلوب کندی نثر ویا شعرینه قاتمقدر .

اگر تضمین اولونان شی مشهور ایسه تضمین اولوندیغنه دائر تنبیه وتصریح ایدیلز . اگر مشهور دگلسه تصریح ایتمك لازمدر ؛ بو حالده تصریح ایدیلزسه (سرقت) دینیر .

بحمدالله زمانکده بقول صبریٔ شاکر
گریبان فلك مهجور دست آه شکوادر

— نفعی —

بیتنده (صـبری) نك اسـمنی تصریح ایله بر مصراعنی تضمین ایتمشدر .

تلمیح

٧٩٨ — تلمیح : دیگر بر شیئی خاطره گتیرمك ایچون

٧٩٧. تضمین نه‌یه دینیر ؟ — ٧٩٨. تلمیح نه‌یه‌دینیر؟

بر شی سویله‌مکدر :

اخترمطلبم آفاق فلکدن طوغماز
گونده بیك شی طوغوریر لیلهٔ حبلای عدم

— عاکف پاشا —

بیتنده (اللیلة حبلی) مثل مشهوری درخاطر ایتدیریلمشدر.

عقد وحل

۷۹۹ — عقد وحل : برینك نثرینی نظم یاخود برینك نظمنی نثر ایتمکدر . نثری نظم ایتمکه (عقد) ، نظمی نثر ایتمکه (حل) دینیر .

سجع

۸۰۰ — سجع : ایکی یاخودده‌ها زیاده فقره‌لرك آخرلرنده‌کی حرفلر متحد وحرکات وسکناتده متفق اولمقدر .

۸۰۱ — سجع ؛ نثره مخصوص اولوب نظمده قافیه‌گبیدر.

۸۰۲ — سجع اوچ قسمدر : سجع مرصع ، سجع متوازی ، سجع مطرف .

سجع مرصع

۸۰۳ — سجع مرصع : برنجی فقره‌نك حاوی اولدیغی

۷۹۹. عقدوحل ؟ — ۸۰۰. سجع ؟ — ۸۰۱. سجع نه‌یه مخصوصدر ؟ — ۸۰۲. سجع قاچ قسمدر ؟ — ۸۰۳. سجع مرصع نه‌یه دینیر ؟

کلمه‌لردن هربری ایکنجی فقره‌ده مقابلی بولونان کلمه‌لر ایله وزناً وسجعاً موافق اولمقدر .

(فلان افندی زبدهٔ اماثل واقراندر؛ وبرادر سربلندی عمدهٔ افاضل واعیاندر — بلاغت عثمانیه) .

سجع متوازی

٨٠٤ — سجع متوازی : برنجی فقره‌نك یالکز لفظ اخیری ایکنجی فقره‌نك لفظ اخیری ایله وزناً وسجعاً موافق اولمقدر:

(آندن صوکره سائر ناس آنلردن اوره‌دی ونیجه قوملر وصنف صنف انسانلر توره‌دی — قصص انبیا) فقره‌سنده (اوره‌دی) ، (توره‌دی) کلمه‌لری گبی .

سجع مطرف

٨٠٥ — سجع مطرف : برنجی فقره‌نك لفظ اخیری ایکنجی فقره‌نك لفظ اخیری ایله یالکز سجعده موافق اولمقدر:

(یکه سوار غالب علی ابن ابی طالب کرم‌اله وجهه ایتدی یارسوالله همکاران خدمت درکاه اولان یاران انجم نظامی مانند فرقدین دوگانه معانق گردن اخوت ایتمکله دلشاد وخرم وبوقولکی نکایهٔ اهمال ایله همخوابهٔ محنت وغم ایتمشسز دیدکده . . . — سیرویسی) عباره‌سنده‌کی (خرم) . (غم) کلمه‌لری گبی .

---

٨٠٤. سجع متوازی ؟ — ٨٠٥. سجع مطرف نه‌یه دینیر ؟

سلیمیه

شانلی بر میدان هیجا کلدی پیش چشمه
اولمه‌ده هر فرقه‌دن نیران غیرت منجلی

خصمه قارشی هرصف سیار آتش پوسکورور
ییلدیرم کویا اولور نوبت بنوبت منجلی

هر تفنکدن فروزان نور جوال ظفر
هر طوپندن کوکب اقبال دولت منجلی

سیر ایدن عثمانیانك حملهٔ شیرانه‌سن
بردن اولمشدر هزاران سیف سطوت منجلی

برق خاطف صانمه ، اولمشدر سلیم اولك
دست پر زورنده شمشیر جلادت منجلی

قهرمان بی محابانك گورك جولانی
جبههٔ پاکنده نور غالبیت منجلی

باشقه بر قوت ویریر جنکاورانك قلبنه
قلب لشکرگاهده اولدقجه حضرت منجلی

آفتاك دهری تنویر ایتدیکی گوندن بری
اولمامشدر بویله بر خورشید شوکت منجلی

— معلم ناجی —

وظیفه :

محسنات کلامیه‌یه دائر تحلیلات اجرا ایدکز .

ترانهٔ حرب

عثمانلی عسکری

اولور مداحی عالم : نه‌عسکردر بوعسکر !
قالیر حیرانی آدم : نه‌جوهردر بوجوهر !
بیقار چیکنر قلاعی ، سرر اعدایی‌خاکه
هجوم وصولتیله مثال شیر وازدر .
یانار طاغلردن اولسه تحصنکاه دشمن
اولور برحمله‌سیله باصلمش خاك اسمر .
دیوبده « الله الله ! » جهاده عزم ایدنجه
نه‌طوپدن خوفی واردر ، نه‌استحکام دیکلر
غلو شدتندن بتون ایکلر صحاری ،
غریوی عکس ایدوب دیرجبال « الله‌اکبر ! »
شهید اولمق. یاغازی، بودر مقصودی آنجق
بومقصد وارکن آنده نصل اولماز مظفر ؟
نه‌دهشتبار هیبت آلیرکه حرب ایدرکن
قاچار پیشندن اعدا همان لشلاش ، ابتر .
دم آسودکیده برر آهوی معصوم .
دم هیجاده لکن برر شیر جکردر .
بهادر قهرمانلرکه کوردکجه شدائد
اولور بازولرنده صلابت ، قوت اوفر .
نه‌در رجعت ؟ بوبیلمز وغادن : اولسه حتی
کلن هرفرد دشمن قودورمش پرغضنفر .

هلال ونجم غرا طوغار توأم شفقدن
نه‌خوشدر رایتنده اوموج برق احمر !
متانتله شجاعت بوجیشه رمح وشمشیر ،
حمیتله دیانت بوجیشه زره ومغفر !
سیوف برق پوشی نصل علوی‌ده مدهش
صفوف پرخروشی نصل مدهش‌ده دلبر !
نه‌طینتدر بوقوم نجیبه خاص طینت
که‌ایتمش دست قدرت مکارمله مخمر !
وفا ، صدق وصداقت بوجنده شان وشهرت
ادب ، ناموس وعفت بوجنده زیب وزیور .
جهانده خصلت اولماز بوخصلتدن مبارك ،
بشرده فطرت اولماز بوفطرتدن منور .
شکار خاصی اولمش بومردانك ازلدن
عقاب تیز نصرت ، اوصید آتشین پر .
نه‌وار عثمانلیلقده سزکله منکشفدر ،
تعالی ایتدی شمدی اوفخر وشان اشهر .
اوت عثمانلیلقدن بیوك بریایه یوقدر ،
یاشا ای نام عثمان ! یاشا سن تابمحشر ،
بونسل پاکك اولسون ، الهی ، هر بری بیك ؛
اوبیکلردن یتشسون نیجه یوز بیك دلاور .

رجائی زاده اکرم

صولك

فهرست

صحیفه

٣ صرف ونحوك تعریفی ، لسان .
٤ کلام ، کلمه ، لفظ ، هجا ، حرف .
٧ حروف منفصله — حروف متصله .
٨ حروف شمسیه، حروف قمریه .
١٠ حروف حرکه — حروف مبانی — تمرینلر .
١٥ حرکه .
١٨ آهنك تلفظ .
١٩ اصول تنقیط . تمرینلر. قرائتلر.
٢٩ کلمه‌نك انواعی ، اسم .
٣٠ اسمك انواعی .
٣١ اسم جنسلرك انواع مختلفه‌سی ، تمرینلر .
٣٥ خواص اسماء .
٣٦ کیفیت . تمرینلر .
٤٠ کمیت . تمرین ، قرائت .
٤٧ عربجه اسملرك جمعی . تمرینلر . قرائت و املا . قرائت منظومه
٦٣ فارسی اسملر .
٦٤ فارسی اسملرك جمعی . تمرینلر ، قرائتلر .
٧٠ حیثیت اسماء . تمرینلر .
٧٢ اسماء اجنبیه . تمرینلر .
٨١ اضافت .

صحیفه

٨٣ اضافتك انواعی . اضافت لامیه ، اضافت بیانیه ، اضافت تشبیهیه .

٨٨ تتابع اضافات . تمرینلر ، قرائتلر .

٩٥ فارسی ترکیب اضافی . تمرینلر ، قرائتلر .

١٠٠ عربی ترکیب اضافی . تمرینلر ، قرائت .

١٠٩ اسماء اعداد . تمرینلر .

١١٤ فارسی اسماء اعداد .

١١٥ عربی اسماء اعداد . تمرینلر . قرائتلر .

١٢٣ اسماء مبهمه . تمرینلر . قرائت و املا ، قرائت منظومه .

١٣٢ اسم اشارت .

١٣٥ عربجه اسم اشارت . تمرین ، قرائتلر .

١٤٤ کلمات مترادفه ، کلمات متباینه ، کلمات مشترکه ، کلمات منفرده ، عائلهٔ کلمات ، مادهٔ اصلیه .

١٤٦ اشتقاق ، کلمات مشتقه . تمرینلر ، شیوهٔ لسان .

١٤٨ صفت .

١٥٠ صفت سماعیه — صفت قیاسیه . تمرینلر ؛ قرائتلر .

١٥٧ فعللردن یاپیلان صفات قیاسیه . تمرینلر ، قرائتلر .

١٧٠ صفتلرك معنالرنده‌کی درجه‌لر .

١٧٢ صفات تأکیدیه . تمرینلر .

١٧٤ صفات مبهمه . تمرینلر قرائتلر .

١٨٣ عربجه صفتلر .

١٨٤ صفت مشبهه .

١٨٥ اسم منسوب .

صحیفه

١٨٨ فارسی صفتلر . تمرینلر ، قرائتلر .
٢٠٣ تراکیب وصفیه . ترکیب توصیفی .
٢٠٤ اسلوب تورکی اوزره ترکیب توصیفی .
٢٠٥ اسلوب فارسی اوزره ترکیب توصیفی ، تمرینلر .
٢١٢ اسلوب عربی اوزره ترکیب توصیفی .
٢١٣ وصف ترکیبیلر — مرکب صفتلر .
٢١٤ فارسی وصف ترکیبیلر . تمرینلر ، قرائتلر . اصول تحریر وکتابت
٢٢٤ ضمیر . ضمیرك نوعلری .
٢٢٥ ضمائر شخصیه .
٢٢٧ ضمائر اضافیه .
٢٢٩ ضمیر ملکی .
٢٣٠ ضمیر وصفی .
٢٣١ ضمائر نسبیه .
٢٣٢ ضمائر فعلیه .
٢٣٣ ضمائر عربیه . تمرینلر ، قرائتلر .
٢٤٤ مصدر .
٢٤٦ مصدرك انواعی . تمرینلر ، قرائتلر . اصول تحریر وکتابت
٢٦١ مصادر عربیه ، سماعی مصدرلر — اوزانی .
٢٦٩ قیاسی مصدرلا — اوزانی . تمرینلر . قرائتلر . اصول تحریر وکتابت .
٢٩٠ فعل . شخص ، زمان ، فاعل .
٢٩٣ فعلك فاعلیله مطابقتی .
٢٩٤ مفعول . تمرینلر . قرائتلر .

صحیفه

٣١٤ معرفه — نکره . تمرین .

٣١٧ متعدی ، لازم . مطاوعت ، مشارکت .

٣٢٠ ادات تعدیه . تمرینلر ؛ قرائتلر .

٣٢٣ درجهٔ تعدیه . تمرینلر ، قرائتلر .

٣٢٩ معلوم — مجهول

٣٣٢ نائب فاعل . تمرینلر ، قرائتلر

٣٤٢ تصریف ، صیغه .

٣٤٤ صیغهٔ اخباریه‌لر . تمرین .

٣٤٧ صیغهٔ اخباریه‌لرك تشکیلی . تمرینلر ، قرائتلر .

٣٥٤ صیغهٔ انشائیه .

٣٥٦ صیغهٔ انشائیه‌لرك تشکیلی . تمرینلر . قرائت واملا. اصول تحریر وکتابت .

٣٦١ استفهام .

٣٦٤ فعل جوهری .

٣٦٥ یاردیمجی فعللر . افعال مرکبه .

٣٦٦ برنجی قسم فعل مرکبلر . حکایه فعللری .

٣٦٨ روایت فعللری . تمرینلر، قرائتلر. اصول تحریر وکتابت.

٣٨٩ ربط صیغه‌لری . صیغهٔ عطفیه . تمرین .

٣٩٣ صیغهٔ حالیه . تمرینلر .

٣٩٧ صیغهٔ ابتدائیه .

٣٩٨ صیغهٔ انتهائیه .

٣٠٠ صیغهٔ تعقیبیه . تمرین

٤٠٢ صیغهٔ توقیتیه . تمرین . قرائتلر .

صحیفه

٤٠٥ صیغهٔ صله .

٤٠٦ صیغة صله‌نك تصریفی . تمرین ، قرائت واملا .

٤١٤ فروع افعال عربیه . اسم فاعل ـ اوزانی ، تمرینلر .

٤١٨ ثلاثی مزید فیهلرك اسم فاعل وزنلری ـ اوزانی، تمرینلر .

٤٣١ اسم مفعول . ثلاثی مجردلرك اسم مفعول وزنلری . رباعی مجردك اسم مفعول وزنی . ثلاثی مزیدلرك اسم مفعول وزنلری . تمرین .

٤٣٦ مبالغهٔ فاعل ـ اوزانی .

٤٣٧ اسم تفضیل ـ اوزانی . تمرین . قرائت‌واملا .

٤٤١ ادوات: ادات‌مفعوللر .

٤٤٥ اضافت اداتلری .

٤٤٦ تفضیل اداتلری ، تصغیر اداتلری .

٤٤٧ ادوات حالیه .

٤٤٨ تشبیه اداتلری .

٤٤٩ ادوات استفهامیه .

٤٥١ نفی اداتلری .

٤٥٢ نسبت اداتلری .

٤٥٤ عطف اداتلری .

٤٥٦ تعلیل اداتلری .

٤٥٧ ادات شرط .

٤٥٨ ادات مکان .

٤٥٩ تصدیق اداتلری ، تنبیه اداتلری . تمنی اداتلری .

٤٦٠ لسان عثمانیده مستعمل مرکبات عربیه . قرائت واملا .

٤٦٧ ظرف ، تمرین .

صحیفه

٤٧٠ ندا . قرائت واملا .

٤٧٤ ترکیب . ترکیب ناقص ـ ترکیب تام .

٤٧٦ جملهٔ اسمیه .

٤٧٧ جملهٔ فعلیه ، ارکان کلام .

٤٧٨ مسند الیه .

٤٨٠ مسند .

٤٨٢ متممات جمله . مفعوللر . حال ، تمییز .

٤٨٥ جمله‌نك اقسامی . جملهٔ اصلیه : جملهٔ مطلقه ، ابتدائیه ، جزائیه ، مقیده .

٤٨٦ جملهٔ فرعیه : شرطیه ، وصفیه ، استینافیه ، تفصیلیه ، تمثیلیه . معترضه، حالیه .

٤٨٩ قضایا . کلام اخباری ، کلام انشائی .

٦٩٠ قضیه . اجزای قضیه .

٤٩١ موجبه ، سالبه .

٤٩٢ تحلیل .

٤٩٣ تحلیل صرفی نمونه‌لری .

٤٩٦ تحلیل نحوی . تمرینلر .

٤٩٨ طرق افاده وبیان . ایجاز واطناب .

٤٩٩ ایجاز مقبول ، ایجاز مخل .

٥٠٠ اطناب مقبول ، اطناب ممل . مساوات .

٥٠١ افاده مرام : حقیقت ـ مجاز .

٥٠٣ کنایه .

٥٠٤ تعریض

صحیفه

۵۰۵ تشبیه

۵۰۶ استعاره : استعارهٔ مصرحه ، استعارهٔ مکنیه . استعارهٔ تمثیلیه .

۵۰۸ محسنات کلامیه : محسنات معنویه، تضاد، تناسب، عکس ، مبالغه ، ابهام .

۵۱۰ محسنات لفظیه : جناس ، قلب، اقتباس، عقدوحل، سجع، سجع مرصع ، سجع متوازی ، سجع مطرف ، تضمین ، تلمیح .

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

تفیض کتابخانه‌سنده بولنان لسان عثمانی‌یه دائر کتابلردن بعضلری

پاره غروش

۱۲ لسان عثمانی ایکنجی‌سنه (صرف ونحو) مجلهٔ نظیمات

	۲	« « برنجی سنه	« «
۲۰	۳	تسهیل صرف عثمانی	حسین حفظی بك
۲۰	۲	« نحو «	اسماعیل جزمی «
	۲	مرآت لسان «	جودت «
۱۰	۱	خلاصهٔ صرف «	حسین حفظی «
۲۰	۱	[illegible] جوابلی کوچوك صرف ترکی	« « «
	۱	یکی اصول معلم صرف ابتدائی تسمی	احمد راسم «
	۳	« « « برنجی سنه	« « «
	٤	« « « ایکنجی «	«
۲۰	۷	« « « اوچنجی «	« «
	۱	یکی صرف عثمانی برنجی سنه	شیخ وصفی افندی
	۲	« « « ایکنجی «	« « «
	۲	مفصل نحو عثمانی اوچنجی «	« « «
	۱	عثمانلیجه صرف ونحو درسلری مدخل	علی بك
۲۰	۲	« « « برنجی سنه	« «
۲۰	۲	« « « ایکنجی «	«
	۳	« « « اوچنجی «	«
	٦	« « « دردنجی «	«
	۱۲	« « « بشنجی «	«
۲۰	۲	چوجقلره رسملی صرف ونحو ترکی	ابوالجزمی حفظی